

EĞİTİM
yayınevi

**ERGENLERDE DİN,
DİNİ HAYAT
VE DİN-TOPLUMSAL
KURUMLAR
İLİŞKİSİNE BAKIŞ**

—
DOÇ. DR. LOKMAN CERRAH

ERGENLERDE DİN, DİNİ HAYAT VE DİN-TOPLUMSAL KURUMLAR İLİŞKİSİNE BAKIŞ

Doç. Dr. Lokman Cerrah

EĞİTİM
yayınevi

ERGENLERDE DİN, DİNİ HAYAT VE DİN-TOPLUMSAL KURUMLAR İLİŞKİSİNE BAKIŞ

Doç. Dr. Lokman Cerrah

Editörler

Alan Editörü: Dr. Öğretim Üyesi Ömer BİLEN

Dil Editörü: Dr. Ahmet KARAKUŞ

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Koordinatörü: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 47830

E-ISBN: 978-625-6382-94-7

1. Baskı, Aralık 2022

Kütüphane Kimlik Kartı

ERGENLERDE DİN, DİNİ HAYAT VE DİN-TOPLUMSAL KURUMLAR İLİŞKİSİNE BAKIŞ

Doç. Dr. Lokman Cerrah

Editörler

Alan Editörü: Dr. Öğretim Üyesi Ömer BİLEN

Dil Editörü: Dr. Ahmet KARAKUŞ

211 s., 165x240 mm

Kaynakça var, dizin yok.

E-ISBN: 978-625-6382-94-7

Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi, Bilimsel Araştırmalar Koordinasyon Birimince desteklenen, SBA-2021-10208 kodlu "Ergenlerde Din ve Dindar İnsan Algısı" isimli Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında elde edilen sonuçlardan derlenmiştir

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mekanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM

yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah. Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42, 0 332 502 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
+90 537 512 43 00
bilgi@kitapmatik.com.tr

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ.....	V
ÖNSÖZ.....	XIII
1. Teorik Çerçeve.....	15
1.1. Ergenlik.....	15
1.2. Gençlik.....	19
1.3. Literatür Değerlendirilmesi.....	20
2. Yöntem.....	23
2.1. Evren ve Örneklem.....	24
2.2. Veri Toplama Araçları.....	26
2.3. Ölçme Araçlarının Uygulanması.....	26
2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	26
2.5. Verilerin Analizi.....	26
3. Bulgular ve Analiz.....	26
3.1. Demografik Bulgular.....	26
3.2. Din ve Dini Hayata Bakış.....	27
3.2.1. Din Algısı.....	27
1.1.1. Kur'an-ı Kerim'e Bakış.....	47
1.1.2. Din-Toplum İlişkileri.....	66
1.1.3. Peygamber İnancı.....	74
1.1.4. Allah İnancı.....	79
1.1.5. Din-aile.....	84
1.1.6. Dini Bilgi.....	90
1.1.7. Din ve Medya.....	95
1.1.8. İçki İçmeye Bakış.....	109
1.1.9. Dua.....	112
1.1.10. İbadetler.....	117
1.1.11. Din Görevlilerine Bakış.....	130
1.1.12. Gündelik Hayatta Din.....	134
1.1.13. Din ve Ekonomi.....	146
1.1.14. Din-Ahlak İlişkisi.....	156
1.1.15. Din-Bilim İlişkisi.....	168
1.1.16. Hurafelere Bakış.....	187
Sonuç ve Değerlendirme.....	196
KAYNAKÇA.....	208

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Evren ve örneklem.....	25
Tablo 2 Demografik Bilgiler.....	27
Tablo 3 Din Kurumuna Bakış.....	28
Tablo 4 Din Kurumuna Bakış ve Yaş Arasındaki İlişki.....	28
Tablo 5 Din kurumuna bakış ve cinsiyet durumu.....	29
Tablo 6 Din kurumuna bakış ve eğitim düzeyi	30
Tablo 7 Din kurumuna bakış ve ergenlerde dini bilgi durumu	31
Tablo 8 Din kurumuna bakış ve ergenlerde aile etkisi arasındaki ilişki.....	32
Tablo 9 Dini inanç, Değerler ve İbadetler.....	33
Tablo 10 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve yaş düzeyi	34
Tablo 11 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve cinsiyet durumu	34
Tablo 12 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve eğitim düzeyi	35
Tablo 13 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve dini bilgi durumu.....	36
Tablo 14 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve ailenin etkisi	37
Tablo 15 Dini emir ve yasaklara bakış.....	38
Tablo 16 Dini emir ve yasaklara bakış ile yaş düzeyi	39
Tablo 17 Dini emir ve yasaklara ile cinsiyet durumu	39
Tablo 18 Dini emir ve yasaklara ile eğitim düzeyi	40
Tablo 19 Dini emir ve yasaklara ile dini bilgi durumu.....	41
Tablo 20 Dini emir ve yasaklara bakış ile ergenler üzerinde aile etkisi	42
Tablo 21 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış.....	43
Tablo 22 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ve yaş düzeyi	44
Tablo 23 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ile cinsiyet idurumu.....	44
Tablo 24 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ile eğitim düzeyi.....	45
Tablo 25 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ile dini bilgi durumu	46
Tablo 26 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ile dini bilgi durumu	46
Tablo 27 Kur'an-ı Kerim'e bakış	48
Tablo 28 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile yaş düzeyi.....	48
Tablo 29 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile cinsiyet durumu.....	48
Tablo 30 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile eğitim düzeyi	49
Tablo 31 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile dini bilgi durumu	50
Tablo 32 Tablo 30 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile ailenin etkisi	51
Tablo 33 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu.....	52
Tablo 34 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve yaş düzeyi	53
Tablo 35 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve cinsiyet.....	53
Tablo 36Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve eğitim düzeyi.....	54
Tablo 37 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve dini bilgi durumu.....	55
Tablo 38 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve ailenin etkisi	56
Tablo 39 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumu	57

Tablo 40 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumu ile yaş düzeyi.....	57
Tablo 41 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumu ve cinsiyet durumu.....	58
Tablo 42 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumu ve eğitim düzeyi.....	58
Tablo 43 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumu ve dini bilgi durumu	59
Tablo 44 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma ve aile etkisi	60
Tablo 45 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı.....	61
Tablo 46 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve yaş düzeyi	61
Tablo 48 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve eğitim düzeyi.....	63
Tablo 49 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve dini bilgi durumu	64
Tablo 50 Tablo 42 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve aile etkisi.....	65
Tablo 51 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü.....	66
Tablo 52 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve yaş düzeyi	66
Tablo 53 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve cinsiyet durumu.....	67
Tablo 54 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve eğitim düzeyi.....	67
Tablo 55 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve dini bilgi durumu	68
Tablo 56 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve dini bilgi durumu	69
Tablo 57 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din.....	70
Tablo 58 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve yaş düzeyi	71
Tablo 59 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve cinsiyet durumu	71
Tablo 60 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve eğitim düzeyi	72
Tablo 61 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve dini bilgi durumu.....	72
Tablo 62 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve aile etkisi.....	73
Tablo 63 Bir Peygamber Olarak Hz. Muhammed'e bakış.....	74
Tablo 64 Bir Peygamber Olarak Hz. Muhammed'e bakış ve yaş	75
Tablo 65 Bir Peygamber Olarak Hz. Muhammed'e bakış ve cinsiyet	75
Tablo 66 Bir Peygamber Olarak Hz. Muhammed'e bakış ve eğitim düzeyi	76
Tablo 67 Bir Peygamber olarak Hz. Muhammed'e bakış ve dini bilgi durumu	77
Tablo 68 Bir Peygamber olarak Hz. Muhammed'e bakış ve aile etkisi	78
Tablo 69 Ergenlerde Allah inancı	79
Tablo 70 Ergenlerde Allah inancı ve yaş düzeyi.....	80
Tablo 71 Ergenlerde Allah inancı ve cinsiyet durumu.....	80
Tablo 72 Ergenlerde Allah İnancı ve eğitim düzeyi	81
Tablo 73 Ergenlerde Allah inancı ve dini bilgi durumu	82
Tablo 74 Ergenlerde Allah inancı ve dini bilgi durumu	83
Tablo 75 Ergen gözünden ailelerinde dini yaşama durumu	85
Tablo 76 Ergen gözünden ailelerinde dini yaşama durumu ve yaş düzeyi.....	86
Tablo 77 Ergen gözünden ailelerinde dini yaşama durumu ve cinsiyet.....	86
Tablo 78 Ergen gözünden ailelerinde dini yaşama durumu ve cinsiyet.....	87
Tablo 79 Ailenin kendi dini inanç ve düşüncelerini ergenlere benimsetmeye çalışması durumu	87
Tablo 80 Ailenin kendi dini inanç ve düşüncelerini ergenlere benimsetmeye çalışması durumu ve yaş düzeyi.....	88

Tablo 81 Ailenin kendi dini inanç ve düşüncelerini ergenlere benimsetmeye çalışması durumu ve cinsiyet durumu	88
Tablo 82 Ailenin kendi dini inanç ve düşüncelerini ergenlere benimsetmeye çalışması durumu ve eğitim düzeyi	88
Tablo 83 Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme	89
Tablo 84 Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme ve yaş düzeyi.....	89
Tablo 85 Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme ve cinsiyet	89
Tablo 86 Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme ve eğitim düzeyi.....	90
Tablo 87 Dini bilgiye sahip olma.....	90
Tablo 88 Dini bilgiye sahip olma ve yaş düzeyi	91
Tablo 89 Dini bilgiye sahip olma ve cinsiyet durumu	91
Tablo 90 Dini bilgiye sahip olma ve eğitim düzeyi	91
Tablo 91 Dini bilginin kaynağı.....	92
Tablo 92 Dini bilginin kaynağı ve yaş düzeyi	93
Tablo 93 Dini bilginin kaynağı ve cinsiyet durumu	94
Tablo 94 Dini Bilginin Kaynağı ve Eğitim Düzeyi	94
Tablo 95 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi.....	96
Tablo 96 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi ve yaş düzeyi	96
Tablo 97 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi.....	97
Tablo 98 sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi	97
Tablo 99 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi ve dini bilgi durumu.....	98
Tablo 100 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi ve ailenin etkisi.....	98
Tablo 101 Medya ve sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu	99
Tablo 102 Medya ve sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu ve yaş düzeyi.....	100
Tablo 103 Medya ve sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu ve cinsiyet durumu.....	100
Tablo 104 Medya ve sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu ve eğitim düzeyi.....	100
Tablo 105 Medya ve Sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu ve dini bilgi durumu	101
Tablo 106 Medya ve sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu ve aile etkisi	102
Tablo 107 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması.....	102
Tablo 108 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması ve yaş düzeyi	103
Tablo 109 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması ve cinsiyet durumu	103
Tablo 110 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması ve eğitim düzeyi	103
Tablo 111 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması ve dini bilgi durumu	104
Tablo 112 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması ve ailenin etkisi	105
Tablo 113 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü	106
Tablo 115 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve cinsiyet	106
Tablo 116 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve eğitim düzeyi.....	107
Tablo 117 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve dini bilgi durumu	107
Tablo 118 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve ailenin etkisi.....	108
Tablo 119 İçki içmeye bakış	109
Tablo 120 İçki içmeye bakış ve yaş düzeyi.....	109

Tablo 121 İçki içmeye bakış ve cinsiyet durumu.....	110
Tablo 122 İçki içmeye bakış ve eğitim düzeyi.....	110
Tablo 123 İçki içmeye bakış ve dini bilgi durumu	111
Tablo 124 İçki içmeye bakış ve ailenin etkisi.....	111
Tablo 125 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi	113
Tablo 126 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi ve yaş düzeyi	114
Tablo 127 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi ve cinsiyet durumu.....	114
Tablo 128 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi ve eğitim düzeyi.....	115
Tablo 129 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi ve dini bilgi durumu	115
Tablo 130 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi	116
Tablo 131 İbadetleri yerine getirme durumu	118
Tablo 132 İbadetleri yerine getirme durumu ve yaş düzeyi.....	118
Tablo 133 İbadetleri yerine getirme durumu ve cinsiyet durumu.....	119
Tablo 134 İbadetleri yerine getirme durumu ve eğitim düzeyi.....	119
Tablo 135 İbadetleri yerine getirme durumu ve dini bilgi durumu	120
Tablo 136 İbadetleri yerine getirme durumu ve ailenin etkisi.....	121
Tablo 137 En çok dikkat edilen ibadet.....	123
Tablo 138 En çok dikkat edilen ibadet ve yaş düzeyi.....	123
Tablo 139 En çok dikkat edilen ibadet ve cinsiyet durumu	124
Tablo 140 En çok dikkat edilen ibadet ve eğitim düzeyi	124
Tablo 141 En çok dikkat edilen ibadet ve dini bilgi durumu	125
Tablo 142 En çok dikkat edilen ibadet ve ailenin etkisi.....	126
Tablo 143 Kendi dilinde ibadet etme isteği.....	127
Tablo 144 Kendi dilinde ibadet etme isteği ve yaş düzeyi	127
Tablo 145 Kendi dilinde ibadet etme isteği.....	128
Tablo 146 Kendi dilinde ibadet etme isteği ve eğitim düzeyi	128
Tablo 147 Kendi dilinde ibadet etme isteği ve dini bilgi durumu.....	128
Tablo 148 Kendi dilinde ibadet etme isteği ve ailenin etkisi	129
Tablo 149 Din görevlilerine bakış	130
Tablo 150 Din görevlilerine bakış ve yaş düzeyi.....	131
Tablo 151 Din görevlilerine bakış ve cinsiyet durumu	131
Tablo 152 Din görevlilerine bakış ve eğitim düzeyi.....	132
Tablo 153 Din görevlilerine bakış ve dini bilgi düzeyi.....	133
Tablo 154 Din görevlilerine bakış ve ailenin etkisi.....	134
Tablo 155 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti	135
Tablo 156 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve yaş düzeyi.....	135
Tablo 157 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve cinsiyet durumu.....	136
Tablo 158 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve eğitim düzeyi.....	136
Tablo 159 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve dini bilgi durumu	136
Tablo 160 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve ailenin etkisi.....	137
Tablo 161 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi.....	139
Tablo 162 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve yaş düzeyi.....	139
Tablo 163 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve cinsiyet durumu.....	139
Tablo 164 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve eğitim düzeyi.....	140
Tablo 165 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve dini bilgi durumu.....	140
Tablo 166 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve ailenin etkisi	141

Tablo 167 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi	142
Tablo 168 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ev yaş düzeyi.....	142
Tablo 169 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ve cinsiyet.....	143
Tablo 170 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ve eğitim düzeyi.....	143
Tablo 171 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ve dini bilgi durumu ..	144
Tablo 172 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ve ailenin etkisi.....	145
Tablo 173 ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü	146
Tablo 174 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve yaş düzeyi	146
Tablo 175 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve cinsiyet.....	147
Tablo 176 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve eğitim düzeyi.....	147
Tablo 177 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve dini bilgi durumu.....	148
Tablo 178 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve ailenin etkisi	148
Tablo 179 Faizsiz bankacılığa bakış	150
Tablo 180 Faizsiz bankacılığa bakış ve yaş düzeyi.....	150
Tablo 181 Faizsiz bankacılığa bakış ve cinsiyet durumu.....	150
Tablo 182 Faizsiz bankacılığa bakış ve eğitim düzeyi.....	151
Tablo 183 Faizsiz bankacılığa bakış ve dini bilgi durumu	151
Tablo 184 Faizsiz bankacılığa bakış ve ailenin etkisi.....	152
Tablo 185 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış.....	153
Tablo 186 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve yaş düzeyi	153
Tablo 187 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve cinsiyet	154
Tablo 188 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve eğitim düzeyi	154
Tablo 189 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve dini bilgi durumu.....	155
Tablo 190 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve ailenin etkisi	155
Tablo 191 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki	157
Tablo 192 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ve yaş düzeyi.....	157
Tablo 193 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ve cinsiyet durumu.....	157
Tablo 194 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ve eğitim düzeyi.....	158
Tablo 195 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ve dini bilgi durumu	158
Tablo 196 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ev ailenin etkisi.....	159
Tablo 197 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış.....	160
Tablo 198 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve yaş düzeyi.....	161
Tablo 199 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve cinsiyet.....	161
Tablo 200 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve eğitim düzeyi.....	162
Tablo 201 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve dini bilgi durumu....	162
Tablo 202 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve ailenin etkisi.....	164
Tablo 203 Ahlaklı yaşandığı sürece neye inanıldığı önemli değildir.....	165
Tablo 204 Ahlaklı yaşandığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve yaş düzeyi.....	165
Tablo 205 Ahlaklı yaşandığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve cinsiyet durumu.....	166
Tablo 206 Ahlaklı yaşandığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve eğitim düzeyi.....	166
Tablo 207 Ahlaklı yaşandığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve dini bilgi durumu	167
Tablo 208 Ahlaklı yaşandığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve ailenin etkisi.....	167

Tablo 209 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış.....	168
Tablo 210 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve yaş düzeyi.....	169
Tablo 211 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve cinsiyet.....	169
Tablo 212 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve eğitim düzeyi	170
Tablo 213 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve dini bilgi durumu	170
Tablo 214 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve ailenin etkisi.....	171
Tablo 215 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış.....	172
Tablo 216 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve yaş düzeyi	173
Tablo 217 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve cinsiyet durumu	173
Tablo 218 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve eğitim düzeyi	173
Tablo 219 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve dini bilgi durumu.....	174
Tablo 220 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve ailenin etkisi	175
Tablo 221 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.....	176
Tablo 222 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir düşüncesine katılım ve yaş düzeyi	176
Tablo 223 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir Düşüncesine katılım ve cinsiyet durumu.....	177
Tablo 224 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir Düşüncesine katılım ve eğitim düzeyi.....	177
Tablo 225 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir düşüncesine katılım ve dini bilgi durumu	178
Tablo 226 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir düşüncesine katılım ve aile etkisi	178
Tablo 227 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak	179
Tablo 228 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve yaş düzeyi.....	180
Tablo 229 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve cinsiyet durumu.....	180
Tablo 230 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve eğitim düzeyi.....	181
Tablo 231 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve dini bilgi durumu	181
Tablo 232 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve ailenin etkisi.....	182
Tablo 233 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım.....	183
Tablo 234 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve yaş düzeyi	184
Tablo 235 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve cinsiyet durumu	184
Tablo 236 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve eğitim durumu	185

Tablo 237 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve dini bilgi durumu	186
Tablo 238 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve ailenin etkisi	186
Tablo 239 Türbe ziyaretlerine bakış.....	187
Tablo 240 Türbe ziyaretlerine bakış ve yaş düzeyi	188
Tablo 241 Türbe ziyaretlerine bakış ve cinsiyet	188
Tablo 242 Türbe ziyaretlerine bakış ve eğitim düzeyi	188
Tablo 243 Türbe ziyaretlerine bakış ve dini bilgi durumu.....	189
Tablo 244 Türbe ziyaretlerine bakış ve ailenin etkisi	190
Tablo 245 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış	191
Tablo 246 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve yaş düzeyi.....	191
Tablo 247 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve cinsiyet	192
Tablo 248 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve yaş düzeyi.....	192
Tablo 249 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve dini bilgi durumu	193
Tablo 250 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve ailenin etkisi.....	194

ÖNSÖZ

Din, insanlık tarihinin her döneminde gerek birey ve gerekse toplum için vazgeçilmez bir kurum olarak yer almıştır. Fakat özellikle sanayileşme süreci ve Avrupa’da ortaya çıkan fikir ve ideolojilerin yaygınlık kazanması ile din kurumu da tartışılır hale gelmiştir. Bu sürecin bir parçası olarak modernleşme ve sekülerleşme ile tartışmalar çok daha artmış hatta zamanla dine ihtiyaç kalmayacağı ve dini miadını doldurduğu tezi ileri sürülmüştür.

Fakat geldiğimiz noktada bu iddiaların geçerliliğinin kalmadığı ve dinin hem uluslararası hem toplum ve özellikle de birey için önemini korumaya devam ettiği ileri sürülmüştür. Desekülerizasyon teorileri dinin, modern dünyada hala önemli ve etkili bir kurum olarak varlığını devam ettirdiğini iddia etmektedir. Fakat bütün bunlar, dinin, dini hayatın ve din ile toplum/toplumsal kurumlar arasındaki ilişkilerin nicelik ve niteliğinde bir değişim olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

Değişimin en hızlı ve büyük boyutlu olarak gerçekleştiği günümüz bilim ve teknoloji çağında bu değişimi yine en hızlı bir şekilde yaşayan ergenlerin dine, din-toplum/toplumsal kurumlar ilişkisine nasıl baktığı ve dini hayatlarında dine ne kadar ve nasıl yer verdikleri önemlidir. Bu bağlamda çalışmamız 12-24 yaş aralığını kapsayan ergenlerin söz konusu meselelere bakış açılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışma Atatürk üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi ve Atatürk Üniversitesi Toplumsal Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından desteklenen bir proje şeklinde yürütülmüş olup bu kitap söz konusu projenin verilerinden oluşmaktadır. Proje ekibinde yer alan Dr. Öğretim Üyesi Ömer BİLEN’e özellikle istatistiksel analizlerin yapılması hususunda verdiği destek için teşekkür ederim. Yine proje ekibinde yer alan Dr. Ahmet KARAKUŞ’a dil ve yazım konusundaki desteklerinden ve bu kitapta editörlük görevini yürütmesinden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca gerek projenin başlangıç noktasında gerekse uygulama aşamasında verdiği destekle çalışmanın doğru yönde ilerlemesine katkıda bulunan Prof. Dr. Mustafa MACİT’e müteşekkirim.

Doç. Dr. Lokman CERRAH

GİRİŞ

1. Teorik Çerçeve

1.1. Ergenlik

Batı literatüründe “adolescent” olarak geçen ergen kelimesi Latince’de uygulamak, büyümek manalarına gelen “adolescere” fiilinden türemiştir¹.

Çocukluk ve yetişkinlik arasında bir süreç olan ergenlik, fiziksel gelişim ve sosyal rollere hazırlık aşaması olup² aynı zamanda fiziksel açıdan büyüme, cinsel açıdan gelişme ve psikososyal açıdan olgunlaşmanın gerçekleştiği yetişkin hayata geçiş dönemidir³. Dolayısıyla bu dönem için bireyin hem çocukluk alışkanlıklarını sürdürdüğü ve aynı zamanda kendini yetişkin gibi davranmaya zorladığı söylenebilir⁴. Bu sürecin başlangıcı için dikkat çeken noktalar, çevresinden uzaklaşarak bağımsız bir kişilik kazanmaya çalışması⁵, özellikle ailesi ile çocuk arasında ki bağımlılık durumunun değişim göstermesi, çocuğun hormonal ve fizyolojik olarak yetişkinliğe yaklaşması ve fizyolojik gelişimi sebebiyle kendisinde sorumluluk alması beklenmesidir⁶. Bu süreçle beraber ergen, daha önce aile ve çevre desteğine muhtaç iken yaşadığı değişim ve olgunlaşma ile artık çevresinden yavaş yavaş uzaklaşır ve bağımsız bir kişilik kazanmaya dolayısıyla kişi olmaya başlar.⁷

Ergenliğin süresi ile ilgili olarak tam anlamıyla üzerinde mutabık kalınan bir başlangıç ve bitiş noktaları belirlenmiş değildir. Her ne kadar bireyin hayatını temel hatlarıyla; çocukluk, ergenlik/ gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi ana gelişim aşamalarına ayırarak incelemek mümkün olsa da söz konusu “insan” olunca, bu aşamalar için birer başlangıç ve bitiş çizgileri belirlemek oldukça güç olacaktır⁸. Bu güçlüğü temel nedenlerinden birisi ergenliğin çok boyutlu bir kavram olmasıdır. Nitekim konu ile ilgili yapılan çalışmalarda ergenlik; toplumsal etkiler, fizyolojik

1 Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi kitabevi, 1998), 277.

2 Safiye Akgüneş, *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları İle Benlik Saygısı Arasında ki İlişkinin Değerlendirilmesi* (İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, 2019), 5.

3 Evrim Akçan Parlaz vd., “Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci”, *Turkish Family Physician* 3/4 (2012), 10.

4 Birsen Gökçe, *Orta Öğretim Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları* (Ankara: MEGSB, 1984), 7.

5 Muhammed Muhdi Gündüz, “Gelişim Özellikleri Doğrultusunda Gençliğin Din Eğitimi”, *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 12/4 (2020), 1096.

6 Esen Dinçel, *Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 14.

7 Gündüz, “Gelişim Özellikleri Doğrultusunda Gençliğin Din Eğitimi”, 1096.

8 Mustafa Koç, “Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17/1 (2004), 232.

gelişim, duygusal gelişim ya da ekonomik kararlılık gibi birçok farklı boyuttan ele alınmıştır⁹.

Ayrıca ergenlik durumu ve süresi; kültür, zaman ve kişi farklılaşmasına göre farklı özellikler gösterir¹⁰ Yaşam çizgisini dikkate alarak bireyin hayatını genel hatlarıyla; çocukluk, ergenlik/ gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık gibi ana gelişim dönemlerine ayırarak incelemek mümkündür. Ancak genel olarak böyle bir sınıflama yapılmasına rağmen inceleme konusu “insan” olunca, sözü edilen gelişim aşamalarının -başlangıç ve bitiş anlamında-kesin olarak yaş sınırlamasını yapmak oldukça güçtür¹¹.

Bütün bu değerlendirmelerin ışığında ergenlik için net bir zaman çizgisi verilmeden daha çok temel bazı değişimlere vurgu yapılarak tanımlamanın yapıldığı söylenebilir. Mesela bu şekilde yapılan bir tanım örneği olarak “Ergenlik, bireyin gelişim süreci içerisinde çocukluk döneminin bitişiyle beraber sözü edilen dönemin başlangıcından fizyolojik olarak erişkinliğe ulaşmaya kadar geçen bir gelişim dönemidir¹²” denilebilir. Çocukluk döneminin bitişi ile birlikte çocuklar “ilk gençlik” ya da “ilk ergenlik” denen ve çocukluk ile gençliğe hazırlığın birtakım özelliklerini birlikte taşıyan daha farklı bir döneme girerler¹³.

Ergenlik dönemi psikososyal gelişim açısından, erken, orta ve geç ergenlik dönemi olmak üzere üç bölümde ele alınır¹⁴.

Ergenlik süreci başlangıcından sonuna kadar stresli, değişken ve kafa karışıklığı ile geçen ve oldukça fazla duygusal çatışma, davranışsal açıdan güçlüklerle dolu bir süreçtir¹⁵. Nitekim Rutter’da, ergenin sessiz bir çalkantı içinde olduğunu ileri sürer¹⁶. Zaten bu çağın temel özellikleri olarak sayılan taşkınlık ve duygusal coşku, kurulması ve bozulması hızlı olan ilişkiler, toplum içinde ön planda olma, kolay etkilenme, ilgi çekme, rol sahibi olma çabası¹⁷ ve kimliğini bulmak için durmaksızın sürdürülen içten çaba¹⁸ gibi özellikler bireyin başka bir psiko-sosyal durumda olmasını da engellemektedir. Bolay, gençliğin problemlerini;

- a. Varlık, varoluş ile ilgili problemler,
- b. Ahlak ile ilgili problemler ve
- c. Dini problemler¹⁹ şeklinde üç ana başlık altında değerlendirmektedir.

9 Koç, “Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri”, 232.

10 Akçan Parlaz vd., “Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci”, 11.

11 Koç, “Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri”, 232.

12 Koç, “Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri”, 233.

13 Beyza Bilgin- Mualla Selçuk, *Din Öğretimi ve Özel Öğretim Yöntemleri* (Ankara: Gün Yayınları, 1999), 81.

14 Akçan Parlaz vd., “Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci”, 11.

15 Akgüneş, *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları İle Benlik Saygısı Arasında ki İlişkinin Değerlendirilmesi*, 7.

16 Dincel, *Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler*, 12.

17 Osman Özdemir vd., “Kişilik Gelişimi”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4/4 (2012), 584.

18 İbrahim Özdemir, “Gençliğin Sorunları”, *Hz. Muhammed Ve Gençlik* (Ankara: TDV Yayınları, 1995), 57.

19 Süleyman Hayri Bolay, “Günümüz Gençliğinin İnanma Problemleri”, *Millî Kültür Ve Gençlik Sempozyumu* (Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 1985), 249.

Ergenlik dönemi sadece bedensel değil aynı zamanda duygusal, bilişsel ve cinsel süreçlerde gelişim ve psiko-sosyal olgunlaşmanın olduğu bir dönem olarak bilinmektedir²⁰.

Bu bağlamda ergenlik döneminde gerçekleşen önemli değişimlerden birisinin bilişsel gelişim yani soyut düşünceye geçiş olduğu söylenebilir²¹. Bilişsel açıdan yaşanan gelişim, ergenin sadece kendini, ailesini, sosyal ve eğitim çevresini değil, aynı zamanda dünyasını görme biçimi üzerinde de uzun süreli etkiler yarattığı söylenebilir²². Bilişsel olgunlaşma ise beyinle alakalı olup bu açıdan beynin yürütücü işlevlerinden sayılan birçok becerinin gelişimini de kapsar. Özellikle sosyal ortamlarda, arkadaş ilişkilerinde ve bilimsel konularda soyut düşünceye geçiş ile kendini değerlendirme ve düzenlemede yeni beceriler edinilmesi bu bağlamda değerlendirilebilir²³. Zaten ilk ergenlik çağının bilgiye olan düşkünlüğü ve bilgiye ulaşımı, çocukluk döneminde ki gibi duygusal olmaktan ziyade zihinsel olup onları akıl ile kavramaya çalışır²⁴.

Ergenlik dönemi birey için bir kimlik ve karakter edinim sürecidir. Çünkü bu aşamada ki psikososyal gelişim, bireyin olumlu ve gerçekçi bir öz görünüm ve kimlik geliştirmesini mecburi kılar²⁵. Bu dönem aynı zamanda çocukluktan çıkılırken yetişkinliğe doğru da adım atıldığı bir dönemdir. Bir kimlik arayışına giren ergen, bir taraftan kendi özel çabalarıyla diğer taraftan da çevresindeki yetişkinlerin yardım ve rehberliğiyle kimlik kazanma yolunda gelişmeler gösterir²⁶. Özellikle 12-18 arası yaş yani erken ergenlik ve gençlik dönemi kimlik duygusu edinmede belirleyici derece etkin bir özelliğe sahiptir²⁷.

Özellikle 15-18 yaş grubunda ki gençlerde “identity crisis” adı verilen kişilik geliştirmesi gayretleri sırasında söz konusu bireylerde karşı çıkma ve saldırganlık tutumlarının biyolojik bir karakter kazanması mümkündür²⁸.

Nitekim Havinghurst’ün ergenlik için öngördüğü görevler içerisinde “Bir ideoloji edinmek ve davranışlarına yol gösterecek birtakım değerleri ve ahlak sistemini oluşturmak” bir görev olarak yer almaktadır²⁹. Erikson’da özellikle sistemi içerisinde 5. Evre olarak tanımladığı “Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (11-17 Yaş)” aşamasında bu noktayı ön plana çıkarmaktadır³⁰. Fakat bu süreç çok kolay bir süreç olarak düşünülmemelidir. Çünkü birey, yaşam boyu tecrübe edeceği en yoğun ve önemli değişiklikleri ergenlik döneminde yaşamaktadır. Ayrıca kimlik edinimi sürecinde çok sayıda ve farklılıkta etken de devreye girmektedir. Özellikle

20 Özdemir vd., “Kişilik Gelişimi”, 584.

21 Özdemir, “Gençliğin Sorunları”, 585.

22 Dinçel, *Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler*, 42.

23 Akçan Parlaz vd., “Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci”, 14.

24 Salih Aybey, “6-14 Yaş Arası Çocuğun Dini Gelişim Dönemi Özelliklerinin Bilinmesinin Din Eğitimi Açısından Önemi”, *Turkish Studies* 11/5 (2016), 77.

25 Akçan Parlaz vd., “Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci”, 14.

26 Münire Erden- Yasemin Akman, *Eğitim Psikolojisi*, (Ankara: Arkadaş Yayınları, 2008), 82.

27 S.J. Phinney, “A Three-Stage Model of Ethnic Identity Development in Adolescence”, *Formation and Transmission among Hispanics and Other Minorities*, ed. Martha E. Bernal - George P. Knight (New York: State University of New York, 1993), 75.

28 Adnan Ziyalar, “Gençliğin Ruhî ve Sosyal Problemleri”, *Gençlerin Ruhî ve Manevî Problemleri* (İstanbul: İSAV Yayınları, 1987), 23.

29 Dinçel, *Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler*, 51.

30 Erik Erikson H., *İnsanın Sekiz Çağı*, çev. Bedirhan Üstün - Vedat Şar (Ankara: Birey ve Toplum Yayınları, 1984), 39.

doğumdan itibaren yaşanan tecrübeler, edinilen bilgiler ve içerisine doğulan toplumun sosyo-ekonomik ve dini yapısı bu süreçte önemli rol oynamaktadır³¹. Erikson, 'da özellikle bireyin belirli bir kültür ve nesil içinde yaşamış olmasının onun davranışlarının oluşumuna önemli bir katkıda bulunduğuna vurgu yapmaktadır³².

Bu süreçte ayrıca ergen bireyin, karşı cinse, dini anlatılara kahramanlara ve ideolojilere, ilgi duyduğu ve tutkun olduğu görülür³³.

Edinilen bu kişilik ve kimlik bilincinde dini tutum ve düşünceler de büyük önem taşımaktadır. Bu dönemde ergen William Perry'in ifade ettiği gibi dünyayı iki zıt kutup olarak anlamlandırmakta³⁴ ve dini açıdan şüphe ve kararsızlık içerisinde bulunmaktadır³⁵. Nitekim Vergote bu dönemi imanda şüphe yaşı olarak değerlendirmektedir³⁶. Çünkü ergen, bu aşamada çocuklukta öğrenmiş olduğu kurallarla, yetişkinin geliştirmesi gereken değer yargıları arasında bir çatışma ve ikilem durumu yaşamaktadır³⁷. Fakat bu sürecin geçici olduğu ve ergenliğin sonlarına doğru dini inanç ve tutumlar kesin inançlılık şeklinde son formunu aldığı söylenebilir³⁸.

Dini gelişimin ergenlerde ele alınıp incelenmesi sürecinde üç aşama değerlendirilir: Bunlardan birincisi 12-14 yaş aralığını kapsayan "dini şuur/dini uyanış" dönemi, ikincisi 14-18 yaş aralığını kapsayan "Dini şüphe ve tereddütler" dönemi ve üçüncüsü de 18-21 yaş aralığını kapsayan "Dini inançta istikrar" dönemidir³⁹.

Bu süreçte din ve dindarlık adına çocukluk döneminden gelen tutum ve düşünceler doğrudan ebeveyn ile ilgili olup onlara olan güven duygusunun bir yansıması olarak çocuk, Allah'a güven duymayı öğrenir⁴⁰. Erikson'da bu aşamada çocuğa bakımla verilen güvenin, onun oluşturacağı dindarlığın temel taşı konumunda⁴¹ olacağını ifade etmektedir.

Özellikle bilişsel gelişim boyutunda formal düşünce yeteneği artan bireyin buna paralel olarak anlama ve anlamlandırma kapasitesi de artmaktadır. Bu aşama Fowler'in "Yedi İnanç Gelişim Aşamaları" içerisinde yer alan "Yapay-Geleneksel İnanç/Synthetic-Conventional Faith (Ergenlik ve Devamı)" aşamasını oluşturmakta ve birey bu yeteneği ile olayları ve soyut kavramları yorumlayabilmekte ve kendine

31 Akgüneş, *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları İle Benlik Saygısı Arasında ki İlişkinin Değerlendirilmesi*, 3.

32 İbrahim Gürses- M. Akif Kılavuz, "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2011), 159.

33 Gürses- Kılavuz, "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi", 157.

34 Ayşe Selin Dokur, *Yetişkinlik Dönemi Kişilerarası Güven ve Dindarlık İlişkinin Psikolojik Tahlihi (Osmaniye Örneğinde)* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 13.

35 Dokur, *Yetişkinlik Dönemi Kişilerarası Güven ve Dindarlık İlişkinin Psikolojik Tahlihi (Osmaniye Örneğinde)*, 13.

36 Antonie Vergote - Erdoğan Firat, "Ergenlikte Din", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (1981), 588.

37 Gürses- Kılavuz, "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi", 157.

38 Hayatı Hökelekli, "Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi (İmam-Hatip Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Davranışları Arasında Mukayeseli Bir Araştırma)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (1986), 37.

39 Yılmaz Ceylan, *Lise Öğrencilerinin Din Algısı* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 15.

40 Faruk Karaca, *Dini Gelişim Teorileri* (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2007), 159.

41 Gürses- Kılavuz, "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi", 161.

ait bireysel Tanrı anlayışı geliştirebilmektedir.⁴² Bu bağlamda bu döneme bilhassa 13. yaşa “dini uyanış” çağı denmektedir⁴³.

Ergenlik dönemi aynı zamanda toplumsal hayat içerisinde bireyin farklı bir statü ve roller edindiği bir dönemdir. Çünkü bu aşamada birey çocukluk döneminde kendisi için kabul edilen sorumluluğunun olmaması durumunun aksine artık sorumluluk alma dönemi olan yetişkinliğe geçiş arasında bulunmaktadır⁴⁴. Dolayısıyla dini açıdan bakıldığında ergen kişi, buluğa ermiş ve artık sorumluluk sahibi bir bireydir.

1.2. Gençlik

Fütüvvet kelime olarak gençlik anlamına gelir ve eski Arap geleneğinde kahramanlık, misafirperverlik ve cömertlik anlamlarını da taşır⁴⁵. Gençliğin başlangıç ve bitişi için farklı değerlendirmeler yapıldığı görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı 12 ile 24 yaş aralığını, UNESCO 15-25 yaş aralığını ve Birleşmiş Milletler Örgütü’nde 12-25 yaş aralığında bulunan kesimi genç olarak adlandırmaktadır⁴⁶. Ayrıca Birleşmiş Milletler’in genç tamında, öğrenim görmekte olması, çalışmaması ve ayrı bir eve sahip olmaması genç bir kişinin özellikleri arasında saymaktadır.

Atalay Yörükoğlu ise ilk gençlik dönemini 12-15 yaş arası, asıl gençlik dönemini 15-21 yaş arası ve uzamış gençlik dönemini ise 21-25 yaş arası olarak belirlemiş dolayısıyla 12-25 yaş arasını gençlik çağı olarak kabul ederek biyolojik tanımı esas almıştır⁴⁷.

Bu değerlendirmelere topluca bakıldığında her iki cinste de ergenliğe başlama yaşının kız çocukları için adet görmeye başlamaları, erkek çocuklar için ise seminal boşalmaların görülmesi⁴⁸ şeklinde biyolojik olarak tanımlandığı bitiş yaşının ise bireylerin sosyal statü, toplumsal yaşamda ki başarı ve yerlerine göre tanımlandığı görülmektedir⁴⁹. Biyolojik yaklaşıma göre gençlik, büyüme ve gelişmenin hızlandığı, bedensel değişimin ortaya çıktığı 12-25 yaş arası dönem olarak tanımlanır⁵⁰. Toplum açısından gençlik; kişinin içinde doğup yetiştiği, eğitildiği değerlerin benimsendiği, korunduğu ve yaşanılan çağın gereklerine göre zenginleştirip sonraki kuşağa aktarıldığı bir dönemdir⁵¹.

Gençlik döneminin önemli özelliklerinden biri de kişinin kendi kimliğini inşa etme arayışıdır. Genç bu dönemde çevresinden yola çıkarak kendisine rol-model olabilecek kişilerden etkilenerek kendi kimliğini oluşturma gayreti içerisinde⁵². Aslında bu dönemin bir arayış, sorgulama ve netice olarak bir karar varma süreci

42 Dokur, *Yetişkinlik Dönemi Kişilerarası Güven ve Dindarlık İlişkisinin Psikolojik Tahlihi (Osmaniye Örneğinde)*, 17.

43 Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 137.

44 Yahşi Yazıcıoğlu, “Ergen Genel Özellikleri ve Ergenle İletişim”, *Çocuk ve Ergen Bakımı*, ed. Abdulkadir Öztürk (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2013), 87.

45 Ahmed Tabakoğlu, “Tarihi ve Kültürel Açılardan Gençlik Meselesi.”, *Gençlerin Ruhi ve Manevi Problemleri* (İstanbul: İSAV Yayınları, 1987), 61.

46 T. Gündüz, “Ergenlik Dönemi Din Eğitimi”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, (2014), 1.

47 Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı* (İstanbul: Özgür Yayınları, 2007), 13.

48 Mustafa Tavukçuoğlu, “Avrupa’lı Türk Gençlerinin Kültürel Kimlik Problemlerinden Din Olgusu Üzerine Düşünceler”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (2000), 59.

49 Ziyalar, “Gençliğin Ruhi ve Sosyal Problemleri”, 19.

50 Hakkı Karasahin, “Gençlik ve Din”, *Din Sosyolojisi El Kitabı*, ed. Niyazi Akyüz- İhsan Çapçuoğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 238.

51 Gündüz, “Gelişim Özellikleri Doğrultusunda Gençliğin Din Eğitimi”, 1094.

52 Gündüz, “Gelişim Özellikleri Doğrultusunda Gençliğin Din Eğitimi”, 1097.

olduğu söylenebilir. Özellikle kimlik ve aidiyet noktasında bu arayış ve sorgulamalar önemlidir. Çünkü bu dönem, hayata anlam verme, kendini bulma, yaratılmışlar içindeki yerini belirleme, bağımsız bir birey olma sürecinde gerçekleştireceği en önemli gelişimleri kaydedeceği bir dönemdir⁵³. Bu dönemin sağlıklı olarak değerlendirilmesi veya değerlendirilmemesi durumunda bireyin tüm hayatını olumlu veya olumsuz olarak etkileyen bir süreç yaşanacaktır. Dolayısıyla söz konusu süreç sağlıklı bir şekilde yönetildiğinde, formel ve informel olarak doğru kaynaklardan beslenip desteklendiğinde, bireyde kalıcı olarak ve pozitif yönlü etkiler ortaya çıkabilecektir⁵⁴.

Çocukluk ile yetişkinlik dönemleri arasında yer alan gençlik dönemi insan yaşamının en önemli ve hassas evrelerinden biridir. Bu evreyle birlikte çocukluktan çıkan kişi, kişilik sahibi bir birey haline gelerek, görev ve sorumlulukları üstlenmekte, yetişkinler arasına katılma sürecini yaşamakta ve dini açıdan mükellef olarak kabul edilmektedir⁵⁵. Bu sebepten dolayı birçok din gençliğe ilk adım olarak kabul edilen buluğ çağını, kişinin dini emir ve yasaklardan sorumlu tutulmaya başlandığı⁵⁶ çağ olarak kabul etmiştir.

Kur'an'da da gençlik döneminin özelliklerine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda gençlerin kıskançlık (Maide, 5/27), dini şuurun uyanması (En'am, 6/76-79), cesaret ve sıkıntılara tahammül (Enbiya, 21/58), ilim ve öğrenme merakı (Kasas, 28/14), iffet ve hayâ (Yusuf, 12/24-53), doğruluk, sadakat ve adalet (Yusuf, 12/51) gibi özelliklerinden bahsedilmektedir⁵⁷.

1.3. Literatür Değerlendirilmesi

Literatüre bakıldığında ergenliğin belli dönemleri birlikte veya ayrı ayrı dikkate alınarak ve din ile ilişkisi kurularak yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bunlar din veya dindarlık ile ilişki kurulan alana göre ve çalışılan ergenlik dönemine göre iki farklı şekilde sınıflandırılabilir. Biz burada literatürü değerlendirirken birincil sınıflandırma olarak “din veya dindarlık ile ilişki kurulan alan” kıstasını dikkate alacağız. Ancak değerlendirme yapılırken aynı zamanda “çalışılan ergenlik dönemin” kıstasına da yer verilecektir.

Kartopu ve Hacikeleşoğlu tarafından Gümüşhane Üniversitesi öğrencileri ile yapılan çalışmada dindarlık tutumları ile kimlik duygusu kazanım düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmaktadır⁵⁸. Çalışma neticesinde dindarlık tutumlarının kimlik duygusu kazanımını etkilediği tespiti yapılmıştır⁵⁹.

Sancar tarafında Avusturya'da göçmen gençler üzerinde yapılan çalışmada gençlerin yaşadıkları problemler, dini yaşamada zorlanma, (Namaz, Oruç), cinsel

53 Nazlı Tutku Kalfa, *Gençlik Dönemi İnanç Gelişimi ve Eğitiminde Etkili Olan Faktörler Üzerine Nitel Bir Çalışma* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 1.

54 Turgay Gündüz, “Gençlik Dönemi Din Eğitimi”, *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010), 66-68.

55 Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2008), 266.

56 Karaşahin, “Gençlik ve Din”, 238.

57 Turgay Gündüz, *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi - Kuramsal Bir Çalışma-* (İstanbul: Düşünce Kitabevi, 2003), 144-166.

58 Saffet Kartopu- Hızır Hacikeleşoğlu, “Gençliğin Kimlik İnşasında Dini Değerlerin Rolü: Gümüşhane Üniversitesi Örneği”, *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*, ed. Abdullah Ince (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006), 98.

59 Kartopu- Hacikeleşoğlu, “Gençliğin Kimlik İnşasında Dini Değerlerin Rolü: Gümüşhane Üniversitesi Örneği”, 115.

kimlik problemleri, bağımlılık, amaç eksikliği ve eğitim hayatına devam edememe şeklinde sıralanmaktadır⁶⁰.

Bu konuda yapılmış diğer bir çalışma da Tekin tarafından yine özgürlük ve dindarlık bağlamında gençlerin sorunları ele alınmaktadır. Çalışmada din ile özgürlük arasında bir zıtlık ilişkisi yerine, bu iki olgunun birbirini besleyebildiği bir ilişkiden bahsedebileceği ve genelde dinlerin özelde ise İslam'ın, insanı özgürleştiren mekanizmaları devreye soktukları ifade edilmektedir⁶¹.

Terzioğlu'nun yaptığı çalışmada gençlerin toplumsal cinsiyet algılarının, Kur'an'ın öne çıkardığı adalet, meveddet ve rahmet ve velayet kavramlarının yardımıyla şekillenmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır⁶².

Topçuoğlu tarafından yapılan çalışmada gençlerin özellikle milli ve manevi değerlere göre bilinçli bir şekilde yetiştirilmesi noktasında İslam'ın ortaya koyduğu ahlaki değerler ve sorumlulukların önemi üzerinde durulmaktadır⁶³.

Uysal tarafından lise ve üniversite öğrencileri ile ölçek kullanılarak yapılan çalışmada empatik eğilim ile dindarlık ve anne-baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir⁶⁴.

Özellikle din eğitimi, Kur'an kurslarında verilen eğitim üzerinden yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir. Yılmaz tarafından yapılan ve bildiri olarak sunulan çalışmada genç hayatının inşasında Kur'an kurslarının yeri ve önemi Sakarya ilinde bulunan Kur'an kursları odak noktası olarak alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır⁶⁵.

Dini bilgi düzeyi, ibadetler ve dini inanç düzeyi ile kompulsif belirti düzeyi arasında ki ilişki olup olmadığını ele alan ve Bayraktar tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışma bu konu üzerine gerçekleştirilen ilk çalışma olması sebebiyle önemlidir⁶⁶.

Çınar'ın liseli gençlerle yaptığı çalışma değerler ve bağımlılık profilleri üzerine olup araştırma neticesinde katılımcıların önemli bir kesiminin hayatlarının belli dönemlerinde alkol ve sigara gibi kötü alışkanlıklara sahip oldukları ve özenti/arkadaş ortamının bu kötü alışkanlıklara başlama nedenleri arasında ilk sıralarda geldiği belirlenmiştir⁶⁷. Karşı ise 18-37 yaşa aralığındaki gençlerle internet bağımlılığı ile dindarlık arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında dini bilinç ve

60 Rukiye Sancar, "Gençlik Ve Özgürlük İlişkisinde Güncel Dini Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*, ed. Abdullah İnce (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016), 31.

61 Mustafa Tekin, "Özgürlük ve Dindarlık İkileminde Gençlik Ve Güncel Sorunlar", *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*, ed. Abdullah İnce (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016), 371.

62 Hülya Terzioğlu, "Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Anlayışına Katkısı Bağlamında Dini Söylemin Etkisi", *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*, ed. Abdullah İnce (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016), 359.

63 Ali Aslan Topçuoğlu, "İslam'da Ahlaki Sorumluluk Ve Gençlik", *Uluslararası Gençlik Ve Ahlak Sempozyumu Bildiriler* (Sinop: Sinop Üniversitesi, 2016), 1/110.

64 Veysel Uysal, "Gençlerde Empati Eğilimi, Anne-Baba Tutumları ve Dindarlık", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Din Psikolojisi Özel Sayısı (2016), 7.

65 Gülhan Yılmaz, "Gençliğin İnşasında Kur'an Kursları", *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*, ed. Abdullah İnce (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016), 169.

66 M. Mustafa Bayraktar, "Gençlik Döneminde Görülen Obsesif Kompulsif Belirtinin İnanç, İbadet ve Dini Bilgi Düzeyi Gibi Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 17/1 (2017), 158.

67 Fatih Çınar, "Gençlik Değerler ve Bağımlılık Profilleri Üzerine Bir Araştırma", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43 (2019), 164.

dini değer/şuur ile internet bağımlılığı arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiştir⁶⁸.

Karşlı'nın 16-26 yaş arası gençlerle yaptığı çalışma, gençlerde sınav kaygısı ile dindarlık ve dua arasında ki ilişkiyi araştırmaktadır. Çalışma verilerinin analizi ile dini şuur ve alt boyutları ile sınav kaygısı arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiş ayrıca dua ibadetinin de sınav kaygısı azaltmada pozitif katkısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır⁶⁹.

Aygün ve Karadeniz tarafından yapılan çalışma üniversite öğrencilerinin Kur'an ile ilgili algı, ilgi ve bilgi düzeylerini araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre üniversitelerde okuyan gençlerde Kur'an'a dair önemli bir ilgi ve genel kültür oluştuğu görülmektedir⁷⁰.

Bu başlık altında dikkat çeken çalışmalardan bazıları Türkiye geneli yapılan bazı çalışmalardır. Bunlardan birisi ANAR tarafından 2007 yılında yapılan çalışmadır⁷¹. Söz konusu çalışma pek çok konuyu araştırması bakımından önemlidir. Fakat bu çalışma 15-65 yaş aralığını kapsamaktadır.

Horozcu ve Demir tarafından yapılan çalışma ergenler için bir dini inanç ölçeği geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yapılan çalışmalar neticesinde 18 maddeden oluşan tek boyutlu ve güvenilirlik katsayısı yeterli bir ölçek geliştirilmiştir⁷².

Dindarlık algısını ölçmeye çalışan diğer bir çalışma Kırış ve Dilek tarafından ilahiyat ve ekonomi eğitimi alan üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Çalışmada dinin inanç, düşünce ve hedef boyutunda sağlam bir yere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan diğer bir sonuç ise geleneksel, popüler ve seküler dindarlığın katılımcılar açısından toplumsal bir tabanlarının olduğudur⁷³.

Kartopu ve Başkonuş tarafından yapılan çalışmada dindarlık ile ergen suçluluğu arasındaki ilişki araştırılmış ve kendisini 'dindar' olarak gören ergenlerin kendisini 'dindar' olarak görmeyen ergenlere göre suçluluk ve günahkârlık düzeyinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir⁷⁴.

Yıldırım ve Mücahit'in çalışmaları ise gençlerde dindarlık ile modernleşme algıları arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Araştırma sonucunda öğrencilerin dindarlık ve modernlik algılarının yüksek olduğu ve dindarlık ile modernlik arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir⁷⁵.

68 Necmi Karşlı, "Gençlerde İnternet Bağımlılığı ve Dindarlık İlişkisi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 46 (2019), 226.

69 Necmi Karşlı, "Gençlerde Sınav Kaygısı, Dindarlık ve Dua İlişkisi", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (2019), 190.

70 Abdullah Aygün- Hayrettin Karadeniz, "Üniversite Öğrencilerinin Kur'an'a Dair İlgi, Algı ve Bilgileri: Giresun Üniversitesi Örneği", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 9/16 (2017), 97.

71 ANAR, *Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması* (2017).

72 Ümit Horozcu- Zühre Demir, "Ergenler İçin Dini İnanç Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 4/1 (2018), 81.

73 Şemsettin Kırış- Serkan Dilek, "Dindarlık Tipolojileri Bağlamında Üniversite Gençliğinin Dindarlık Algıları", *Turkish Studies - Comparative Religious Studies* 14/3 (2019), 516.

74 Saffet Kartopu- Leyla Başkonuş, "Ergen Suçluluğu Ve Dindarlık Lise Örnekleme Üzerinde Bir Araştırma", *Gümüşhane Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/16 (2019), 185.

75 Esra Yıldırım- Mustafa Mücahit, "Gençlerde Dindarlık ve Modernleşme Algısı: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Örneği", *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2020), 520.

Koç tarafından yapılan çalışmada yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin dini pratiklere bakışları araştırılmış ve bu ergenlerin dinsel pratiklere yönelik genel bir ilgisizlik durumlarının olduğu belirlenmiştir⁷⁶.

Ergenler ve dindarlık üzerine yapılan diğer bir çalışma ise Hacikeleşeoğlu'na aittir. Bu çalışmada ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, dindarlık ve ahlaki kayıtsız ilişkisi ele alınmış ve dindarlık ile ahlaki kayıtsızlık arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir⁷⁷.

İmamoğlu ve Ferşadoğlu tarafından lise öğrencileri ile yapılan çalışmada ergenlerin dini tutum ve davranışlarının psikolojik açıdan tahlili yapılmaktadır. Araştırma sonucuna göre lise öğrencilerinin inanç düzeyleri genel olarak yüksek iken dini tutum ve davranışlarını uygulama düzeyleri düşük düzeydedir. Ayrıca dini tutum ve davranışların öğrenci psikolojik sağlık durumları üzerinde olumlu etkisi vardır⁷⁸.

Kutlu tarafından yapılan tez çalışması lise öğrencileri örnekleminde ergenlerde dua tutumları ve umutsuzluk arasındaki ilişkiyi ele almaktadır⁷⁹.

Bu konuda yapılmış en kapsamlı çalışmalardan birisi Diyanet İşleri Başkanlığı'na aittir. 2014 yılında yapılan "Türkiye'de Dini Hayat Araştırması" dini aidiyet, inanç, ibadet, dini bilgi, gündelik hayatta din ve dindarlık alt başlıklarını ve her coğrafi bölgeden 18 yaş üstü bireyleri kapsamaktadır⁸⁰.

Gürse ve İrk tarafından ergenler ile yapılan çalışmada mülakat yöntemi kullanılarak internet kullanımının öğrencilerin dini gelişimlerine hangi boyutta katkı yaptıkları araştırılmış ve ergenlerin internet kullanımlarındaki asıl amaçlarının dini olmadığı daha çok eğlence, iletişim ve sosyalleşme olduğu tespit edilmiştir⁸¹.

2. Yöntem

Sosyal araştırmaların tanımlayıcı araştırma açıklayıcı araştırma şeklinde iki ana türü bulunmaktadır. Eğer araştırmacının amacı, gerçekleri bulmak ve toplumsal gerçekliği tanımlamaksa o zaman tanımlayıcı araştırma türünü tercih eder⁸². Bu tür araştırmalarda araştırmacının temel amacı, araştırmanın evrenini oluşturan üyelerin bir veya daha fazla değişkenle ilgili olarak söz konusu evrendeki dağılımlarını ve ilişki biçimlerini ortaya koymaktır⁸³. Bu tür araştırmalar, var olanı olduğu gibi resmetmeye çalışkan onlarda herhangi bir şekilde değiştirme ve etkileme çabası içine girilmez⁸⁴. Literatüre bakıldığında farklı ölçütlere dayalı olarak tarama araştırmalarının sınıflandırıldığı görülmektedir. Fakat çalışmamızın

76 Mustafa Koç, "Yetiştirme Yurdu Ergenlerinin Dinsel Pratiklere Yönelik Tutum Ve Davranışları: Bursa Yetiştirme Yurtları Örneği", *Balkesir İlahiyat Dergisi*- 11 (2020), 248.

77 Hızır Hacikeleşeoğlu, "Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Dindarlık ve Ahlaki Kayıtsızlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 21/2 (2021), 878.

78 Abdulvahit İmamoğlu- Salıha Ferşadoğlu, "Psikolojik Açından Ergenlerde Dini Tutum ve Davranışın Tahlili", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2013), 19.

79 Hatice Kutlu, *Ergenlerde Dua Tutumları ve Umutsuzluk Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma: Erzurum Örneği* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 4.

80 *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014).

81 İbrahim Gürses, "İnternet Kullanımı Ve Ergenlerin Dini Gelişimleri Üzerine Bir Araştırma", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27 (2018), 109.

82 Stephan Cole, *Sosyolojik düşünme Yöntemi/ Sosyoloji Bilimine Giriş*, çev. Bekir Demirkol (Ankara: Vadi Yayınları, 1999), 46.

83 Satılmış Tekindal, *Nitel, Nicel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik* (Ankara: Nobel Akademik yayıncılık, 2021), 179.

84 E. Kuş, *Nitel Nitel Araştırma Teknikleri* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2012), 44.

içeriği ve kapsamını dikkate alarak burada sadece zaman aralığı ölçütüne dayalı tarama araştırmalarından “Kesitsel Tarama Araştırmaları” ele alınacaktır. Kesitsel tarama araştırmaları, katılımcılardan tek bir anda bilgi toplanması veya belirlenen evrenden söz konusu bilginin sadece belli bir zaman noktasında toplanması ile gerçekleştirilir⁸⁵.

Bu değerlendirmeden hareketle, yaptığımız çalışma çeşitli değişkenler açısından 12-24 yaş arası ergenlerin din algılarını ve din-toplumsal kurumlar arasında ki ilişkiye bakışlarını belirlemeye çalışan betimsel bir tarama modelindedir.

Ergenlerde din ve dindar insan algısının incelendiği alan araştırması şeklinde yürütülen bu araştırmanın teorik bölümünde dökümantasyon (belge inceleme) yöntem ve tekniklerinden, uygulama bölümünde ise tarama (survey) metodu olan anket tekniğinden yararlanılmıştır. Survey metodu anket, mülakat (görüşme), gözlem ve test teknikleri ile gerçekleştirilir. Anket ve mülakat tekniklerinin özellikle survey araştırmalarında önemli bir yeri bulunmaktadır⁸⁶.

2.1. Evren ve Örneklem

Bilimsel araştırmalarda önemli aşamalardan birisi araştırma verilerinin toplanacağı veya araştırma sonuçlarının genelleneceği bir evren belirlenmesi aşamasıdır. Evren, araştırma sonuçlarının genellendiği, araştırma kapsamına giren grup, birey, nesne vb. elemanlardan bir araya gelen ve ortak özelliklere sahip birimler bütününe denir⁸⁷. Bu noktada evrenin iki çeşit olduğunu belirtmek gerekmektedir⁸⁸. Birincisi Hedef Evren, diğer bir ifade ile ideal evren araştırmacının araştırma sonuçlarını genellemek istediği ama nadiren mevcut olan evren olarak tanımlanır. Dolayısıyla böyle bir evren üzerinde araştırma yapma durumu hem zaman hem de maliyet ve ulaşılabilirlik noktasında oldukça zordur. Bu sebeple hedef evren dışında araştırmacının ulaşabileceği ve kendisinden örneklem alabileceği ve bu örneklem üzerinde yaptığı araştırma sonuçlarını genellebileceği bir evrene ihtiyaç vardır. Bu evren ise “kabul edilebilir (ulaşılabilir) evren olarak isimlendirilir⁸⁹ Bizim araştırmamızda hedef evreni ülkemizde yaşayan 12-24 yaş arası ergenler oluşturmaktadır. Ulaşılabilir evren olarak ise araştırmanın yapıldığı zaman diliminde Erzurum’da yaşayan 12-24 yaş arası ergenler seçilmiştir.

Araştırmalar, genellikle bir evrenden ve o evrene genellenmek amacıyla yansızlık (random) kuralına göre belirlenen bir örneklem üzerinde gerçekleştirilir⁹⁰. Örneklem, evrenden alınan ve evreni temsil ettiği düşünülen, üzerinde çalışma yapılması planlanan gruba denir⁹¹. Diğer bir ifade ile örneklem, belirli bir yolla herhangi bir evrenden seçilmiş daha küçük sayıda obje ve bireylerden oluşan gruptur⁹².

85 Tekindal, *Nitel, Nicel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik*, 182.

86 Zeki Arslantürk, *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2004), 101.

87 A Ural- İ. Kılıç, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi* (Ankara: Detay Yayıncılık, 2011), 33.

88 Tekindal, *Nitel, Nicel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik*, 151.

89 Tekindal, *Nitel, Nicel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik*, 153.

90 N. Karasar, *Araştırmalarda Rapor Hazırlama* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2009), 34.

91 Tekindal, *Nitel, Nicel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik*, 154.

92 Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, (Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye, 1998), 118.

Araştırmanın örneklem seçiminde öncelikle “zümrelere göre (tabakalı) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi, özellikle ana kütleyi oluşturan doğal alt grupların araştırmacı tarafından tanımlanabildiği ve ayrıca yine ana kütle için büyük olduğu durumlarda kullanılır⁹³. Bu yöntemde farklı özellikleri içeren evren öncelikle, kendi içerisinde homojen ayrılır. Daha sonra bu tabakaların her biri için evren içerisinde kapladıkları oran tespit edilir. Son olarak ‘n’ örneklem büyüklüğü hesaplanır ve her alt tabakanın evren içerisindeki daha önce belirlenen temsil oranlarına göre, örneklem grupları sistematik ya da basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlenir⁹⁴.

Bu bağlamda araştırmamızda ana kütle öncelikle tabakalı örnekleme ile yaş grupları ölçüt alınarak 3 homojen alt tabakaya bölünmüştür. Bu tabakalar aynı zamanda ortaokul, lise üniversite eğitim düzeylerine denk gelecek şekilde 12-14, 15-18 ve 19-24 yaş grupları olarak oluşturulmuştur. Öncelikle evrendeki toplam ergen nüfus sayısı belirlenmiş bu evren için %99 güvenilirlik düzeyi ve 0,3 hata payı ile örneklem sayısı hesaplanmıştır. Daha sonra bu yaş gruplarının evren içerisindeki oranları tespit edilmiştir. En son olarak hesap edilen örneklem alt gruplara temsil ettikleri oranlar dikkate alınarak bölünmüştür. Aşağıdaki tabloda 2020 TÜİK verileri dikkate alınarak hazırlanmış oran ve sayılar yer almaktadır⁹⁵.

Tablo 1 Evren ve örneklem

Yaş grupları	Ulaşılabilir evren içerisinde ki oranı	%99-0,3 HATA
12-14	20%	366
15-18	32%	586
19-24	48%	878
Toplam	100%	1830

Bu tespitler neticesinde 12-14 ve 15-18 yaş gruplarının aynı zamanda ortaokul ve lise eğitim düzeylerine denk gelmesi ve bu eğitimlerin aynı zamanda zorunlu eğitim olmaları dolayısıyla Erzurum İl Milli eğitim Müdürlüğü’nün izni ve onayı alınarak ortaokul ve liselerde anket formu uygulanmıştır. 19-24 yaş grubu içinde ise hem üniversite hem de lise mezunları bulunabileceği gerçeğinden hareketle Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü’nden uygulama izni alınarak üniversitede eğitim gören öğrencilerle anket uygulaması yapılmış. Fakat aynı zamanda bu yaş grubunda lise mezunu olup örgün eğitim içerisinde bulunmayanlarla da çeşitli ortamlarda anket uygulaması yapılmıştır. Bu süreçte toplam 2500 anket formu dağıtılmış ve 2000 anket formunun geri dönüşü gerçekleşmiştir. Söz konusu anket formlarının değerlendirilmesi sürecinde ise eksik, hatalı veya geçersiz formlar elenerek belirlenen güvenilirlik düzeyi ve hata payına uygun anket formu tespit edilmiştir.

93 A. Ercan Gegez, *Pazarlama Araştırmaları* (İstanbul: Beta, 2019), 197.

94 Ural- Kılıç, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, 40.

95 TÜİK, “11. yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 2007-2020” (TÜİK) (Erişim 03 Şubat 2022).

Araştırmanın bilgi toplama araçları kısmında detaylıca değinilecek olan bir anket yardımıyla ergenlerin din algılarının ve din-toplumsal kurumlar arasında ki ilişkiye bakışlarının tespit edilmesi hedeflenmiştir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmadaki bilgiler 2021-2022 yılında Erzurum Merkez ilçelerinde uygulanan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Din Algısı Değerlendirme Formu” ile elde edilmiştir.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu: Bireylerin din ve dindar insan algılarıyla ilişkili olduğu düşünülen altı bağımsız değişkenden oluşmaktadır. Oluşturulan formda, araştırma örneklemini temsil etmesi hedeflenen yetişkinlerle ilgili cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, dini bilgilerin kaynağı, dini bilgi durumu ve ebeveyn yönlendirmesi gibi bilgiler yer almaktadır.

2.3. Ölçme Araçlarının Uygulanması

Veri toplama araçları için Atatürk Üniversitesi’nden etik kurul raporu alınarak uygulama aşamasında geçilmiştir. Araştırmamız için uygulanması planlanan ölçme araçları bir okullarda bir anketör ve ders öğretmenleri tarafından uygulanmıştır. Üniversitede ise yine bir anketör ve bazı öğretim üyeleri tarafından uygulanırken örgün eğitim sericinde yer almayan katılımcılara anketörler tarafından uygulanmıştır. Bütün bu uygulama aşamalarında katılımcılara anketlerle ilgili bilgilendirmeler yapılmıştır.

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma Erzurum İli Merkez İlçelerinde 1830 kişiyi kapsamaktadır.
2. Bu araştırmada bireylerin din algıları ve dini diğer toplumsal kurumlarla ilişkisine bakış ölçülmüştür.
3. Araştırmada elde edilen bulgular, katılımcıların verecekleri cevaplar ile sınırlıdır.
4. Bu araştırmada elde edilen bulgular, araştırmanın yapıldığı 2021-2022 yılları ile sınırlıdır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 21 istatistik programı vasıtasıyla uygun istatistik testlere tabi tutularak analiz edilmiştir. Bu aşamada öncelikle betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Daha sonra bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenler arasında anlamlılık ilişkisine bakmak için Ki-Kare analizi yapılmıştır.

3. Bulgular ve Analiz

3.1. Demografik Bulgular

Tablo 1’de yer alan veriler değerlendirildiğinde araştırmaya katılanların %52,9’unun Kız, %47,1’inin ise erkek olduğu görülmektedir. Yaş grubu olarak ise katılımcıların 12-14 yaş grubu 356 (%18,5) kişi, 15-18 yaş grubu 635 (%33,0) kişi, 19-24 yaş arası da 931 (%48,4) kişidir. Eğitim düzeyi açısından ise 356 (%18,5)

kişinin ortaokul öğrencisi olduğu, 635 (%33,0) kişinin lise öğrencisi olduğu, 154 (%8,0) kişinin lise mezunu olduğu, 155 (%8,1) kişinin ön lisans öğrencisi ve 622 (%32,4) kişinin de lisans öğrencisi olduğu görülmektedir.

Tablo 2 Demografik Bilgiler

Demografik Bilgiler		f	%
Cinsiyetiniz	Erkek	901	47,1%
	Kız	1011	52,9%
	Toplam	1912	100,0%
Yaş Grubu	12-14	356	18,5%
	15-18	635	33,0%
	19-24	931	48,4%
	Toplam	1922	100,0%
Eğitim düzeyi	Ortaokul	356	18,5%
	Lise	635	33,0%
	Lise Mezunu	154	8,0%
	Ön lisans	155	8,1%
	Üniversite	622	32,4%
	Toplam	1922	100,0%

3.2. Din ve Dini Hayata Bakış

3.2.1. Din Algısı

A. Din Kurumuna Bakış

Tablo 2 verileri değerlendirildiğinde örneklemin %77,2 gibi büyük bir çoğunluğunun dinin Allah tarafından gönderildiğine ve hem dünya hem de ahiret için olduğuna inandığı görülmektedir. Bu aynı zamanda dinin toplumsal olduğuna inancı da içermektedir. Örneklemin %16,4'ü ise dinin gerekli olduğuna ancak alanının kişisel olduğuna inanmaktadır. Din hakkında tamamen olumsuz algıya sahip olanların oranı ise toplamda %3,8'dir. Dağ'ın yaptığı araştırma da elde edilen sonuçlarda dine karşı olumlu ve olumsuz bakış olarak değerlendirildiğinde benzer sonuçların çıktığı görülür. Ancak söz konusu çalışmada "Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır." ifadesine katılım oranının %94,7 olduğu ve bizim çalışmamıza göre daha yüksek bir oranın tespit edildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca aynı çalışmada "Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır." ifadesine katılım oranının %2,3 ve "Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir." ifadesine katılım oranının da %0,8 olduğu görülmektedir⁹⁶.

96 Keziban Dağ, *Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık ve Dinler Hakkında ki Bilgilerinin Değerlendirilmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2019), 19.

Tablo 3 Din Kurumuna Bakış

Din ile ilgili düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?	f	%
Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır.	1446	77,2%
Din gereklidir, ancak alanı kişiseldir.	307	16,4%
Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.	36	1,9%
Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir.	35	1,9%
Diğer	48	2,6%
Toplam	1872	100,0%

Dine bakış ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=98,200$, $p: ,000$). Özellikle dine bakış ile yaş arasındaki ilişkide dine olumsuz bakışın yaşın yükselmesiyle doğru orantılı olarak arttığı dikkat çekmektedir. Dini insanlık içi bir afyon olarak görme ve onu ilerlemenin önünde bir engel kabul etme noktasında 12-14 yaş grubundan herhangi bir katılımın olmayışı da ayrıca dikkat çekicidir.

Tablo 4 Din Kurumuna Bakış ve Yaş Arasındaki İlişki

Dine bakış		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır.	f	269	450	727	1446
	%	80,8%	72,6%	79,1%	77,2%
Din gereklidir, ancak alanı kişiseldir.	f	31	130	146	307
	%	9,3%	21,0%	15,9%	16,4%
Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.	f	5	11	20	36
	%	1,5%	1,8%	2,2%	1,9%
Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir.	f	0	10	25	35
	%	0,0%	1,6%	2,7%	1,9%
Diğer	f	28	19	1	48
	%	8,4%	3,1%	0,1%	2,6%
Toplam	f	333	620	919	1872
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Dine bakış ile cinsiyet durumuda anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($X^2=4,592$, $p: ,332$). Fakat özellikle dine olumsuz bakış noktasında erkeklerin kızlara göre daha yüksek bir orana sahip oldukları dikkat çekmektedir.

Tablo 5 Din kurumuna bakış ve cinsiyet durumu

Din ile ilgili düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır.	f	681	759	1440
	%	77,5%	77,2%	77,3%
Din gereklidir, ancak alanı kişiseldir.	f	137	170	307
	%	15,6%	17,3%	16,5%
Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.	f	21	15	36
	%	2,4%	1,5%	1,9%
Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir.	f	20	14	34
	%	2,3%	1,4%	1,8%
Diğer	f	20	25	45
	%	2,3%	2,5%	2,4%
Toplam	f	879	983	1862
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Dine bakış ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=111,957$, p:, 000). Özellikle lise öğrencilerinin dini, ilahi ve dünya/ahiret nizamı kabul etme oranlarının en düşük ve dini kişisel bir alan olarak görme inancı oranının en yüksek oranlar olması dikkat çekmektedir. Bu eğitim düzeyi ergenlik aşamalarından en çok sorgulamanın yapıldığı ve farklılıklara dikkat edildiği dönemdir. Ortaokul henüz ergenliğin başıdır. Aile ve okulun etkisi yoğun olarak hissedilir. Üniversite ise sorgulamaların cevap bularak sonuçlandığı, aynı zamanda ergenlik açısından son döneme tekabül eder. Dolayısı ile bu oranlar olağan kabul edilebilir.

Yaman'ın lise öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada soru içeriği biraz değiştirilerek "Din, insanların mutluluğu için Allah tarafından gönderilen ilahi bir sistemdir" ifadesine katılımının tespiti şeklinde sorulmuştur. Verilen cevaplara bakıldığında lise öğrencileri için benzer şekilde dini ilahi kaynaklı bir nizam olarak görme oranı % 88 civarındadır (kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin oranı %55,3 ve katılıyorum cevabını verenlerin oranı %32,9). Dini bu şekilde algılamayanların oranı ise (katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı) %7,7'dir⁹⁷. Abuzer tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada katılımcı öğrencilerin "Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır" ifadesine katılım oranının da %77 olduğu görülmektedir⁹⁸. Bu sonuç bizim çalışmamızda lisans öğrencileri için elde edilen %76,1 oranıyla hemen hemen aynıdır.

97 Ali Osman Yaman, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde Lise Öğrencilerinin Din Algısı* (Ankara: Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 56.

98 Celil Abuzer, *Üniversite Gençliğinin Değişen Din Anlayışı* (İstanbul: İpek Yayınevi, 2010), 79.

Tablo 6 Din kurumuna bakış ve eğitim düzeyi

Din ile ilgili düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?												
Eğitim Düzeyi	Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır.		Din gereklidir, ancak alanı kişiseldir.		Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.		Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	Ortaokul	269	80,8%	31	9,3%	5	1,5%	0	0,0%	28	8,4%	333
Lise	450	72,6%	130	21,0%	11	1,8%	10	1,6%	19	3,1%	620	100,0%
Lise Mezunu	126	84,6%	15	10,1%	4	2,7%	4	2,7%	0	0,0%	149	100,0%
Ön Lisans	133	85,8%	16	10,3%	1	0,6%	5	3,2%	0	0,0%	155	100,0%
Lisans	468	76,1%	115	18,7%	15	2,4%	16	2,6%	1	0,2%	615	100,0%
Toplam	1446	77,2%	307	16,4%	36	1,9%	35	1,9%	48	2,6%	1872	100,0%

Bu bölümde ergenin dini bilgiye sahip olma durumu özellikleri ile dine bakış arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=124,281$, $p: ,000$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde dini bilgilerini medyadan öğrendiklerini söyleyenlerde diğer seçeneklere göre önemli ölçüde farklılaşırken özellikle dine olumsuz bakışın diğerlerine göre çok yüksek olması (%21,4) dikkat çekmektedir. Burada medyanın aslında kontrolsüz ve her türlü farklı bilgiyi barındırması ve ergenlerin de sosyal medya okuryazarlığı noktasında veya medyadan elde edilen bilgiyi sağlıklı bir şekilde nasıl değerlendirmek gerektiği hususunda bilgisiz ve tecrübesiz oluşu bir sebep olarak ileri sürülebilir.

Tablo 7 Din kurumuna bakış ve ergenlerde dini bilgi durumu

	Din ile ilgili düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?											
	Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır.		Din gereklidir, ancak alanı kişiseldir.		Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.		Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	N	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?												
Kendi kendime okuyup araştırarak	108	60,0%	50	27,8%	12	6,7%	8	4,4%	2	1,1%	180	100,0%
Ailemden	911	80,4%	167	14,7%	15	1,3%	14	1,2%	26	2,3%	1133	100,0%
Din görevlilerinden	112	76,7%	25	17,1%	1	0,7%	5	3,4%	3	2,1%	146	100,0%
Okullardan	99	75,6%	27	20,6%	1	0,8%	2	1,5%	2	1,5%	131	100,0%
Medyadan	6	42,9%	3	21,4%	1	7,1%	3	21,4%	1	7,1%	14	100,0%
Diğer	197	77,9%	34	13,4,7%	6	2,4%	3	1,2%	13	5,1%	253	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?												
Çok bilgili	120	68,6%	34	19,4%	10	5,7%	6	3,4%	5	2,9%	175	100,0%
Bilgili	536	83,1%	64	9,9%	9	1,4%	13	2,0%	23	3,6%	645	100,0%
Normal	710	77,3%	166	18,1%	14	1,5%	11	1,2%	17	1,9%	918	100,0%
Az bilgili	67	59,3%	39	34,5%	3	2,7%	2	1,8%	2	1,8%	113	100,0%

Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=75,361$, $p: ,000$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde dini bilgiye sahip olma durumu için “az bilgili” seçeneğini işaretleyenlerde dinin alanını kişisel alan olarak görme oranının diğer seçeneklere göre oldukça yüksek çıkması (%34,5) dikkat çekicidir.

Bu bölümde ergenin aile durumları ile dine bakışları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=57,065$, $p: ,000$). Veriler, aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilmeyen ergenlerin din ile ilgili olumsuz ifadeleri daha çok tercih ettiklerini göstermektedir. Bu grupta özellikle dinin insan ürünü olduğu ve ilerlemeye engel olduğu düşüncelerini tercih oranlarının aileleri tarafından bilgilendirilenlere göre çok daha yüksek ve dini ilahi bir nizam olduğu düşüncesini tercih oranının ise çok daha düşük olması dikkat çekicidir.

Tablo 8 Din kurumuna bakış ve ergenlerde aile etkisi arasındaki ilişki

Din ile ilgili düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?												
	Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır.		Din gereklidir, ancak alanı kişiseldir.		Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.		Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta Aile Tarafından Dinî Konularda Bilgilendirilme												
Evet	1386	78,8%	269	15,3%	29	1,6%	28	1,6%	46	2,6%	1758	100,0%
Hayır	40	48,8%	29	35,4%	7	8,5%	5	6,1%	1	1,2%	82	100,0%
Toplam	1426	77,5%	298	16,2%	36	2,0%	33	1,8%	47	2,6%	1840	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumlarını nasıl değerlendirirsiniz?												
Çok dindar	336	78,1%	58	13,5%	7	1,6%	8	1,9%	21	4,9%	430	100,0%
Dindar	957	80,7%	177	14,9%	16	1,3%	14	1,2%	22	1,9%	1186	100,0%
Az dindar	112	61,5%	49	26,9%	8	4,4%	8	4,4%	5	2,7%	182	100,0%
Dindar değil	27	49,1%	19	34,5%	4	7,3%	5	9,1%	0	0,0%	55	100,0%
Toplam	1432	77,3%	303	16,4%	35	1,9%	35	1,9%	48	2,6%	1853	100,0%
Ailem, dini inançlarımı kendi düşüncelerimi bana benimsetmeye çalışıyorlar.												
Evet Katılıyorum	566	76,6%	129	17,5%	15	2,0%	14	1,9%	15	2,0%	739	100,0%
Hayır Katılmıyorum	575	78,4%	114	15,6%	13	1,8%	17	2,3%	14	1,9%	733	100,0%
Kararsızım	243	75,0%	53	16,4%	8	2,5%	4	1,2%	16	4,9%	324	100,0%
Toplam	1384	77,1%	296	16,5%	36	2,0%	35	1,9%	45	2,5%	1796	100,0%

b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=93,964$, $p<.000$). Veriler, aileleri dindar olmayan ergenlerin din hakkında daha çok olumsuz düşünceye sahip olduklarını göstermektedir. Özellikle dinin afyon olduğu ve ilerlemeyi engellediği düşüncesine sahip olma oranı ailesini çok dindar olarak görenlerde %1,9 iken bu oran ailesinin dindar olmadığı söyleyenlerde %9,1'e yükselmektedir. Yine dinin ilahi kaynaklı ve dünya/ahiret nizamı olduğu düşüncesine katılım ailesini çok dindar olarak görenlerde %78,1 iken bu oran ailesinin dindar olmadığı söyleyenlerde %49,1'e düşmektedir.

c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=12,475$, $p>.131$).

Bu üç değişken üzerinden ailenin, ergenlerin din hakkındaki düşüncelerine etkileri değerlendirildiğinde; özellikle dini konularda bilgilendirme ve dini yaşama durumlarının önemli oranda ergeni etkilediği ancak dini inanç telkinin ise belirgin bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

B. “Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindesiniz?”

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %24,4’ünün dini inançlara bağlı olduklarını ve ibadetlerini kaçırmadıkları görülmektedir. Dini inanç ve değerlere bağlı olup ancak ibadetlerini yeterince yapamadıklarını ifade edenlerin oranı %66,6, dini inançların değişkenliğine inandıklarını söyleyenlerin oranı %5,2 ve dini inanç ve değerlere bağlı olmayıp bunları çağdışı bulduğunu söyleyenlerin oranı da %1,3’tür. Bu noktada katılımcı ergenlerden dini inançlara olumsuz bakanların oranının çok düşük düzeyde kaldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 9 Dini inanç, Değerler ve İbadetler

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindesiniz?	f	%
Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum.	458	24,4%
Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapamıyorum.	1248	66,6%
Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanıyorum.	98	5,2%
Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum.	45	2,4%
Diğer	25	1,3%
Toplam	1874	100,0%

Diğer önemli bir husus ise inançla ilgili olumlu katılımın ibadetlerle ilgili olumlu katılıma göre oldukça yüksek çıkmasıdır.

Kımtar tarafından yapılan bir çalışmada öğrencilerin kendilerini inanç düzeyi açısından yüksek ancak ibadet düzeyi açısından ise düşük düzeyde gördükleri tespit edilmiştir⁹⁹. Özellikle çok boyutlu dindarlık ölçekleri ile yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde Onay¹⁰⁰ ve Uysal¹⁰¹ gibi birçok çalışmada puan ortalaması en yüksek çıkan boyutun inanç boyutu olduğu ve en düşük çıkan boyutunda ibadet boyutu olması dikkat çekmektedir.

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=61,727$ p., 000). En önemli farklılıklardan birisi ibadetleri yerine getirme hususunda tespit edilmiştir. 12-14 yaş grubundan ibadetleri kaçırmayanların oranı diğer yaş gruplarına göre çok daha yüksektir. Bu da ibadetlere katılımın 15-18 yaş grubu farklı olsa dahi yaşın yükselmesinin aksine düştüğünü ortaya koymaktadır. Bu yaş grubunu diğerlerinden ayıran en önemli özellik 12-14 yaş grubuna göre aile etkisinin ve kontrolünün azalması, 19-24 yaş grubuna göre ise henüz cevapların bulunamamış olması ve sorgulama sürecinin hala en yoğun şekilde devam ediyor olmasıdır. Ayrıca dini inanç ve değerlerin değişkenliğine inanma oranının yaşın yükselmesiyle doğru orantılı olarak arttığı da dikkat çekmektedir.

99 Nurten Kımtar, “Üniversiteli Gençlerde Dindarlık İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/2 (2011), 51.

100 Adem Onay, *Dindarlık, Etkileşim ve Değişim* (İstanbul: Dem Yayınları, 2004), 162.

101 Veyssel Uysal, *Türkiye’de Dindarlık ve Kadın* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2003), 67.

Tablo 10 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve yaş düzeyi

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindesiniz?		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum.	f	115	126	217	458
	%	33,5%	20,8%	23,5%	24,4%
Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapamıyorum.	f	206	417	625	1248
	%	60,1%	68,8%	67,6%	66,6%
Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanıyorum.	f	6	35	57	98
	%	1,7%	5,8%	6,2%	5,2%
Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum.	f	3	16	26	45
	%	0,9%	2,6%	2,8%	2,4%
Diğer	f	13	12	0	25
	%	3,8%	2,0%	0,0%	1,3%
Toplam	f	343	606	925	1874
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve Cinsiyet İlişki tablo verileri açısından değerlendirildiğinde aralarında anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($X^2=3,528$, p:, 474).

Koç tarafından yetiştirme yurdunda kalan ergenlerle yapılan çalışmada kızlarda dinsel inançlarla ilgili şüphe duyanların oranının ile inanıp ama ibadetleri yerine tam olarak getirememeye oranının erkeklere göre daha düşük olduğu görülmektedir¹⁰².

Karşlı'nın çalışmasında ölçek kullanılarak gençlerde dini şuur ölçülmüş ve Kızların erkeklere göre dini şuur düzeylerinin anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir¹⁰³.

Tablo 11 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve cinsiyet durumu

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindesiniz?		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum.	f	220	235	455
	%	24,9%	24,0%	24,4%
Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapamıyorum.	f	579	663	1242
	%	65,6%	67,6%	66,6%
Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanıyorum.	f	48	50	98
	%	5,4%	5,1%	5,3%
Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum.	f	26	18	44
	%	2,9%	1,8%	2,4%
Diğer	f	10	15	25
	%	1,1%	1,5%	1,3%
Toplam	f	883	981	1864
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=82,103$, p:, 000). En önemli farklılıklardan birisi ibadetleri yerine getirme hususunda tespit edilmiştir. Ortaokul eğitim düzeyinde olan katılımcıların ibadetleri kaçırmama oranı diğer eğitim düzeylerine göre çok daha yüksektir.

102 Koç, "Yetiştirme Yurdu Ergenlerinin Dinsel Pratiklere Yönelik Tutum Ve Davranışları: Bursa Yetiştirme Yurtları Örneği", 233.
103 Karşlı, "Gençlerde Sınav Kaygısı, Dindarlık ve Dua İlişkisi", 203.

Tablo 12 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve eğitim düzeyi

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindeyiz?		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön lisans	Üniversite	
Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum.	f	115	126	48	23	146	458
	%	33,5%	20,8%	32,0%	14,8%	23,5%	24,4%
Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapamıyorum.	f	206	417	94	122	409	1248
	%	60,1%	68,8%	62,7%	78,7%	66,0%	66,6%
Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanıyorum.	f	6	35	4	6	47	98
	%	1,7%	5,8%	2,7%	3,9%	7,6%	5,2%
Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum.	f	3	16	4	4	18	45
	%	0,9%	2,6%	2,7%	2,6%	2,9%	2,4%
Diğer	f	13	12	0	0	0	25
	%	3,8%	2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,3%
Toplam	f	343	606	150	155	620	1874
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalara bakıldığında da benzer bir yaklaşımın tespit edildiği görülebilir. Dağ'ın çalışmasında "Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum." seçeneğine katılım oranlarının %30,9 ve "Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapamıyorum." seçeneğine katılım oranlarının da %63,8 olduğu ve "Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum." seçeneğine katılım oranının ise %0,8 olduğu görülmektedir¹⁰⁴.

Bayraktutan tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada da "Kesinlikle İnanıyorum ve Dini Görevlerimi Yerine Getirmeye Çalışıyorum" seçeneğini işaretleyenlerin oranı %42,9 ve "İnancım Var Ama Dini Görevlerimi Tam Olarak Yerine Getiremiyorum" seçeneğini işaretleyenlerin oranı da %47,3'tür. Çalışmada "Dini İnançlarla İlgili Bazı Şüphe ve Tereddütlerim Var" cevabını verenlerin oranı %4,6 iken "Dine Karşıyım" cevabını verenlerin oranı %20,6 olarak bulunmuştur¹⁰⁵.

Koç'un çalışmasında katılımcı yetiştirme yurdunda kalan ergenlerden %47'sinin "Kesinlikle inandıkları ve tüm dinsel görevlerini yapmaya çalıştıkları, %44,3'ünün İnançlı oldukları ama ibadetlerini tam olarak yerine getiremedikleri ve %7,9'unun da dinsel inançlarıyla ilgili şüphe ve kararsızlıkları olduğu görülmüştür¹⁰⁶.

Koç tarafından lise öğrencileri ile yapılan diğer bir çalışmada ise katılımcıların daha farklı cevapları verdiği dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmada "Kesinlikle inanan ve tüm dini görevlerini yerine getiren" lise öğrencilerinin oranı %36 ve "inancı olan fakat ibadetlerini tam olarak yerine getiremeyen" öğrencilerin oranı ise %58 ve "Dine karşı olan" öğrencilerin oranı da %1 olarak belirlenmiştir¹⁰⁷.

104 Dağ, *Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık ve Dinler Hakkında ki Bilgilerinin Değerlendirilmesi*, 22.

105 Bayraktutan, "Gençlik Döneminde Görülen Obsesif Kompulsif Belirtinin İnanç, İbadet ve Dini Bilgi Düzeyi Gibi Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", 164.

106 Koç, "Yetiştirme Yurdu Ergenlerinin Dinsel Pratiklere Yönelik Tutum ve Davranışları: Bursa Yetiştirme Yurtları Örneği", 232.

107 Mustafa Koç, "Dinsel Pratiklerin Sıklık Düzeyleri ile Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki: Ergenler Üzerine Ampirik Bir Araştırma", *Bilimname* 1 (2009), 151.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile dinin inanç, değerler ve ibadetlere bakışları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=134,890$, $p<.000$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde dini bilgilerini medyadan öğrendiklerini söyleyenlerde diğer seçeneklere göre önemli ölçüde farklılaşırken özellikle dine olumsuz bakışın diğerlerine göre çok yüksek olması (%23,1) dikkat çekmektedir. Ayrıca ibadetlere katılım noktasında dini bilgi kaynağı olarak din görevlilerini gösterenlerin en yüksek orana (%37,5) sahip görünüyorlar. Verilerde dikkat çeken diğer bir nokta ise dini bilgi kaynağı olarak aileyi gösterenlerin dine olumsuz bakma oranlarının diğerlerine göre çok daha düşük (%2,3) kalmasıdır. Bu durumun sebebi olarak ailede edinilen dini bilgilerin daha çok geleneksel, tek tip ve taklide dayalı bilgiler oluşu ve dolayısıyla sorgulama ve neticesinde ortaya çıkabilecek olumsuz değerlendirmelere fazla imkân vermiyor oluşu gösterilebilir.

Tablo 13 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve dini bilgi durumu

	Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindeyiz?											
	Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum.		Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapmıyorum.		Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanmıyorum.		Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?												
Kendi kendime okuyup araştırarak	44	24,7%	91	51,1%	25	14,0%	17	9,6%	1	0,6%	178	100,0%
Ailemden	282	24,7%	790	69,2%	43	3,8%	10	0,9%	16	1,4%	1141	100,0%
Din görevlilerinden	54	37,5%	77	53,5%	6	4,2%	4	2,8%	3	2,1%	144	100,0%
Okullardan	26	19,8%	93	71,0%	8	6,1%	3	2,3%	1	0,8%	131	100,0%
Medyadan	2	15,4%	7	53,8%	1	7,7%	3	23,1%	0	0,0%	13	100,0%
Diğer	45	17,9%	179	71,3%	15	6,0%	8	3,2%	4	1,6%	251	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?												
Çok bilgili	81	47,9%	64	37,9%	3	1,8%	14	8,3%	7	4,1%	169	100,0%
Bilgili	207	31,9%	396	61,1%	25	3,9%	11	1,7%	9	1,4%	648	100,0%
Normal	153	16,6%	698	75,6%	51	5,5%	13	1,4%	8	0,9%	923	100,0%
Az bilgili	11	9,6%	81	71,1%	18	15,8%	3	2,6%	1	0,9%	114	100,0%

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=196,154$, $p<.000$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde dini bilgiye sahip olma derecesi azaldıkça “Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum” cevabını verenlerin oranının da azaldığı görülmektedir. Ayrıca dini inanç ve değerleri çağdışı bulma oranının “çok bilgili” tercihini yapan grupta

diğerlerine göre daha yüksek çıkması (%8,3) dikkat çekicidir. Bu durum dini konuları araştırma sürecinin olumsuz değerlendirme ile sonuçlandığı anlamına gelebilir.

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin düşünce ve tutumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda ki tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=64,636$, $p<.000$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde özellikle dini konularda aileleri tarafından bilgilendirilmediğini söyleyenlerin dini inanç, değerler ve ibadetlerin değişkenliğine inanma ve bunları çağdışı bulma konusunda çok daha yüksek bir katılım oranına sahip oldukları dikkat çekmektedir. Nitekim aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyenlerin dini inanç, değerler ve ibadetleri çağdışı bulma oranları %1,8 iken bilgilendirilmediğini söyleyenlerde bu oran %12,2'ye çıkmaktadır.

Tablo 14 Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda tutum ve ailenin etkisi

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindeyiz?												
	Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum.		Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapmıyorum.		Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanıyorum.		Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?												
Evet	426	24,2%	1198	68,0%	83	4,7%	31	1,8%	23	1,3%	1761	100,0%
Hayır	21	25,6%	36	43,9%	13	15,9%	10	12,2%	2	2,4%	82	100,0%
Toplam	447	24,3%	1234	67,0%	96	5,2%	41	2,2%	25	1,4%	1843	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?												
Çok dindar	187	43,7%	205	47,9%	14	3,3%	8	1,9%	14	3,3%	428	100,0%
Dindar	233	19,6%	879	73,9%	45	3,8%	22	1,9%	10	0,8%	1189	100,0%
Az dindar	22	12,0%	125	68,3%	28	15,3%	7	3,8%	1	0,5%	183	100,0%
Dindar değil	11	20,8%	24	45,3%	11	20,8%	7	13,2%	0	0,0%	53	100,0%
Toplam	453	24,4%	1233	66,5%	98	5,3%	44	2,4%	25	1,3%	1853	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.												
Evet Katılıyorum	174	23,6%	493	66,8%	44	6,0%	19	2,6%	8	1,1%	738	100,0%
Hayır Katılmıyorum	176	24,0%	491	67,1%	41	5,6%	16	2,2%	8	1,1%	732	100,0%
Kararsızım	80	24,5%	217	66,6%	12	3,7%	9	2,8%	8	2,5%	326	100,0%
Toplam	430	23,9%	1201	66,9%	97	5,4%	44	2,4%	24	1,3%	1796	100,0%

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile dini inanç, değerler ve ibadetlere bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=233,196$, $p<,000$). Ailesinin dindar olduğunu söyleyen ergenlerde dini inanç, değerler ve ibadetleri çağdışı bulma oranları %1,9 iken ailesinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerde bu oran %13,2'ye çıkmaktadır.
- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile dini inanç, değerler ve ibadetlere bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=6,480$, $p>,594$).

B. Din, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirmiştir.”

Gençlik, doğası gereği daha çok bağımsız bir kişiliği ve yaşamı ister. Özellikle üniversite okuyan gençlerin en belirgin özelliklerinden birisi, ailenin dahi etkisinin ve baskısının dışlanmaya çalışılması ve gerek eğitim gerekse sosyalleşme süreçlerinde kendi bildiği gibi yaşama ve davranma arzusudur. Bu noktada aile, gelenekler ve din tarafından gence yöneltilen talepler veya bu kitleye yönelik yasaklamalar özellikle genç tarafından olumsuz bir tepkiyle karşılaşılabılır. Çünkü dini değerler insanı bağımlı kılıp onun özgür hareket etmesini sınırlama özelliğine sahip olduğu için, genç bağımlı olma ile bağımsız kalma arasında bir çatışma yaşayabilir.

Tablo 15 Dini emir ve yasaklara bakış

Din, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirmiştir.	f	%
Evet Katılıyorum	252	13,6
Hayır Katılmıyorum	1338	72,2
Kararsızım	262	14,1
Toplam	1852	100,0

Tablo 14 verileri değerlendirildiğinde ergenlerin yaklaşık dörtte üçünün (%72,2) dinin emir ve yasakları aracılığı ile insanların hayatlarına gereksiz kısıtlamalar getirdiği düşüncesine katılmadıkları görülmektedir. Bu değerlendirmeye katılanların oranı ise %13,6'dır. Bu veriler bize Türk toplumunun hala geleneksel özelliklere sahip bir toplum olduğunu ve ergenlerin de bu toplum tipinin reflekslerini devam ettirdiklerini göstermesi açısından önemlidir. Yani din sosyal hayatta hala toplum açısından etkisini ve önemini korumaktadır.

Tablo 16 Dini emir ve yasaklara bakış ile yaş düzeyi

		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	57	85	110	252
	%	16,8%	14,1%	12,1%	13,6%
Hayır Katılmıyorum	f	213	420	705	1338
	%	62,6%	69,7%	77,6%	72,2%
Kararsızım	f	70	98	94	262
	%	20,6%	16,3%	10,3%	14,1%
Toplam	f	340	603	909	1852
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Dini emir ve yasaklara bakış ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=33,728$, p:, 000) . Dinin emir ve yasaklarıyla insan hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiği fikrine katılım oranının yaşın yükselmesinin aksine düştüğü görülmektedir. Yine bu düşünceye katılmıyorum diyenlerin oranının da yaşın yükselmesine paralel olarak arttığı görülmektedir. Ancak yaşın yükselmesinin aksine kararsız oranının da düştüğü ve katılımcıların görüşlerinin netleştiği söylenebilir. Bu noktada ergenlerin, emir ve yasakları sebep ve sonuçlarıyla daha fazla değerlendirdikleri ve kendilerince bu durumu anlamlandırdıkları düşünülebilir.

Tablo 17 Dini emir ve yasaklara ile cinsiyet durumu

		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	138	111	249
	%	15,9%	11,4%	13,5%
Hayır Katılmıyorum	f	606	726	1332
	%	69,7%	74,6%	72,3%
Kararsızım	f	125	136	261
	%	14,4%	14,0%	14,2%
Toplam	f	869	973	1842
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Dini emir ve yasaklara bakış ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=8,357$, p:, 000). Veriler daha detaylı olarak değerlendirildiğinde Erkeklerin kızlara nazaran dini emir ve yasakları daha fazla kısıtlayıcı buldukları dikkat çekmektedir. Aslında bu durum erkeklerin geçmişten bugüne dışarıda daha çok bulunmaları dolayısıyla söz konusu emir ve yasaklarla daha çok muhatap olmaları ile açıklanabilir. Çünkü ev dışında karşılaşılan farklılıklar, imkân ve fırsatlar çok daha fazladır. Dolayısı ile bu imkân, fırsat ve farklılıklar dini açıdan daha çok değerlendirilmek zorundadır.

Tablo 18 Dini emir ve yasaklara ile eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön lisans	Üniversite	
Din, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirmiştir	f	57	85	24	9	77	252
	%	16,8%	14,1%	16,7%	5,8%	12,6%	13,6%
Evet Katılıyorum	f	213	420	106	133	466	1338
	%	62,6%	69,7%	73,6%	85,8%	76,4%	72,2%
Hayır Katılmıyorum	f	70	98	14	13	67	262
	%	20,6%	16,3%	9,7%	8,4%	11,0%	14,1%
Kararsızım	f	340	603	144	155	610	1852
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Dini emir ve yasaklara bakış ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($X^2=43,089$, $p<.000$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde “Din, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirmiştir.” İfadesini onaylama oranının en yüksek, onaylamama oranının ise en düşük olarak ortaokul öğrencilerinde gerçekleştiği yine kararsızların da bu grupta en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun sebepleri olarak ortaokul öğrencilerinin dini bilgi seviyelerini daha düşük olması, buldukları ortam ve sosyal çevre itibariyle farklılıklara ve farklı bilgilere uzak oluşları gösterilebilir.

Özellikle üniversite öğrencileri için çıkan oranların daha önce yapılmış araştırma sonuçlarıyla benzer oldukları görülmektedir. Mesela Kartopu ve Hacıkeleşoğlu'nun yaptıkları çalışmada katılımcı üniversite öğrencilerinin dinin bazı yasaklarının insanları, hayatın güzelliklerinden alıkoyduğunu düşünenlerin oranı %8,7 iken bu önermeye katılmayanların oranı %79,7'dir¹⁰⁸. Yine benzer şekilde üniversite öğrencilerine yöneltilen “Din, insanların özgür yaşamasını kısıtlar ve yaşamdan tat almasını engeller” ifadesine verilen “katılıyorum” cevabının oranı %6,9 iken “katılmıyorum” cevabını verenlerin oranı ise %84 olarak tespit edilmiştir¹⁰⁹. Yine lise öğrencileri ile yapılan diğer bir çalışmada “Din, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirmiştir.” ifadesine kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabını verenlerin toplam oranı %20,5 ve katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı da %55,2'dir¹¹⁰.

108 Kartopu- Hacıkeleşoğlu, “Gençliğin Kimlik İnşasında Dini Değerlerin Rolü: Gümüşhane Üniversitesi Örneği”, 104.

109 Hasan Yavuzer vd., “Üniversite Gençliğinin Din Algısı”, Milli Kültür Araştırmaları Dergisi 2/2 (2018), 30.

110 Yaman, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nde Lise Öğrencilerinin Din Algısı, 60.

Tablo 19 Dini emir ve yasaklara ile dini bilgi durumu

	Din, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirmiştir.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerin kaynağı								
Kendi kendime okuyup araştırarak	33	18,4%	117	65,4%	29	16,2%	179	100,0%
Ailemden	135	12,1%	815	73,1%	165	14,8%	1115	100,0%
Din görevlilerinden	22	15,1%	114	78,1%	10	6,8%	146	100,0%
Okullardan	17	13,1%	90	69,2%	23	17,7%	130	100,0%
Medyadan	3	23,1%	9	69,2%	1	7,7%	13	100,0%
Diğer	41	16,2%	182	71,9%	30	11,9%	253	100,0%
Dini bilgiye sahip olma durumu								
Çok bilgili	34	20,4%	110	65,9%	23	13,8%	167	100,0%
Bilgili	89	13,8%	481	74,6%	75	11,6%	645	100,0%
Normal	103	11,4%	674	74,5%	128	14,1%	905	100,0%
Az bilgili	21	18,4%	63	55,3%	30	26,3%	114	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=18,281$, $p<,050$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde dini bilgilerini medyadan öğrenenlerin dini emir ve yasakların kısıtlayıcı olduğu ifadesini onaylama oranlarının en yüksek orana (%23,1) sahip olduğu, dini bilgilerini ailelerinden öğrenenlerin ise onaylama noktasında en düşük orana (%12,1) sahip olduğu dikkat çekmektedir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile dini emir ve yasaklara arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=32,459$, $p<,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Din, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirmiştir” ifadesini onaylama noktasında en yüksek orana sahiptirler. Dini bilgiye sahip olma derecesi olarak “az bilgili” olanlar ise söz konusu ifadeyi onaylamayanlar içerisinde en düşük ve kararsızlık belirtenler içerisinde de en yüksek oranlara sahiptirler.

Tablo 20 Dini emir ve yasaklara bakış ile ergenler üzerinde aile etkisi

Din, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirmiştir.								
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	231	13,2%	1277	73,2%	236	13,5%	1744	100,0%
Hayır	18	22,2%	47	58,0%	16	19,8%	81	100,0%
Toplam	249	13,6%	1324	72,5%	252	13,8%	1825	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	64	15,1%	291	68,5%	70	16,5%	425	100,0%
Dindar	130	11,0%	906	77,0%	141	12,0%	1177	100,0%
Az dindar	38	21,3%	104	58,4%	36	20,2%	178	100,0%
Dindar değil	15	28,8%	29	55,8%	8	15,4%	52	100,0%
Toplam	247	13,5%	1330	72,6%	255	13,9%	1832	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	132	17,7%	519	69,8%	93	12,5%	744	100,0%
Hayır Katılmıyorum	70	9,5%	601	81,8%	64	8,7%	735	100,0%
Kararsızım	42	12,8%	187	57,2%	98	30,0%	327	100,0%
Toplam	244	13,5%	1307	72,4%	255	14,1%	1806	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=9,205$, $p:,010$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde özellikle dini konularda aileleri tarafından bilgilendirilmediğini söyleyenlerin dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma oranının aileleri tarafından bilgilendirildiğini söyleyenlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyenlerin dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma oranı %13,2 iken bu oran aileleri tarafından bilgilendirilmediğini söyleyenlerde %22,2'ye çıkmaktadır.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=44,632$, $p:,000$). Veriler birlikte değerlendirildiğinde özellikle ailelerinin dindar olduğunu söyleyenlerin dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma oranının ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlere göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Nitekim ailelerinin dindar olduğunu söyleyenlerden dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma oranı %15,1 iken bu oran ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlerde %28,8'e çıkmaktadır.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=113,513$, $p<.000$). Özellikle ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmek istediklerini söyleyenlerde dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma oranının çok daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmek istediklerini söyleyenlerde dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma oranı %17,7 iken diğer grupta bu oran %9,5'e düşmektedir. Burada özellikle aile etkisinin dine bakışta olumsuz bir değerlendirmeye yol açtığı görülmektedir.

C. Dini emir ve yasaklar çağımızın şartlarına göre yeniden düzenlenmelidir.”

Tablo verileri değerlendirildiğinde katılımcı ergenlerin büyük bir çoğunluğunun dini emir ve yasakların günün şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiği görüşüne katılmadıkları görülmektedir. Dini emir ve yasakların çağımızın şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünenlerin oranı ise %17,6'dır.

Tablo 21 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış

Dini emir ve yasaklar çağımızın şartlarına göre yeniden düzenlenmelidir.	f	%
Evet Katılıyorum	324	17,6%
Hayır Katılmıyorum	1199	65,0%
Kararsızım	321	17,4%
Toplam	1844	100,0%

Bazı araştırmalarda daha farklı sonuçlar tespit edilmiştir. Mesela Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının “Helal ve haramlar günümüz şartlarını da dikkate alarak yeniden gözden geçirilmelidir” ifadesine katılım oranlarına bakıldığında “Katılıyorum cevabını verenlerin oranı %45,8 ve “Katılmıyorum” cevabını verenlerin oranı da yine %45,8 olarak görülmektedir¹¹¹. Görüldüğü gibi bu araştırmada helal ve haramlar için helal ve haramların günümüz şartlarına göre yeniden gözden geçirilmesi gerektiği görüşüne katılan ve katılmayanların oranları bizim çalışmamız sonuçlarından farklı olarak birbirlerine eşittir. TESEV'in yaptığı 1999 ve 2006 yıllarında yaptığı araştırmalarda da her iki görüş her ne kadar birbirine eşit olmasa da bizim çalışmamızın sonucu gibi birbiriyle aralarında çok büyük bir fark bulunmamaktadır. Söz konusu araştırmaya göre “İslam'ın günümüzün şartlarına göre yeniden yorumlanmasına ihtiyaç vardır.” sorusuna verilen katılıyorum cevap oranı %34,8/%34,6 iken katılmıyorum cevap oranı her iki araştırma için de %49,8'dir¹¹².

111 *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*, 149.

112 Ali Çarkoğlu- Binnaz Toprak, *Değişen Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset* (İstanbul: TESEV Yayınları, 2006), 80.

Tablo 22 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ve yaş düzeyi

		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	59	131	134	324
	%	17,6%	21,8%	14,8%	17,6%
Hayır Katılmıyorum	f	198	361	640	1199
	%	58,9%	60,0%	70,6%	65,0%
Kararsızım	f	79	110	132	321
	%	23,5%	18,3%	14,6%	17,4%
Toplam	f	336	602	906	1844
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Dini emir ve yasakların günümüz şartlarında yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesi ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($X^2=30,327$, p, 000). Veriler değerlendirildiğinde dini emir ve yasakların günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiği ifadesini onaylamama oranının, yaşın yükselmesine paralel olarak yükseldiği görülmektedir. Ayrıca 15-18 yaş grubu katılımcıların hem söz konusu ifadeyi onaylama oranının hem de kararsız oranının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu da dikkat çekmektedir. 15-18 yaş grubunun ergenliğin en değişken dönemine geldiği dikkate alınırrsa kararsız oranının yüksek çıkması anlaşılabilir.

Tablo 23 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ile cinsiyet idurumu

		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	153	169	322
	%	17,8%	17,4%	17,6%
Hayır Katılmıyorum	f	556	639	1195
	%	64,7%	65,6%	65,2%
Kararsızım	f	151	166	317
	%	17,6%	17,0%	17,3%
Toplam	f	860	974	1834
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Dini emir ve yasakların günümüz şartlarında yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesi ile cinsiyeti değişkeni arasında istatistiksel olarak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($X^2=,184$, p, 912). Söz konusu ifadeyi onaylama, onaylamama ve kararsız oranlarının her iki cinsiyet için de hemen hemen aynı olması dikkat çekmektedir.

Tablo 24 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ile eğitim düzeyi

Eğitim Düzeyi	Dini emir ve yasaklar çağımızın şartlarına göre yeniden düzenlenmelidir							
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Ortaokul	59	17,6%	198	58,9%	79	23,5%	336	100,0%
Lise	131	21,8%	361	60,0%	110	18,3%	602	100,0%
Lise Mezunu	26	18,2%	98	68,5%	19	13,3%	143	100,0%
Ön Lisans	13	8,4%	129	83,2%	13	8,4%	155	100,0%
Lisans	95	15,6%	413	67,9%	100	16,4%	608	100,0%
Toplam	324	17,6%	1199	65,0%	321	17,4%	1844	100,0%

Dini emir ve yasakların günümüz şartlarında yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesi ile eğitim düzeyi değişkeni arasında istatistiksel olarak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($X^2=44,453$, p:, 000). Veriler değerlendirildiğinde dini emir ve yasakların günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiği ifadesini onaylama oranı en düşük ve onaylamama oranı en yüksek grubun ön lisans öğrencileri olduğu dikkat çekmektedir. Dini emir ve yasaklar yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünenler içerisinde en yüksek oranın lise öğrencilerine ait olduğu ve kararsızların en yüksek çıktığı grubun da ortaokul öğrencileri olduğu görülmektedir. Veriler literatür ile karşılaştırıldığında benzer ve farklı sonuçlara ulaşan araştırmaların bulunduğu görülmektedir.

Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada “Dini emirler ve yasaklar çağımızın şartlarına göre yeniden düzenlenmelidir.” ifadesine “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” cevabını verenlerin toplam oranı %12,2 ve katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı da %66,8” dir¹¹³.

Aygün ve Karadeniz’in çalışmasında ise soru “ Kur’an çağdaş/Modern yorumlanmalı mıdır? şeklinde sorulmuş ve üniversite öğrencisi katılımcıların %36,5’inin Kur’an’ı çağdaş/modern yorumlanması gereken bir kitap olarak algıladıkları tespit edilmiştir¹¹⁴. Bu oran kızlarda evet/kısmen için %56,3 ve erkeklerde de evet/kısmen için %63,6’dır¹¹⁵.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiğine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=11,205$, p:,342). Ancak veriler daha detaylı olarak değerlendirildiğinde ise dini bilgilerini medyadan öğrenenlerin neredeyse tamamına yakınının (%91,7) dini emir ve yasakların günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine katılmadıkları dikkat çekmektedir. Yine dikkat çekici diğer bir husus ise dini bilgilerinin

113 Yaman, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’de Lise Öğrencilerinin Din Algısı, 69.

114 Aygün- Karadeniz, “Üniversite Öğrencilerinin Kur’an’a Dair İlgisi, Algısı ve Bilgileri: Giresun Üniversitesi Örneği”, 117.

115 Aygün- Karadeniz, “Üniversite Öğrencilerinin Kur’an’a Dair İlgisi, Algısı ve Bilgileri: Giresun Üniversitesi Örneği”, 116.

kaynağı olarak kendi araştırmalarını gösterenlerin söz konusu ifadeye katılma oranının diğer gruplara göre daha yüksek (%23,4) çıkmasıdır.

Tablo 25 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ile dini bilgi durumu

	Dini emir ve yasaklar yeniden düzenlenmelidir.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?	f	%	f	%	f	%	f	%
Kendi kendime okuyup araştırarak	41	23,4%	101	57,7%	33	18,9%	175	100,0%
Ailemden	190	17,0%	729	65,2%	199	17,8%	1118	100,0%
Din görevlilerinden	24	16,7%	100	69,4%	20	13,9%	144	100,0%
Okullardan	21	16,0%	86	65,6%	24	18,3%	131	100,0%
Medyadan	1	8,3%	11	91,7%	0	0,0%	12	100,0%
Diğer	45	18,2%	160	64,8%	42	17,0%	247	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?	f	%	f	%	f	%	f	%
Çok bilgili	54	32,5%	86	51,8%	26	15,7%	166	100,0%
Bilgili	100	15,6%	447	69,5%	96	14,9%	643	100,0%
Normal	141	15,6%	592	65,7%	168	18,6%	901	100,0%
Az bilgili	25	22,1%	63	55,8%	25	22,1%	113	100,0%

b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiğine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=38,690$, $p<,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Dini emirler ve yasaklar çağımızın şartlarına göre yeniden düzenlenmelidir.” ifadesini onaylama noktasında en yüksek orana sahiptiler. Dini bilgiye sahip olma derecesi “az bilgili” olanlar ise söz konusu ifade ile ilgili olarak kararsızlar içerisinde en yüksek orana sahiptiler.

Tablo 26 Dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine bakış ile dini bilgi durumu

	Dini emir ve yasaklar yeniden düzenlenmelidir.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	285	16,4%	1158	66,7%	293	16,9%	1736	100,0%
Hayır	26	33,3%	32	41,0%	20	25,6%	78	100,0%
Toplam	311	17,1%	1190	65,6%	313	17,3%	1814	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	95	22,6%	254	60,3%	72	17,1%	421	100,0%
Dindar	164	14,0%	818	69,7%	192	16,4%	1174	100,0%
Az dindar	42	23,5%	95	53,1%	42	23,5%	179	100,0%
Dindar değil	17	33,3%	25	49,0%	9	17,6%	51	100,0%
Toplam	318	17,4%	1192	65,3%	315	17,3%	1825	100,0%

Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.

Evet Katılıyorum	176	23,8%	457	61,8%	107	14,5%	740	100,0%
Hayır Katılmıyorum	106	14,4%	541	73,3%	91	12,3%	738	100,0%
Kararsızım	38	11,6%	179	54,7%	110	33,6%	327	100,0%
Toplam	320	17,7%	1177	65,2%	308	17,1%	1805	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=23,285$, $p;.000$). Çocuklukta aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerin “dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi” gerektiğine olan katılım oranları %16,4 iken bilgilendirilmediğini söyleyenlerde bu oran %33,3’e yükselmektedir. Bu grupta kararsızların oranı da diğer gruba göre yüksek çıkmaktadır.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=41,343$, $p;.000$). Ailelerinin çok dindar olduğunu söyleyen ergenlerde “dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi” gerektiğine olan katılım oranları %22,6 iken ailelerinin dindar olmadığını söyleyen söyleyenlerde bu oran %33,3’e yükselmektedir. Fakat burada ayrıca ailelerini çok dindar olarak tanımlayan ergenlerde de ailelerini dindar olarak tanımlayan ailelere göre söz konusu ifadeye katılım oranının yüksek çıkması dikkat çekmektedir.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile dini emir ve yasaklara bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=106,450$, $p;.131$). Fakat verilere detaylı olarak bakıldığında ise aileleri tarafından kendilerine inanç empoze edildiğini söyleyen ergenlerin “dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi” gerektiğine olan katılım oranlarının diğer gruba göre daha yüksek çıkması dikkat çekmektedir.

1.1.1. Kur’an-ı Kerim’e Bakış

Tablo verileri değerlendirildiğinde katılımcı ergenlerin çok büyük bir bölümünün (%83,5) Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğuna ve hiçbir harfinin değişmediğine inandıkları görülmektedir. Katılımcıların %13,1’i Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğu ancak zaman içerisinde değiştiği düşüncesinde oldukları ve %3,4’ünün de Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğuna inanmadıkları belirlenmiştir. Aynı ve benzer içerikli soruların yer aldığı çalışmalar incelendiğinde sonuçların birbirlerine yakın çıktığı görülebilir.

A. Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı Oluşu ve Değişmeden Günümüze Gelişi

Tablo 27 Kur'an-ı Kerim'e bakış

Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanıyor musunuz?	f	%
Evet, Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir.	1564	83,5
Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ancak zaman içerisinde değiştiğine inanıyorum	246	13,1
Hayır, Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum.	64	3,4
Toplam	1874	100,0

Yanmış ve Kahraman tarafından 18-30 yaş arası gençlerle Diyarbakır'da yapılan bir çalışmada katılımcılardan "Kur'an da anlatılanlar doğrudur ve Kur'an günümüze kadar değişikliğe uğramamıştır" ifadesine katılıyorum/kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı %86,8'dir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının "Kur'an'da anlatılanların hepsi doğru ve gerçek olup bütün zamanlarda geçerlidir" ifadesine katılım oranının %96 olduğu görülmektedir¹¹⁶.

Tablo 28 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile yaş düzeyi

Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanıyor musunuz?	Yaş Grubu							
	12-14		15-18		19-24		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Evet, Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir.	275	81,8%	511	82,8%	778	84,5%	1564	83,5%
Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ancak zaman içerisinde değiştiğine inanıyorum	39	11,6%	90	14,6%	117	12,7%	246	13,1%
Hayır, Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum.	22	6,5%	16	2,6%	26	2,8%	64	3,4%

Ergenlerin Kur'an-ı Kerim hakkındaki düşünceleri ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=13,787$, $p<0,008$). Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanma oranı yaşın yükselmesine paralel olarak artmaktadır. Verilerde asıl dikkat çekici olan ise Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmayanların en yüksek çıktığı grubun ortaokul öğrencileri olmasıdır.

Tablo 29 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile cinsiyet durumu

Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanıyor musunuz?	f	Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet, Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir.	f	754	801	1555
	%	85,5%	81,6%	83,4%
Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ancak zaman içerisinde değiştiğine inanıyorum	f	98	148	246
	%	11,1%	15,1%	13,2%
Hayır, Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum.	f	30	33	63
	%	3,4%	3,4%	3,4%
Toplam	f	882	982	1864
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin Kur'an-ı Kerim hakkındaki düşünceleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=6,380$ p:041). Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanma oranı erkeklerde Kızlara göre daha yüksektir.

Yanmış ve Kahraman'ın çalışmalarında da benzer şekilde erkeklerin olumlu cevap verme oranı kızlara göre daha yüksektir. Söz konusu çalışmada "Kur'an da anlatılanlar doğrudur ve Kur'an günümüze kadar değişikliğe uğramamıştır" ifadesine katılıyorum diyenlerin oranı Kızlarda %85,2 iken erkeklerde %86,1 çıkmıştır. Katılmayanların oranı ise Kızlarda %8,1 ve erkeklerde de %6,4 oranındadır¹¹⁷

Tablo 30 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile eğitim düzeyi

Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanıyor musunuz?		Eğitim düzeyi					
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Evet, Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir.	f	275	511	132	134	512	1564
	%	81,8%	82,8%	87,4%	86,5%	83,3%	83,5%
Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ancak zaman içerisinde değiştiğine inanıyorum	f	39	90	14	18	85	246
	%	11,6%	14,6%	9,3%	11,6%	13,8%	13,1%
Hayır, Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum.	f	22	16	5	3	18	64
	%	6,5%	2,6%	3,3%	1,9%	2,9%	3,4%
Toplam	f	336	617	151	155	615	1874
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin Kur'an-ı Kerim hakkındaki düşünceleri ile eğitim düzeyi değişkeni arasında istatistiksel olarak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=16,689$, p:034). Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanma oranı diğer eğitim düzeylerine göre ortaokul öğrencilerinde en düşük düzeyde (%81,8) iken Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmama oranı en yüksek düzeyde (%6,5) gerçekleşmiştir.

Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada "Kuran'da yazan her şey doğrudur." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin oranı %72,2 ve katılıyorum cevabını verenlerin oranı %16,6, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı da %6,4'tür¹¹⁸. Yine lise öğrencileri ile yapılan diğer bir çalışmada ise hiçbir öğrencinin bu soruya katılmıyorum/kesinlikle katılıyorum cevabını vermediği görülmektedir¹¹⁹.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile Kur'an-ı Kerim'e bakışları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile Kur'an-ı Kerim'e dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=55,389$,

117 Mehmet Yanmış - Bayram Kahraman, "Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği", Akademik İncelemeler Dergisi 8/2 (2013), 135.

118 Yaman, İstanbul Büyükşehirmece'de Lise Öğrencilerinin Din Algısı, 57.

119 Ceylan, Lise Öğrencilerinin Din Algısı, 56.

p:,000). Ancak veriler daha detaylı olarak değerlendirildiğinde ise dini bilgilerini medyadan öğrenenlerin “Hayır, Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum” seçeneğini en yüksek oranla (%21,4) tercih etmeleri dikkat çekmektedir. Yine dikkat çekici diğer bir husus ise dini bilgilerinin kaynağı olarak kendi araştırmalarını gösterenlerin “Evet, Kur’an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir.” ifadesine katılma oranının diğer gruplara göre daha düşük (%67,8) çıkmasıdır. Söz konusu ifadeye en yüksek katılımın (%85,4) ise dini bilgilerinin kaynağı olarak ailelerini gösteren gruba ait olduğu görülmektedir.

Tablo 31 Kur’an-ı Kerim’e bakış ile dini bilgi durumu

		Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günü-müze ulaştığına inanıyor musunuz?							
		Evet, Kur’an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir.		Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğuna ancak zaman içerisinde değiştiğine inanıyorum		Hayır, Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum.		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?	Kendi kendime okuyup araştırarak	122	67,8%	48	26,7%	10	5,6%	180	100,0%
	Ailemden	972	85,4%	131	11,5%	35	3,1%	1138	100,0%
	Din görevlilerinden	117	81,3%	23	16,0%	4	2,8%	144	100,0%
	Okullardan	109	83,8%	16	12,3%	5	3,8%	130	100,0%
	Medyadan	10	71,4%	1	7,1%	3	21,4%	14	100,0%
	Diğer	222	88,1%	24	9,5%	6	2,4%	252	100,0%
	Toplam	1552	83,5%	243	13,1%	63	3,4%	1858	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?	Çok bilgili	118	69,4%	43	25,3%	9	5,3%	170	100,0%
	Bilgili	560	86,3%	70	10,8%	19	2,9%	649	100,0%
	Normal	783	85,0%	107	11,6%	31	3,4%	921	100,0%
	Az bilgili	87	77,0%	24	21,2%	2	1,8%	113	100,0%
	Toplam	1548	83,5%	244	13,2%	61	3,3%	1853	100,0%

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile Kur’an-ı Kerim’e dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=37,662$, p:,000). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Evet, Kur’an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir” ifadesini onaylama noktasında en düşük orana ama “Hayır, Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum.” İfadesini onaylama noktasında ise en yüksek orana sahip oldukları dikkat çekmektedir.

Tablo 32 Tablo 30 Kur'an-ı Kerim'e bakış ile ailenin etkisi

Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanıyor musunuz?								
	Evet, Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir.		Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ancak zaman içerisinde değiştiğine inanıyorum		Hayır, Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum.		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	1490	84,6%	214	12,2%	57	3,2%	1761	100,0%
Hayır	59	72,8%	17	21,0%	5	6,2%	81	100,0%
Toplam	1549	84,1%	231	12,5%	62	3,4%	1842	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	363	84,4%	50	11,6%	17	4,0%	430	100,0%
Dindar	1011	85,3%	138	11,6%	36	3,0%	1185	100,0%
Az dindar	135	74,2%	43	23,6%	4	2,2%	182	100,0%
Dindar değil	40	74,1%	9	16,7%	5	9,3%	54	100,0%
Toplam	1549	83,7%	240	13,0%	62	3,3%	1851	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet	595	81,3%	116	15,8%	21	2,9%	732	100,0%
Katılıyorum								
Hayır	627	85,7%	79	10,8%	26	3,6%	732	100,0%
Katılmıyorum								
Kararsızım	271	82,9%	41	12,5%	15	4,6%	327	100,0%
Toplam	1493	83,4%	236	13,2%	62	3,5%	1791	100,0%

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile Kur'an-ı Kerim'e bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=8,080$, $p:0,18$). Aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerde Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğunu ve hiçbir harfinin değişmediğini kabul edenlerin oranı %84,6 iken aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlerde bu oran %72,8'e düşmektedir. Ayrıca aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerde Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olduğunu ancak zaman içerisinde değiştiğine ve yine Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olmadığına katılma oranının diğer gruba göre belirgin şekilde yüksek olduğu görülmektedir.
- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile Kur'an-ı Kerim'e bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=28,840$, $p:0,000$). Ailelerini çok dindar olarak tanımlayan ergenlerde Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğunu ve hiçbir harfinin değişmediğini kabul edenlerin oranı %84,6 iken ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerde bu oran %74,1'e düşmektedir. Ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerde Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olmadığına katılma oranının diğer gruba göre çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=10,028$, $p:040$). Burada dikkat çeken husus aileleri tarafından kendilerine inanç empoze edildiğini söyleyen ergenlerde, Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğunu ve hiçbir harfinin değişmediğini kabul edenlerin oranının aileleri tarafından inanç empoze edilmediğini söyleyenlere göre daha yüksek çıkmasıdır. Yani ailelerin ergenler üzerindeki baskın tutumu olumsuz bir algıya yol açmış gibi görünmektedir.

Tablo 33 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu

Kur'an-ı Kerim'i Arapça yazısından okumasını biliyor musunuz?	f	%
Çok iyi	534	28,1
İyi	653	34,4
Orta	428	22,6
Zayıf	162	8,5
Hiç bilmiyorum	120	6,3
Toplam	1897	100,0

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcı ergenlerin %28,1'i Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden çok iyi derecede okuduğunu ifade ederken, %34,4'ü iyi derecede, %22,6'sı orta derecede ve %8,5'i de zayıf derecede okuyabildiğini ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden hiç okuyamadığını söyleyenlerin oranı ise %6,3'tür. Yani ergenlerin çok büyük bir kısmı Kur'an-ı Kerim'i Arapça olarak okuyabilmektedirler. Bu oran önemlidir. Literatüre bakıldığında benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar yanında çoğunlukla Kur'an-ı Kerim'i Arapça olarak okuyamayanların oranlarının çok daha yüksek ve okuyabilenlerin oranlarının da daha düşük olduğu dikkat çekmektedir. Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerle yapılan bir çalışmada katılımcıların %%64,2 gibi büyük bir oranının Kur'an-ı Kerim okumayı bilmediklerini, ama öğrenmek istediklerini, %20,9'u bildiklerini, % 14,9'luk bölümünün ise bilmediklerini ve öğrenmek istemediklerini belirttikleri görülmektedir¹²⁰.

ANAR çalışmasında göre Kur'an-ı Kerim'i Arapça okumasını bilenlerin oranı %37,6 iken 15-24 yaş aralığında bu oran %36,5'tir¹²¹. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının sadece %47,7'sinin Kur'an'ı Kerim'i Arapçasından okumayı bildiği görülmektedir¹²².

Kırgızistan'da yapılan bir çalışmada da gençlerden %22,5'i Kur'an-ı Kerim'i Arapça olarak okuyabildiklerini söylerken olumsuz cevap verenlerin oranı %77,5 olarak çıkmıştır¹²³.

Cezaevlerinde mahkûmlarla yapılan bir araştırmada da katılımcıların yarısından fazlasının Kur'an okumayı bilmedikleri görülmektedir¹²⁴.

120 Orhan Demir, "Yetiştirme Yurtlarındaki Din Eğitimi Problemleri", Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, (ts.), 210.

121 ANAR, Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması, 111.

122 Türkiye'de Dini Hayat Araştırması, 87.

123 Fazlı Polat, "Üniversite Gençliğinin İslam Dini Konusundaki Algılamaları ve Dünya Görüşleri Üzerine Bir İnceleme (Güney Kırgızistan Bölgesi)", Dini Araştırmalar 9/25 (2006), 91.

124 Erhan Tecim, "Cezaevlerinde Dini Yaşantı ve Din Algısı", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 22 (2009), 73.

Özkan tarafından yapılan ve konu ile ilgili yapılmış önceki çalışma verilerinin değerlendirildiği çalışmada gençlerin Kur'an'ı Arapça metninden okuyabilme oranı %40'ın altında olduğu görülmektedir¹²⁵.

Tablo 34 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve yaş düzeyi

		Yaş Grubu			
		12-14	15-18	19-24	Toplam
Çok İyi	f	135	173	226	534
	%	38,4%	27,8%	24,5%	28,1%
İyi	f	101	222	330	653
	%	28,7%	35,7%	35,8%	34,4%
Orta	f	64	158	206	428
	%	18,2%	25,4%	22,3%	22,6%
Zayıf	f	26	45	91	162
	%	7,4%	7,2%	9,9%	8,5%
Hiç Bilmiyorum	f	26	24	70	120
	%	7,4%	3,9%	7,6%	6,3%
Toplam	f	352	622	923	1897
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (39,399, p:;000). Tablo verilerine göre Arapça metninden Kur'an-ı Kerim'i çok iyi okuyabilenlerin oranı yaşın yükselmesinin aksine düşmektedir. Kur'an-ı Kerimi Arapça metninden okumasını hiç bilmeyenlerin oranlarının 12-14 yaş grubu (%7,4) ile 19-24 yaş grubu (%7,6) için birbirine çok yakın olduğu ve 15-18 yaş grubunda bu oranın çok daha düşük (%3,9) olduğu görülmektedir.

Tablo 35 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve cinsiyet

		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Çok İyi	f	242	290	532
	%	27,3%	29,0%	28,2%
İyi	f	316	332	648
	%	35,6%	33,2%	34,3%
Orta	f	210	216	426
	%	23,6%	21,6%	22,6%
Zayıf	f	70	92	162
	%	7,9%	9,2%	8,6%
Hiç Bilmiyorum	f	50	69	119
	%	5,6%	6,9%	6,3%
Toplam	f	888	999	1887
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir

125 Mehmet Özkan, "Günümüz Gençliğinin İbadet Hayatına Dair Bazı tespit ve Değerlendirmeler", Hz. Peygamber ve Gençlik sorunları, ed. Mehmet Bayyığıt vd. (Konya: Palet Yayınları, 2019), 96.

($X^2=4,317$, $p>,365$). Ancak tablo verilerine göre Kızların Kur'an-ı Kerim'i Arapça olarak okumasını hiç bilmeme oranı erkeklere göre daha yüksektir.

Tablo 36Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Çok İyi	f	135	173	44	31	151	534
	%	38,4%	27,8%	29,1%	20,0%	24,5%	28,1%
İyi	f	101	222	63	62	205	653
	%	28,7%	35,7%	41,7%	40,0%	33,2%	34,4%
Orta	f	64	158	25	40	141	428
	%	18,2%	25,4%	16,6%	25,8%	22,9%	22,6%
Zayıf	f	26	45	14	10	67	162
	%	7,4%	7,2%	9,3%	6,5%	10,9%	8,5%
Hiç Bilmiyorum	f	26	24	5	12	53	120
	%	7,4%	3,9%	3,3%	7,7%	8,6%	6,3%
Toplam	f	352	622	151	155	617	1897
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=56,566$, $p>,000$). Özellikle Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden okumasını zayıf derecede bilenlerin (%10,9) ve hiç bilmeyenlerin (%8,6) oranının lisans öğrencilerinde en yüksek orana ulaşması dikkat çekmektedir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden okuma düzeyi çok iyi olanların en yüksek çıktığı grubun ortaokul öğrencileri oluşu da dikkat çekicidir. Bunun sebebi olarak bu eğitim düzeyinde olanların aynı zamanda 12-14 yaş grubuna mensup oldukları ve Kur'an-ı Kerim öğrenme çağında olmaları ve öğrendikleri bilgilerin de hala unutulmamış olması gösterilebilir. Özellikle yaz Kur'an Kursları için devam eden çocukların önemli bir kısmının da bu yaş grubundan olması bu sonucu etkilemiş olabilir.

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada katılımcıların % 58,3'ünün Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden okuyabildiklerini söylemişlerdir. Olumsuz cevap verenlerin oranı ise %24,3'tür¹²⁶.

ANAR'ın araştırmasında öğrenim durumu lise olanlarda Kur'an'ı Arapça okuyabilme oranı %32,9 iken öğrenim durumu üniversite olanlarda bu oran %33,0'dır¹²⁷.

Aygün ve Karadeniz'in çalışmasına göre üniversite öğrencilerinden Kur'an'ı Arapça metninden "kısmen" seçeneğini de içerecek şekilde okumasını bilenlerin oranı %67,9'dur. Bu oran kızlarda %73,5 iken erkeklerde %62,8'dir¹²⁸.

126 Yavuzer vd., "Üniversite Gençliğinin Din Algısı", 28.

127 ANAR, Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması, 113.

128 Aygün - Karadeniz, "Üniversite Öğrencilerinin Kur'an'a Dair İlgisi, Algısı ve Bilgileri: Giresun Üniversitesi Örneği", 104.

Tablo 37 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve dini bilgi durumu

	Kur'an-ı Kerim'i Arapça yazısından okumasını biliyor musunuz?											
	Çok İyi		İyi		Orta		Zayıf		Hiç Bilmiyorum		Toplam	Row N %
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?												
Kendi kendime okuyup araştırarak	48a<	26,4%	45	24,7%	44	24,2%	26	14,3%	19	10,4%	182	100,0%
Ailemden	328	28,4%	412	35,7%	261	22,6%	91	7,9%	62	5,4%	1154	100,0%
Din görevlilerinden	52	35,6%	50	34,2%	28	19,2%	8	5,5%	8	5,5%	146	100,0%
Okullardan	26	19,8%	54	41,2%	30	22,9%	8	6,1%	13	9,9%	131	100,0%
Medyadan	2	14,3%	5	35,7%	3	21,4%	1	7,1%	3	21,4%	14	100,0%
Diğer	71	28,2%	83	32,9%	57	22,6%	27	10,7%	14	5,6%	252	100,0%
Toplam	527	28,0%	649	34,5%	423	22,5%	161	8,6%	119	6,3%	1879	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?												
Çok bilgili	97	55,4%	25	14,3%	27	15,4%	15	8,6%	11	6,3%	175	100,0%
Bilgili	207	31,7%	268	41,0%	112	17,1%	37	5,7%	30	4,6%	654	100,0%
Normal	206	22,1%	326	35,0%	250	26,9%	88	9,5%	61	6,6%	931	100,0%
Az bilgili	16	13,9%	26	22,6%	36	31,3%	21	18,3%	16	13,9%	115	100,0%
Toplam	526	28,1%	645	34,4%	425	22,7%	161	8,6%	118	6,3%	1875	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuma durumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=55,389$, $p:000$). Veriler daha detaylı olarak değerlendirildiğinde Kur'an-ı Kerim'i Arapça okumasını hiç bilmeyenler içerisinde en yüksek oranın dini bilgilerinin medyadan öğrenen gruba ait olduğu, çok iyi derecede bilenler içerisindeki en yüksek oranın ise dini bilgilerinin din görevlilerinden öğrenen gruba ait olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum aslında dini bilgiyi işin uzmanından ya da doğru kaynaktan edinmekle doğruluğu şüpheli kaynaktan edinme arasındaki farkı ortaya koyması açısından önemlidir. Yine okulları dini bilgilerinin kaynağı olarak gösterenlerde Kur'an-ı Kerim'i Arapça okumasını çok iyi bilme oranının düşük çıkması okullarda okutulan dini derslerin bu bağlamda çok fazla verimli olmadığını göstermektedir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=37,662$, $p:000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi azaldıkça Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuma derecesi de düşmektedir. Bu durum ise dini bilginin önemini ortaya koymaktadır. Nitekim dini bilgi durumu "az bilgili" olanların Kur'an-ı Kerim'i Arapça okumasını

hiç bilmeme oranlarının diğerlerine göre çok yüksek (%13,9) çıkması da bu sonucu desteklemektedir.

Tablo 38 Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuyabilme durumu ve ailenin etkisi

	Arapça okuma											
	Çok İyi		İyi		Orta		Zayıf		Hiç Bilmiyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	N %	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?												
Evet	504	28,3%	624	35,0%	408	22,9%	145	8,1%	101	5,7%	1782	100,0%
Hayır	21	25,6%	16	19,5%	14	17,1%	15	18,3%	16	19,5%	82	100,0%
Toplam	525	28,2%	640	34,3%	422	22,6%	160	8,6%	117	6,3%	1864	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?												
Çok dindar	192	43,9%	122	27,9%	78	17,8%	30	6,9%	15	3,4%	437	100,0%
Dindar	295	24,7%	455	38,1%	283	23,7%	90	7,5%	72	6,0%	1195	100,0%
Az dindar	34	18,3%	51	27,4%	48	25,8%	32	17,2%	21	11,3%	186	100,0%
Dindar değil	8	14,5%	15	27,3%	15	27,3%	7	12,7%	10	18,2%	55	100,0%
Toplam	529	28,2%	643	34,3%	424	22,6%	159	8,5%	118	6,3%	1873	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.												
Evet	214	28,8%	259	34,9%	167	22,5%	61	8,2%	41	5,5%	742	100,0%
Katılıyorum												
Hayır	200	27,2%	258	35,1%	161	21,9%	67	9,1%	50	6,8%	736	100,0%
Katılmıyorum												
Kararsızım	90	26,9%	113	33,8%	79	23,7%	29	8,7%	23	6,9%	334	100,0%
Toplam	504	27,8%	630	34,8%	407	22,5%	157	8,7%	114	6,3%	1812	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=40,219$, $p<,000$). Verilere bakıldığında dini konularda bilgilendirilme durumlarının özellikle Kur'an-ı Kerim'i Arapça olarak okumasını hiç bilmeme açısından belirgin bir farklılığa yol açtığı dikkat çekmektedir. Nitekim aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyenlerde Arapça okumasını bilmeme oranı %5,7 iken aileleri tarafından bilgilendirilmediklerini söyleyen ergenlerde %19,5'e yükselmektedir. Bu da ailenin, Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenme üzerindeki önemini açıkça göstermektedir.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=119,479$, $p<,000$). Özellikle ailelerini dindar olarak niteleme oranı düştükçe Kur'an-ı Kerim'i Arapça olarak okuma oranının da düştüğü dikkat çekmektedir. Nitekim ailelerini çok dindar olarak niteleyenlerde bu oran %43,9 iken ailelerini dindar değil şeklinde niteleyenlerde %14,5'tir. Görüldüğü üzere oran neredeyse üçte bire düşmüştür.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Arapça okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2,417$, $p>,1966$).

B. “Kur’an-ı Kerim’i Türkçe Mealinden Okuma Durumu

Tablo incelendiğinde ergenlerden Kur’an-ı Kerim mealini sürekli okuyanların oranının %11,3 olduğu ara sıra okuyanların oranının ise %70,5 olduğu görülmektedir. Bu da yaklaşık olarak katılımcıların %80’inin meal okuduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle insanların inandıkları kutsal kitabın ne dediğini anlamak için çaba gösterdiklerini göstermesi açısından önemli bir oran olarak değerlendirilebilir. Ama hiç okumayanların oranının da %18,2 olması da ayrıca önemlidir. Bu sonuçlar konu ile ilgili yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında bazıları ile örtüştüğü bazıları ile ise farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 39 Kur’an-ı Kerim’i Türkçe mealinden okuma durumu

Kur’an-ı Kerim’i Türkçe mealinden okur musunuz?	f	%
Sürekli	213	11,3
Ara sıra	1328	70,5
Hiçbir zaman	342	18,2
Toplam	1883	100,0

Mesela ANAR çalışmasında göre Kur’an-ı Kerim’i Türkçe mealinden okuma durumu için evet cevabını verenlerin oranı 15-24 yaş aralığı için %69,6’dır¹²⁹. Yine üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada katılımcıların Meal okuma oranı %55,4 okumama oranı ise %23,1 çıkmıştır¹³⁰.

Fakat yetiştirme yurtlarında kalanlarla yapılan bir çalışmada özellikle meali hiç okumadıklarını söyleyenlerin oranının %41,3 olduğu dikkat çekmektedir¹³¹.

Farklı diğer bir sonuç Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yaptığı araştırmada ortaya konulmuştur. Bu araştırma sonuçlarına göre 18-24 yaş aralığı katılımcılarının sadece %3,0’ünün Kur’an-ı Kerim’i Türkçe tercümesinden her gün okuduğu görülmektedir. Hiçbir zaman diyenlerin oranı ise %30,5’tir¹³².

Tablo 40 Kur’an-ı Kerim’i Türkçe mealinden okuma durumu ile yaş düzeyi

Kur’an-ı Kerim’i Türkçe mealinden okur musunuz?		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Sürekli	f	65	81	67	213
	%	18,9%	13,1%	7,3%	11,3%
Ara sıra	f	229	407	692	1328
	%	66,6%	65,6%	75,3%	70,5%
Hiçbir zaman	f	50	132	160	342
	%	14,5%	21,3%	17,4%	18,2%
Toplam	f	344	620	919	1883
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile Kur’an-ı Kerim’i mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=44,256$,

129 ANAR, *Kuran’ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması*, 141.

130 Yavuzer vd., “Üniversite Gençliğinin Din Algısı”, 37.

131 Demir, “Yetiştirme Yurtlarındaki Din Eğitimi Problemleri”, 211.

132 *Türkiye’de Dini Hayat Araştırması*, 94.

p:000). Veriler dikkatle değerlendirildiğinde Kur'an-ı Kerim'i mealinden sürekli olarak okuma oranının yaşın yükselmesinin aksine düştüğü dikkat çekmektedir. Kur'an-ı Kerim'i mealinden hiçbir zaman okumayanların oranının ise 15-18 yaş grubunda en yüksek orana (%21,3) çıktığı görülmektedir.

Tablo 41 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumu ve cinsiyet durumu

		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Sürekli	f	74	139	213
	%	8,4%	14,0%	11,4%
Ara sıra	f	628	692	1320
	%	71,5%	69,5%	70,5%
Hiçbir zaman	f	176	164	340
	%	20,0%	16,5%	18,2%
Toplam	f	878	995	1873
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile Kur'an-ı Kerim'i mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=16,117$, p:000). Veriler, kızların erkeklere göre Kur'an-ı Kerim'i mealinden sürekli okuma oranlarının daha yüksek olduğunu (%14,0) buna karşın hiç okumama oranının ise erkeklere göre daha düşük olduğunu (%16,5) göstermektedir. Aygün ve Karadeniz'in üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında da Kur'an mealini hiç okumayanların oranı erkeklerde %12,2 ve kızlarda da %5,7 gibi çok daha düşük oranlar çıkmıştır¹³³.

Tablo 42 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumu ve eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Sürekli	f	65	81	21	2	44	213
	%	18,9%	13,1%	13,9%	1,3%	7,2%	11,3%
Ara sıra	f	229	407	101	133	458	1328
	%	66,6%	65,6%	66,9%	85,8%	74,7%	70,5%
Hiçbir zaman	f	50	132	29	20	111	342
	%	14,5%	21,3%	19,2%	12,9%	18,1%	18,2%
Toplam	f	344	620	151	155	613	1883
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=61,177$, p:000). Veriler, Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden hiç okumayanların lise öğrencilerinde en yüksek oranda olduğunu ve ön lisans öğrencilerinde de en düşük oranda olduğunu göstermektedir. Literatür ile karşılaştırıldığında ise birbirine yakın oranların çıktığı görülmektedir. Mesela ANAR araştırmasında da

133 Aygün- Karadeniz, "Üniversite Öğrencilerinin Kur'an'a Dair İlgisi, Algısı ve Bilgileri: Giresun Üniversitesi Örneği", 109.

üniversite öğrencilerinin lise öğrencilerine göre Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma oranları bizim çalışmamızın sonucunda olduğu gibi daha yüksektir. ANAR araştırmasında öğrenim durumu lise olanlarda Kur'an'ı Türkçe mealinden okuma durumu %80,4 iken öğrenim durumu üniversite olanlarda bu oran %87,9'dur¹³⁴. Aygün ve Karadeniz'in çalışmalarında da Kur'an mealini hiç okumayanların oranı (%8,7) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 43 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumu ve dini bilgi durumu

	Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okur musunuz?							
	Sürekli		Ara sıra		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	32	17,7%	114	63,0%	35	19,3%	181	100,0%
Ailemden	121	10,5%	835	72,7%	193	16,8%	1149	100,0%
Din görevlilerinden	24	16,4%	97	66,4%	25	17,1%	146	100,0%
Okullardan	7	5,5%	94	73,4%	27	21,1%	128	100,0%
Medyadan	2	15,4%	11	84,6%	0	0,0%	13	100,0%
Diğer (Birçok kaynak)	25	9,9%	165	65,5%	62	24,6%	252	100,0%
Toplam	211	11,3%	1316	70,4%	342	18,3%	1869	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	76	43,7%	79	45,4%	19	10,9%	174	100,0%
Bilgili	80	12,3%	476	73,1%	95	14,6%	651	100,0%
Normal	51	5,5%	690	74,7%	183	19,8%	924	100,0%
Az bilgili	5	4,4%	68	60,2%	40	35,4%	113	100,0%
Toplam	212	11,4%	1313	70,5%	337	18,1%	1862	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=29,035$, $p<,001$). Veriler, Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden sürekli okuyanlar arasında en yüksek oranın dini bilgileri kendi araştırmaları sonucunda elde edenlere ait olduğunu göstermektedir. Bu durumun sebebi olarak, insanların araştırma yaptıkları süreçte Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlamak için meale yönelmeleri gösterilebilir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=242,284$, $p<,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi azaldıkça Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma derecesi de düşmektedir. Bu durum insanların bilgi edinmek için Kur'an mealine daha çok başvurmalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Nitekim dini bilgi düzeyi az bilgili olanlar, Kur'an mealini sürekli okuma noktasında en düşük orana sahiptirler. Buradan az bilgili olmanın mı meal

okuma oranını düşürdüğü yoksa meal okuma oranı çok düşük olduğu için mi bilgi düzeyi daha düşüktür sorusuna cevap vermek mümkün değildir. Fakat her iki durum da birbirini destekler durumdadır.

Tablo 44 Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma ve aile etkisi

	Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okur musunuz?							
	Sürekli		Ara sıra		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	186	10,5%	1270	71,8%	314	17,7%	1770	100,0%
Hayır	15	18,8%	41	51,2%	24	30,0%	80	100,0%
Toplam	201	10,9%	1311	70,9%	338	18,3%	1850	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	102	23,5%	275	63,4%	57	13,1%	434	100,0%
Dindar	97	8,2%	889	74,7%	204	17,1%	1190	100,0%
Az dindar	6	3,2%	128	68,8%	52	28,0%	186	100,0%
Dindar değil	8	14,8%	26	48,1%	20	37,0%	54	100,0%
Toplam	213	11,4%	1318	70,7%	333	17,9%	1864	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	90	12,1%	517	69,8%	134	18,1%	741	100,0%
Hayır Katılmıyorum	67	9,1%	532	72,4%	136	18,5%	735	100,0%
Kararsızım	42	12,9%	226	69,5%	57	17,5%	325	100,0%
Toplam	199	11,0%	1275	70,8%	327	18,2%	1801	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=15,622$, $p:,000$). Aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyenlerde Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden hiçbir zaman okumama oranı %17,7 iken aileleri tarafından bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlerde bu oran %30,0'a çıkmaktadır.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=115,526$, $p:,000$). Veriler değerlendirildiğinde ailelerin dini yaşa oranları düştükçe Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okumama oranının arttığı dikkat çekmektedir. Nitekim ailelerini çok dindar olarak niteleyenlerde Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okumama oranı %13,7 iken ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlerde bu oran %37,0'a çıkmaktadır.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=4,889$, $p:,299$).

C. Kur'an-ı Kerim ve Dini Eserleri Okuma Sıklığı

Tablo verilerine göre Kur'an-ı kerim ve diğer dini eserleri ara sıra okuduğunu söyleyenlerin oranı %51,1, mübarek gün ve gecelerde okuduğunu söyleyenlerin oranı %22,6, her gün okuduğunu söyleyen ergenlerin oranı %12,9 ve sadece Cuma akşamları okuduğunu söyleyenlerin oranı da %5,2'dir. Hiç okumam diyenlerin oranının ise %4,4'te kalması dikkat çekicidir. Bu da ergenlerin tamamına yakınının zaman farklılığı olsa da dini alana ilgi duydukları ve bu konuda okumalar yaptıkları şeklinde yorumlanabilir. Literatürde benzer ve farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar mevcuttur.

Tablo 45 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı

Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri ne sıklıkla kursunuz?	f	%
Düzenli olarak her gün okurum.	246	12,9
Cuma akşamları okurum.	98	5,2
Ara sıra okurum.	971	51,1
Mübarek gün ve gecelerde okurum.	429	22,6
Hiç okumam.	84	4,4
Diğer	74	3,9
Toplam	1902	100,0

Mesela ANAR çalışmasına göre Kur'an-ı Kerim'i fırsat buldukça okurum cevabını verenlerin oranı %47,3, mübarek gün ve gecelerde okurum diyenlerin oranı %36,7 ve düzenli olarak okurum diyenlerin oranı da %26,9'dur. Düzenli okuduğunu söyleyenlerin oranının bizim çalışmamızda elde ettiğimiz sonuca göre çok daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Yine çok farklı bir sonuç olarak Güllü'nün çalışmasında gençlerin sadece %6,0'ının düzenli olarak Kur'an okuduklarını söylemeleri dikkat çekmektedir. Hiç okumam diyenlerin oranı %46,3 ve "Hiç okuma bilmiyorum ve de okumam" diyenlerin oranı ise %9,7 olarak tespit edilmiştir¹³⁵.

Yetiştirme yurdu öğrencileri ile yapılan bir çalışmada Kur'an'ı düzenli olarak okuduğunu söyleyenlerin oranı %10,2 iken az okuduğunu söyleyenlerin oranı %59'dur.

Tablo 46 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve yaş düzeyi

Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri ne sıklıkla kursunuz?		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Düzenli olarak her gün okurum.	f	85	69	91	245
	%	24,2%	11,0%	9,8%	12,9%
Cuma akşamları okurum.	f	26	29	43	98
	%	7,4%	4,6%	4,6%	5,2%
Ara sıra okurum.	f	142	336	493	971
	%	40,5%	53,8%	53,3%	51,1%
Mübarek gün ve gecelerde okurum.	f	72	144	213	429
	%	20,5%	23,0%	23,0%	22,6%

135 İsmail Güllü, *Gecekondulaşma, Gençlik ve Dindarlık* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi, 2010), 207.

Hiç okumam.	f	1	1	82	84
	%	0,3%	0,2%	8,9%	4,4%
Diğer (Çoklu seçenekler)	f	25	46	3	74
	%	7,1%	7,4%	0,3%	3,9%
Toplam	f	351	625	925	1901
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile Kur'an-ı Kerim'i mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=19,427$, $p<0,000$). Veriler, yaş düzeyi yükseldikçe Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri düzenli olarak her gün okuma oranının düştüğünü göstermektedir. Ayrıca 19-24 yaş grubu Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri hiç okumama oranı diğerlerine göre çok daha yüksektir (%8,9).

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının sadece %12,8'inin Kur'an'ı Kerim'i Arapçasından her gün okuduğu görülmektedir. Hiçbir zaman diyenlerin oranı ise %1,8'dir¹³⁶.

ANAR'ın araştırmasında 15-24 yaş aralığında fırsat buldukça okurum cevabını verenlerin oranı %45,8, mübarek gün ve gecelerde okurum diyenlerin oranı %35,9 ve düzenli olarak okurum diyenlerin oranı da %16,7'dir.

Tablo 47 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve cinsiyet durumu

Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri ne sıklıkla kursunuz?		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Düzenli olarak her gün okurum.	f	94	151	245
	%	10,6%	15,1%	12,9%
Cuma akşamları okurum.	f	41	57	98
	%	4,6%	5,7%	5,2%
Ara sıra okurum.	f	463	500	963
	%	52,0%	49,9%	50,9%
Mübarek gün ve gecelerde okurum.	f	211	217	428
	%	23,7%	21,7%	22,6%
Hiç okumam.	f	36	48	84
	%	4,0%	4,8%	4,4%
Diğer	f	45	29	74
	%	5,1%	2,9%	3,9%
Toplam	f	890	1002	1892
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile Kur'an-ı Kerim'i mealinden okuma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=15,979$, $p<0,000$). Nitekim veriler, Kızların erkeklere göre Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri daha yüksek oranda (%15,1) düzenli olarak her gün okuduklarını göstermektedir. Koç'un çalışmasında ise bunun tam tersi bir sonuç elde edilmiştir. Yetiştirme yurdu

öğrencileri ile yapılan söz konusu çalışmada kızlarda düzenli okuma oranı %5,3 iken erkeklerde bu oran %11,6 ve az okuyanların oranı da kızlarda %63,2 erkeklerde de %58,0'dır¹³⁷.

Tablo 48 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Düzenli olarak her gün okurum.	f	85	69	28	4	59	245
	%	24,2%	11,0%	18,5%	2,6%	9,5%	12,9%
Cuma akşamları okurum.	f	26	29	10	4	29	98
	%	7,4%	4,6%	6,6%	2,6%	4,7%	5,2%
Ara sıra okurum.	f	142	336	73	103	317	971
	%	40,5%	53,8%	48,3%	66,5%	51,2%	51,1%
Mübarek gün ve gecelerde okurum.	f	72	144	30	34	149	429
	%	20,5%	23,0%	19,9%	21,9%	24,1%	22,6%
Hiç okumam.	f	1	1	10	10	62	84
	%	0,3%	0,2%	6,6%	6,5%	10,0%	4,4%
Diğer	f	25	46	0	0	3	74
	%	7,1%	7,4%	0,0%	0,0%	0,5%	3,9%
Toplam	f	351	625	151	155	619	1901
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim düzeyleri ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri okuma sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=228,407$, $p<.000$). Verilerin değerlendirilmesinde özellikle ortaokul (%0,3) ve lise öğrencilerinde (%0,2) hiç okumam cevabını verenlerin oranının neredeyse sıfıra yakın olması dikkat çekicidir. Hâlbuki lisans öğrencilerinde bu oran %10,0'dır. Ayrıca ortaokul öğrencilerinde Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri düzenli olarak her gün okuma oranı diğer eğitim düzeylerine göre çok daha yüksektir (%24,2). ANAR tarafından yapılan çalışmada öğrenim durumu lise olanlarda fırsat buldukça okurum cevabını verenlerin oranı %49,7, mübarek gün ve gecelerde okurum diyenlerin oranı %36,3 ve düzenli olarak okurum diyenlerin oranı da %20,7'dir. Öğrenim durumu üniversite olanlarda fırsat buldukça okurum cevabını verenlerin oranı %47,3, mübarek gün ve gecelerde okurum diyenlerin oranı %32,4 ve düzenli olarak okurum diyenlerin oranı da %16,2'dir¹³⁸. Görüldüğü gibi bizim çalışmamızla bu çalışma arasında elde edilen sonuçlar farklılık göstermektedir. Fakat Koç tarafından yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar ile bizim çalışmamızın sonuçları daha çok benzerlik göstermektedir. Koç'un çalışmasında da üniversite öğrencilerinin %9'unun Kur'an'ı düzenli olarak okuduklarını %65,25'inin ise az okuduklarını ifade ettikleri görülmektedir¹³⁹.

137 Koç, "Yetiştirme Yurdu Ergenlerinin Dinsel Pratiklere Yönelik Tutum Ve Davranışları: Bursa Yetiştirme Yurtları Örneği", 235.

138 ANAR, *Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması*, 133.

139 Mustafa Koç, "Ergenlik Döneminde Dua ve İbadete Yönelik Tutum ve Davranışlar Üzerine Bir Saha Çalışması", *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/6 (2004), 159.

Tablo 49 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve dini bilgi durumu

	Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri ne sıklıkla okursunuz?													
	Düzenli olarak her gün okurum.		Cuma akşamları okurum.		Ara sıra okurum.		Mübarek gün ve gecelerde okurum.		Hiç okumam.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?														
Kendi kendime okuyup araştırarak	39	21,5%	5	2,8%	93	51,4%	22	12,2%	18	9,9%	4	2,2%	181	100,0%
Ailemden	123	10,6%	68	5,9%	597	51,6%	290	25,1%	42	3,6%	36	3,1%	1156	100,0%
Din görevlilerinden	36	24,5%	6	4,1%	71	48,3%	27	18,4%	5	3,4%	2	1,4%	147	100,0%
Okullardan	11	8,4%	7	5,3%	70	53,4%	26	19,8%	10	7,6%	7	5,3%	131	100,0%
Medyadan	0	0,0%	0	0,0%	8	57,1%	4	28,6%	1	7,1%	1	7,1%	14	100,0%
Diğer	32	12,5%	10	3,9%	123	48,2%	58	22,7%	8	3,1%	24	9,4%	255	100,0%
Toplam	241	12,8%	96	5,1%	962	51,1%	427	22,7%	84	4,5%	74	3,9%	1884	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?														
Çok bilgili	76	43,2%	9	5,1%	60	34,1%	22	12,5%	5	2,8%	4	2,3%	176	100,0%
Bilgili	94	14,3%	39	5,9%	341	52,0%	144	22,0%	22	3,4%	16	2,4%	656	100,0%
Normal	66	7,1%	46	4,9%	510	54,6%	230	24,6%	44	4,7%	38	4,1%	934	100,0%
Az bilgili	8	7,1%	1	0,9%	52	46,0%	26	23,0%	13	11,5%	13	11,5%	113	100,0%
Toplam	244	13,0%	95	5,1%	963	51,3%	422	22,5%	84	4,5%	71	3,8%	1879	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri okuma sıklığı arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri okuma sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=99,096$, $p<,000$). Veriler, Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri düzenli olarak her gün okuduğunu söyleyenler içerisinde en yüksek oranların sırasıyla dini bilgi kaynakları din görevlileri (%24,5) ve kendi okuyup araştırmaları (%21,5) olanlara ait olduğunu göstermektedir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri okuma sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=218,057$, $p<,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi azaldıkça Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri düzenli olarak okuma oranları da düşmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri hiç okumadığını söyleyenler içerisinde en yüksek oran (%11,5) dini konularda az bilgi sahibi olanlara aittir.

Tablo 50 Tablo 42 Kur'an-ı Kerim ve dini eserleri okuma sıklığı ve aile etkisi

	Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri ne sıklıkla okursunuz?													
	Düzenli olarak her gün okurum.		Cuma akşamları okurum.		Ara sıra okurum.		Mübarek gün ve gecelerde okurum.		Hiç okumam.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?														
Evet	212	11,9%	91	5,1%	926	51,8%	414	23,2%	78	4,4%	65	3,6%	1786	100,0%
Hayır	20	24,4%	7	8,5%	32	39,0%	11	13,4%	6	7,3%	6	7,3%	82	100,0%
Toplam	232	12,4%	98	5,2%	958	51,3%	425	22,8%	84	4,5%	71	3,8%	1868	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?														
Çok dindar	118	27,1%	33	7,6%	184	42,2%	79	18,1%	10	2,3%	12	2,8%	436	100,0%
Dindar	105	8,8%	52	4,3%	656	54,7%	294	24,5%	52	4,3%	41	3,4%	1200	100,0%
Az dindar	10	5,3%	9	4,8%	98	52,4%	42	22,5%	18	9,6%	10	5,3%	187	100,0%
Dindar değil	10	18,5%	3	5,6%	20	37,0%	9	16,7%	4	7,4%	8	14,8%	54	100,0%
Toplam	243	12,9%	97	5,2%	958	51,0%	424	22,6%	84	4,5%	71	3,8%	1877	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.														
Evet	105	14,0%	43	5,7%	395	52,7%	148	19,8%	35	4,7%	23	3,1%	749	100,0%
Katılıyorum														
Hayır	84	11,4%	36	4,9%	377	51,1%	173	23,4%	42	5,7%	26	3,5%	738	100,0%
Katılmıyorum														
Kararsızım	43	13,0%	15	4,5%	167	50,5%	81	24,5%	6	1,8%	19	5,7%	331	100,0%
Toplam	232	12,8%	94	5,2%	939	51,7%	402	22,1%	83	4,6%	68	3,7%	1818	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri okuma sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=21,772$, $p:,001$). Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri her gün düzenli olarak okuma oranının aileleri tarafından bilgilendirildiğini söyleyenlerde %11,9 iken aileleri tarafından bilgilendirilmediğini söyleyenlerde %24,4'e çıktığı dikkat çekmektedir. Fakat aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilmediğini söyleyen ailelerde Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri hiç okumadığını söyleyenlerin oranı da diğer gruba göre yüksektir.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri okuma sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=155,216$, $p:,000$). Özellikle ailelerin dindarlık düzeyleri arttıkça ergenlerde Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri hiçbir zaman okumadığını söyleyenlerin oranı da artmaktadır. Nitekim ailelerini çok dindar olarak niteleyenlerde Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri hiç okumama oranı %2,3 iken bu oran ailelerini az dindar olarak niteleyenlerde %9,6 ve dindar değil diye niteleyenlerde de %7,4'tür.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri okuma sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu

görülmektedir ($X^2=18,594$, $p>,046$). Fakat bu farklılığın çok az olduğu dikkat çekmektedir.

1.1.2. Din-Toplum İlişkileri

Bu başlık altında değerlendireceğimiz konuların ilki dinin toplumsal huzura katkısının nasıl algılandığıdır.

A. Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında Dinin Rolü

Tablo verileri değerlendirildiğinde katılımcıların %63,9'unun toplum huzurunun sağlanması ve korunması noktasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşündüğü, %18,2'sinin ise bu düşünceye katılmadığı görülmektedir. Bu da ergenlerin yaklaşık beşte birinin din-toplum ilişkisi bağlamında olumsuz bir düşünceye sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 51 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü

Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum	f	%
Evet Katılıyorum	1182	63,9
Hayır Katılmıyorum	337	18,2
Kararsızım	331	17,9
Toplam	1850	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=45,559$, $p>,000$). Veriler, "Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum" ifadesine katılım oranlarının yaşın yükselmesine paralel olarak arttığını göstermektedir. Bu bağlamda en düşük katılım oranı (%53,3) 12-14 yaş grubuna ve en yüksek katılım oranı da (%70,6) 19-24 yaş grubuna aittir. Dikkat çeken husulardan biri ise yaş düzeyinin yükselmesinin aksine kararsız oranının azalmasıdır.

Tablo 52 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve yaş düzeyi

Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum						
		Evet Katılıyorum	Hayır Katılmıyorum	Kararsızım	TOPLAM	
Yaş Grubu	12-14	f	180	70	88	338
		%	53,3%	20,7%	26,0%	100,0%
	15-18	f	360	117	126	603
		%	59,7%	19,4%	20,9%	100,0%
	19-24	f	642	150	117	909
		%	70,6%	16,5%	12,9%	100,0%
Toplam		f	1182	337	331	1850
		%	63,9%	18,2%	17,9%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=1,135$, $p>,567$). Fakat veriler çok önemli bir fark olmasa da Kızların erkeklere göre daha yüksek oranda (%65,0) "Toplumun

huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum” ifadesine katıldıklarını göstermektedir.

Tablo 53 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve cinsiyet durumu

		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Evet Katılıyorum	f	542	637	1179
	%	63,0%	65,0%	64,1%
Hayır Katılmıyorum	f	165	170	335
	%	19,2%	17,3%	18,2%
Kararsızım	f	153	173	326
	%	17,8%	17,7%	17,7%
Toplam	f	860	980	1840
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim düzeyleri ile toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=59,923$, $p:,000$). Veriler üniversite öğrencilerinin “Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum.” İfadesine en yüksek oranda (%81,3/69,7) katıldıklarını göstermektedir. Söz konusu ifadeye en düşük katılım oranı (%53,3) ise ortaokul öğrencilerine aittir.

Tablo 54 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	180	360	90	126	426	1182
	%	53,3%	59,7%	62,9%	81,3%	69,7%	63,9%
Hayır Katılmıyorum	f	70	117	34	19	97	337
	%	20,7%	19,4%	23,8%	12,3%	15,9%	18,2%
Kararsızım	f	88	126	19	10	88	331
	%	26,0%	20,9%	13,3%	6,5%	14,4%	17,9%
Toplam	f	338	603	143	155	611	1850
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Literatürde de benzer sonuçların elde edildiği araştırmalar bulunmaktadır. Nitekim Taş ve Uçar tarafından yapılan bir çalışmada katılımcı üniversite öğrencilerinin %85,4’ünün dini, insanların dünyada huzur ve barış içerisinde yaşamasını sağlayan bir olgu olarak kabul ettikleri görülmektedir¹⁴⁰.

140 Kemaleddin Taş- Ramazan Uçar, “Üniversite Gençliğinin Din/İslam ve Terör İlişkinini Algılayışı: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği”, *Dini Araştırmalar Dergisi* Din ve Terör Özel Sayısı (2004), 262.

Tablo 55 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve dini bilgi durumu

	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
	Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?							
Çok bilgili	83	49,4%	54	32,1%	31	18,5%	168	100,0%
Bilgili	423	65,8%	109	17,0%	111	17,3%	643	100,0%
Normal	600	66,2%	145	16,0%	161	17,8%	906	100,0%
Az bilgili	68	60,7%	24	21,4%	20	17,9%	112	100,0%
Toplam	1174	64,2%	332	18,2%	323	17,7%	1829	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	102	57,6%	47	26,6%	28	15,8%	177	100,0%
Ailemden	725	64,7%	191	17,1%	204	18,2%	1120	100,0%
Din görevlilerinden	99	68,3%	26	17,9%	20	13,8%	145	100,0%
Okullardan	84	63,6%	25	18,9%	23	17,4%	132	100,0%
Medyadan	4	28,6%	6	42,9%	4	28,6%	14	100,0%
Diğer	160	64,8%	41	16,6%	46	18,6%	247	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolüne dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=28,489$, p:0,000). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum” ifadesini en düşük onaylama oranına (%28,6)sahip olduklarını göstermektedir. En yüksek onaylama ise dini bilgi kaynağı din görevlileri olan ergenlerdir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en yüksek oranla (%42,9) ifade etmişlerdir. Bu sonucun çıkmasında din ile ilgili çok sayıda olumsuz haberin sık sık medya organlarında yer alması önemli bir rol oynamış olabilir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=218,057$, p:0,000). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum.” İfadesine en düşük (%49,4) oranda katılmaktadırlar. Bu grup aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmama noktasında da en yüksek (%32,1) orana sahiptirler.

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, “Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığı” düşüncesine katılma durumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığı” düşüncesine katılma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=29,826$, $p<,000$). Veriler, çocukluklarında aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerin bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre dini, toplum huzuru açısından önemli görme oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim dinin toplumsal huzur bağlamında çok önemli bir rol oynadığına inananların oranı çocuklukta aileleri tarafından bilgilendirildiğini söyleyenlerde %65,6 iken bilgilendirilmediğini söyleyenlerde %35,8’e düşmektedir.

Tablo 56 Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin rolü ve dini bilgi durumu

	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum.								
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	1140	65,6%	302	17,4%	297	17,1%	1739	100,0%
Hayır	29	35,8%	26	32,1%	26	32,1%	81	100,0%
Toplam	1169	64,2%	328	18,0%	323	17,7%	1820	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	249	58,9%	97	22,9%	77	18,2%	423	100,0%
Dindar	802	68,3%	176	15,0%	196	16,7%	1174	100,0%
Az dindar	100	55,2%	45	24,9%	36	19,9%	181	100,0%
Dindar değil	19	37,3%	15	29,4%	17	33,3%	51	100,0%
Toplam	1170	64,0%	333	18,2%	326	17,8%	1829	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	510	68,7%	117	15,8%	115	15,5%	742	100,0%
Hayır Katılmıyorum	486	65,9%	156	21,2%	95	12,9%	737	100,0%
Kararsızım	162	48,8%	56	16,9%	114	34,3%	332	100,0%
Toplam	1158	63,9%	329	18,2%	324	17,9%	1811	100,0%

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığı” düşüncesine katılma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=40,990$, $p<,000$). Veriler, ailelerini dindar olarak görenlerde dini, toplum huzuru açısından önemli görme oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim dinin toplumsal huzur bağlamında çok önemli bir rol oynadığına inananların oranı ailelerini dindar olarak görenlerde %65,8 iken ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlerde %37,3’e düşmektedir.

- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığı” düşüncesine katılma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=84,217$, $p:,000$). Veriler, ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılanlarda, dini, toplum huzuru açısından önemli görmeme oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim dinin toplumsal huzur bağlamında çok önemli bir rol oynadığına inanmayanların oranı ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılanlarda %15,8 iken katılmayanlarda %21,2’ye düşmektedir.

Bu başlık altında değerlendirdiğimiz diğer bir konu dinin toplumsal huzuru bozup bozmadığı düşüncesinin durumudur.

B. Toplumsal Huzuru Bozucu Bir Unsur Olarak Din

Tablo verileri değerlendirildiğinde katılımcıların %74,5’inin dini toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak kabul etmedikleri ancak %11,6’sının tam aksi bir görüşte oldukları yani dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak kabul ettikleri görülmektedir. Bir önceki soruya göre din-toplum ilişkisine olumsuz bakış oranı daha düşük görünmektedir. Fakat bu sorudaki ifade daha sert ve olumsuz bir içeriği sahiptir. Dolayısıyla bu oranların farklılığı dildeki sertlikten kaynaklanıyor olabilir. Nitekim bu soruya verilen cevaplar arasında kararsızların oranının bir önceki soruya göre arttığı da görülmektedir. Bu değerlendirmeler aslında dinin, toplumdaki fonksiyonları ile de ilgilidir. Çünkü toplumsal huzuru sağlama ve bunun devamına katkısı dinin birleştirici fonksiyonu ile ilişkili iken toplumsal huzuru bozması dini bozucu veya ötekileştirici işlevi ile ilişkilidir. Nitekim yapılan bir araştırmada katılımcılara “Sizce dinin toplumdaki en önemli fonksiyonu nedir?” sorusu sorulmuş ve katılımcıların %73,5’i dinin birleştirici fonksiyonunu cevap olarak verirken %19’u da dinin ötekileştirme fonksiyonunu cevap olarak vermiştir¹⁴¹. Bu oranlar bizim araştırmamızda çıkan sonuçlara çok yakın sonuçlardır.

Tablo 57 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din

Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendiriyorum.	f	%
Evet Katılıyorum	215	11,6
Hayır Katılmıyorum	1382	74,5
Kararsızım	259	14,0
Toplam	1856	100,0

Ergenlerin yaşları ile Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=102,724$, $p:,000$). Verilerde dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme oranının yaşıyla yükselmesinin aksine düştüğü dikkat

141 Polat, “Üniversite Gençliğinin İslam Dini Konusundaki Algılamaları ve Dünya Görüşleri Üzerine Bir İnceleme (Güney Kırgızistan Bölgesi)”, 87.

çekmektedir. Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirenlerin oranı 12-14 yaş grubunda %15,5 iken bu oran 19-24 yaş grubunda %8,6'ya düşmektedir. Ayrıca kararsız oranının 19-24 yaş grubunda önemli ölçüde düştüğü ve %7,2 olduğu görülmektedir. Bu oranın 12-14 yaş grubunda %24,3 olması dikkat çekicidir.

Tablo 58 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve yaş düzeyi

		Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendiriyorum.				
		Evet Katılıyorum	Hayır Katılmıyorum	Kararsızım		
Yaş Grubu	12-14	N	53	205	83	341
		%	15,5%	60,1%	24,3%	100,0%
	15-18	N	84	410	110	604
		%	13,9%	67,9%	18,2%	100,0%
	19-24	N	78	767	66	911
		%	8,6%	84,2%	7,2%	100,0%
	Toplam	N	215	1382	259	1856
		%	11,6%	74,5%	14,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyetleri ile Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=5,206$, p:074).

Tablo 59 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve cinsiyet durumu

		Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendiriyorum.		
		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	102	111	213
	%	11,8%	11,3%	11,5%
Hayır Katılmıyorum	f	626	751	1377
	%	72,5%	76,5%	74,6%
Kararsızım	f	136	120	256
	%	15,7%	12,2%	13,9%
Toplam	f	864	982	1846
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim düzeyleri ile dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=111,934$, p:000). Özellikle dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak kabul etmeme oranının ön lisans öğrencilerinde en yüksek (%90,3) ortaokul öğrencilerinde ise en düşük (60,1) olması dikkat çekmektedir. Diğer bir önemli husus ise öğrenim düzeyi arttıkça dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak kabul etme oranının düşmesi ve dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak kabul etmeme oranının ise artmasıdır. Bu sonucu ortaya çıkaran sebeplerden birisi olarak bilgi edinimi yoluyla ergenliğin ilk dönemlerinde ortaya çıkan sorgulamaların bir neticeye varmış olmaları dolayısıyla eğitim düzeyinin yükselmesiyle beraber kararsız oranının düşmesi söylenebilir. Nitekim kararsız oranı lisans öğrencilerinde

%7,4 iken bu oran ortaokul öğrencilerinde %24,3'tür. Ön lisans ile lisans öğrencileri arasında da bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak ön lisans eğitiminin 2 yıl, lisans eğitiminin ise en az dört yıl bazı bölümlerde ise beş ve altı yıla kadar uzamasıdır. Dolayısıyla bu fazla sürede edinilen yeni bilgi ve birikim ile deneyimler ve tabii ki üniversite ortamında geçirilen zaman, söz konusu farklılığa yol açmış olabilir.

Tablo 60 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve eğitim düzeyi

		Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendiriyorum.					
		Eğitim düzeyi					
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Evet	f	53	84	20	9	49	215
Katılıyorum	%	15,5%	13,9%	13,9%	5,8%	8,0%	11,6%
Hayır	f	205	410	109	140	518	1382
Katılmıyorum	%	60,1%	67,9%	75,7%	90,3%	84,6%	74,5%
Kararsızım	f	83	110	15	6	45	259
	%	24,3%	18,2%	10,4%	3,9%	7,4%	14,0%
Toplam	f	341	604	144	155	612	1856
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Taş ve Uçar tarafından yapılan bir çalışmada ise din, şiddetle ilişkilendirilerek sorulmuş, bu soruya katılımcı üniversite öğrencilerinin %49,5'inin dinlerin yayılcı ve hâkim unsur olma eğilimlerinden dolayı mensuplarının bu amacı gerçekleştirmek uğruna şiddete başvurdukları ifadesine katılmadıkları %32,4'ünün ise söz konusu ifadeye katıldıkları görülmektedir¹⁴².

Tablo 61 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve dini bilgi durumu

		Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendiriyorum.							
		Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?									
Kendi kendime okuyup araştırarak		31	17,4%	129	72,5%	18	10,1%	178	100,0%
Ailemden		118	10,5%	839	74,9%	163	14,6%	1120	100,0%
Din görevlilerinden		24	16,4%	107	73,3%	15	10,3%	146	100,0%
Okullardan		7	5,4%	108	83,1%	15	11,5%	130	100,0%
Medyadan		1	7,1%	11	78,6%	2	14,3%	14	100,0%
Diğer (Çoklu Seçim)		32	12,6%	180	71,1%	41	16,2%	253	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?									
Çok bilgili		47	27,5%	91	53,2%	33	19,3%	171	100,0%
Bilgili		68	10,6%	479	74,6%	95	14,8%	642	100,0%
Normal		81	8,9%	723	79,5%	105	11,6%	909	100,0%
Az bilgili		16	14,2%	75	66,4%	22	19,5%	113	100,0%
Toplam		212	11,6%	1368	74,6%	255	13,9%	1835	100,0%

142 Taş - Uçar, "Üniversite Gençliğinin Din/İslam ve Terör İlişkinsini Algılayışı: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği", 263.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=28,489$, $p<.000$). Veriler, dini bilgilerini kendi araştırmaları ile edindiğini söyleyenlerin “Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendiriyorum.” ifadesini en yüksek onaylama oranına (%17,4) sahip olduklarını göstermektedir. En düşük onaylama ise dini bilgi kaynağı okullar olan ergenlerdir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=218,057$, $p<.000$). Veriler, dini bilgileri en yüksek olanların “Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendiriyorum.” ifadesini en yüksek onaylama oranına (%27,5) sahip olduklarını göstermektedir. En düşük onaylama (%8,9) ise dini bilgi seviyesi normal olan ergenlerdir.

Tablo 62 Toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak din ve aile etkisi

	Dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendiriyorum.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	193	11,1%	1325	75,9%	228	13,1%	1746	100,0%
Hayır	17	21,0%	43	53,1%	21	25,9%	81	100,0%
Toplam	210	11,5%	1368	74,9%	249	13,6%	1827	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	71	16,6%	279	65,3%	77	18,0%	427	100,0%
Dindar	96	8,1%	937	79,5%	145	12,3%	1178	100,0%
Az dindar	29	16,0%	132	72,9%	20	11,0%	181	100,0%
Dindar değil	15	30,6%	25	51,0%	9	18,4%	49	100,0%
Toplam	211	11,5%	1373	74,8%	251	13,7%	1835	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	122	16,3%	536	71,8%	89	11,9%	747	100,0%
Hayır Katılmıyorum	50	6,8%	621	84,6%	63	8,6%	734	100,0%
Kararsızım	33	9,9%	199	59,6%	102	30,5%	334	100,0%
Toplam	205	11,3%	1356	74,7%	254	14,0%	1815	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak dine bakışları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=21,425$, $p<.000$). Veriler, çocukluklarında aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerin bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre dini, toplum huzuru bozucu bir unsur olarak görme oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Nitekim dinin toplumsal huzuru bozucu bir unsur olduğunu görme oranı çocuklukta aileleri tarafından bilgilendirildiğini söyleyenlerde %11,1 iken bilgilendirilmediğini söyleyenlerde %21,0'a çıkmaktadır. Kararsızların oranı içinde aynı durum geçerli görünmektedir.

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=61,721$, $p<.000$). Veriler, ailelerini dindar olarak görenlerde dini, toplum huzuru bozucu bir unsur olarak görme oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Nitekim dinin toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak görme oranı ailelerini dindar olarak görenlerde %616,6 iken ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlerde %30,6'ya düşmektedir.
- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile dini, toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak değerlendirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=134,153$, $p<.000$). Veriler, ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılanlarda, dini, toplum huzurunu bozucu bir unsur olarak görme oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim dinin toplumsal huzur bağlamında çok önemli bir rol oynadığına inanmayanların oranı ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılanlarda %16,3 iken katılmayanlarda %6,8'e düşmektedir.

1.1.3. Peygamber İnancı

Tablo 63 Bir Peygamber Olarak Hz. Muhammed'e bakış

Hiz. Muhammed hakkında ki düşünceniz	f	%
Hiz. Muhammed (a.s.)'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum.	1741	92,5
Farklı özellikleri olmakla beraber, Hiz. Muhammed (a.s.)'in sadece bir insan olduğuna inanıyorum.	64	3,4
O'nun çok yetenekli bir devlet adamı ve komutan olduğuna inanıyorum.	36	1,9
Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim.	26	1,4
Diğer	16	,8
Toplam	1883	100,0

Hiz. Peygamber ile ilgili olarak sorulan sorunun cevaplarını içeren tabloya bakıldığında katılımcıların %92,5'inin "Hiz. Muhammed (a.s.)'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum" düşüncesinde

oldukları %1,4'ünün "Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim." düşüncesinde oldukları görülmektedir.

Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da hemen hemen yakın sonuçların çıktığı görülmektedir. Mesela Kayseri'de gecekondu bölgesinde yaşayan gençlerle yapılan bir çalışmada katılımcıların %94,0'nının Hz. Muhammed'i peygamber olarak kabul ettikleri; %6,0'nının ise O'nu farklı özellikleri olmakla beraber sadece bir insan olarak görme eğiliminde oldukları dikkat çekmektedir¹⁴³.

Tablo 64 Bir Peygamber Olarak Hz. Muhammed'e bakış ve yaş

Hz. Muhammed hakkında ki düşünceniz		Yaş Grubu		
		12-14	15-18	19-24
Hz. Muhammed (a.s.)'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum.	f	318	564	859
	%	92,7%	91,4%	93,1%
Farklı özellikleri olmakla beraber, Hz. Muhammed (a.s.)'in sadece bir insan olduğuna inanıyorum.	f	10	23	31
	%	2,9%	3,7%	3,4%
O'nun çok yetenekli bir devlet adamı ve komutan olduğuna inanıyorum.	f	5	13	18
	%	1,5%	2,1%	2,0%
Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim.	f	1	10	15
	%	0,3%	1,6%	1,6%
Diğer	f	9	7	0
	%	2,6%	1,1%	0,0%
Toplam	f	343	617	923
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş düzeyleri ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=25,791$, $p<.001$). Özellikle 15-18 yaş Hz. Peygamber hakkında daha olumsuz bir algıya sahip oldukları görülmektedir. Nitekim İslami bir bakış açısına sahip olmak açısından en düşük (%91,4) ancak böyle bir insanın yaşamamış olduğuna inanmak açısından ise en yüksek (%1,6) oranlar bu yaş grubuna aittir.

Tablo 65 Bir Peygamber Olarak Hz. Muhammed'e bakış ve cinsiyet

Hz. Muhammed hakkında ki düşünceniz		Cinsiyetiniz		Toplam
		Kız	Erkek	
Hz. Muhammed (a.s.)'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum.	f	813	919	1732
	%	92,1%	92,8%	92,5%
Farklı özellikleri olmakla beraber, Hz. Muhammed (a.s.)'in sadece bir insan olduğuna inanıyorum.	f	31	33	64
	%	3,5%	3,3%	3,4%
O'nun çok yetenekli bir devlet adamı ve komutan olduğuna inanıyorum.	f	16	20	36
	%	1,8%	2,0%	1,9%
Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim.	f	14	11	25
	%	1,6%	1,1%	1,3%
Diğer	f	9	7	16
	%	1,0%	0,7%	0,9%
Toplam	f	883	990	1873
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyetleri ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=1,496$, $p:;827$).

Literatürde de benzer sonuçların elde edildiği çalışmalar görülmektedir. Yanmış ve Kahraman tarafından Diyarbakır’da yapılan bir çalışmada katılımcılardan “Hz. Muhammet Allah’ın peygamberidir.” ifadesine katılıyorum diyenlerin oranı Kızlarda %94,2 iken erkeklerde %94,8 çıkmıştır. Katılmayanların oranı ise Kızlarda %1,3 ve erkeklerde de %4,4 oranındadır¹⁴⁴.

Tablo 66 Bir Peygamber Olarak Hz. Muhammed’e bakış ve eğitim düzeyi

Hz. Muhammed hakkında ki düşünceniz		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Hz. Muhammed (a.s.)’in Allah’ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum.	f	318	564	140	149	570	1741
	%	92,7%	91,4%	91,5%	96,1%	92,7%	92,5%
Farklı özellikleri olmakla beraber, Hz. Muhammed (a.s.)’in sadece bir insan olduğuna inanıyorum.	f	10	23	9	2	20	64
	%	2,9%	3,7%	5,9%	1,3%	3,3%	3,4%
O’nun çok yetenekli bir devlet adamı ve komutan olduğuna inanıyorum.	f	5	13	2	1	15	36
	%	1,5%	2,1%	1,3%	0,6%	2,4%	1,9%
Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim.	f	1	10	2	3	10	26
	%	0,3%	1,6%	1,3%	1,9%	1,6%	1,4%
Diğer	f	9	7	0	0	0	16
	%	2,6%	1,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,8%
Toplam	f	343	617	153	155	615	1883
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim düzeyleri ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=33,538$, $p:;006$). Özellikle ön lisans eğitim düzeyinde olan ergenlerin diğer gruplara göre önemli ölçüde farklılaştığı dikkat çekmektedir. Hz. Peygamber hakkında İslami bir bakış açısına sahip olma noktasında en yüksek oran bu grubu aittir. Aynı zamanda Hz. Muhammed hakkında kısmi veya bütün olarak olumsuz anlamlar içeren ifadelere katılım noktasında ise en düşük oranların bu eğitim düzeyi ergene ait olduğu görülmektedir.

Yanmış ve Kahramanın çalışmalarında da eğitim düzeyi bağlamında bu soru için katılıyorum şeklinde verilen cevapların dağılımı ise şöyledir; diplomasızlar %100, ilköğretim mezunları %95,9, liseliler %93,5 ve üniversite öğrenciler-mezunlar ise %93,4.¹⁴⁵

144 Yanmış- Kahraman, “Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği”, 135.

145 Yanmış - Kahraman, “Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği”, 139.

Tablo 67 Bir Peygamber olarak Hz. Muhammed'e bakış ve dini bilgi durumu

Hz. Muhammed hakkında ki düşüncünüz												
	Hz. Muhammed (a.s.)'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum.		Farklı özellikleri olmakla beraber, Hz. Muhammed (a.s.)'in sadece bir insan olduğuna inanıyorum.		O'nun çok yetenekli bir devlet adamı ve komutan olduğuna inanıyorum.		Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim.		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?												
Kendi kendime okuyup araştırarak	153	85,5%	12	6,7%	8	4,5%	6	3,4%	0	0,0%	179	100,0%
Ailemden	1080	93,8%	34	3,0%	17	1,5%	11	1,0%	9	0,8%	1151	100,0%
Din görevlilerinden	131	91,6%	3	2,1%	3	2,1%	5	3,5%	1	0,7%	143	100,0%
Okullardan	120	92,3%	5	3,8%	4	3,1%	1	0,8%	0	0,0%	130	100,0%
Medyadan	9	69,2%	2	15,4%	1	7,7%	0	0,0%	1	7,7%	13	100,0%
Diğer	232	92,4%	8	3,2%	3	1,2%	3	1,2%	5	2,0%	251	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?												
Çok bilgili	156	89,7%	9	5,2%	2	1,1%	5	2,9%	2	1,1%	174	100,0%
Bilgili	616	94,8%	14	2,2%	9	1,4%	5	0,8%	6	0,9%	650	100,0%
Normal	851	92,1%	33	3,6%	22	2,4%	11	1,2%	7	0,8%	924	100,0%
Az bilgili	100	88,5%	6	5,3%	3	2,7%	4	3,5%	0	0,0%	113	100,0%
Toplam	1723	92,6%	62	3,3%	36	1,9%	25	1,3%	15	0,8%	1861	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=50,934$, $p<0,000$). Veriler, özellikle dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Hz. Muhammed (a.s.)'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum” ifadesini en düşük onaylama oranına (%269,2) sahip olduklarını göstermektedir. En yüksek onaylama ise %93,8 ile dini bilgi kaynağı aileleri olan ergenlerdir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda “Farklı özellikleri olmakla beraber, Hz. Muhammed (a.s.)'in sadece bir insan olduğuna inanıyorum “düşüncesine %7,7 ile en yüksek düzeyde katılım göstermişlerdir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=19,662$, $p>0,074$).

Tablo 68 Bir Peygamber olarak Hz. Muhammed'e bakış ve aile etkisi

Hız. Muhammed hakkında ki düşünceniz													
		Farklı özellikleri olmakla beraber, Hız. Muhammed (a.s.)'ın Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum.		Farklı özellikleri olmakla beraber, Hız. Muhammed (a.s.)'ın sadece bir insan olduğuna inanıyorum.		O'nun çok yetenekli bir devlet adamı ve komutan olduğuna inanıyorum.		Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim.		Diğer		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?													
Evet	1644	92,8%	57	3,2%	35	2,0%	19	1,1%	16	0,9%	1771	100,0%	
Hayır	67	83,8%	7	8,8%	1	1,3%	5	6,3%	0	0,0%	80	100,0%	
Toplam	1711	92,4%	64	3,5%	36	1,9%	24	1,3%	16	0,9%	1851	100,0%	
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?													
Çok dindar	402	92,8%	13	3,0%	6	1,4%	3	0,7%	9	2,1%	433	100,0%	
Dindar	1118	93,8%	37	3,1%	20	1,7%	12	1,0%	5	0,4%	1192	100,0%	
Az dindar	158	87,8%	10	5,6%	6	3,3%	5	2,8%	1	0,6%	180	100,0%	
Dindar değil	43	78,2%	3	5,5%	3	5,5%	6	10,9%	0	0,0%	55	100,0%	
Toplam	1721	92,5%	63	3,4%	35	1,9%	26	1,4%	15	0,8%	1860	100,0%	
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.													
Evet	688	93,5%	19	2,6%	12	1,6%	11	1,5%	6	0,8%	736	100,0%	
Katılıyorum													
Hayır	680	92,8%	27	3,7%	14	1,9%	10	1,4%	2	0,3%	733	100,0%	
Katılmıyorum													
Kararsızım	295	89,7%	14	4,3%	9	2,7%	5	1,5%	6	1,8%	329	100,0%	
Toplam	1663	92,5%	60	3,3%	35	1,9%	26	1,4%	14	0,8%	1798	100,0%	

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=24,209$, $p<0,000$). Veriler, aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiklerini söyleyen ergenlerin Hz. Muhammed ve peygamberliği konusunda daha olumlu bir bakış sahibi olduklarını göstermektedir. Nitekim aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiklerini söyleyen ergenlerin "Hz. Muhammed (a.s.)'ın Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum" ifadesine katılım oranları %92,8 iken bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlerde bu oran %83,8'e düşmekte ancak "Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim." ifadesine katılım durumu için ise oranlar %1,1'den %6,3'e yükselmektedir.

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=64,489$, $p:,000$). Veriler, ailelerinin çok dindar olduğunu söyleyen ergenlerin Hz. Muhammed ve peygamberliği konusunda daha olumlu bir bakış sahibi olduklarını göstermektedir. Nitekim ailelerinin çok dindar olduğunu söyleyen ergenler “Hz. Muhammed (a.s.)’ın Allah’ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum” ifadesine katılım oranları %92,8 iken ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerde bu oran %87,2’ye düşmekte ancak “Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim.” İfadesine katılım durumu için ise oranlar %0,7’den %10,9’a yükselmektedir.
- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile Hz. Muhammed hakkındaki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=11,251$, $p:,188$).

1.1.4. Allah İnancı

Tablo verileri değerlendirildiğinde katılımcı ergenlerin büyük bir çoğunluğunun (%71,1) Allah inançlarının bir anlamda tahkiki iman diye de ifade edilen araştırma ve sorgulamaya ve devamında oluşan bilgiye dayanan bir inanç olduğu görülmektedir. Katılımcıların %13,4’ü ise inanmakla beraber bazı şüphelere sahip iken %1,3’ü de çevre etkisiyle Allah’a inandıklarını belirtmişlerdir. Allah’a inanmadıklarını söyleyenlerin oranı ise %1,6 olarak tespit edilmiştir. Yine %5,7’lik bir oranın kesin inançlı diyebileceğimiz ve hiçbir sorgulamaya ihtiyaç duymadan Allah’a inandıklarını ifade etmektedirler.

Tablo 69 Ergenlerde Allah inancı

Allah inancı bakımından kendinizi nasıl ifade edersiniz?	f	%
Allah’ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantıki deliller buluyorum.	1320	71,1
Allah’ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var	249	13,4
Ailem ve çevremdeki insanlar Allah’a inandığı için ben de inanıyorum	25	1,3
Allah’ın varlığına hiçbir sorgulamaya ihtiyaç duymadan inanıyorum.	105	5,7
Allah’ın varlığına inanmıyorum.	30	1,6
Boş	127	6,8
Toplam	1856	100,0

Sorgulama ve beraberinde ortaya çıkan inanç sahibi ergenlerin oranının yüksek çıkmasında araştırmaya katılan kitlenin eğitim süreci içerisinde yer alıyor olması ve yine özellikle üniversite düzeyinde farklı düşünceye sahip arkadaşlıkların mümkün olması yanında farklı dersler ve yapılan farklı okumaların da etkisi de olabilir.

Literatür değerlendirildiğinde benzer sonuçlarla karşılaşmak mümkündür. Mesela Dağ tarafından yapılan çalışmada “Allah’ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantıki deliller buluyorum.” Seçeneğini işaretleyenlerin oranı

%87,4 çıkarken “Allah’ın varlığına inanmıyorum” seçeneğini işaretleyenlerin oranı %1,5 olarak çıkmıştır.¹⁴⁶ Diyanet İşleri Başkanlığı’nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının “Allah’ın gerçekten var ve bir olduğuna inanıyorum ve bundan hiç şüphe duymuyorum” ifadesine katılım oranının %98,5 olduğu görülmektedir¹⁴⁷.

Tablo 70 Ergenlerde Allah inancı ve yaş düzeyi

Allah inancı bakımından kendinizi nasıl ifade edersiniz?		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Allah’ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantiki deliller buluyorum.	N	190	399	731	1320
	%	75,4%	72,0%	79,2%	76,3%
Allah’ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var	N	24	101	124	249
	%	9,5%	18,2%	13,4%	14,4%
Ailem ve çevremdeki insanlar Allah’a inandığı için ben de inanıyorum	N	5	11	9	25
	%	2,0%	2,0%	1,0%	1,4%
Allah’ın varlığına hiçbir sorgulamaya ihtiyaç duymadan inanıyorum.	N	31	34	40	105
	%	12,3%	6,1%	4,3%	6,1%
Allah’ın varlığına inanmıyorum.	N	2	9	19	30
	%	0,8%	1,6%	2,1%	1,7%
Toplam	N	252	554	923	1729
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Kayseri’de gecekondu bölgesinde ki gençlerle yapılan bir çalışmada katılımcı gençlerin %60,7’sinin kesin olarak Allah’a inandıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların %38’i ise Allah’a inanmakla birlikte bu inancın akli delillere dayanmaktan ziyade aile ve çevre kaynaklı olduğunu dile getirmektedirler¹⁴⁸.

Ergenlerin yaş düzeyleri ile Allah inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=38,393$, $p<,000$). Veriler dikkatle incelendiğinde Allah’ın varlığına kesin iman ve bunu akli/mantiki olarak delillendirme noktasında yaşın artmasına paralel olarak katılımın da arttığı dikkat çekmektedir. Çayır tarafından ergenlerle yapılan bir çalışmada ise ergenlikte yaşın ilerlemesine paralel olarak dini şüphelerin de arttığı tespit edilmiştir¹⁴⁹.

Tablo 71 Ergenlerde Allah inancı ve cinsiyet durumu

Allah inancı bakımından kendinizi nasıl ifade edersiniz?		Cinsiyetiniz		
		Kız	Erkek	Toplam
Allah’ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantiki deliller buluyorum.	f	621	696	1317
	%	76,8%	76,2%	76,5%
Allah’ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var	f	109	138	247
	%	13,5%	15,1%	14,3%
Ailem ve çevremdeki insanlar Allah’a inandığı için ben de inanıyorum	f	14	11	25
	%	1,7%	1,2%	1,5%
Allah’ın varlığına hiçbir sorgulamaya ihtiyaç duymadan inanıyorum.	f	46	58	104
	%	5,7%	6,4%	6,0%
Allah’ın varlığına inanmıyorum.	f	19	10	29
	%	2,3%	1,1%	1,7%
Toplam	f	809	913	1722
	%	100,0%	100,0%	100,0%

146 Dağ, *Türkiye’de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık ve Dinler Hakkında ki Bilgisinin Değerlendirilmesi*, 17.

147 *Türkiye’de Dini Hayat Araştırması*, 11.

148 Güllü, *Gecekondulaşma, Gençlik ve Dindarlık*, 137.

149 Celal Çayır, “Ergenlerin Dini İnanç, Şüphe ve Dini Tutumları Üzerine Bir Araştırma”, *Bilimname* 27/2 (2014), 78.

Ergenlerin cinsiyet ile Allah inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=5,954$, $p;.203$). Kayseri’de gecekondu bölgesinde ki gençlerle yapılan çalışmada ise Kızların kesin inançlı olma oranı (%72,1) erkeklere (%48,6) göre çok daha yüksektir ¹⁵⁰.

Yanmış ve Kahraman tarafından Diyarbakır’da yapılan bir çalışmada katılımcılardan “Allah’ın varlığına ve bizi yarattığına inanırım” ifadesine katılıyorum diyenlerin oranı Kızlarda %98,7 iken erkeklerde %94,4 çıkmıştır. Katılmayanların oranı ise Kızlarda %0 erkeklerde ise %4 oranındadır¹⁵¹.

Tablo 72 Ergenlerde Allah İnancı ve eğitim düzeyi

Allah inancı bakımından kendinizi nasıl ifade edersiniz?		Eğitim düzeyi					
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Allah’ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantiki deliller buluyorum.	f	190	399	123	132	476	1320
	%	75,4%	72,0%	82,0%	85,2%	76,3%	76,3%
Allah’ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var	f	24	101	13	13	98	249
	%	9,5%	18,6%	8,7%	8,4%	15,9%	14,4%
Ailem ve çevremdeki insanlar Allah’a inandığı için ben de inanıyorum	f	5	11	0	2	7	25
	%	20,0%	2,0%	0,0%	1,3%	1,1%	1,4%
Allah’ın varlığına hiçbir sorgulamaya ihtiyaç duymadan inanıyorum.	f	31	34	11	6	23	105
	%	12,3%	6,1%	7,3%	3,9%	3,7%	6,1%
Allah’ın varlığına inanmıyorum.	f	2	9	3	2	14	30
	%	0,8%	1,6%	2,0%	1,3%	2,3%	1,7%
Toplam	f	252	554	150	155	618	1729
	%	100%	100%	100%	100%	100%	100,0%

Ergenlerin eğitim düzeyleri ile Allah inançları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=51,821$, $p;.000$). Verilerde dikkat çeken husus, eğitim düzeyi en yüksek grup olan lisans öğrencilerinin diğer gruplara göre daha yüksek bir oranda inançla ilgili çözemediği durumlar olduğunu ve yine aynı şekilde inanmadığını söylemeleridir.

Bayyigit tarafından yapılan bir çalışmada üniversite son sınıf öğrencisi olan katılımcıların “Allah’a inanıyor ve bu konuda akli ve mantiki deliller buluyorum” ifadesine katılım oranlarının 1988 yılı için %60,9 iken 2001 yılı için %43,7 olduğu ve “Allah’a inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim hususlar var” ifadesine katılım oranlarının da 1988 yılı için %7,4 iken 2001 yılı için %11,1 olarak saptandığı görülmektedir ¹⁵². Üniversite öğrencileri ile yapılan nitel bir çalışmada ilahiyat fakültesi öğrencisi katılımcılardan kendini inançsız tanımlayan kimse olmamıştır ¹⁵³. Üniversite öğrencileri yapılan diğer bir nitel çalışmada da katılımcıların inançla ilgili

150 Güllü, *Gecekondulaşma, Gençlik ve Dindarlık*, 140.

151 Yanmış - Kahraman, “Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği”, 135.

152 Mehmet Bayyigit, “Gençliğin Dini İnanç, İbadet ve Problemlerine Boylamsal Bir Bakış”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi-II*, ed. Hayati Hökelekli (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2003), 224.

153 Kalfa, *Gençlik Dönemi İnanç gelişimi ve Eğitiminde Etkili Olan Faktörler Üzerine Nitel Bir Çalışma*, 126.

bir problemlerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır¹⁵⁴. Sinanoğlu'nun Elbistan'da ilköğretimden yüksek lisansa kadar eğitim düzeyi çeşitliliğine sahip katılımcılarla yaptığı bezer bir çalışmada da katılımcılar içerisinde Sünnî katılımcıların %7,5'i Alevî-Bektaşî katılımcıların ise %14,7'sinin Allah'ın varlığına inanmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir¹⁵⁵. Yalova'da lise kız öğrencileri ile yapılan bir çalışmada katılımcıların %92,1'inin 'Allah'ın varlığına inanıyorum'; %0,4'ünün "Allah'ın varlığına inanmıyorum" ve %7,5'inin de "başka" yanıtını verdikleri görülmektedir¹⁵⁶. Yanmış ve Kahraman tarafından çalışmada katılımcılardan "Allah'ın varlığına ve bizi yarattığına inanırım" ifadesine verilen cevaplara eğitim açısından bakıldığında diplomasızların %100'ünün, ilköğretim mezunlarının %96,7'sinin, liselilerin %96,5'inin ve üniversite öğrenciler-mezunlarının ise %95'inin katılıyorum şeklinde cevap verdikleri görülmektedir¹⁵⁷.

Tablo 73 Ergenlerde Allah inancı ve dini bilgi durumu

	Allah inancı bakımından kendinizi nasıl ifade edersiniz?											
	Allah'ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantiki deliller buluyorum.		Allah'ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözümedeğim durumlar da var		Ailem ve çevremdeki insanlar Allah'a inandığı için ben de inanıyorum		Allah'ın varlığına hiçbir sorgulamaya ihtiyaç duymadan inanıyorum.		Allah'ın varlığına inanmıyorum.		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?												
Kendi kendime okuyup araştırarak	101	57,4%	54	30,7%	4	2,3%	7	4,0%	10	5,7%	176	100,0%
Ailemden	843	80,5%	120	11,5%	14	1,3%	62	5,9%	8	0,8%	1047	100,0%
Din görevlilerinden	104	73,8%	20	14,2%	0	0,0%	12	8,5%	5	3,5%	141	100,0%
Okullardan	91	72,8%	21	16,8%	2	1,6%	10	8,0%	1	0,8%	125	100,0%
Medyadan	5	45,5%	2	18,2%	2	18,2%	0	0,0%	2	18,2%	11	100,0%
Diğer	169	77,2%	32	14,6%	2	0,9%	12	5,5%	4	1,8%	219	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?												
Çok bilgili	85	58,6%	31	21,4%	5	3,4%	15	10,3%	9	6,2%	145	100,0%
Bilgili	490	83,8%	41	7,0%	5	0,9%	40	6,8%	9	1,5%	585	100,0%
Normal	670	77,2%	139	16,0%	10	1,2%	42	4,8%	7	0,8%	868	100,0%
Az bilgili	61	54,5%	36	32,1%	5	4,5%	8	7,1%	2	1,8%	112	100,0%
Toplam	1306	76,4%	247	14,4%	25	1,5%	105	6,1%	27	1,6%	1710	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile Allah inancına dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile Allah inancına dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=50,934$,

154 Fatma Odabaşı, "Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din", *İlahiyat Akademi* 12 (2020), 209.

155 Ahmet F. Sinanoğlu, "Günümüz Türkiye'si Genç Nüfusta Toplumsal Değişim, Bütünlük ve Din İlişkisi-Elbistan Örneği", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 6/1 (ts.), 246.

156 İmamoğlu- Ferhadoğlu, "Psikolojik Açardan Ergenlerde Dini Tutum ve Davranışlarını Tahlili", 26.

157 Yanmış- Kahraman, "Gençlerin Dini ve Etik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği", 139.

p:;000). Veriler, dini bilgilerini kendi araştırmaları sonucu edindiğini söyleyenlerin “Allah’ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var” ifadesini %30,7 ile en yüksek onaylama oranına sahip olduklarını göstermektedir. Fakat özellikle dini bilgi kaynağı medya olanların hemen hemen her seçenek için katılım oranlarının farklılık oluşturduğu dikkat çekmektedir.

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile Allah inancına dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=19,662$, p:;074).

Tablo 74 Ergenlerde Allah inancı ve dini bilgi durumu

Allah inancı bakımından kendinizi nasıl ifade edersiniz?														
	Allah’ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantıki deliller buluyorum.		Allah’ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var		Ailem ve çevremdeki insanlar Allah’a inandığı için ben de inanıyorum		Allah’ın varlığına hiçbir sorulamaya ihtiyaç duymadan inanıyorum.		Allah’ın varlığına inanmıyorum.		Boş		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?														
Evet	1270	72,9%	212	12,2%	17	1,0%	97	5,6%	24	1,4%	123	7,1%	1743	100,0%
Hayır	40	49,4%	22	27,2%	5	6,2%	6	7,4%	5	6,2%	3	3,7%	81	100,0%
Toplam	1310	71,8%	234	12,8%	22	1,2%	103	5,6%	29	1,6%	126	6,9%	1824	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?														
Çok dindar	277	65,5%	36	8,5%	8	1,9%	33	7,8%	8	1,9%	61	14,4%	423	100,0%
Dindar	888	75,5%	155	13,2%	11	0,9%	55	4,7%	13	1,1%	54	4,6%	1176	100,0%
Az dindar	109	59,6%	48	26,2%	4	2,2%	13	7,1%	4	2,2%	5	2,7%	183	100,0%
Dindar değil	32	60,4%	9	17,0%	2	3,8%	4	7,5%	5	9,4%	1	1,9%	53	100,0%
Toplam	1306	71,2%	248	13,5%	25	1,4%	105	5,7%	30	1,6%	121	6,6%	1835	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.														
Evet	506	69,1%	120	16,4%	10	1,4%	37	5,1%	9	1,2%	50	6,8%	732	100,0%
Katılıyorum														
Hayır	564	77,3%	79	10,8%	8	1,1%	36	4,9%	14	1,9%	29	4,0%	730	100,0%
Katılmıyorum														
Kararsızım	205	63,7%	41	12,7%	6	1,9%	24	7,5%	7	2,2%	39	12,1%	322	100,0%
Toplam	1275	71,5%	240	13,5%	24	1,3%	97	5,4%	30	1,7%	118	6,6%	1784	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerde Allah inancı arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile Allah inancına dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=5749,771$, p:;000). Veriler, çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerin Allah inancı bakımından “Allah’ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve

mantıki deliller buluyorum.” İfadesine katılımlarının bilgilendirilmediklerini söyleyen ergenlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerin, diğer gruba göre “Allah’ın varlığına inanmıyorum” ifadesine katılım oranları daha düşüktür.

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile Allah inancına dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=126,248$, $p<,000$). Veriler, ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerin Allah inancı bakımından “Allah’ın varlığına inanmıyorum.” İfadesine katılımlarının ailelerini dindar olarak niteleyen ergenlere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Nitekim ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlerde %9,4 olan bu oran ailelerinin dindar olduğunu söyleyenlerde %1,9’a düşmektedir.
- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile Allah inancına dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=43,310$, $p>,1000$).

1.1.5. Din-aile

Aile, “ana-baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan bir topluluk”¹⁵⁸ olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca aile kurumu en temel sosyal kurumlardan birisidir. Birey için aynı zamanda asli sosyalleşmenin başladığı ve önemli oranda gerçekleştiği bir ortamı temsil eder. Bu noktada ebeveynin çocuk yetiştirme tutumları, çocukların sahip olacakları kişilik tiplerinin belirlenmesinde de önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir.¹⁵⁹ Konu ile ilgili yapılan çok sayıda araştırma, aile ortamının ergenin, özellikle kimlik gelişimini başarıyla tamamlamasında çok büyük etkisi olduğu konusunda ortak bilgiler ortaya koymaktadır¹⁶⁰. Yine aile tiplerinin de çocuklar üzerinde olumlu veya olumsuz önemli etkilerinin olduğu açıktır. Mesela ebeveynini otoriter, baskıcı ve aşırı kontrol edici algılayan bir ergende öz değer ve kendine güven genellikle düşük olmaktadır¹⁶¹.

Özellikle dini alanda ve bireyin dini yaşayışında anane baba ve diğer aile büyüklerinin davranışlarını taklit yoluyla çocukta din bir alışkanlık olarak kalıplaşır. Çünkü bu aşamada çocuklar, anne-babayı kişilik özellikleri açısından taklit ederken, aynı zamanda kendi ahlaki ve kültürel değer ve standartlarını da tanımakta ve onları benimsemektedirler¹⁶². Bu sebepten dolayı ergenin sahip olduğu dini tutum ve davranışların, içerisinde doğduğu ve geliştiği aile ortamının bir ürünü olduğu¹⁶³ veya en azından dinî duygu ve düşüncesinin gelişimindeki en önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir¹⁶⁴.

158 M. Faruk Bayraktar, “Ailenin Eğitim Görevi”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2 (1995), 117.

159 Özdemir vd., “Kişilik Gelişimi”, 568.

160 DİNÇEL, Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler, 55.

161 DİNÇEL, Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler, 73.

162 Özdemir vd., “Kişilik Gelişimi”, 568.

163 Ömer Faruk Söylev, “Gençleri Dine Yaklaştıran Ve Dinden Uzaklaştıran Sosyal Sebepler”, *Diyanet İlmî Dergi* 36/4 (2000), 40.

164 Hayati Tetik, “Anne Baba Tutumları ve Ailede Çocuğun Dini Gelişimi”, *Universal Journal of Theology* 5/2 (2020), 136.

Nitekim literatüre bakıldığında birçok araştırmannın, ergenin içinde bulunduğu sosyal sınıfın, onun tutum ve değerlerini etkileyeceğini ortaya koymuştur¹⁶⁵. Bu bağlamda birçok çalışmada ailenin dini alan açısından çocuklar üzerindeki etkilerinin tespit edildiği görülebilir. Nitekim Şahin tarafından yapılan bir araştırmada algılanan anne-baba dindarlığı ile ergenlerdeki dindarlık düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur¹⁶⁶. Yine araştırma sonuçlarına göre ailesi tarafından dinî anlamda bilgilendirilmeyen birey, bu eksiğini daha sonraki süreçte başka bir şekilde giderememektedir¹⁶⁷. Nitekim nitel bir çalışmada din değiştirip Hıristiyanlığı seçen gençlerin % 28'i ebeveynlerinin dine karşı ilgisiz olduklarını söyledikleri görülmektedir. Bun grup ise çalışmaya katılanlar içerisinde en yüksek oranı oluşturmaktadır. Yine inançlı fakat ibadetlerini yerine getirmeyen ebeveynlerin %24 ile ikinci sırada yer aldığı dikkat çekmektedir¹⁶⁸. Yani anne babaların dine olan uzaklık veya yakınlıklarının çocuklarında dine uzaklık ve yakınlıkları hususunda belirleyici bir etken oldukları söylenebilir.

Bu noktada çalışmamızda konu ile ilgili iki soru yer almaktadır. Birinci soruda ergenlerin, ailelerinin dini yaşamlarını nasıl değerlendirdikleri ölçülürken ikinci soruda ailelerin dini inançlarını çocukların benimsetme durumlarının yine ergenlerin dilinden ortaya konulması amaçlanmaktadır.

A. Ailede Dini Yaşam

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %63,7'sinin ailelerinin dini yaşantı olarak dindar olduklarını, %23,4'ü ise ailelerinin çok dindar olduklarını düşündükleri görülmektedir. Dolayısıyla ergenlerin yaklaşık %87'si ailelerinin dindar olduğunu düşünmektedirler. Bu sonucun farklı sorgulamalarla ele alınıp yine ölçek kullanarak veya nitel çalışma yapılarak değerlendirilmesi gerekir. Çünkü dindarlık derecesinin tek bir soru ile tespiti literatür değerlendirildiğinde sıkıntılı olduğu görülecektir. Dolayısıyla gerçekten aileler bu oranda dindarlar mı yoksa öğrencilerin dindarlık algılarına göre mi bu sonuç çıkmaktadır. Hiç şüphesiz bizim çalışmamızda değerlendirilecek seçenek, ergenlerin dindarlık algılarına göre bu sonucun çıktığıdır.

Tablo 75 Ergen gözünden ailelerinde dini yaşama durumu

Ailenizin dini yaşam durumlarını nasıl değerlendirirsiniz?	f	%
Çok dindar	444	23,4
Dindar	1209	63,7
Az dindar	188	9,9
Dindar değil	57	3,0
Toplam	1898	100,0

165 Dinçel, *Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler*, 62.

166 Adem Şahin, "Ergenlerde Dindarlık, Algılanan Anne-Baba Dindarlığı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki", *Marife* 7/1 (2007), 221-247.

167 Y. Sinan Zavalı - Ensar Şahin, "Ateist ve Deistlerin Din Algısı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma", *Journal of History Culture and Art Research* 7/2 (2018), 597.

168 Hayati Hökelekli - Celal Çayır, "Gençlerin Din Değiştirip Hıristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2006), 34.

Ergenlerin, ailelerinin dini yaşamlarını değerlendirmeleri ile yaş değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=158,558$, $p<.000$) . Veriler dikkatle değerlendirildiğinde 12-14 yaş grubunun ailelerini çok daha yüksek oranda dindar olarak gördüğü ve özellikle yaş yükseldikçe aileleri çok dindar görme oranının düştüğü dikkat çekmektedir.

Tablo 76 Ergen gözünden ailelerinde dini yaşama durumu ve yaş düzeyi

Ailenizin dini yaşam durumlarını nasıl değerlendirirsiniz?		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Çok dindar	N	161	154	129	444
	%	46,3%	24,8%	13,9%	23,4%
Dindar	N	167	383	659	1209
	%	48,0%	61,6%	71,0%	63,7%
Az dindar	N	13	60	115	188
	%	3,7%	9,6%	12,4%	9,9%
Dindar değil	N	7	25	25	57
	%	2,0%	4,0%	2,7%	3,0%
Toplam	N	348	622	928	1898
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin, ailelerinin dini yaşamlarını değerlendirmeleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=9,555$, $p<.023$). Verilere göre erkeklerde ailelerini çok dindar görme oranı yüksek iken Kızlarda ailelerini dindar olarak görme oranı daha yüksektir. Yine ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlerin oranının erkeklerde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 77 Ergen gözünden ailelerinde dini yaşama durumu ve cinsiyet

Ailenizin dini yaşam durumlarını nasıl değerlendirirsiniz?		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Çok dindar	N	221	223	444
	%	24,9%	22,3%	23,5%
Dindar	N	546	655	1201
	%	61,6%	65,4%	63,6%
Az dindar	N	84	103	187
	%	9,5%	10,3%	9,9%
Dindar değil	N	36	20	56
	%	4,1%	2,0%	3,0%
Toplam	N	887	1001	1888
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin, ailelerinin dini yaşamlarını değerlendirmeleri ile eğitim düzeyi değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=193,144$, $p<.000$). Verilerde ortaokul öğrencilerinin ailelerini çok dindar görme oranının diğer gruplara göre çok yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 78 Ergen gözünden ailelerinde dini yaşama durumu ve cinsiyet

Ailenizin dini yaşam durumlarını nasıl değerlendirirsiniz?		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Çok dindar	f	161	154	44	17	68	444
	%	46,3%	24,8%	28,8%	11,0%	11,0%	23,4%
Dindar	f	167	383	88	118	453	1209
	%	48,0%	61,6%	57,5%	76,1%	73,1%	63,7%
Az dindar	f	13	60	13	14	88	188
	%	3,7%	9,6%	8,5%	9,0%	14,2%	9,9%
Dindar değil	f	7	25	8	6	11	57
	%	2,0%	4,0%	5,2%	3,9%	1,8%	3,0%
Toplam	f	348	622	153	155	620	1898
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %41,1'inin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştığını düşündükleri görülmektedir. Bu düşünceye katılmayanların oranı ise %40,5'tir.

Tablo 79 Ailenin kendi dini inanç ve düşüncelerini ergenlere benimsetmeye çalışması durumu

Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyorlar.	f	%
Evet Katılıyorum	754	41,1
Hayır Katılmıyorum	744	40,5
Kararsızım	337	18,4
Toplam	1835	100,0

Bu soruya verilen cevaplar ile bir önceki soruya verilen cevaplar karşılaştırıldığında önemli bir farkın olduğu görülmektedir. Çünkü ailelerin %87 gibi büyük bir çoğunluğu dindar olarak nitelendirilmelerine rağmen, dini durumlarını çocuklarına benimsetme yolunu tercih edenlerin oranının neredeyse yarıya düştüğü dikkat çekmektedir. Burada aile tiplerinin önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Yani ebeveynlerin demokrat veya aşırı kontrolcü olup olmamaları onların dini inançlarını çocuklarına nasıl ve ne kadar aktarmaya çalıştıklarını da belirleyecektir. Ailelerin çocukları üzerinde önemli etkilerinin olduğu bilinmektedir. Çünkü aile, asli sosyalleşmenin ilk ve en yoğun olarak gerçekleştiği toplumsal yapıdır. Bu etki, çocukların din algısı ve gerekse dindarlıkları üzerinde de hiç şüphesiz bulunmaktadır. Yani ailenin dindar olup olmaması ya da ailenin din ile olan ilişkisi çocuklarda da benzer yönde bir sonuca sebep olacaktır. Daha detaylı olarak bu etki durumu değerlendirildiğinde ise ailenin dindarlık durumunun, çocukların inanç ve bilgi boyutuna ilişkin dini yönelimlere etkisinin olumlu ve kısmen farklılaşmaya neden olacak düzeyde olduğu söylenebilir¹⁶⁹.

169 Talip Atalay, "Aile Dindarlığının Gençlerin Dindarlığına Etkisi Üzerine Bir Araştırma", *Dindarlık Olgusu*, ed. Hayati Hökekleli (Bursa: KURAV Yayınları, 2006), 207.

Ergenlerin eğitim düzeyleri ile ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıklarına dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=99,719$, $p:;000$). Eğitim düzeyi arttıkça kararsız oranının düştüğü ve ayrıca söz konusu ifadeye katılmama oranının ise arttığı dikkat çekmektedir.

B. Çocuklukta Aile Tarafından Dinî Konularda Bilgilendirilme

Ergenlerin yaşları ile çocuklukta aileleri tarafından bilgilendirilme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=6,214$, $p:;045$). Veriler dikkatle değerlendirildiğinde yaş arttıkça çocuklukta aile tarafından bilgilendirildiğini söyleyenlerin oranının azaldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 83 Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme

Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme	f	%
Evet	1086	95,6
Hayır	83	4,4
Toplam	1889	100,0

Görüldüğü gibi ergenlerin neredeyse tamamına yakını çocukluk döneminde aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini ifade etmektedir. Bu durum aslında her ne kadar modernleşme ve sekülerleşmenin etkisi altında olsa dahi Türk toplumu için dinin hala önemli bir toplumsal kurum olarak etkisinin devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 84 Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme ve yaş düzeyi

Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme		Yaş grubu			
		12-14	15-18	19-24	Toplam
Evet	f	342	590	874	1806
	%	98,0%	95,5%	94,8%	95,6%
Hayır	f	7	28	48	83
	%	2,0%	4,5%	5,2%	4,4%
Toplam	f	349	618	922	1889
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyetleri ile çocuklukta aileleri tarafından bilgilendirilme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=,074$, $p:;785$).

Tablo 85 Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme ve cinsiyet

Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet	f	849	948	1797
	%	95,5%	95,8%	95,6%
Hayır	f	40	42	82
	%	4,5%	4,2%	4,4%
Toplam	f	889	990	1879
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim düzeyleri ile çocuklukta aileleri tarafından bilgilendirilme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=15,995$ p:0,003). Veriler dikkatle değerlendirildiğinde, çocuklukta aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyenlerin oranının en yüksek olduğu grubun ön lisans öğrencileri, en az olduğu grubun ise lise mezunları olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 86 Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme ve eğitim düzeyi

Çocuklukta aile tarafından dinî konularda bilgilendirilme		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet	f	342	590	141	154	579	1806
	%	98,0%	95,5%	92,8%	99,4%	94,1%	95,6%
Hayır	f	7	28	11	1	36	83
	%	2,0%	4,5%	7,2%	0,6%	5,9%	4,4%
Toplam	f	349	618	152	155	615	1889
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

1.1.6. Dini Bilgi

A. Dini Bilgiye Sahip Olma

Tablo verileri değerlendirildiğinde katılımcı ergenlerin %49,3'ünün kendilerini dini bilgi açısından normal, %34,8'inin bilgili ve %9,4'ünün de çok bilgili olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu oranların çıkmasında eğitim süreci içerisinde hem zorunlu hem de seçmeli olarak çok sayıda Din Kültürü ve yine dini içerikli diğer derslerin olması önemli bir etken olarak düşünülebilir. Ayrıca her ne kadar modernleşen ve Sekülerleşen bir toplumda yaşanıyor olsa dahi ailelerin geçmişten getirdikleri birçok bilgi ve davranış dini renkleri taşımaktadır. Bunun da sonuçlarda etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 87 Dini bilgiye sahip olma

Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?	f	%
Çok bilgili	179	9,4
Bilgili	663	34,8
Normal	941	49,3
Az bilgili	116	6,1
Toplam	1899	100,0

Literatüre bakıldığında, Güllü tarafından gecekondü bölgesinde yaşayan gençlerle yapılan çalışmada katılımcıların % 13,3'ünün kendi dini bilgi düzeylerini çok iyi, % 33,3'ünün iyi, % 14,3'ünün orta, % 39, 3'ünün ise zayıf olarak değerlendirdikleri dikkat çekmektedir¹⁷⁰. Nitel yöntemle yapılan bir çalışmada da din değiştiren kişilerin çok büyük bir çoğunluğu (% 88), en azından ibadetleri yerine getirecek kadar dini bilgi sahibi oldukları ve %12'sinin ise yüksek düzeyde bilgi sahibi oldukları görülmektedir¹⁷¹.

170 Güllü, *Gecekondulaşma, Gençlik ve Dindarlık*, 201.

171 Hökekleli-Çayır, "Gençlerin Din Değiştirip Hıristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler", 35.

Ergenlerin cinsiyetleri ile dini bilgiye sahip olma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=155,258$, $p<.000$). Verilerde özellikle eğitim düzeyi yükseldikçe kendini dini konularda çok bilgili/bilgili görme oranlarının düştüğü dikkat çekmektedir.

Literatüre bakıldığında, Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise dini bilgilerini kendileri için çok yeterli görenlerin oranı %14,1 kısmen yeterli görenlerin oranı %63,9 iken yetersiz görenlerin oranı %21,4'tür¹⁷².

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada katılımcıların %60,9'unun "İbadetlerimi doğru bir şekilde ve tam olarak yerine getirebilecek kadar dini bilgiye sahibim" ifadesine olumlu katılım gösterdikleri dikkat çekmektedir. Aynı ifadeye olumsuz katılım oranı ise %6,9 şeklinde tespit edilmiştir¹⁷³

Bayraktutan'ın çalışmasında da benzer bir soruya üniversite öğrencilerinin %18,4'ü "Bir Müslüman İçin Gerekli Bilgilerin Tümüne Sahibim" cevabını, %58,7'si ise "İbadetlerimi Yerine Getirecek Kadar Bilgiye Sahibim" cevabını vermişlerdir. "Hiç Bilgiye Sahip Değilim" cevabını verenlerin oranı ise %1,6'dır¹⁷⁴.

B. Dini Bilginin Kaynağı

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %61,2'sinin dini bilgilerinin kaynağı olarak ailelerini gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu oran dini alanda özellikle aile kurumunun etkisinin devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir. Diğer kaynaklar ise kendi araştırmaları (%9,6), din görevlileri (7,8), okullar (%6,9 ve medya (%0,7) olarak sıralanmaktadır. Burada ise özellikle okulların oranının düşük olması dikkat çekicidir. Bilindiği gibi ilk, orta ve lise öğretimi zorunlu ve bu aşamaların her birisinde zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersli okutulmaktadır. Ortaya çıkan oranın düşüklüğü bu derslerin işlenişi veya içeriği açısından bir sorgulamanın gerekliliği ortaya koymaktadır.

Tablo 91 Dini bilginin kaynağı

Dini Bilginin Kaynağı	f	%
Kendi kendime okuyup araştırarak	183	9,6
Ailemden	1166	61,2
Din görevlilerinden	148	7,8
Okullardan	132	6,9
Medyadan	14	,7
Diğer	76	13,7
Toplam	1904	100,0

Literatürde de benzer ve farklı sonuçların elde edildiği araştırmalar bulunmaktadır. Mesela Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının %93,8'inin dini bilgilerinin kaynağı için aile ve yakın

172 İbrahim Daşkiran, *Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 47.

173 Yavuzer vd., "Üniversite Gençliğinin Din Algısı", 27.

174 Bayraktar, "Gençlik Döneminde Görülen Obsesif Kompulsif Belirtinin İnanç, İbadet ve Dini Bilgi Düzeyi Gibi Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", 167.

çevrelerini birinci derecede önemli gördükleri tespit edilmiştir¹⁷⁵. Görüldüğü gibi bu araştırmada aile seçeneği çok daha yüksek bir oranda etkilidir. ANAR'ın araştırmasında ise bizim sonuçlarımıza daha yakın bir sonuç olarak 15-24 Yaş aralığı için anne-baba etkisi %79,5, cami imamı %13,3 ve okul etkisi %16,9 olarak tespit edilmiştir¹⁷⁶.

Daşkiran'ın çalışmasında ise aile seçeneği daha düşük bir orana sahiptir. Bu çalışmada dini bilgilerinin öğrenme yeri sırasıyla aile (%50,7), din görevlileri (%20,9), eğitim kurumları (%14,5) ve kitaplar (%11,9) şeklindedir¹⁷⁷. Benzer şekilde gecekondulu gençleri ile yapılan bir çalışmada aile seçeneğinin çok daha düşük oranda tercih edildiği dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmada katılımcıların dini bilgi kaynakları sıralaması, aile (%29,7) kendi kendine araştırarak öğrenme (%28,9), din görevlileri (%21,8) ve Dini cemaat ve gruplar (%16,7) şeklindedir¹⁷⁸.

Tablo 92 Dini bilginin kaynağı ve yaş düzeyi

Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?		Yaş grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Kendi kendime okuyup araştırarak	f	9	38	136	183
	%	2,6%	6,0%	14,7%	9,6%
Ailemden	f	237	392	537	1166
	%	68,9%	62,0%	57,9%	61,2%
Din görevlilerinden	f	17	39	92	148
	%	4,9%	6,2%	9,9%	7,8%
Okullardan	f	15	35	82	132
	%	4,4%	5,5%	8,8%	6,9%
Medyadan	f	3	5	6	14
	%	0,9%	0,8%	0,6%	0,7%
Diğer	f	63	123	75	261
	%	18,3%	19,5%	8,1%	13,7%
Toplam	f	344	632	928	1904
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile yaş grupları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=118,915$, $p:0,000$). Verilere göre, yaş düzeyi arttıkça dini bilgi kaynağı olarak ailenin tercih edilme oranı düşmekte iken kendi kendine okuyup araştırarak öğrenme oranı artmaktadır.

Ergenlerin dini bilgi kaynakları cinsiyet arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=20,104$, $p:0,001$). Kızlarda özellikle din görevlilerini ve okulları kaynak olarak gösterme oranının erkeklere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

¹⁷⁵ Türkiye'de Dini Hayat Araştırması.

¹⁷⁶ ANAR, *Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması*, 41.

¹⁷⁷ Daşkiran, *Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, 47.

¹⁷⁸ Güllü, *Gecekondulaşma, Gençlik ve Dindarlık*, 203.

Tablo 93 Dini bilginin kaynağı ve cinsiyet durumu

		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Kendi kendime okuyup araştırarak	f	80	102	182
	%	9,0%	10,2%	9,6%
Ailemden	f	543	617	1160
	%	60,9%	61,5%	61,2%
Din görevlilerinden	f	59	89	148
	%	6,6%	8,9%	7,8%
Okullardan	f	51	80	131
	%	5,7%	8,0%	6,9%
Medyadan	f	8	6	14
	%	0,9%	0,6%	0,7%
Diğer	f	150	109	259
	%	16,8%	10,9%	13,7%
Toplam	f	891	1003	1894
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin dini bilgi kaynakları cinsiyet arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=130,147$ p:;000).

Tablo 94 Dini Bilginin Kaynağı ve Eğitim Düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Kendi kendime okuyup araştırarak	f	9	38	25	23	88	183
	%	2,6%	6,0%	16,3%	14,8%	14,2%	9,6%
Ailemden	f	237	392	85	94	358	1166
	%	68,9%	62,0%	55,6%	60,6%	57,7%	61,2%
Din görevlilerinden	f	17	39	14	17	61	148
	%	4,9%	6,2%	9,2%	11,0%	9,8%	7,8%
Okullardan	f	15	35	10	18	54	132
	%	4,4%	5,5%	6,5%	11,6%	8,7%	6,9%
Medyadan	f	3	5	1	0	5	14
	%	0,9%	0,8%	0,7%	0,0%	0,8%	0,7%
Diğer	f	63	123	18	3	54	261
	%	18,3%	19,5%	11,8%	1,9%	8,7%	13,7%
Toplam	f	344	632	153	155	620	1904
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bayraktutan tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada katılımcıların %55,7'sinin aile, %19,1'inin kendi araştırmaları ve %12,4'ünün de okul aracılığı ile dini bilgilerini edindikleri görülmektedir¹⁷⁹. ANAR'ın araştırmasında Eğitim düzeyi dikkate alındığında ise eğitim durumu lise olanlarda anne-baba etkisi %74,8, okul etkisi %16,9 iken eğitim durumu üniversite olanlarda anne-baba etkisi %75,9 ve okul etkisi de %19,6'dır¹⁸⁰.

179 Bayraktutan, "Gençlik Döneminde Görülen Obsesif Kompulsif Belirtinin İnanç, İbadet ve Dini Bilgi Düzeyi Gibi Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", 162.

180 ANAR, *Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması*, 41.

1.1.7. Din ve Medya

Medya, tarihsel süreç içerisinde hem yapı hem işleyiş olarak büyük bir değişim ve dönüşüm geçirmiştir. Kitle iletişim araçları olarak da bilinen medya, günümüzde geleneksel ve yeni medya türleri olmak üzere çeşitliliğini artırmış durumdadır. Özellikle internet tabanlı ve çevrimiçi katılımcı uygulamalar, insanların bu yeni tür medyaya ulaşmalarını önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Artık her ekonomik düzeye, her din, dil, ırk ve eğitim düzeyine mensup bireyin kendi tercihlerine ve ilgi alanına göre katılabileceği, aktif olarak içerisinde bulunabileceği bir sosyal medya aracı bulunmaktadır.

Yeni medya veya sosyal medya olarak isimlendirilen bu tür uygulamalar, geleneksel medyadan yani televizyon, radyo ve gazetelerden önemli ölçüde farklı özelliklere sahiptirler. Çift yönlü etkileşime imkan vermeleri her yerden her zaman ulaşılabilmesi, sansür ve kontrol imkanının asgari düzeyde olması ve her türlü içeriği barındırması bu farklılıklardan bazılarıdır. Bu her türlü içerik içerisinde din ile ilgili olumlu veya olumsuz paylaşımlarda önemli bir oran teşkil etmektedirler.

İnsanlar, dini alanda cevabını aradıkları her soruyu bu platformlarda dile getirmekte ve karşılığında birbiriyle zıt olsa dahi çok sayıda cevaba ulaşmaktadırlar. Dolayısıyla kullanıcılar, dini sorularına cevap bulmak için girdikleri bu mecradan daha fazla ve karmaşık soru ile ayrılabilirler. Özellikle ergenler için bu uygulamalar hem kullanım kolaylığı hem özgürlük algısına vurgu yapmaları hem de onların farklılıkları görme ve tanıma isteklerine cevap vermeleri açısından oldukça cezbedicidirler. Bu aynı zamanda tatmin edici bir dini bilgiye ve sağlam bir dini bilince sahip olmayan ergenler için birçok tuzakla dolu bir alana girmeleri anlamına da gelmektedir. Özellikle çocuklar açısından, onların düşünen bireyler olmasının önünde önemli bir engel olarak duran televizyon aynı zamanda tüketim toplumu için propaganda yapmakta ve toplumun ahlaki ve dini değerlerinin yok olmasında aktif rol oynamaktadır¹⁸¹.

Özellikle medyanın kendisinin dönüşmesi yanında birey ve toplumları da dönüştürücü bir işleve sahip olduğu bilinmektedir. Nitekim Kalfa tarafından yapılan bir çalışmada katılımcı gençlerin sosyal medyanın “normalleştirme” fonksiyonuna dikkat çektikleri görülmektedir. Bu bağlamda eskiden aile ortamında izlenmesi hoş görülme-yen sahnelerin, dekolte ve transparan kıyafetlerin artık normal görüldüğünü ve bu durumun ise dini değerlerin zayıflamasına yol açtığını ifade etmişlerdir¹⁸². Yine aynı çalışmada katılımcı gençlerden bazılarının dinden uzaklaşma süreçlerinde önemli faktörler olarak bazı film ve yönetmen adlarını dile getirdikleri dikkat çekmektedir¹⁸³.

Din ile ilişkisi bağlamında ise Postaman'ın değerlendirmesi dikkat çekicidir. Postman genel olarak medyanın ama daha özel olarak televizyonun sekülerizm

181 Fatih Çınar- Nural Şener, “Erken Çocukluk Dönemi Dini gelişim Özelliklerine Uygun Ailede Din Eğitimi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/47 (2016), 614.

182 Kalfa, *Gençlik Dönemi İnanç gelişimi ve Eğitiminde Etkili Olan Faktörler Üzerine Nitel Bir Çalışma*, 132.

183 Kalfa, *Gençlik Dönemi İnanç gelişimi ve Eğitiminde Etkili Olan Faktörler Üzerine Nitel Bir Çalışma*, 133.

psikolojisi yaratma yöneliminde olduğunu ve bellekleri dini olmayan olaylarla doldurduğunu ileri sürmektedir¹⁸⁴.

Dolayısıyla çalışmamız içerisinde ergenlerin genel olarak medya-din ilişkisine karşı tutumları ve medya da yer alan dini içeriklere bakışları bu bağlamda ele alınmıştır.

A. Sosyal Medyanın Dini Bilgi Edinmeye Etkisi

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin sosyal medyayı dini bilgi edinmede yardımcı bir araç olarak görenlerin oranının %32,6 olduğu görülmektedir. Bu soruya verilen cevaplar arasında %30,1'lik kararsız oranı dikkat çekmektedir. Literatürde de benzer bir sonuca ulaşan araştırmalar bulunmaktadır. Mesela Gürses tarafından 14-18 yaş arası ergenlerle yapılan bir çalışmada interneti dini amaçlı olarak genellikle/bazen kullananların oranı %34 olarak belirlenmiştir¹⁸⁵.

Tablo 95 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi

Sosyal medyanın dini bilgi edinimime çokça yardımı olmaktadır.	f	%
Evet Katılıyorum	601	32,6
Hayır Katılmıyorum	688	37,3
Kararsızım	554	30,1
Toplam	1843	100,0

Ergenlerin sosyal medyanın dini bilgi edinmeye katkısı hakkında ki düşünceleri ile yaş durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=13,326$, $p>.010$). Yaş düzeyi yükseldikçe sosyal medyanın dini bilgi edinimine yardımcı olduğu düşüncesine katılmama oranının da yükseldiği dikkat çekmektedir.

Tablo 96 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi ve yaş düzeyi

Sosyal medyanın dini bilgi edinimime çokça yardımı olmaktadır.		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	104	202	295	601
	%	31,1%	33,8%	32,3%	32,6%
Hayır Katılmıyorum	f	104	223	361	688
	%	31,1%	37,4%	39,6%	37,3%
Kararsızım	f	126	172	256	554
	%	37,7%	28,8%	28,1%	30,1%
Toplam	f	334	597	912	1843
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin sosyal medyanın dini bilgi edinmeye katkısı hakkında ki düşünceleri ile cinsiyetleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=,016$, $p>.992$).

184 Neil Postman, *Televizyon: Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay (İstanbul: Ayrıntı yayınları, 1994), 132.

185 Gürses, "İnternet Kullanımı Ve Ergenlerin Dini Gelişimleri Üzerine Bir Araştırma", 121.

Tablo 97 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi

		Cinsiyetiniz		
		Kız	Erkek	Toplam
Evet Katılıyorum	N	281	318	599
	%	32,7%	32,6%	32,7%
Hayır Katılmıyorum	N	321	362	683
	%	37,4%	37,2%	37,3%
Kararsızım	CN	257	294	551
	%	29,9%	30,2%	30,1%
Toplam	N	859	974	1833
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin sosyal medyanın dini bilgi edinmeye katkısı hakkında ki düşünceleri ile cinsiyetleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($X^2=15,485$, $p:050$).

Tablo 98 sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi

Sosyal medyanın dini bilgi edinimime çokça yardımı olmaktadır.		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	104	202	48	48	199	601
	%	31,1%	33,8%	32,9%	31,0%	32,6%	32,6%
Hayır Katılmıyorum	f	104	223	60	56	245	688
	%	31,1%	37,4%	41,1%	36,1%	40,1%	37,3%
Kararsızım	f	126	172	38	51	167	554
	%	37,7%	28,8%	26,0%	32,9%	27,3%	30,1%
Toplam	f	334	597	146	155	611	1843
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile sosyal medyanın dini bilgi ediniminde ki rolüne dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile sosyal medyanın dini bilgi ediniminde ki rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=9,130$, $p:692$). Ancak veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin sosyal medyanın dini bilgi ediniminde önemli bir rolü olduğu düşüncesini en yüksek onaylama oranına (%38,5) sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 99 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi ve dini bilgi durumu

	Sosyal medyanın dini bilgi edinimime çokça yardımı olmaktadır							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	63	35,6%	75	42,4%	39	22,0%	177	100,0%
Ailemden	352	31,6%	421	37,8%	341	30,6%	1114	100,0%
Din görevlilerinden	51	35,9%	47	33,1%	44	31,0%	142	100,0%
Okullardan	40	30,8%	48	36,9%	42	32,3%	130	100,0%
Medyadan	5	38,5%	5	38,5%	3	23,1%	13	100,0%
Diğer	28	37,8%	26	35,1%	20	27,0%	74	100,0%
Toplam	539	32,7%	622	37,7%	489	29,6%	1650	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	55	32,9%	65	38,9%	47	28,1%	167	100,0%
Bilgili	229	35,7%	231	36,0%	182	28,3%	642	100,0%
Normal	276	30,6%	338	37,5%	288	31,9%	902	100,0%
Az bilgili	38	34,2%	44	39,6%	29	26,1%	111	100,0%
Toplam	598	32,8%	678	37,2%	546	30,0%	1822	100,0%

b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile sosyal medyanın dini bilgi ediniminde ki rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=6,049$, $p>,0418$).

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin sosyal medyanın dini bilgi edinmelerine katkısı hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile sosyal medyanın dini bilgi ediniminde ki rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=,163$, $p>,922$).

Tablo 100 Sosyal medyanın dini bilgi edinmeye etkisi ve ailenin etkisi

	Sosyal medyanın dini bilgi edinimime çokça yardımı olmaktadır					
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım	
	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?						
Evet	566	32,6%	647	37,2%	524	30,2%
Hayır	24	30,8%	29	37,2%	25	32,1%
Toplam	590	32,5%	676	37,2%	549	30,2%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?						
Çok dindar	143	34,0%	164	39,0%	114	27,1%
Dindar	363	30,9%	427	36,4%	383	32,7%
Az dindar	67	37,6%	70	39,3%	41	23,0%
Dindar değil	23	43,4%	23	43,4%	7	13,2%
Toplam	596	32,7%	684	37,5%	545	29,9%

Ailem dini inançlarımı, kendi düşüncelerimi bana benimsetmeye çalışıyor.						
Evet	286	38,5%	251	33,8%	206	27,7%
Katılıyorum						
Hayır	219	30,0%	319	43,7%	192	26,3%
Katılmıyorum						
Kararsızım	79	24,0%	107	32,5%	143	43,5%
Toplam	584	32,4%	677	37,6%	541	30,0%

b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile sosyal medyanın dini bilgi ediminde ki rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=17,612$, $p;007$). Veriler, ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerin sosyal medyanın dini bilgi ediniminde önemli bir rol oynadığı görüşüne diğer gruplara göre daha yüksek bir oranla katıldıklarını göstermektedir. Kararsız oranı da bu grupta diğerlerine göre çok daha düşük çıkmaktadır.

c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile sosyal medyanın dini bilgi ediminde ki rolüne dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=53,792$, $p;000$). Ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenlerin sosyal medyanın dini bilgi ediniminde önemli rolü olduğu düşüncesine daha yüksek bir oranla katıldıkları görülmektedir.

B. Medya ve Sinemadaki Dini İçeriklerin Diğer Dini Görüş ve Grupları Araştırmaya Yönlendirmesi Durumu

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin medya ve sinemada karşılaştıkları farklı dini görüş ve düşüncelerin, kendilerini diğer dinleri ve dini grupları araştırmaya sevk ettiğini söyleyenlerin oranının %40,2 olduğu görülmektedir. Bu soruda da kararsızların oranının yüksekliği (%26,8) dikkat çekicidir. Gürses'in çalışmasında da dini çalışma yaparken internetten referans aradığını söyleyenlerin oranı bizim çalışmamıza paralel olarak %46 iken hiç aramam diyenlerin oranı %38'dir¹⁸⁶.

Tablo 101 Medya ve sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu

Medya ve sinemada karşılaştığım farklı dini görüş ve düşünceler, diğer dinleri ve dini grupları araştırmama sevk ediyor	f	%
Evet Katılıyorum	746	40,2
Hayır Katılmıyorum	611	32,9
Kararsızım	498	26,8
Toplam	1855	100,0

Ergenlerin yaşları ile sosyal medyanın diğer din ve dini grupları araştırmaya etkisi hakkında ki düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=39,397$, $p;000$). Yaş düzeyi yükseldikçe medya ve sinemanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım oranları da artmaktadır. Ayrıca yaşın yükselmesinin aksine kararsızlık oranı ise düşmektedir.

¹⁸⁶ Gürses, "İnternet Kullanımı Ve Ergenlerin Dini Gelişimleri Üzerine Bir Araştırma", 128.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım durumu arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=25,673$, $p:0,012$). Veriler, dini bilgilerin kendi araştırmalarıyla edindiğini söyleyenlerin medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım oranının diğer gruba göre çok daha yüksek olduğu göstermektedir. En düşük onaylama ise dini bilgi kaynağı okullar olan ergenlerdir.

Tablo 105 Medya ve Sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu ve dini bilgi durumu

	Sosyal medyanın dini bilgi edinimime çokça yardımı olmaktadır							
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	Katılıyorum		Katılmıyorum					
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	100	56,2%	42	23,6%	36	20,2%	178	100,0%
Ailemden	430	38,4%	381	34,0%	310	27,7%	1121	100,0%
Din görevlilerinden	54	37,0%	55	37,7%	37	25,3%	146	100,0%
Okullardan	50	38,2%	48	36,6%	33	25,2%	131	100,0%
Medyadan	6	46,2%	5	38,5%	2	15,4%	13	100,0%
Diğer	34	45,9%	20	27,0%	20	27,0%	74	100,0%
Toplam	674	40,5%	551	33,1%	438	26,3%	1663	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	60	35,1%	65	38,0%	46	26,9%	171	100,0%
Bilgili	259	40,5%	211	33,0%	170	26,6%	640	100,0%
Normal	376	41,3%	282	31,0%	252	27,7%	910	100,0%
Az bilgili	42	37,2%	47	41,6%	24	21,2%	113	100,0%
Toplam	737	40,2%	605	33,0%	492	26,8%	1834	100,0%

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=8,199$, $p:0,224$).

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin medya ve sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu ile ilgili düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=3,044$, $p:0,218$).

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=10,785$, $p:0,95$).
- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=81,670$, $p:0,000$). Ergenlerden ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıklarını düşünenlerin, medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım oranının diğer gruba göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 106 Medya ve sinemadaki dini içeriklerin diğer dini görüş ve grupları araştırmaya yönlendirmesi durumu ve aile etkisi

	Sosyal medyanın dini bilgi edinimime çokça yardımı olmaktadır							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	706	40,4%	570	32,6%	470	26,9%	1746	100,0%
Hayır	26	32,9%	33	41,8%	20	25,3%	79	100,0%
Toplam	732	40,1%	603	33,0%	490	26,8%	1825	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	153	35,9%	155	36,4%	118	27,7%	426	100,0%
Dindar	484	41,0%	378	32,0%	318	26,9%	1180	100,0%
Az dindar	80	45,2%	51	28,8%	46	26,0%	177	100,0%
Dindar değil	20	39,2%	23	45,1%	8	15,7%	51	100,0%
Toplam	737	40,2%	607	33,1%	490	26,7%	1834	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	344	46,2%	224	30,1%	177	23,8%	745	100,0%
Hayır Katılmıyorum	298	40,4%	278	37,7%	161	21,8%	737	100,0%
Kararsızım	90	26,9%	94	28,1%	151	45,1%	335	100,0%
Toplam	732	40,3%	596	32,8%	489	26,9%	1817	100,0%

C. Dini Değerlerin TV/Sinema Tarafından Yıpratılması

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin tv/sinema tarafından dini değerlerin yıpratıldığını ve bu durumun kendilerinin zoruna gittiğini düşünenlerin oranının %58,6 olduğu görülmektedir. Bu soruda da kararsızların oranının yüksekliği (%19,5) dikkat çekicidir.

Tablo 107 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması

Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.	f	%
Evet Katılıyorum	1080	58,6
Hayır Katılmıyorum	403	21,9
Kararsızım	360	19,5
Toplam	1843	100,0

Tablo 111 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması ve dini bilgi durumu

Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.								
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	101	57,4%	47	26,7%	28	15,9%	176	100,0%
Ailemden	658	59,2%	240	21,6%	214	19,2%	1112	100,0%
Din görevlilerinden	93	63,7%	31	21,2%	22	15,1%	146	100,0%
Okullardan	74	57,4%	25	19,4%	30	23,3%	129	100,0%
Medyadan	3	25,0%	7	58,3%	2	16,7%	12	100,0%
Diğer	49	65,3%	14	18,7%	12	16,0%	75	100,0%
Toplam	978	59,3%	364	22,1%	308	18,7%	1650	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	76	45,8%	60	36,1%	30	18,1%	166	100,0%
Bilgili	390	61,3%	134	21,1%	112	17,6%	636	100,0%
Normal	543	59,8%	179	19,7%	186	20,5%	908	100,0%
Az bilgili	61	54,0%	25	22,1%	27	23,9%	113	100,0%
Toplam	1070	58,7%	398	21,8%	355	19,5%	1823	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” İfadesine katılım durumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=24,370$, $p<,018$). Veriler, dini bilgilerinizi medyadan edindiğini söyleyenlerin “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” ifadesini en düşük onaylama oranına (%25,0) sahip olduklarını göstermektedir. En yüksek onaylama ise dini bilgi kaynağı” din görevlileri” ve “diğer” olan ergenlerdir. Dini bilgilerinizi medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en yüksek oranla (%58,3) ifade etmişlerdir. Bu sonucun çıkmasında din ile ilgili çok sayıda olumsuz haberin sık sık medya organlarında yer alması önemli bir rol oynamış olabilir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($\chi^2=26,607$, $p<,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanların “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” İfadesine en düşük (%45,8) oranda katılmaları oldukça dikkat çekicidir. Bu grup aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmama noktasında da en yüksek (%36,1) orana sahiptirler.

Tablo 112 Dini değerlerin tv/sinema tarafından yıpratılması ve ailenin etkisi

	Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	1037	59,8%	368	21,2%	330	19,0%	1735	100,0%
Hayır	31	39,7%	26	33,3%	21	26,9%	78	100,0%
Toplam	1068	58,9%	394	21,7%	351	19,4%	1813	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	226	53,4%	112	26,5%	85	20,1%	423	100,0%
Dindar	736	63,0%	207	17,7%	225	19,3%	1168	100,0%
Az dindar	86	48,0%	54	30,2%	39	21,8%	179	100,0%
Dindar değil	21	40,4%	25	48,1%	6	11,5%	52	100,0%
Toplam	1069	58,7%	398	21,8%	355	19,5%	1822	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	457	61,9%	152	20,6%	129	17,5%	738	100,0%
Hayır Katılmıyorum	443	60,5%	181	24,7%	108	14,8%	732	100,0%
Kararsızım	155	46,5%	64	19,2%	114	34,2%	333	100,0%
Toplam	1055	58,5%	397	22,0%	351	19,5%	1803	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=12,538$, $p<.002$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyenlerin, tv/sinemanın dini değerleri yıpratmasından daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Kararsız oranının da bu grupta daha düşük bir oranda gerçekleştiği ayrıca dikkat çekmektedir.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=49,726$, $p<.000$). Özellikle ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerin, tv/sinemanın dini değerleri yıpratması düşüncesini onaylamalarının diğer gruplara göre daha düşük bir oranda kaldığı görülmektedir. Yine dikkat çekici bir durum olarak kararsız oranı bu grupta en az düzeydedir.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=61,573$, $p<.131$).

D. Medyanın Dini Şüphe Krizini Alt Etmede Rolü

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerden, “medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder” ifadesine katılanların oranı %26,5 ve katılmayanların oranı da %34,4’tür. Bu soruda da kararsızların oranının yüksekliği (%39,2) dikkat çekicidir. Ancak Gürses tarafından yapılan çalışmada özellikle internetin dini yönden katkısı olumlu bulanların oranının (%12) olumsuz bulanların oranına (%48) göre çok daha düşük kaldığı dikkat çekmektedir.

Tablo 113 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü

Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder.	f	%
Evet Katılıyorum	476	26,5
Hayır Katılmıyorum	618	34,4
Kararsızım	705	39,2
Toplam	1799	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=35,579$, p:000). Özellikle 19-24 yaş grubunda söz konusu ifadeye katılım oranının diğer yaş gruplarına göre çok daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 114 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve yaş düzeyi

Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	N	96	178	202	476
	%	30,1%	30,4%	22,6%	26,5%
Hayır Katılmıyorum	N	76	183	359	618
	%	23,8%	31,2%	40,2%	34,4%
Kararsızım	N	147	225	333	705
	%	46,1%	38,4%	37,2%	39,2%
Toplam	N	319	586	894	1799
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyetleri ile “Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=8,652$, p:013). Erkek katılımcıların kız katılımcılara göre, medyanın dini şüphelerle başa çıkma konusunda olumsuz etki ettiğine daha çok inandıkları dikkat çekmektedir.

Tablo 115 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve cinsiyet

Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder.		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	N	245	229	474
	%	29,6%	23,8%	26,5%
Hayır Katılmıyorum	N	264	352	616
	%	31,9%	36,6%	34,4%
Kararsızım	N	318	381	699
	%	38,5%	39,6%	39,1%
Toplam	N	827	962	1789
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=39,129$, $p:0,000$).

Tablo 116 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve eğitim düzeyi

Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder.		Eğitim düzeyi											
		Ortaokul		Lise		Lise Mezunu		Ön Lisans		Lisans		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Evet	f	96	178	29	32	141	476						
Katılıyorum	%	30,1%	30,4%	21,0%	20,6%	23,5%	26,5%						
Hayır	f	76	183	64	64	231	618						
Katılmıyorum	%	23,8%	31,2%	46,4%	41,3%	38,4%	34,4%						
Kararsızım	f	147	225	45	59	229	705						
	%	46,1%	38,4%	32,6%	38,1%	38,1%	39,2%						
Toplam	f	319	586	138	155	601	1799						
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%						

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=11,678$, $p:0,472$).
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Medya, dini şüphe krizimi alt ed bilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=11,719$, $p:0,069$).

Tablo 117 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve dini bilgi durumu

	Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	44	25,3%	71	40,8%	59	33,9%	174	100,0%
Ailemden	299	27,5%	362	33,3%	427	39,2%	1088	100,0%
Din görevlilerinden	37	25,9%	55	38,5%	51	35,7%	143	100,0%
Okullardan	33	26,0%	48	37,8%	46	36,2%	127	100,0%
Medyadan	3	21,4%	6	42,9%	5	35,7%	14	100,0%
Diğer	16	22,9%	20	28,6%	34	48,6%	70	100,0%
Toplam	432	26,7%	562	34,8%	622	38,5%	1616	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	49	31,0%	60	38,0%	49	31,0%	158	100,0%
Bilgili	172	27,3%	219	34,7%	240	38,0%	631	100,0%
Normal	213	24,1%	308	34,9%	362	41,0%	883	100,0%
Az bilgili	36	34,0%	28	26,4%	42	39,6%	106	100,0%
Toplam	470	26,4%	615	34,6%	693	39,0%	1778	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin medyanın dini şüphe krizini alt etmedeki rolü ile ilgili düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Tablo 118 Medyanın dini şüphe krizini alt etmede rolü ve ailenin etkisi

	Medya, dini şüphe krizini alt edebilmemde olumsuz etki eder.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	451	26,7%	578	34,2%	662	39,1%	1691	100,0%
Hayır	19	23,8%	30	37,5%	31	38,8%	80	100,0%
Toplam	470	26,5%	608	34,3%	693	39,1%	1771	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	123	30,2%	132	32,4%	152	37,3%	407	100,0%
Dindar	286	25,0%	393	34,4%	464	40,6%	1143	100,0%
Az dindar	49	27,7%	65	36,7%	63	35,6%	177	100,0%
Dindar değil	12	23,1%	23	44,2%	17	32,7%	52	100,0%
Toplam	470	26,4%	613	34,5%	696	39,1%	1779	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	222	30,7%	232	32,1%	269	37,2%	723	100,0%
Hayır Katılmıyorum	181	25,1%	295	40,9%	245	34,0%	721	100,0%
Kararsızım	62	19,1%	80	24,6%	183	56,3%	325	100,0%
Toplam	465	26,3%	607	34,3%	697	39,4%	1769	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Medya, dini şüphe krizini alt edebilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=,494$, p:.,781). Fakat kararsız oranlarının katılım ya da ret oranlarından daha yüksek oluşu dikkat çekmektedir.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Medya, dini şüphe krizini alt edebilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=7,664$, p:.,264). Fakat kararsız oranlarının katılım ya da ret oranlarından daha yüksek oluşu dikkat çekmektedir.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Medya, dini şüphe krizini alt edebilmemde olumsuz etki eder.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=161,128$, p:.,000). Aileleri tarafından dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenlerin söz konusu ifadeye katılım oranının daha yüksek olduğu görülmektedir.

1.1.8. İçki İçmeye Bakış

Tabloda yer alan veriler değerlendirildiğinde ergenlerin %16,4'ünün çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içilmesini sakıncalı bulmadıkları %70,6'sının ise bu durumu sakıncalı buldukları görülmektedir. Ancak bu çalıma özelinde bu oranın dini bir gerekçeyle mi yoksa başka bir gerekçeyle mi ortaya çıktığı tespiti yapılamaz. Fakat benzer araştırmalarda dini açıdan bakılarak benzer sorular sorulmuş ve bizim çalışmamızın sonucuna yakın sonuçlar elde edilmiştir. Mesela Apaydın tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin “Az içki içmenin dince bir zararı olmasa gerekir” sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında 1. Sınıf öğrencilerinde katılmama oranları erkeklerde kız öğrencilere göre daha yüksek (%77,30) çıkmış, bu oranın son sınıf öğrencilerinde ise yaklaşık 15 puanlık düştüğü görülmektedir¹⁸⁷. Yine Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının “Sarhoşa olmayacak kadar içki içmek günah değildir” ifadesine katılanların oranı %6,9 iken katılmayanların oranı %88,4'tür¹⁸⁸.

Tablo 119 İçki içmeye bakış

Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.	f	%
Evet Katılıyorum	305	16,4
Hayır Katılmıyorum	1310	70,6
Kararsızım	241	13,0
Toplam	1856	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=52,687$, $p<,000$). Veriler, yaş düzeyi arttıkça çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içmenin herhangi bir sakıncası olmadığı düşüncesine katılmama oranının da arttığını buna karşılık kararsız oranının ise düştüğünü ortaya koymaktadır.

Tablo 120 İçki içmeye bakış ve yaş düzeyi

		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	N	56	112	137	305
	%	16,6%	18,4%	15,0%	16,4%
Hayır Katılmıyorum	N	201	418	691	1310
	%	59,6%	68,8%	75,9%	70,6%
Kararsızım	N	80	78	83	241
	%	23,7%	12,8%	9,1%	13,0%
Toplam	N	337	608	911	1856
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=,043$, $p>,979$).

187 Halil Apaydın, “Üniversite Öğrencilerinin Dini yasaklarla İlgili Tutumları Üzerine”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/11 (1999), 232.

188 *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*, 191.

Tablo 121 İçki içmeye bakış ve cinsiyet durumu

		Cinsiyetiniz		
		Kız	Erkek	Toplam
Evet Katılıyorum	f	141	159	300
	%	16,3%	16,2%	16,3%
Hayır Katılmıyorum	f	611	695	1306
	%	70,6%	70,9%	70,7%
Kararsızım	f	114	126	240
	%	13,2%	12,9%	13,0%
Toplam	f	866	980	1846
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=59,484$, $p<.000$). Veriler, eğitim düzeyi arttıkça çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içmenin herhangi bir sakıncası olmadığı düşüncesine katılmama oranının da arttığını buna karşılık kararsız oranının ise düştüğünü ortaya koymaktadır. Nitekim ifade edilen şekilde içki içmenin sakıncasının olmadığına katılmayanların oranı ortaokul öğrencilerinde %59,6 iken lisans öğrencilerinde %75,7’ye yükselmektedir.

Tablo 122 İçki içmeye bakış ve eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	56	112	22	15	100	305
	%	16,6%	18,4%	15,4%	9,7%	16,3%	16,4%
Hayır Katılmıyorum	f	201	418	102	125	464	1310
	%	59,6%	68,8%	71,3%	80,6%	75,7%	70,6%
Kararsızım	f	80	78	19	15	49	241
	%	23,7%	12,8%	13,3%	9,7%	8,0%	13,0%
Toplam	f	337	608	143	155	613	1856
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmekte herhangi bir sakınca yoktur.” ifadesine kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabını verenlerin toplam oranı %35,4 ve katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı da %46’dır¹⁸⁹. Benzer bir çalışmada ise lise öğrencisi katılımcıların %88,4’ünün kesinlikle katılmıyorum/katılmıyorum cevabını verdikleri %8,6’sının ise kesinlikle katılıyorum/katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir¹⁹⁰.

Çınar’ın lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada katılımcıların %30’unun alkol ile tanıştığını, %13’ünün ise aktif alkol kullanıcısı olduğunu tespit edilmiştir¹⁹¹.

189 Yaman, *İstanbul Büyükşehirçeçmece’de Lise Öğrencilerinin Din Algısı*, 61.

190 Ceylan, *Lise Öğrencilerinin Din Algısı*, 59.

191 Çınar, “Gençlik Değerler ve Bağımlılık Profilleri Üzerine Bir Araştırma”, 176.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=17,649$, $p:127$).
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=4,584$, $p:598$).

Tablo 123 İçki içmeye bakış ve dini bilgi durumu

	Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	42	23,7%	111	62,7%	24	13,6%	177	100,0%
Ailemden	177	15,8%	795	70,8%	151	13,4%	1123	100,0%
Din görevlilerinden	22	15,1%	114	78,1%	10	6,8%	146	100,0%
Okullardan	16	12,2%	98	74,8%	17	13,0%	131	100,0%
Medyadan	3	21,4%	10	71,4%	1	7,1%	14	100,0%
Diğer	12	16,4%	54	74,0%	7	9,6%	73	100,0%
Toplam	272	16,3%	1182	71,0%	210	12,6%	1664	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	35	20,7%	111	65,7%	23	13,6%	169	100,0%
Bilgili	99	15,4%	465	72,3%	79	12,3%	643	100,0%
Normal	144	15,8%	648	71,2%	118	13,0%	910	100,0%
Az bilgili	22	19,3%	76	66,7%	16	14,0%	114	100,0%
Toplam	300	16,3%	1300	70,8%	236	12,9%	1836	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin düşünce ve tutumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Tablo 124 İçki içmeye bakış ve ailenin etkisi

	Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	270	15,5%	1252	71,7%	224	12,8%	1746	100,0%
Hayır	29	36,3%	38	47,5%	13	16,3%	80	100,0%
Toplam	299	16,4%	1290	70,6%	237	13,0%	1826	100,0%

Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

Çok dindar	72	16,9%	289	67,7%	66	15,5%	427	100,0%
Dindar	145	12,3%	892	75,9%	139	11,8%	1176	100,0%
Az dindar	60	33,3%	94	52,2%	26	14,4%	180	100,0%
Dindar değil	22	42,3%	27	51,9%	3	5,8%	52	100,0%
Toplam	299	16,3%	1302	71,0%	234	12,8%	1835	100,0%
Ailem dini inançlarımı, kendi düşüncelerimi bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	138	18,5%	514	69,0%	93	12,5%	745	100,0%
Hayır Katılmıyorum	107	14,6%	573	78,0%	55	7,5%	735	100,0%
Kararsızım	50	15,1%	194	58,6%	87	26,3%	331	100,0%
Toplam	295	16,3%	1281	70,7%	235	13,0%	1811	100,0%

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=27,128$, $p<,000$). Çocuklukta aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilmediğini söyleyen ergenler, belirtilen şekil ve şartlarda içki içmenin sakıncasının olmadığını daha çok katılmaktadırlar. Verilere bakıldığında bilgilendirildiğini söyleyenlerde söz konusu ifadeye katılım oranı %15,5 iken bilgilendirilmediğini söyleyenlerde bu oran %36,3 olarak çıkmaktadır.
- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=86,912$, $p<,000$). Ailelerinin dindar olmadığı söyleyen ergenler, belirtilen şekil ve şartlarda içki içmenin sakıncasının olmadığını düşüncesine daha çok katılmaktadırlar. Verilere bakıldığında ailelerinin çok dindar olduğunu söyleyenlerde söz konusu ifadeye katılım oranı %16,9 iken ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlerde bu oran %42,3 olarak çıkmaktadır.
- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Çok özel günlerde fazla aşırıya kaçmadan içki içmede herhangi bir sakınca yoktur.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=78,948$, $p<,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını söyleyen ergenler, belirtilen şekil ve şartlarda içki içmenin sakıncasının olmadığını daha çok katılmaktadırlar. Verilere bakıldığında ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını söyleyenlerde söz konusu ifadeye katılım oranı %185 iken aksini söyleyenlerde bu oran %14,6 olarak çıkmaktadır.

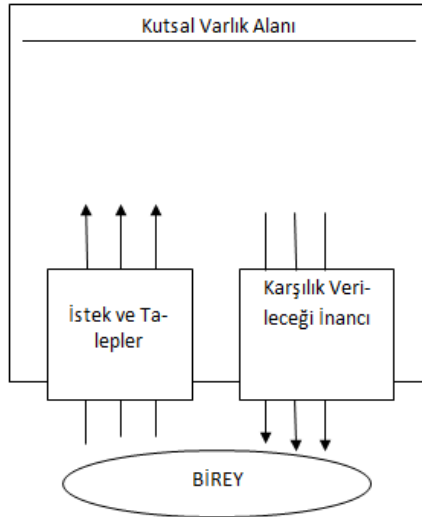
1.1.9. Dua

Dua, aslında birey için bir tür yardım talebidir. Çünkü insan gücünün yettiği, üstesinden gelebildiği ve idare etme noktasında kendini yeterli gördüğü

durumlardan ziyade aciz kaldığı durumlarda duaya daha çok yönelir. Dolayısıyla insan, kendisinde gördüğü bir eksikliği (Maddi güç, fiziksel güç, psikolojik güç vb.) ve bu sebeple hissettiği gerginliği gidermek maksadıyla dua eder¹⁹². Nitekim Kutlu'nun çalışmasında ergenlerin dua tutumları ile umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir¹⁹³.

Fakat diğer bir yönden dua insanın kutsal kabul ettiği aşkın bir varlığa yakın olma arzusunun da yansımasıdır. Bu şekilde insan inandığı bu varlığa karşı hayranlığını dile getirirken O'na olan güven ve bağlılığını da dile getirmiş olur¹⁹⁴.

Bizim yaptığımız çalışmada ergenlerin dua konusunda ki değerlendirmeleri özellikle kabul edilip edilmeyeceğine dair inançları açısından ele alınmıştır. Çünkü dua etmek aynı zamanda bunu duyan ve cevap veren/verecek olan bir varlığa inancı da beraberinde getirmektedir. Koç, dua etmenin bu özelliğinin “çift yönlü iletişim” olarak değerlendirmekte ve bunu bir şema olarak ortaya koymaktadır¹⁹⁵.

Tablodaki veriler değerlendirildiğinde ergenlerin %88,8'inin Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğine inandığı, %4,1'inin ise inanmadığı görülmektedir. Bu noktada duaya olumsuz bakışın çok düzeyde kaldığı söylenebilir. Literatüre bakıldığında benzer sonuçlar ile karşılaşmak mümkündür.

Tablo 125 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi

Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?	N	%
Evet, inanırım.	1686	88,8
Hayır, inanmam.	78	4,1
Fikrim yok.	134	7,1
Toplam	1898	100,0

192 Paul Foulquie, *Pedagoji Sözlüğü*, çev. Cenan Karakaya (İstanbul: Sosyal yayımları, 1994), 112.

193 Kutlu, *Ergenlerde Dua Tutumları ve Umutsuzluk Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma: Erzurum Örneği*, 73.

194 Mustafa Koç, "Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Gelişimi", *EKEV Akademi Dergisi* 9/25 (2005), 77.

195 Koç, "Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Gelişimi", 78.

Bir araştırmada aşkın varlığın kendi yaptıkları duaları duyduğuna ve bu duaları cevaplandırdığına inananların düzeyi %85 olarak tespit edilmiřtir¹⁹⁶. Karşlı'nın çalışmasında ise "Dua sınav kaygısını yenmede bana yardımcı olur" ifadesine "hiçbir zaman" diyenlerin oranı sadece %6,5 olarak bulunmuřtur¹⁹⁷. Yine Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının %88,7'sinin dua etme zamanı için "Belli bir sebebi olmaksızın her zaman" seçeneğini işaretledikleri ve sadece %0,5'ini "Hiçbir zaman" seçeneğini işaretledikleri grlmektedir¹⁹⁸. Kartopu ve Başkonuş tarafından yapılan bir çalışmada ise "Her gün dünyam ve ahiretim için dua ederim" şeklinde sorulan bir ifadeye bana uygun değil/kesinlikle bana uygun değil cevabını veren ortaöğretim ğrencilerinin oranı %9,8'dir¹⁹⁹. zkan'ın çalışmasında da literatürde yapılan çalışmalar toplu olarak değerlendirilmiş ve hiçbir zaman dua etmem diyen genç oranının %1'in altında olduğu grlmřtir²⁰⁰ Bu oranlar ergenlerin yaklaşık %90-95'inin çeşitli sebeplerle sürekli veya ara sıra dua ettiklerini göstermesi açısından dikkate deđerdir²⁰¹.

Tablo 126 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi ve yaş düzeyi

		Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?			
		Yaş Grubu			
		12-14	15-18	19-24	Toplam
Evet, inanırım.	f	314	522	850	1686
	%	91,0%	83,0%	92,0%	88,8%
Hayır, inanmam.	f	3	43	32	78
	%	0,9%	6,8%	3,5%	4,1%
Fikrim yok.	f	28	64	42	134
	%	8,1%	10,2%	4,5%	7,1%
Toplam	f	345	629	924	1898
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile "Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?" sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=93,148$, $p<,000$). Verilere dikkatle bakıldığında özellikle 15-18 yaş grubunun önemli lde diğer yaş gruplarından farklılaştığı görülebilir.

Tablo 127 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi ve cinsiyet durumu

		Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?		
		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Evet, inanırım.	f	782	896	1678
	%	88,0%	89,7%	88,9%
Hayır, inanmam.	f	35	41	76
	%	3,9%	4,1%	4,0%

196 L. Cole- J.B. Morgan, *ocukluk ve Gençlik Psikolojisi*, ev. Belkıs H. Vassaf (İstanbul: MBE Yayınları, 1975), 362-363.

197 Karşlı, "Gençlerde Sınav Kaygısı, Dindarlık ve Dua İlişkisi", 207.

198 **Türkiye de Dini Hayat Araştırması**, 100.

199 Kartopu- Başkonuş, "Ergen Suçluluğu ve Dindarlık Lise örneklemini üzerinde Bir Araştırma", 199.

200 zkan, "Günümüz Gençliğinin İbadet Hayatına Dair Bazı tespit ve Değerlendirmeler", 96.

201 Hkekeklı, *Din Psikolojisi*, 218-219.

Fikrim yok.	N	72	62	134
	%	8,1%	6,2%	7,1%
Toplam	N	889	999	1888
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2,565$, $p>0,277$). Fakat veriler kızların erkeklere göre daha yüksek bir oranda Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inandıklarını göstermektedir. Seyhan tarafından yapılan çalışmada da kız öğrencilerin dua tutum boyutlarının erkeklere göre daha yüksek çıktığı belirlenmiştir²⁰². Benzer şekilde Kutlu tarafından yapılan tez çalışmasında da kız öğrencilerin dua tutum ortalamalarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir²⁰³.

Tablo 128 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi ve eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet, inanırım.	f	314	522	139	141	570	1686
	%	91,0%	83,0%	92,7%	91,0%	92,1%	88,8%
Hayır, inanmam.	f	3	43	5	3	24	78
	%	0,9%	6,8%	3,3%	1,9%	3,9%	4,1%
Fikrim yok.	f	28	64	6	11	25	134
	%	8,1%	10,2%	4,0%	7,1%	4,0%	7,1%
Toplam	f	345	629	150	155	619	1898
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=45,125$, $p<0,000$). Veriler, lise öğrencilerinin diğer eğitim düzeylerine göre önemli ölçüde farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Bir çalışmada da lise öğrencileri içerisinde dua etme durumu için “hiçbir zaman” seçeneğini tercih edenlerin sayısı sıfır olarak bulunmuştur²⁰⁴.

Tablo 129 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi ve dini bilgi durumu

	Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanır mısınız?							
	Evet, inanırım.		Hayır, İnanmam.		Fikrim yok.		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	134	74,4%	22	12,2%	24	13,3%	180	100,0%
Ailemden	1057	91,8%	19	1,6%	76	6,6%	1152	100,0%
Din görevlilerinden	122	84,1%	17	11,7%	6	4,1%	145	100,0%
Okullardan	122	93,1%	5	3,8%	4	3,1%	131	100,0%

202 B. Yaşar Seyhan, “Üniversite Öğrencileri Örneğinde Dua Tutumu Ve Tanrı Tasavvuru”, *Dinbilimleri Jurnal* 14/2 (ts.), 194.

203 Kutlu, *Ergenlerde Dua Tutumları ve Umutsuzluk Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma: Erzurum Örneği*, 58.

204 İmamoglu- Ferşadoğlu, “Psikolojik Açıdan Ergenlerde Dini Tutum ve Davranışları Tahlili”, 32.

Medyadan	7	53,8%	4	30,8%	2	15,4%	13	100,0%
Diğer	71	93,4%	1	1,3%	4	5,3%	76	100,0%
Toplam	1513	89,2%	68	4,0%	116	6,8%	1697	100,0%

Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?

Çok bilgili	123	70,3%	27	15,4%	25	14,3%	175	100,0%
Bilgili	608	92,8%	22	3,4%	25	3,8%	655	100,0%
Normal	852	91,3%	23	2,5%	58	6,2%	933	100,0%
Az bilgili	87	77,0%	4	3,5%	22	19,5%	113	100,0%
Toplam	1670	89,0%	76	4,1%	130	6,9%	1876	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=115,045$, $p:0,000$). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?” ifadesini en düşük onaylama oranına (%53,8) sahip olduklarını göstermektedir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en yüksek oranla (%30,8) ifade etmişlerdir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=122,062$, $p:0,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar ile az bilgili olanların “Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?” İfadesine evet cevabını en az düzeyde verdikleri dikkat çekmektedir.

Tablo 130 Duaların Allah tarafından kabul edilmesi

	Allah’ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanır mısınız?							
	Evet, inanırım.		Hayır, İnanmam.		Fikrim yok.		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	1616	90,5%	60	3,4%	110	6,2%	1786	100,0%
Hayır	54	66,7%	13	16,0%	14	17,3%	81	100,0%
Toplam	1670	89,4%	73	3,9%	124	6,6%	1867	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	387	88,6%	18	4,1%	32	7,3%	437	100,0%
Dindar	1088	90,9%	35	2,9%	74	6,2%	1197	100,0%
Az dindar	151	81,2%	17	9,1%	18	9,7%	186	100,0%
Dindar değil	40	71,4%	7	12,5%	9	16,1%	56	100,0%
Toplam	1666	88,8%	77	4,1%	133	7,1%	1876	100,0%

Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.

Evet Katılıyorum	646	86,8%	39	5,2%	59	7,9%	744	100,0%
Hayır Katılmıyorum	678	91,6%	23	3,1%	39	5,3%	740	100,0%
Kararsızım	290	87,9%	13	3,9%	27	8,2%	330	100,0%
Toplam	1614	89,0%	75	4,1%	125	6,9%	1814	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin Allah'ın dualara cevap vermesi ile ilgili düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=51,265$, $p<0,000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanmaktadırlar. Bu grupta kararsız oranı da diğer gruba göre çok daha düşüktür.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=38,436$, $p<0,000$). Ailelerinin dindar olmadığını ya da az dindar olduğunu söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanmaktadırlar. Bu grupta kararsız oranı da diğer gruba göre çok daha yüksektir.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanır mısınız?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=129,920$, $p<0,042$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha düşük bir oranda Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğiğine inanmaktadırlar.

1.1.10. İbadetler

İnananların kutsal kabul ettikleri bir varlığa sevgisini ve bağlılığını göstermek ve aynı zamanda şükran borcunu ödemek maksadıyla yaptıkları fiil ve davranışları ibadet olarak tanımlanır²⁰⁵. Kavram, gündelik hayatta dar anlamda ise namaz ve oruç gibi belirli şekillerde ve yapılması zorunlu kılınmış bir kısım davranışları ifade etmek için kullanılır²⁰⁶.

205 Osman Pazarlı, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Remzi kitabevi, 1982), 189.

206 Hüseyin Peker, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2003), 67.

A. İbadetleri Yerine Getirme Durumu

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %29,8'inin ibadetleri sürekli, %35,1'inin ara sıra, %25,3'ünün bazı ibadetleri, %6,2'sinin ise bir dönem yerine getirdikleri görülmektedir. İbadetleri hiçbir zaman yerine getirmediklerini söyleyenlerin oranı ise sadece %3,6'dır. Bu veriler bize ergenlerin neredeyse tamamına yakının hayatlarının bir döneminde bir şekilde ibadet ettiğini söylemektedir. Aile profilleri de dikkate alındığında aslında beklenen bir durum olarak değerlendirilebilir. Literatür ile karşılaştırılınca benzer ve farklı sonuçlara ulaşan çalışmaları görmek mümkündür. Mesela 2001 yılında yetiştirme yurtlarında kalan gençlerle yapılan bir araştırmada katılımcıların %25,7'sinin dini görevlerinin tamamını yerine getirdiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların %6,5'inin ise dini görevlerini yerine getirmediklerini söylemişlerdir²⁰⁷. Yine 1992 yılında Hollanda'da yapılan bir araştırmada da katılımcı Türk gençlerinin yarısını dini pratiklerini düzenli olarak yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir²⁰⁸. Ateist ve deistlerle yapılan bir çalışmada ise katılımcıların %64'ünün ya ara sıra ibadet ettiğini veya bazı ibadetleri gerçekleştirdiği ya da ibadetleri belli bir dönem için yerine getirdiği tespit edilmiştir²⁰⁹.

Tablo 131 İbadetleri yerine getirme durumu

İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur	f	%
Sürekli	565	29,8
Ara sıra	666	35,1
Bazı ibadetleri	480	25,3
Bir dönem	118	6,2
Hiçbir zaman	69	3,6
Toplam	1898	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=93,148$, $p<.000$). Veriler, yaş düzeyi arttıkça sürekli ibadet etme oranının düştüğünün ancak ara sıra ibadet etme oranının ise yükseldiğini göstermektedir.

Tablo 132 İbadetleri yerine getirme durumu ve yaş düzeyi

İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?		Yaş grubu			
		12-14	15-18	19-24	Toplam
Sürekli	f	173	174	218	565
	%	49,9%	27,8%	23,6%	29,8%
Ara sıra	f	102	224	340	666
	%	29,4%	35,7%	36,8%	35,1%

207 Demir, “Yetiştirme Yurtlarındaki Din Eğitimi Problemleri”, 208.

208 Tavukçuoğlu, “Avrupa’lı Türk Gençlerinin Kültürel Kimlik Problemlerinden Din Olgusu Üzerine Düşünceler”, 41.

209 Zavalsız - Şahin, “Ateist ve Deistlerin Din Algısı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma”, 597.

Bazı ibadetleri	f	51	165	264	480
	%	14,7%	26,3%	28,6%	25,3%
Bir dönem	f	16	35	67	118
	%	4,6%	5,6%	7,3%	6,2%
Hiçbir zaman	f	5	29	35	69
	%	1,4%	4,6%	3,8%	3,6%
Toplam	f	347	627	924	1898
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=6,880$, p:,142).

Tablo 133 İbadetleri yerine getirme durumu ve cinsiyet durumu

İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Sürekli	f	253	309	562
	%	28,6%	30,7%	29,7%
Ara sıra	f	324	340	664
	%	36,7%	33,8%	35,1%
Bazı ibadetleri	f	212	266	478
	%	24,0%	26,4%	25,3%
Bir dönem	f	55	63	118
	%	6,2%	6,3%	6,2%
Hiçbir zaman	f	40	28	68
	%	4,5%	2,8%	3,6%
Toplam	f	884	1006	1890
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=128,663$, p:,000). Veriler, sürekli ibadet etme oranının ön lisans seviyesine kadar eğitim düzeyi yükseldikçe azaldığını göstermektedir. Ancak lisans öğrencilerinde düzenli ibadet etme oranı tekrar yükselmektedir.

Tablo 134 İbadetleri yerine getirme durumu ve eğitim düzeyi

İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?		Eğitim düzeyi					
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Sürekli	f	173	174	35	28	155	565
	%	49,9%	27,8%	23,2%	18,1%	25,1%	29,8%
Ara sıra	f	102	224	81	62	197	666
	%	29,4%	35,7%	53,6%	40,0%	31,9%	35,1%
Bazı ibadetleri	f	51	165	25	50	189	480
	%	14,7%	26,3%	16,6%	32,3%	30,6%	25,3%
Bir dönem	f	16	35	8	8	51	118
	%	4,6%	5,6%	5,3%	5,2%	8,3%	6,2%

Hiçbir zaman	f	5	29	2	7	26	69
	%	1,4%	4,6%	1,3%	4,5%	4,2%	3,6%
Toplam	f	347	627	151	155	618	1898
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise katılımcıların %19,7'sinin “İnanmadığım Dinin İbadetlerini Düzenli Olarak Yaparım” ifadesine sıkı sıkı cevabını verdikleri %5,4'ünün “hiçbir zaman” cevabını verdikleri görülmektedir. “Bazen cevabımı verenlerin oranı ise %71,1'dir²¹⁰. Benzer bir çalışmada da üniversite öğrencilerinin ibadetlerini düzenli bir şekilde yerine getirmedikleri tespit edilmiştir²¹¹.

Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada katılımcıların %25,7'si ibadetlerini her zaman düzenli olarak yaptıklarını ifade ederlerken %67,7'si ibadetlerini ara sıra yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir²¹².

Yanmış ve Kahraman tarafından Diyarbakır'da yapılan çalışmada eğitim seviyesinin artmasına karşın ibadet yapma sıklığının düştüğü tespit edilmiştir²¹³.

Kımtar tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada katılımcıların en yüksek puanı aldıkları boyutun inanç boyutu olduğu en düşük puanı aldıkları boyutun ise ibadet boyutu olduğu tespit edilmiştir²¹⁴. Benzer bir bulguya Kımtar tarafından yapılan diğer bir çalışmada da rastlanmaktadır²¹⁵. Yine Onay tarafından yapılan çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır²¹⁶.

Tablo 135 İbadetleri yerine getirme durumu ve dini bilgi durumu

	İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?											
	Sürekli		Ara sıra		Bazı ibadetleri		Bir dönem		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?												
Kendi kendime okuyup araştırarak	61	33,5%	51	28,0%	39	21,4%	12	6,6%	19	10,4%	182	100,0%
Ailemden	335	29,2%	425	37,0%	303	26,4%	63	5,5%	22	1,9%	1148	100,0%
Din görevlilerinden	60	41,1%	48	32,9%	25	17,1%	9	6,2%	4	2,7%	146	100,0%
Okullardan	31	23,5%	44	33,3%	36	27,3%	13	9,8%	8	6,1%	132	100,0%
Medyadan	1	7,1%	5	35,7%	3	21,4%	3	21,4%	2	14,3%	14	100,0%
Diğer	67	25,9%	89	34,4%	71	27,4%	18	6,9%	14	5,4%	259	100,0%
Toplam	555	29,5%	662	35,2%	477	25,4%	118	6,3%	69	3,7%	1881	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?												
Çok bilgili	114	65,5%	38	21,8%	7	4,0%	6	3,4%	9	5,2%	174	100,0%

210 Yavuzer vd., “Üniversite Gençliğinin Din Algısı”, 36.

211 Odabaşı, “Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din”, 209.

212 Daşkiran, *Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, 48.

213 Yanmış- Kahraman, “Gençlerin Dini ve Etik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği”, 139.

214 Nurten Kımtar, “Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme, Psikik İzolasyon ve Dindarlık: Üniversiteli gençler Üzerinde Amprik Bir Araştırma”, *Bilimname* 27/2 (2014), 230.

215 Nurten Kımtar, “Gençlikte Din Ve Depresyon: Üniversiteli Gençler Üzerinde Amprik Bir Araştırma”, *EKEV Akademi Dergisi* 18/60 (2014), 239.

216 Onay, *Dindarlık, Etkileşim ve Değişim*, 162.

Bilgili	235	35,7%	237	36,0%	136	20,7%	32	4,9%	18	2,7%	658	100,0%
Normal	196	21,1%	347	37,4%	299	32,2%	62	6,7%	25	2,7%	929	100,0%
Az bilgili	12	10,5%	37	32,5%	36	31,6%	17	14,9%	12	10,5%	114	100,0%
Toplam	557	29,7%	659	35,1%	478	25,5%	117	6,2%	64	3,4%	1875	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=73,550$, $p<.000$). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin sürekli ibadet seçeneğini en düşük düzeyde tercih buna karşılık dini bilgi kaynağı din görevlisi olan ergenlerin ise en yüksek oranda tercih ettiklerini göstermektedir. Ayrıca ibadetlerini hiçbir zaman yerine getirmediğini söyleyenlerin en az çıktığı grup dini bilgilerinin kaynağı olarak ailelerini gösterenlerdir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=255,249$, $p<.000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi düştükçe buna paralel olarak ibadetlerini sürekli yerine getirenlerin oranı da düşmektedir.

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin ibadetleri yerine getirme durumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=32,268$, $p<.000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda ibadetlerini sürekli olarak yerine getirdiklerini söylemektedirler.

Tablo 136 İbadetleri yerine getirme durumu ve ailenin etkisi

	İbadetleri yerine getirme											
	Sürekli		Ara sıra		Bazı ibadetleri		Bir dönem		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?												
Evet	529	29,6%	640	35,8%	459	25,7%	103	5,8%	55	3,1%	1786	100,0%
Hayır	23	27,7%	21	25,3%	20	24,1%	7	8,4%	12	14,5%	83	100,0%
Toplam	552	29,5%	661	35,4%	479	25,6%	110	5,9%	67	3,6%	1869	100,0%

Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

Çok dindar	223	50,9%	131	29,9%	60	13,7%	16	3,7%	8	1,8%	438	100,0%
Dindar	291	24,4%	461	38,6%	343	28,7%	71	5,9%	28	2,3%	1194	100,0%
Az dindar	25	13,4%	58	31,2%	59	31,7%	23	12,4%	21	11,3%	186	100,0%
Dindar değil	15	26,3%	9	15,8%	14	24,6%	7	12,3%	12	21,1%	57	100,0%
Toplam	554	29,5%	659	35,1%	476	25,4%	117	6,2%	69	3,7%	1875	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.												
Evet	213	28,5%	265	35,4%	190	25,4%	53	7,1%	27	3,6%	748	100,0%
Katılıyorum												
Hayır	213	29,1%	249	34,1%	193	26,4%	48	6,6%	28	3,8%	731	100,0%
Katılmıyorum												
Kararsızım	109	32,7%	116	34,8%	82	24,6%	14	4,2%	12	3,6%	333	100,0%
Toplam	535	29,5%	630	34,8%	465	25,7%	115	6,3%	67	3,7%	1812	100,0%

b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=246,474$, $p<0,000$). Veriler, ailelerinin çok dindar olduğunu söyleyen ergenlerin yarısının ibadetlerini sürekli yerine getirdiklerini göstermektedir. Ancak ailelerini dindar olarak nitelemeyen ergenlerin de dindar ve az dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda ibadetlerini sürekli yerine getirdiklerini söylemeleri dikkat çekicidir.

c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “İbadetleri yerine getirme durumunuz için aşağıdakilerden hangisi uygundur?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=5,156$, $p>0,741$).

B. En Çok Dikkat Edilen İbadet

İbadetler konusunda cevabını aradığımız diğer bir soru ise hangi ibadetlere daha çok ağırlık verildiğidir. Soru ile ilgili tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %54,7’sinin en çok Oruç ibadetine, %23,7’sinin namaz ibadetine, %9,2’sinin Cuma namazlarına ve %2,7’sinin ise bayram namazlarına dikkat ettikleri görülmektedir. Bayram ve Cuma namazlarının sadece erkekler için farz kılındığı ve uygulama noktasında da ayrıca böyle bir gelenek olduğu için oranların düşük çıktığı söylenebilir. Orucun tutulması oranını yüksek çıkmasının bir sebebi olarak yılda bir kez tutuluyor olması, toplumsal kontrol imkânının daha fazla olması ve modern bir olgu olan diyet ile kilo verilmesi olgusuna uygun bir ibadet olması gösterilebilir²¹⁷. Literatürdeki çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Mesela Aydın tarafından 2003 yılında yapılan bir çalışmada da katılımcı gençlerin daha çok oruç ibadetine ağırlık verdikleri görülmektedir²¹⁸.

217 Mustafa Aydın, “Gençliğin Dini ve Ahlaki Değerleri”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, ed. Hayati Hökelekli (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2003), 249.

218 Aydın, “Gençliğin Dini ve Ahlaki Değerleri”, 249.

Tablo 137 En çok dikkat edilen ibadet

İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir	f	%
Vakit namazları	443	23,4
Oruç	1034	54,7
Cuma namazları	174	9,2
Bayram namazları	51	2,7
Hiçbiri	37	2,0
Diğer	152	8,0
Toplam	1891	100

Özkan tarafından yapılan ve konu ile ilgili yapılmış önceki çalışma verilerinin değerlendirildiği çalışmada gençlerin günlük namazlarını düzenli kılma oranları ortalaması %24 olarak görülürken²¹⁹ Ramazan ayının tamamında oruç tuttuğunu söyleyenlerin oranlarının ortalaması da %80'ler civarındadır²²⁰. Diyanet'in araştırmasında da benzer bir sonucun çıktığı görülmektedir. Araştırma bulgularına göre 18-24 yaş arası katılımcıların %85,1'i "Sağlığım elverdiği sürece Ramazan ayında oruç tutarım" dediği²²¹ ama buna karşılık vakit namazlarını her zaman/çoğunlukla kıldığını söyleyenlerin toplam oranı ise %37,9'dur²²².

Tablo 138 En çok dikkat edilen ibadet ve yaş düzeyi

İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Vakit namazları	f	66	105	272	443
	%	18,9%	16,9%	29,6%	23,4%
Oruç	f	200	364	470	1034
	%	57,1%	58,6%	51,1%	54,7%
Cuma namazları	f	40	68	66	174
	%	11,4%	11,0%	7,2%	9,2%
Bayram namazları	f	11	16	24	51
	%	3,1%	2,6%	2,6%	2,7%
Hiçbiri	f	0	0	37	37
	%	0,0%	0,0%	4,0%	2,0%
Diğer (Çoklu seçim)	f	33	68	51	152
	%	9,4%	11,0%	5,5%	8,0%
Toplam	f	350	621	920	1891
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile "İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?" sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=95,446$, $p:,000$). 19-24 yaş grubunun vakit namazları için en yüksek orana ama oruç için en düşük orana sahip oldukları görülmektedir. Yetiştirme yurdu öğrencileri ile yapılan çalışmada da düzenli namaz kılma oranı %26 iken düzenli oruç tutma oranı %61,3 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlar kız öğrencilerde %21,1'/%84,2 erkeklerde ise %27,5'/%55,1'dir²²³.

219 Özkan, "Günümüz Gençliğinin İbadet Hayatına Dair Bazı tespit ve Değerlendirmeler", 92.

220 Özkan, "Günümüz Gençliğinin İbadet Hayatına Dair Bazı tespit ve Değerlendirmeler", 94.

221 Türkiye'de Dini Hayat Araştırması, 72.

222 Türkiye'de Dini Hayat Araştırması, 73.

223 Koç, "Yetiştirme Yurdu Ergenlerinin Dinsel Pratiklere Yönelik Tutum Ve Davranışları: Bursa Yetiştirme Yurtları Örneği", 234.

Tablo 139 En çok dikkat edilen ibadet ve cinsiyet durumu

İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Vakit namazları	f	199	241	440
	%	22,5%	24,2%	23,4%
Oruç	f	498	532	1030
	%	56,3%	53,4%	54,8%
Cuma namazları	f	80	93	173
	%	9,0%	9,3%	9,2%
Bayram namazları	f	22	29	51
	%	2,5%	2,9%	2,7%
Hiçbiri	f	15	22	37
	%	1,7%	2,2%	2,0%
Diğer (Çoklu Seçim)	f	71	79	150
	%	8,0%	7,9%	8,0%
Toplam	f	885	996	1881
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2,278$, p:;810).

Tablo 140 En çok dikkat edilen ibadet ve eğitim düzeyi

İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?		Eğitim düzeyi					
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Vakit namazları	f	66	105	50	36	186	443
	%	18,9%	16,9%	32,7%	23,2%	30,4%	23,4%
Oruç	f	200	364	71	96	303	1034
	%	57,1%	58,6%	46,4%	61,9%	49,5%	54,7%
Cuma namazları	f	40	68	8	6	52	174
	%	11,4%	11,0%	5,2%	3,9%	8,5%	9,2%
Bayram namazları	f	11	16	9	2	13	51
	%	3,1%	2,6%	5,9%	1,3%	2,1%	2,7%
Hiçbiri	f	0	0	6	3	28	37
	%	0,0%	0,0%	3,9%	1,9%	4,6%	2,0%
Diğer (Çoklu Seçim)	f	33	68	9	12	30	152
	%	9,4%	11,0%	5,9%	7,7%	4,9%	8,0%
Toplam	f	350	621	153	155	612	1891
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=120,067$, p:;000). Benzer bir sonuç Koç tarafından yapılan çalışmada da görülmektedir. Katılımcı üniversite öğrencilerinin oruç ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranları namaz ibadetini düzenli olarak yerine getirme oranlarından çok daha yüksektir ²²⁴.

224 Koç, “Ergenlik Döneminde Dua ve İbadete Yönelik Tutum ve Davranışlar Üzerine Bir Saha Çalışması”, 159.

Bizim çalışmamızda elde edilen sonuçlardan farklı olarak İmamoğlu – Ferşadoğlu tarafından yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin beş vakit namaz kılma oranı %30,8 iken ramazan orucunu eksiksiz tutma oranı %72,5'tir²²⁵.

Tablo 141 En çok dikkat edilen ibadet ve dini bilgi durumu

	Vakit namazları		Oruç		Cuma Namazları		Bayram Namazları		Hiçbiri		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?											
Kendi kendime okuyup araştırarak	53	33,8%	72	45,9%	13	8,3%	5	3,2%	14	8,9%	157	100,0%
Ailemden	265	24,6%	670	62,3%	99	9,2%	31	2,9%	11	1,0%	1076	100,0%
Din görevlilerinden	41	29,1%	72	51,1%	22	15,6%	4	2,8%	2	1,4%	141	100,0%
Okullardan	33	27,3%	69	57,0%	12	9,9%	2	1,7%	5	4,1%	121	100,0%
Medyadan	6	50,0%	3	25,0%	2	16,7%	0	0,0%	1	8,3%	12	100,0%
Diğer	18	27,7%	35	53,8%	6	9,2%	2	3,1%	4	6,2%	65	100,0%
Toplam	416	26,5%	921	58,6%	154	9,8%	44	2,8%	37	2,4%	1572	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?												
Çok bilgili	43	26,9%	79	45,1%	33	18,9%	4	2,3%	1	0,6%	160	100,0%
Bilgili	188	28,7%	321	49,0%	50	7,6%	24	3,7%	8	1,4%	591	100,0%
Normal	194	20,9%	554	59,8%	77	8,3%	17	1,8%	21	2,4%	863	100,0%
Az bilgili	17	15,0%	66	58,4%	13	11,5%	6	5,3%	4	3,8%	106	100,0%
Toplam	442	23,6%	1020	54,5%	173	9,3%	51	2,7%	37	2,1%	1727	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=112,462$, $p<.000$). Dini bilgi kaynağı aile olan ergenlerin vakit namazlarına en az dikkat eden ama oruç ibadetine en çok dikkat eden grup olması dikkat çekmektedir. Burada özellikle ailenin kontrol işlevinin etkisi olduğu söylenebilir. Çünkü namaz vakitleri esnasında özellikle ergenlerin ev dışında olmaları ve oruç için iftar ve sahur vakitlerinde ise evde bulunma ihtimalleri çok daha yüksektir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=116,886$, $p<.000$). Özellikle dini bilgilerinin az olduğunu söyleyen ergenlerin namaz ibadeti için en az dikkat eden grup olması ama oruç ibadeti için en çok dikkat eden gruplardan birisi olması dikkat çekmektedir.

Tablo 142 En çok dikkat edilen ibadet ve ailenin etkisi

	İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?													
	Vakit Namazları		Oruç		Cuma Namazları		Bayram namazları		Hiçbiri		Diğer (Çok-lu Seçim)		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?														
Evet	422	23,7%	984	55,3%	160	9,0%	48	2,7%	26	1,5%	139	7,8%	1779	100,0%
Hayır	18	22,5%	34	42,5%	8	10,0%	3	3,8%	9	11,3%	8	10,0%	80	100,0%
Toplam	440	23,7%	1018	54,8%	168	9,0%	51	2,7%	35	1,9%	147	7,9%	1859	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?														
Çok dindar	119	27,2%	201	46,0%	53	12,1%	11	2,5%	4	0,9%	49	11,2%	437	100,0%
Dindar	277	23,2%	685	57,4%	104	8,7%	27	2,3%	19	1,6%	82	6,9%	1194	100,0%
Az dindar	34	18,6%	112	61,2%	10	5,5%	7	3,8%	10	5,5%	10	5,5%	183	100,0%
Dindar değil	10	18,2%	24	43,6%	3	5,5%	5	9,1%	4	7,3%	9	16,4%	55	100,0%
Toplam	440	23,5%	1022	54,7%	170	9,1%	50	2,7%	37	2,0%	150	8,0%	1869	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.														
Evet Katılıyorum	146	19,6%	440	59,1%	80	10,8%	18	2,4%	9	1,2%	51	6,9%	744	100,0%
Hayır Katılmıyorum	212	29,1%	370	50,8%	46	6,3%	21	2,9%	22	3,0%	58	8,0%	729	100,0%
Kararsızım	66	19,8%	181	54,2%	40	12,0%	10	3,0%	5	1,5%	32	9,6%	334	100,0%
Toplam	424	23,5%	991	54,8%	166	9,2%	49	2,7%	36	2,0%	141	7,8%	1807	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin en çok dikkat ettikleri ibadet arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?" sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=42,161$, $p<,000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlerin %11,3'ünün hiçbir zaman ibadet etmediklerini söylemeleri dikkat çekmektedir. Bu oran aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerde %1,5'tir.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?" sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=69,875$, $p<,000$). Ergenlerin gözünden ailelerin dindarlık derecesi azaldıkça vakit namazlarına olan dikkat etme oranı düşmekte bayram namazlarına dikkat etme oranı ise yükselmektedir.

- a. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile İbadetler arasında en çok dikkat ettiğiniz ibadet hangisidir?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=41,754$, $p<,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha düşük bir oranda vakit namazlarına en çok dikkat ettiklerini söylemektedirler.

C. Kendi Dilinde İbadet Etme İsteği

İbadet konusu ile ilgili olarak cevabını aradığımız üçüncü soru ibadet dili ile ilgilidir. Sorunun cevabına dair verileri içeren tablo değerlendirildiğinde ergenlerin %39,3’ünün ibadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır ifadesine katıldıkları, %34,6’sının ise bu ifadeye katılmadıkları görülmektedir.

Tablo 143 Kendi dilinde ibadet etme isteği

İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır	f	%
Evet Katılıyorum	727	39,3
Hayır Katılmıyorum	640	34,6
Kararsızım	482	26,1
Toplam	1849	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=35,852$, $p<,000$). Yaş düzeyi yükseldikçe ibadetleri kendi dilinde yapmalıdır diyen ergenlerin oranı da artmaktadır.

Tablo 144 Kendi dilinde ibadet etme isteği ve yaş düzeyi

İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	110	222	395	727
	%	32,5%	36,6%	43,6%	39,3%
Hayır Katılmıyorum	f	104	215	321	640
	%	30,8%	35,5%	35,5%	34,6%
Kararsızım	f	124	169	189	482
	%	36,7%	27,9%	20,9%	26,1%
Toplam	f	338	606	905	1849
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2,004$, $p>,367$).

Tablo 145 Kendi dilinde ibadet etme isteği

		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Evet Katılıyorum	f	330	395	725
	%	38,2%	40,5%	39,4%
Hayır Katılmıyorum	f	313	323	636
	%	36,2%	33,1%	34,6%
Kararsızım	f	221	257	478
	%	25,6%	26,4%	26,0%
Toplam	f	864	975	1839
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=47,037$, $p<,000$).

Tablo 146 Kendi dilinde ibadet etme isteği ve eğitim düzeyi

İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	110	222	54	72	269	727
	%	32,5%	36,6%	38,0%	46,5%	44,2%	39,3%
Hayır Katılmıyorum	f	104	215	67	47	207	640
	%	30,8%	35,5%	47,2%	30,3%	34,0%	34,6%
Kararsızım	f	124	169	21	36	132	482
	%	36,7%	27,9%	14,8%	23,2%	21,7%	26,1%
Toplam	f	338	606	142	155	608	1849
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır+.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=16,516$, $p<,169$).

Tablo 147 Kendi dilinde ibadet etme isteği ve dini bilgi durumu

	İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır							
	Evet Katılıyorum		Hayır		Kararsızım		Toplam	
			Katılmıyorum					
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	81	45,8%	58	32,8%	38	21,5%	177	100,0%
Ailemden	453	40,6%	372	33,3%	291	26,1%	1116	100,0%
Din görevlilerinden	53	36,3%	52	35,6%	41	28,1%	146	100,0%
Okullardan	44	33,8%	50	38,5%	36	27,7%	130	100,0%
Medyadan	3	21,4%	7	50,0%	4	28,6%	14	100,0%

Diğer	33	44,6%	28	37,8%	13	17,6%	74	100,0%
Toplam	667	40,3%	567	34,2%	423	25,5%	1657	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	59	35,3%	74	44,3%	34	20,4%	167	100,0%
Bilgili	253	39,4%	221	34,4%	168	26,2%	642	100,0%
Normal	356	39,3%	302	33,3%	249	27,5%	907	100,0%
Az bilgili	53	46,9%	37	32,7%	23	20,4%	113	100,0%
Hiç bir bilgim yok	2	28,6%	3	42,9%	2	28,6%	7	100,0%
Diğer	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Toplam	723	39,4%	637	34,7%	476	25,9%	1836	100,0%

b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=11,964$, p:.,153). Fakat dini bilgilerinin az olduğunu söyleyen ergenlerin ibadetleri her insan kendi dilinde yapmalıdır düşüncesine daha yüksek bir oranda katılımları dikkat çekicidir.

Tablo 148 Kendi dilinde ibadet etme isteği ve ailenin etkisi

	İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	684	39,3%	604	34,7%	451	25,9%	1739	100,0%
Hayır	30	37,5%	25	31,3%	25	31,3%	80	100,0%
Toplam	714	39,3%	629	34,6%	476	26,2%	1819	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	162	38,4%	153	36,3%	107	25,4%	422	100,0%
Dindar	442	37,6%	415	35,3%	317	27,0%	1174	100,0%
Az dindar	89	49,7%	51	28,5%	39	21,8%	179	100,0%
Dindar değil	27	50,9%	17	32,1%	9	17,0%	53	100,0%
Toplam	720	39,4%	636	34,8%	472	25,8%	1828	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	350	47,0%	233	31,3%	162	21,7%	745	100,0%
Hayır Katılmıyorum	272	37,1%	304	41,5%	157	21,4%	733	100,0%
Kararsızım	94	28,2%	89	26,7%	150	45,0%	333	100,0%
Toplam	716	39,5%	626	34,6%	469	25,9%	1811	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin kendi dillerinde ibadet etme arasındaki ilişki ele alınacaktır.

a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=1,160$, p:.,560).

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=13,577$, p:035). Veriler, ergenlerin dindarlık oranı düştükçe ibadetlerin her insanın kendi dilinde yapması düşüncesine katılım oranının yükseldiğini göstermektedir.
- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “İbadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=98,457$, p:,000). Veriler, ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenlerin aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda insanların ibadetlerini kendi dillerinde yapması düşüncesine katıldıklarını göstermektedir.

1.1.11. Din Görevlilerine Bakış

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %38,6’sının din görevlilerini “Ahlak ve bilgi yönünden yeterli ve saygıdeğer”, %21,9’unun “Bilgi olarak yeterli, fakat yaşantı olarak eksikleri var.”, %6,9’unun “Ahlaken saygı değer, fakat bilgi yönünden yetersiz.” ve “%20,4’ünün de “Hem bilgi hem de davranış olarak yetersiz” buldukları görülmektedir. Veriler birlikte değerlendirildiğinde ise katılımcıların yaklaşık %60’ının din görevlileri hakkında bir en az bir yönden olumsuz düşünceye sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bu, özellikle dini bilgilerinin kaynakları içerisinde din görevlilerini gösterenlerin oranının neden çok düşük düzeyde kaldığını da açıklayan bir durumdur. Güllü tarafından gecekondulu bölgesinde yaşayan gençlerle yapılan çalışmada katılımcıların %57’sinin din görevlileri için “Dini konularda yeterli ama insanlarla ilişkileri zayıf” seçeneğini tercih ettikleri görülmektedir²²⁶.

Tablo 149 Din görevlilerine bakış

Dinlediğiniz veya tanıdığımız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?	f	%
Ahlak ve bilgi yönünden yeterli ve saygıdeğer.	722	38,6
Bilgi olarak yeterli, fakat yaşantı olarak eksikleri var.	410	21,9
Ahlaken saygı değer, fakat bilgi yönünden yetersiz.	130	6,9
Hem bilgi hem de davranış olarak yetersiz.	381	20,4
Bilgim yok	72	3,8
Diğer	156	8,3
Toplam	1871	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=194,093$, p:,000). Veriler, yaş düzeyi yükseldikçe din görevlilerine olumlu bakışın azaldığını göstermektedir. Ayrıca yine yaş yükseldikçe bilginin yok diyen ergenlerin oranının da yükselmesi dikkat çekicidir.

226 Güllü, *Gecekondulaşma, Gençlik ve Dindarlık*, 213.

Tablo 150 Din görevlilerine bakış ve yaş düzeyi

Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Ahlak ve bilgi yönünden yeterli ve saygıdeğer.	f	209	250	263	722
	%	60,9%	40,7%	28,8%	38,6%
Bilgi olarak yeterli, fakat yaşantı olarak eksikleri var.	f	55	148	207	410
	%	16,0%	24,1%	22,7%	21,9%
Ahlaken saygı değer, fakat bilgi yönünden yetersiz.	f	27	53	50	130
	%	7,9%	8,6%	5,5%	6,9%
Hem bilgi hem de davranış olarak yetersiz.	f	33	123	225	381
	%	9,6%	20,0%	24,6%	20,4%
Bilgim yok	f	0	0	72	72
	%	0,0%	0,0%	7,9%	3,8%
Diğer	f	19	41	96	156
	%	5,5%	6,7%	10,5%	8,3%
Toplam	f	343	615	913	1871
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=6,801$, p:;236).

Tablo 151 Din görevlilerine bakış ve cinsiyet durumu

Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?		Cinsiyetiniz		
		Kız	Erkek	Toplam
Ahlak ve bilgi yönünden yeterli ve saygıdeğer.	f	337	381	718
	%	38,5%	38,6%	38,6%
Bilgi olarak yeterli, fakat yaşantı olarak eksikleri var.	f	191	216	407
	%	21,8%	21,9%	21,9%
Ahlaken saygı değer, fakat bilgi yönünden yetersiz.	f	70	60	130
	%	8,0%	6,1%	7,0%
Hem bilgi hem de davranış olarak yetersiz.	f	184	195	379
	%	21,0%	19,8%	20,4%
Bilgim yok	f	27	45	72
	%	3,1%	4,6%	3,9%
Diğer	f	66	90	156
	%	7,5%	9,1%	8,4%
Toplam	f	875	987	1862
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=329,684$, p:;000). Özellikle din görevlilerini hem bilgi hem davranış olarak yetersiz görme oranının üniversite öğrencilerinde en yüksek oranda olması dikkat çekmektedir.

Tablo 152 Din görevlilerine bakış ve eğitim düzeyi

Dinlediğiniz veya tanıdığımız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Ahlak ve bilgi yönünden yeterli ve saygıdeğer.	f	209	250	59	37	167	722
	%	60,9%	40,7%	40,1%	23,9%	27,3%	38,6%
Bilgi olarak yeterli, fakat yaşantı olarak eksikleri var.	f	55	148	31	31	145	410
	%	16,0%	24,1%	21,1%	20,0%	23,7%	21,9%
Ahlaken saygı değer, fakat bilgi yönünden yetersiz.	f	27	53	18	0	32	130
	%	7,9%	8,6%	12,2%	0,0%	5,2%	6,9%
Hem bilgi hem de davranış olarak yetersiz.	f	33	123	22	38	165	381
	%	9,6%	20,0%	15,0%	24,5%	27,0%	20,4%
Bilgim yok	f	0	0	17	4	51	72
	%	0,0%	0,0%	11,6%	2,6%	8,3%	3,8%
Diğer	f	19	41	0	45	51	156
	%	5,5%	6,7%	0,0%	29,0%	8,3%	8,3%
Toplam	f	343	615	147	155	611	1871
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Dinlediğiniz veya tanıdığımız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna cevapları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Dinlediğiniz veya tanıdığımız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=78,568$, $p<,000$). Veriler, dini bilgilerini din görevlilerinden edindiğini söyleyenlerin din görevlilerini daha çok olumlu değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu noktada en olumsuz bakışın ise dini bilgilerini medyadan edindiklerini söyleyenlere ait olduğu söylenebilir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Dinlediğiniz veya tanıdığımız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=94,944$, $p<,000$). Veriler, dini bilgi seviyesi düştükçe din görevlilerine olumlu bakış oranının da düştüğünü göstermektedir.

Tablo 153 Din görevlilerine bakış ve dini bilgi düzeyi

	Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?													
	Ahlak ve bilgi yönünden yeterli ve saygıdeğer.		Bilgi olarak yeterli, fakat yaşantı olarak eksikleri var.		Ahlaken saygı değer, fakat bilgi yönünden yetersiz.		Hem bilgi hem de davranış olarak yetersiz.		Bilgim yok		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?														
Kendi kendime okuyup araştırarak	55	30,6%	21	11,7%	16	8,9%	60	33,3%	10	5,6%	18	10,0%	180	100,0%
Ailemden	445	39,0%	263	23,0%	84	7,4%	212	18,6%	42	3,7%	96	8,4%	1142	100,0%
Din görevlilerinden	63	43,2%	27	18,5%	5	3,4%	28	19,2%	7	4,8%	16	11,0%	146	100,0%
Okullardan	43	33,1%	37	28,5%	7	5,4%	27	20,8%	5	3,8%	11	8,5%	130	100,0%
Medyadan	4	28,6%	2	14,3%	2	14,3%	4	28,6%	0	0,0%	2	14,3%	14	100,0%
Diğer	19	27,5%	18	26,1%	5	7,2%	16	23,2%	8	11,6%	3	4,3%	69	100,0%
Toplam	629	37,4%	368	21,9%	119	7,1%	347	20,6%	72	4,3%	146	8,7%	1681	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?														
Çok bilgili	110	63,6%	25	14,5%	6	3,5%	22	12,7%	4	2,3%	6	3,5%	173	100,0%
Bilgili	281	43,7%	130	20,2%	56	8,7%	111	17,3%	18	2,8%	47	7,3%	643	100,0%
Normal	293	31,8%	225	24,4%	62	6,7%	212	23,0%	43	4,7%	86	9,3%	921	100,0%
Az bilgili	28	24,6%	28	24,6%	5	4,4%	30	26,3%	7	6,1%	16	14,0%	114	100,0%
Toplam	712	38,5%	408	22,0%	129	7,0%	375	20,3%	72	3,9%	155	8,4%	1851	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin din görevlileri hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?" sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2,011$, $p>,848$). Veriler, ailelerinin dindarlık derecesi düştükçe ergenlerin din görevlilerine olumlu bakış oranının düştüğünü göstermektedir. Fakat ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlerde din görevlisine bakış oranının ailelerini dindar/az dindar olarak görenlere göre daha yüksek olması dikkat çekmektedir.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile "Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?" sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=75,324$, $p<,000$). Din görevlilerini hem bilgi hem de davranış olarak yetersiz görme oranının ailenin dini yaşamı dindardan dindar olmayana göre gittikçe arttığı görülmektedir.

Tablo 154 Din görevlilerine bakış ve ailenin etkisi

Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz														
	Ahlak ve bilgi yönünden yeterli ve saygıdeğer.		Bilgi olarak yeterli, fakat yaşantı olarak eksikleri var.		Ahlaken saygı değer, fakat bilgi yönünden yetersiz.		Hem bilgi hem de davranış olarak yetersiz.		Bilgim yok		Diğer		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?														
Evet	673	38,3%	392	22,3%	120	6,8%	356	20,3%	68	3,9%	149	8,5%	1758	100,0%
Hayır	32	39,0%	17	20,7%	6	7,3%	20	24,4%	3	3,7%	4	4,9%	82	100,0%
Toplam	705	38,3%	409	22,2%	126	6,8%	376	20,4%	71	3,9%	153	8,3%	1840	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?														
Çok dindar	228	52,8%	76	17,6%	37	8,6%	63	14,6%	6	1,4%	22	5,1%	432	100,0%
Dindar	418	35,4%	274	23,2%	80	6,8%	244	20,7%	52	4,4%	112	9,5%	1180	100,0%
Az dindar	50	27,3%	47	25,7%	7	3,8%	50	27,3%	12	6,6%	17	9,3%	183	100,0%
Dindar değil	18	34,0%	9	17,0%	3	5,7%	16	30,2%	2	3,8%	5	9,4%	53	100,0%
Toplam	714	38,6%	406	22,0%	127	6,9%	373	20,2%	72	3,9%	156	8,4%	1848	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.														
Evet Katılıyorum	292	39,5%	162	21,9%	48	6,5%	152	20,5%	30	4,1%	56	7,6%	740	100,0%
Hayır Katılmıyorum	247	34,2%	162	22,4%	47	6,5%	157	21,7%	32	4,4%	77	10,7%	722	100,0%
Kararsızım	146	44,4%	71	21,6%	31	9,4%	52	15,8%	8	2,4%	21	6,4%	329	100,0%
Toplam	685	38,2%	395	22,1%	126	7,0%	361	20,2%	70	3,9%	154	8,6%	1791	100,0%

c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile Dinlediğiniz veya tanıdığınız (birebir, medya, sosyal medya aracılığı ile) vaiz veya din görevlilerini nasıl buluyorsunuz?" sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=22,757$, $p<0,012$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda din görevlileri hakkında olumsuz kanaate sahiptirler.

1.1.12. Gündelik Hayatta Din

A. Gündelik Hayatta Helal-Haram/Sevap-Günah Hassasiyeti

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %69,4'ünün "Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim" ifadesine katıldıkları görülmektedir. Bu ifadeye katılmayanların oranı ise %15,1'dir. Özellikle sorgulama ve farklı düşünce ve fikirlere açıklık düzeylerinin yüksek olduğu aynı zamanda karşı

gelme tutumları da ergenlikten dolayı fazla olan bu dönem bireyleri için onaylama oranının yüksekliği önemli sayılabilir. Benzer sonuçlara literatürde de rastlanabilir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının “Günlük hayatımda karar verirken, Allah’ın hoşnut olup olmayacağını düşünürüm” ifadesi için “Hemen her zaman” seçeneğini işaretleyenlerin oranı %70,9 iken “Hiçbir zaman” seçeneğini işaretleyenlerin oranı %3,0’tür²²⁷. Yine aynı çalışmada 18-24 yaş arası katılımcılar “hayatımı dinin emirlerine göre şekillendiririm” ifadesi için “hemen her zaman” seçeneğini %57,4 ve “hiçbir zaman” seçeneğini de %1 oranında işaretledikleri görülmektedir²²⁸. Fakat çok farklı bir sonuç olarak cezaevlerinde mahkûmlarla yapılan bir araştırmada katılımcıların %94,1’i “bir işi yaparken helal-haram ya da günah-sevap olmasına dikkat ederim” ifadesine katıldıkları dikkat çekmektedir²²⁹.

Tablo 155 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti

Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim	f	%
Evet Katılıyorum	1286	69,4
Hayır Katılmıyorum	280	15,1
Kararsızım	286	15,4
Toplam	1852	100

Ergenlerin yaş durumları ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=52,146$, p:0,000). 19-24 yaş grubunun gündelik hayatlarında helal haram kriterine daha çok dikkat ettikleri görülmektedir. Bu yaş grubunda kararsız oranı ise diğer yaş gruplarına göre daha düşüktür.

Tablo 156 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve yaş düzeyi

		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	210	373	703	1286
	%	62,3%	62,2%	76,8%	69,4%
Hayır Katılmıyorum	f	54	123	103	280
	%	16,0%	20,5%	11,3%	15,1%
Kararsızım	f	73	104	109	286
	%	21,7%	17,3%	11,9%	15,4%
Toplam	f	337	600	915	1852
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=11,332$, p:0,003). Veriler, kızların erkeklere göre gündelik hayatlarında helal ve harama daha çok dikkat ettiklerini göstermektedir.

227 Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, 177.

228 Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, 180.

229 Tecim, “Cezaevlerinde Dini Yaşantı Ve Din Algısı”, 74.

Tablo 157 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve cinsiyet durumu

Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Evet Katılıyorum	f	575	706	1281
	%	66,4%	72,3%	69,5%
Hayır Katılmıyorum	f	154	121	275
	%	17,8%	12,4%	14,9%
Kararsızım	f	137	149	286
	%	15,8%	15,3%	15,5%
Toplam	f	866	976	1842
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=69,501$, $p<0,001$).

Tablo 158 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve eğitim düzeyi

Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	210	373	98	128	477	1286
	%	62,3%	62,2%	67,1%	82,6%	77,7%	69,4%
Hayır Katılmıyorum	f	54	123	31	7	65	280
	%	16,0%	20,5%	21,2%	4,5%	10,6%	15,1%
Kararsızım	f	73	104	17	20	72	286
	%	21,7%	17,3%	11,6%	12,9%	11,7%	15,4%
Toplam	f	337	600	146	155	614	1852
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Üniversite öğrencilerinin din algısı ölçeği bir çalışmada katılımcıların “Görev, sorumluluk ve işlerimde helal ve haram ölçülerine dikkat ederim.” İfadesini için %67,1’i sık sık dikkat ederim cevabını verdikleri %25,7’sinin ise bazen cevabını verdikleri görülmektedir²³⁰.

Tablo 159 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve dini bilgi durumu

	Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	113	63,5%	40	22,5%	25	14,0%	178	100,0%
Ailemden	796	71,1%	153	13,7%	170	15,2%	1119	100,0%
Din görevlilerinden	107	74,8%	20	14,0%	16	11,2%	143	100,0%
Okullardan	92	69,7%	14	10,6%	26	19,7%	132	100,0%
Medyadan	4	30,8%	9	69,2%	0	0,0%	13	100,0%
Diğer	54	72,0%	10	13,3%	11	14,7%	75	100,0%
Toplam	1166	70,2%	246	14,8%	248	14,9%	1660	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	85	50,3%	61	36,1%	23	13,6%	169	100,0%

230 Yavuzer vd., “Üniversite Gençliğinin Din Algısı”, 36.

Bilgili	467	73,2%	87	13,6%	84	13,2%	638	100,0%
Normal	654	71,9%	103	11,3%	153	16,8%	910	100,0%
Az bilgili	70	61,4%	24	21,1%	20	17,5%	114	100,0%
Toplam	1276	69,7%	275	15,0%	280	15,3%	1831	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=49,720$, $p<.000$). Veriler, dini bilgilerini din görevlilerinden edindiğini söyleyenlerin ““Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim.” ifadesini en yüksek onaylama oranına sahip olduklarını göstermektedir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=77,796$, $p<.000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim.” İfadesine en düşük (%50,3) oranda katılmaktadırlar.

Tablo 160 Gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti ve ailenin etkisi

	Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	1241	71,2%	243	13,9%	259	14,9%	1743	100,0%
Hayır	34	42,5%	26	32,5%	20	25,0%	80	100,0%
Toplam	1275	69,9%	269	14,8%	279	15,3%	1823	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	270	64,0%	83	19,7%	69	16,4%	422	100,0%
Dindar	883	74,8%	137	11,6%	160	13,6%	1180	100,0%
Az dindar	102	57,3%	35	19,7%	41	23,0%	178	100,0%
Dindar değil	22	41,5%	23	43,4%	8	15,1%	53	100,0%
Toplam	1277	69,7%	278	15,2%	278	15,2%	1833	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	517	69,8%	115	15,5%	109	14,7%	741	100,0%
Hayır Katılmıyorum	547	74,4%	108	14,7%	80	10,9%	735	100,0%
Kararsızım	193	57,8%	47	14,1%	94	28,1%	334	100,0%
Toplam	1257	69,4%	270	14,9%	283	15,6%	1810	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat

ederim.?” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=32,000$, $p:,000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda gündelik hayatlarında helal ve harama dikkat ettiklerini söylemektedirler.

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim.?” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=41,776$, $p:,000$). Ailelerinin dindar olmadığını ya da az dindar olduğunu söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda gündelik hayatlarında helal ve harama dikkat ettiklerini söylemektedirler.
- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Bir işi yaparken o işin helal-haram/sevap-günah olup olmamasına dikkat ederim.?” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=53,976$, $p:,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha düşük bir oranda gündelik hayatlarında helal ve harama dikkat ettiklerini söylemektedirler. Burada ailenin dini inançlarını benimsetmeye çalışması ergen üzerinde olumsuz bir etkiye sebep olmuş denilebilir.

B. Dini İnançların İnsan hayatındaki Yeri Ve Önemi

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %73,9’unun, dini inançların insan hayatında önemli bir yeri olduğu ifadesine katıldıkları i %14,9’unun ise bu ifadeye katılmadıkları görülmektedir. Bir önceki soruyla karşılaştırdığımızda aslında sonuçların birbirine paralel çıktığı söylenebilir. Literatür ile karşılaştırdığımızda ise yön olarak benzer ama oran olarak farklı sonuçları elde eden çalışmalar bulunmaktadır. Yani çoğunluk olarak dini inançların insan hayatında önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiş ancak oranlar bizim çalışmamıza göre çok daha yüksektir. Mesela ANAR’ın 2007 yılında yaptığı çalışma sonucunu göre 15-24 yaş aralığındaki katılımcılardan dinin hayatlarında önemli yer tuttuğunu söyleyenlerin oranı %90,8’dir. Önemli değil diyenlerin oranı ise %2,4’tür²³¹. Yıldırım ve Mücahit, çalışmalarında literatür değerlendirmesi sonucu dini kendileri açısından önemli görenlerin oranının yaklaşık olarak son 20 yıldır değişmediği ve bu oranın %92-93’ler düzeyinde olduğu sonucuna varmışlardır²³².

231 ANAR, *Kuran’ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması*, 21.

232 Yıldırım - Mücahit, “Gençlerde Dindarlık ve Modernleşme Algısı: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Örneği”, 535.

Tablo 161 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi

Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır	f	%
Evet Katılıyorum	1376	73,9
Hayır Katılmıyorum	277	14,9
Kararsızım	210	11,3
Toplam	1863	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=89,929$, $p<.000$). Yaş düzeyi arttıkça dinin, insan hayatında önemli bir yeri olduğuna inanma oranı da artmaktadır.

Tablo 162 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve yaş düzeyi

Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	207	414	755	1376
	%	61,1%	68,0%	82,5%	73,9%
Hayır Katılmıyorum	f	59	115	103	277
	%	17,4%	18,9%	11,3%	14,9%
Kararsızım	f	73	80	57	210
	%	21,5%	13,1%	6,2%	11,3%
Toplam	f	339	609	915	1863
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=,465$, $p>.792$).

Tablo 163 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve cinsiyet durumu

Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	641	730	1371
	%	73,4%	74,4%	73,9%
Hayır Katılmıyorum	f	129	145	274
	%	14,8%	14,8%	14,8%
Kararsızım	f	103	106	209
	%	11,8%	10,8%	11,3%
Toplam	f	873	981	1854
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=132,330$, $p<.000$).

Tablo 164 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve eğitim düzeyi

Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	207	414	97	144	514	1376
	%	61,1%	68,0%	66,9%	92,9%	83,6%	73,9%
Hayır Katılmıyorum	f	59	115	40	5	58	277
	%	17,4%	18,9%	27,6%	3,2%	9,4%	14,9%
Kararsızım	f	73	80	8	6	43	210
	%	21,5%	13,1%	5,5%	3,9%	7,0%	11,3%
Toplam	f	339	609	145	155	615	1863
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ANAR'ın araştırmasında eğitim durumu lise olanlardan dinin insan hayatındaki önemi için "önemli/çok önemli" diyenlerin oranı %91,3 iken eğitim durumu üniversite olanlarda bu oran 82,9'dur. Burada dikkat çeken husus özellikle ne önemli/ne değil diye cevap verenlerin oranının %10,9 düzeyinde olmasıdır²³³.

Tablo 165 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve dini bilgi durumu

	Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	123	69,1%	39	21,9%	16	9,0%	178	100,0%
Ailemden	846	75,1%	153	13,6%	128	11,4%	1127	100,0%
Din görevlilerinden	111	77,1%	27	18,8%	6	4,2%	144	100,0%
Okullardan	97	74,0%	13	9,9%	21	16,0%	131	100,0%
Medyadan	5	35,7%	5	35,7%	4	28,6%	14	100,0%
Diğer	58	77,3%	10	13,3%	7	9,3%	75	100,0%
Toplam	1240	74,3%	247	14,8%	182	10,9%	1669	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	82	48,5%	71	42,0%	16	9,5%	169	100,0%
Bilgili	480	74,3%	96	14,9%	70	10,8%	646	100,0%
Normal	722	79,1%	90	9,9%	101	11,1%	913	100,0%
Az bilgili	79	69,3%	17	14,9%	18	15,8%	114	100,0%
Toplam	1363	74,0%	274	14,9%	205	11,1%	1842	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile "Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır" ifadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile "Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır" ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=33,817$, $p<.001$). Veriler, dini bilgilerinin medyadan edindiğini söyleyenlerin "Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır" ifadesini en düşük onaylama oranına (%35,7) sahip olduklarını göstermektedir. Dini bilgilerinin medyadan edindiğini söyleyenler aynı

zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en yüksek oranla (%35,7) ifade etmişlerdir.

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=129,793$, $p<.000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi çok bilgili olanlar “Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır.” İfadesine en düşük (%48,5) oranda katılmaktadırlar. Bu grup aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmama noktasında da en yüksek (%42,0) orana sahiptirler.

Tablo 166 Dini inançların insan hayatındaki yeri ve önemi ve ailenin etkisi

	Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	1332	76,0%	242	13,8%	179	10,2%	1753	100,0%
Hayır	32	40,0%	25	31,3%	23	28,7%	80	100,0%
Toplam	1364	74,4%	267	14,6%	202	11,0%	1833	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	272	64,0%	92	21,6%	61	14,4%	425	100,0%
Dindar	944	79,7%	133	11,2%	107	9,0%	1184	100,0%
Az dindar	120	66,3%	32	17,7%	29	16,0%	181	100,0%
Dindar değil	26	50,0%	18	34,6%	8	15,4%	52	100,0%
Toplam	1362	73,9%	275	14,9%	205	11,1%	1842	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	577	77,4%	106	14,2%	62	8,3%	745	100,0%
Hayır Katılmıyorum	567	76,7%	115	15,6%	57	7,7%	739	100,0%
Kararsızım	202	60,5%	47	14,1%	85	25,4%	334	100,0%
Toplam	1346	74,0%	268	14,7%	204	11,2%	1818	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin dini inançların insan hayatındaki önemi hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=53,159$, $p<.000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dinin insan hayatında önemli bir yeri olduğuna inanmaktadır. Bu grup ergenler aynı zamanda çok düşük kararsızlık oranına sahiptirler.
- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır” ifadesine katılımları arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=67,968$, $p<.000$). Ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda dinin insan hayatında önemli bir yeri olduğuna inanmaktadır.

- c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Dini inançların insan hayatında önemli bir yeri vardır” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=84,697$, $p<.000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dinin insan hayatında önemli bir yeri olduğuna inanmaktadır.

C. Gündelik Problemlerin Çözümünde Dini İnançların Önemi

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %66,6’sının günlük yaşantılarında karşılaştıkları sorunların çözümünde dini inançlarından güç aldıklarını söyledikleri %17,9’unun ise bu yargıya katılmadıkları görülmektedir. Literatür ile karşılaştırıldığında da farklı sonuçlar tespit eden araştırmalar bulunmaktadır. Mesela bir çalışmada üniversite öğrencilerinin gündelik hayatlarında dinin çok etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır²³⁴.

Tablo 167 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi

Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir.	f	%
Evet Katılıyorum	1237	66,6
Hayır Katılmıyorum	332	17,9
Kararsızım	287	15,5
Toplam	1856	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=84,174$, $p<.000$). Yapıcı tarafından yapılan araştırmada benzer şekilde yaşlara göre dinin etkisini hissetme düzeyinin farklılaştığı, ancak bizim çalışmamızda elde ettiğimiz sonucun aksine yaşın ilerlemesine bağlı olarak dinin etkisini hissetme düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir²³⁵.

Tablo 168 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ev yaş düzeyi

Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir		Yaş Grubu			
		12-14	15-18	19-24	Toplam
	f	181	361	695	1237
Evet Katılıyorum	%	53,2%	59,9%	76,1%	66,6%
	f	74	127	131	332
Hayır Katılmıyorum	%	21,8%	21,1%	14,3%	17,9%

234 Odabaşı, “Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din”, 209.

235 Asım Yapıcı, “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/1 (2006), 90.

	f	85	115	87	287
Kararsızım	%	25,0%	19,1%	9,5%	15,5%
	f	340	603	913	1856
Toplam	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=5,824$, p:0,054). Yapıcı’nın araştırmada da dinin gündelik hayata ve insani ilişkilere etkisinin erkek ve kızlarda aynı derecede etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır²³⁶.

Tablo 169 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ve cinsiyet

Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir		Cinsiyetiniz		
		Kız	Erkek	Toplam
Evet Katılıyorum	f	557	674	1231
	%	64,6%	68,5%	66,7%
Hayır Katılmıyorum	f	153	176	329
	%	17,7%	17,9%	17,8%
Kararsızım	f	152	134	286
	%	17,6%	13,6%	15,5%
Toplam	f	862	984	1846
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=106,164$, p:0,000). Ortaokul öğrencilerinin günlük problemlerinin çözümünde dini inançları güç aldıkları bir kaynak olarak görme oranının diğer eğitim düzeylerine göre düşük çıktığı dikkat çekmektedir. Burada ortaokul öğrencilerinin yaş olarak ergenliğin başında olmaları, dolayısıyla karşılaşılabilecekleri günlük problemlerin de o düzeyde olabileceği dikkate alınırsa özellikle din ile bağlantı kurmamaları normal karşılanabilir.

Tablo 170 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ve eğitim düzeyi

Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	181	361	94	127	474	1237
	%	53,2%	59,9%	64,4%	81,9%	77,5%	66,6%
Hayır Katılmıyorum	f	74	127	40	13	78	332
	%	21,8%	21,1%	27,4%	8,4%	12,7%	17,9%
Kararsızım	f	85	115	12	15	60	287
	%	25,0%	19,1%	8,2%	9,7%	9,8%	15,5%
Toplam	f	340	603	146	155	612	1856
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

236 Yapıcı, “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği”, 86.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir” ifadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=48,602$, $p<.000$). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir” ifadesini en düşük onaylama oranına (%35,7) sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 171 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ve dini bilgi durumu

	Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	108	61,0%	47	26,6%	22	12,4%	177	100,0%
Ailemden	782	69,4%	174	15,5%	170	15,1%	1126	100,0%
Din görevlilerinden	101	70,1%	30	20,8%	13	9,0%	144	100,0%
Okullardan	83	63,4%	22	16,8%	26	19,8%	131	100,0%
Medyadan	5	35,7%	8	57,1%	1	7,1%	14	100,0%
Diğer	53	71,6%	14	18,9%	7	9,5%	74	100,0%
Toplam	1132	67,9%	295	17,7%	239	14,3%	1666	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	77	45,6%	64	37,9%	28	16,6%	169	100,0%
Bilgili	442	68,6%	120	18,6%	82	12,7%	644	100,0%
Normal	641	70,4%	117	12,9%	152	16,7%	910	100,0%
Az bilgili	68	60,7%	26	23,2%	18	16,1%	112	100,0%
Toplam	1228	66,9%	327	17,8%	280	15,3%	1835	100,0%

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=81,386$, $p<.000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir.” İfadesine en düşük (%45,6) oranda katılmaktadırlar.

Tablo 172 Gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ve ailenin etkisi

	Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir.							
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	f%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	1198	68,6%	286	16,4%	263	15,1%	1747	100,0%
Hayır	30	37,5%	33	41,3%	17	21,3%	80	100,0%
Toplam	1228	67,2%	319	17,5%	280	15,3%	1827	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	262	61,9%	93	22,0%	68	16,1%	423	100,0%
Dindar	844	71,3%	168	14,2%	171	14,5%	1183	100,0%
Az dindar	99	55,6%	46	25,8%	33	18,5%	178	100,0%
Dindar değil	20	39,2%	22	43,1%	9	17,6%	51	100,0%
Toplam	1225	66,8%	329	17,9%	281	15,3%	1835	100,0%
Ailem dini inançlarımı, kendi düşüncelerimi bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	519	69,8%	124	16,7%	101	13,6%	744	100,0%
Hayır Katılmıyorum	524	71,1%	146	19,8%	67	9,1%	737	100,0%
Kararsızım	172	51,7%	51	15,3%	110	33,0%	333	100,0%
Toplam	1215	67,0%	321	17,7%	278	15,3%	1814	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin gündelik problemlerin çözümünde dini inançların önemi ile ilgili düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=40,024$, $p<,000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir.” İfadesine daha yüksek (%68,6) oranda katılmaktadırlar.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=53,769$, $p<,000$). Ailelerinin dindar olmadığını ya da az dindar olduğunu söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir.” İfadesine katılmaktadırlar.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile dine bakışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=106,091$, $p<,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha düşük bir oranda “Günlük yaşantımda

karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir.” İfadesine katılmaktadırlar. Bu soru için en düşük katılımın kararsızlarda olduğu da ayrıca dikkat çekmektedir.

1.1.13. Din ve Ekonomi

A. Ekonomik sıkıntılarla Baş Etmede Dinin Rolü

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin büyük bir çoğunluğu ekonomik sıkıntılarla baş etmelerinde dini çeşitli derecelerde etkili görmektedirler. Detaylı olarak bakıldığında ise %19,5’inin her zaman, %28,4’ünün çoğu zaman ve %28,2’sinin de ara sıra cevabını verdikleri ve %23,8’inin ise dini hiçbir zaman ekonomik sıkıntılarla baş etmede bir etken olarak dikkate almadıkları görülmektedir.

Tablo 173 ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü

Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?	f	%
Her zaman	364	19,5
Çoğu zaman	529	28,4
Ara sıra	526	28,2
Hiçbir zaman	443	23,8
Toplam	1862	100,0

Yoksul ailelerle yapılan bir çalışmada bütün katılımcıların, yoksulluğun getirdiği zorluklar karşısında dinî inancın olumlu etki yaptığını söyledikleri görülmektedir²³⁷.

Tablo 174 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve yaş düzeyi

Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?	Yaş Grubu				Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Her zaman	f	71	105	188	364
	%	20,9%	17,1%	20,7%	19,5%
Çoğu zaman	f	122	170	237	529
	%	35,9%	27,6%	26,1%	28,4%
Ara sıra	f	86	197	243	526
	%	25,3%	32,0%	26,8%	28,2%
Hiçbir zaman	f	61	143	239	443
	%	17,9%	23,3%	26,4%	23,8%
Toplam	f	340	615	907	1862
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=23,664$, $p<,001$). Özellikle ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin hiçbir zaman etkili olmadığını söyleyenlerin oranının yaşın yükselmesine paralel olarak arttığı dikkat çekmektedir.

Tablo 175 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve cinsiyet

Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Her zaman	f	176	187	363
	%	20,3%	19,0%	19,6%
Çoğu zaman	f	255	270	525
	%	29,3%	27,4%	28,3%
Ara sıra	f	228	296	524
	%	26,2%	30,1%	28,3%
Hiçbir zaman	f	210	231	441
	%	24,2%	23,5%	23,8%
Toplam	f	869	984	1853
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=3,463$, p:.,326).

Tablo 176 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve eğitim düzeyi

Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Her zaman	f	71	105	38	35	115	364
	%	20,9%	17,1%	25,9%	22,6%	19,0%	19,5%
Çoğu zaman	f	122	170	44	43	150	529
	%	35,9%	27,6%	29,9%	27,7%	24,8%	28,4%
Ara sıra	f	86	197	34	42	167	526
	%	25,3%	32,0%	23,1%	27,1%	27,6%	28,2%
Hiçbir zaman	f	61	143	31	35	173	443
	%	17,9%	23,3%	21,1%	22,6%	28,6%	23,8%
Toplam	f	340	615	147	155	605	1862
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=32,856$, p:.,001). Lisans öğrencilerinin “Hiçbir zaman” seçeneğini diğer eğitim düzeylerine göre daha yüksek bir oranla tercih ettikleri dikkat çekmektedir. Bu grup, yaş olarak diğer gruplardan büyük oldukları için ekonomik sıkıntılarla daha çok karşılaşma ihtimalleri bulunmaktadır. Dolayısıyla din ve ekonomik sıkıntıyla baş etme arasındaki ilişkiyi doğrudan test etme imkânları bulunmaktadır.

Tablo 177 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve dini bilgi durumu

	Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?									
	Her zaman		Çoğu zaman		Ara sıra		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?										
Kendi kendime okuyup araştırarak	30	17,1%	45	25,7%	52	29,7%	48	27,4%	175	100,0%
Ailemden	229	20,2%	331	29,2%	329	29,0%	246	21,7%	1135	100,0%
Din görevlilerinden	40	27,4%	43	29,5%	40	27,4%	23	15,8%	146	100,0%
Okullardan	22	16,9%	36	27,7%	29	22,3%	43	33,1%	130	100,0%
Medyadan	2	15,4%	2	15,4%	2	15,4%	7	53,8%	13	100,0%
Diğer	15	20,8%	16	22,2%	14	19,4%	27	37,5%	72	100,0%
Toplam	338	20,2%	473	28,3%	466	27,9%	394	23,6%	1671	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?										
Çok bilgili	45	25,9%	61	35,1%	44	25,3%	24	13,8%	174	100,0%
Bilgili	159	24,7%	216	33,5%	145	22,5%	125	19,4%	645	100,0%
Normal	140	15,4%	226	24,8%	298	32,7%	248	27,2%	912	100,0%
Az bilgili	16	14,4%	23	20,7%	36	32,4%	36	32,4%	111	100,0%
Toplam	360	19,5%	526	28,6%	523	28,3%	433	23,5%	1842	100,0%

- a. Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=39,506$, $p<.002$). Veriler, dini bilgilerinin din görevlilerinden edindiğini söyleyenlerin “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusu için “her zaman” ve “çoğu zaman” seçeneklerine en yüksek oranla katıldıkları göstermektedir. Yani dini bilgiyi daha çok dini bir otorite olarak gördükleri bir kurumdan alan ergenler, dinin ekonomik sıkıntılarla başa çıkmada önemli bir faktör olduğuna daha çok inanmaktadırlar.
- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=84,491$, $p<.001$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi azaldıkça dinin ekonomik sıkıntılarla baş etmede önemli bir faktör olduğu yönünde ki inanç ta azalmaktadır.

Tablo 178 Ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin rolü ve ailenin etkisi

	Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?									
	Her zaman		Çoğu zaman		Ara sıra		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?										
Evet	350	20,0%	501	28,6%	501	28,6%	399	22,8%	1751	100,0%
Hayır	10	12,5%	19	23,8%	16	20,0%	35	43,8%	80	100,0%
Toplam	360	19,7%	520	28,4%	517	28,2%	434	23,7%	1831	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?										

Çok dindar	118	27,3%	149	34,5%	105	24,3%	60	13,9%	432	100,0%
Dindar	210	17,9%	328	28,0%	360	30,7%	275	23,4%	1173	100,0%
Az dindar	25	13,8%	36	19,9%	44	24,3%	76	42,0%	181	100,0%
Dindar değil	5	9,3%	9	16,7%	13	24,1%	27	50,0%	54	100,0%
Toplam	358	19,5%	522	28,4%	522	28,4%	438	23,8%	1840	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.										
Evet Katılıyorum	139	19,0%	219	29,9%	213	29,1%	162	22,1%	733	100,0%
Hayır Katılmıyorum	145	19,9%	211	29,0%	190	26,1%	182	25,0%	728	100,0%
Kararsızım	66	20,2%	76	23,3%	103	31,6%	81	24,8%	326	100,0%
Toplam	350	19,6%	506	28,3%	506	28,3%	425	23,8%	1787	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin ekonomik sıkıntılarla baş etmede dini rolü hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=19,012$, $p:,000$). Aileleri tarafından çocuklukta bilgilendirildiğini söyleyen ergenler, diğer gruba göre ekonomik sıkıntılarla başa çıkmada dinin önemli bir rol oynadığına daha çok inanmaktadırlar.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=98,747$, $p:,000$). Tablo verilerine göre ailelerin dindarlık derecesi azaldıkça dinin ekonomik sıkıntılarla baş etmede önemli bir faktör olduğu yönünde ki inanç ta azalmaktadır.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=8,011$, $p:,237$).

B. Faizsiz Bankacılığa Bakış

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin %39,8’inin faizsiz bankacılığı İslam’a uygun buldukları, %15,9’unun da faiz ile aralarında bir fark olduğunu düşünmedikleri görülmektedir. Fakat burada asıl dikkat çeken husus ergenlerin %44,3’ünün bu konu hakkında bir bilgelerinin olmadığını söylemeleridir.

Tablo 179 Faizsiz bankacılığa bakış

Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?	f	%
İslam'a uygun buluyorum.	738	39,8
Faiz ile aralarında bir fark görmüyorum.	294	15,9
Bilgim yok.	822	44,3
Toplam	1854	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=16,873$, $p<,002$). Yaş düzeyi arttıkça ergenlerin faizsiz bankacılığı İslam'a uygun bulma oranının düştüğü dikkat çekmektedir. Ancak faizsiz bankacılık ile faiz arasında bir fark görmeme oranı ise yaşın yükselmesine paralel olarak artmaktadır.

Tablo 180 Faizsiz bankacılığa bakış ve yaş düzeyi

Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
İslam'a uygun buluyorum.	f	149	260	329	738
	%	45,4%	42,8%	35,8%	39,8%
Faiz ile aralarında bir fark görmüyorum.	f	36	100	158	294
	%	11,0%	16,4%	17,2%	15,9%
Bilgim yok.	f	143	248	431	822
	%	43,6%	40,8%	46,9%	44,3%
Toplam	f	328	608	918	1854
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Ekonomik sıkıntılarla baş etmede din etkili midir?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=10,631$, $p<,005$). Kızlarda faizsiz bankacılığı İslam'a uygun bulma oranının erkeklere göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 181 Faizsiz bankacılığa bakış ve cinsiyet durumu

Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
İslam'a uygun buluyorum.	f	312	422	734
	%	36,1%	43,0%	39,8%
Faiz ile aralarında bir fark görmüyorum.	f	154	138	292
	%	17,8%	14,1%	15,8%
Bilgim yok.	f	398	421	819
	%	46,1%	42,9%	44,4%
Toplam	f	864	981	1845
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=23,629$, $p<,003$). Eğitim düzeyi yükseldikçe faizsiz bankacılığı İslam'a uygun bulma oranının düştüğü dikkat çekmektedir.

Tablo 182 Faizsiz bankacılığa bakış ve eğitim düzeyi

Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
İslam'a uygun buluyorum.	f	149	260	62	55	212	738
	%	45,4%	42,8%	41,9%	35,5%	34,5%	39,8%
Faiz ile aralarında bir fark görmüyorum.	f	36	100	28	20	110	294
	%	11,0%	16,4%	18,9%	12,9%	17,9%	15,9%
Bilgim yok.	f	143	248	58	80	293	822
	%	43,6%	40,8%	39,2%	51,6%	47,6%	44,3%
Toplam	f	328	608	148	155	615	1854
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile faizsiz bankacılığa dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=23,629$, $p:,003$). Verilere göre, dini bilgilerini din görevlilerinden edindiğini söyleyenlerin faizsiz bankacılığı İslam'a uygun bulma oranları diğer gruba göre daha yüksektir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=23,629$, $p:,003$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi ile faizsiz bankacılığa bakış arasında doğru bir orantı dikkat çekmektedir. Yani dini bilgiye sahip olma derecesi yüksek olanların faizsiz bankacılığa daha olumlu baktıkları ve İslam'a daha uygun buldukları dini bilgiye sahip olma dereceleri daha düşük olanların ise faizsiz bankacılığı daha düşük düzeyde İslam'a uygun buldukları ve aynı zamanda bu grubun çok büyük bir kısmının faizsiz bankacılık konusunda bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.

Tablo 183 Faizsiz bankacılığa bakış ve dini bilgi durumu

	Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?							
	İslam'a uygun buluyorum.		Faiz ile aralarında bir fark görmüyorum.		Bilgim yok.		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	72	40,0%	37	20,6%	71	39,4%	180	100,0%
Ailemden	436	38,8%	185	16,5%	503	44,8%	1124	100,0%
Din görevlilerinden	64	45,4%	21	14,9%	56	39,7%	141	100,0%
Okullardan	51	38,9%	13	9,9%	67	51,1%	131	100,0%
Medyadan	4	30,8%	3	23,1%	6	46,2%	13	100,0%
Diğer	26	34,7%	9	12,0%	40	53,3%	75	100,0%
Toplam	653	39,2%	268	16,1%	743	44,7%	1664	100,0%

Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?

Çok bilgili	90	54,9%	29	17,7%	45	27,4%	164	100,0%
Bilgili	290	45,4%	114	17,8%	235	36,8%	639	100,0%
Normal	324	35,3%	127	13,8%	466	50,8%	917	100,0%
Az bilgili	30	26,5%	22	19,5%	61	54,0%	113	100,0%
Toplam	734	40,0%	292	15,9%	814	44,0%	1833	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin faizsiz bankacılık hakkındaki düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Tablo 184 Faizsiz bankacılığa bakış ve ailenin etkisi

	Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?							
	İslam'a uygun buluyorum.		Faiz ile aralarında bir fark görmüyorum.		Bilgim yok.		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	698	40,0%	274	15,7%	773	44,3%	1745	100,0%
Hayır	25	31,6%	13	16,5%	41	51,9%	79	100,0%
Toplam	723	39,6%	287	15,7%	814	44,6%	1824	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	209	49,5%	61	14,5%	152	36,0%	422	100,0%
Dindar	460	39,1%	187	15,9%	529	45,0%	1176	100,0%
Az dindar	47	25,8%	33	18,1%	102	56,0%	182	100,0%
Dindar değil	17	30,9%	11	20,0%	27	49,1%	55	100,0%
Toplam	733	39,9%	292	15,9%	810	44,1%	1835	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet	285	38,9%	133	18,1%	315	43,0%	733	100,0%
Katılıyorum								
Hayır	293	40,2%	111	15,2%	324	44,5%	728	100,0%
Katılmıyorum								
Kararsızım	132	41,5%	37	11,6%	149	46,9%	318	100,0%
Toplam	710	39,9%	281	15,8%	788	44,3%	1779	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile "Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2,336$, $p>,311$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda faizsiz bankacılığı İslam'a uygun bulmaktadırlar.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile "Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=34,456$, $p<,000$). Ailelerinin dindar olmadığını ya da az dindar olduğunu söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda faizsiz bankacılığı İslam'a uygun bulmaktadırlar. Bu grubun yaklaşık yarısının aynı zamanda faizsiz bankacılık konusunda bilgi sahibi olmadıkları da dikkat çekmektedir.

- a. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=7,369$, $p>.118$). Fakat Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha düşük bir oranda faizsiz bankacılığı İslam’a uygun bulmaktadırlar.

C. Müslümanlarda Faiz Hassasiyetine Bakış

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümler alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?” sorusuna %6,9’u “her zaman” %7,6’sı “çoğu zaman”, %40,9’u ise “ara sıra” cevabını verdikleri görülmektedir. Ergenlerin %44,6’sı ise müslümanların faize hiçbir zaman dikkat etmedikleri cevabını vermişlerdir.

Tablo 185 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış

İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümler alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?	f	%
Her zaman	130	6,9
Çoğu zaman	142	7,6
Ara sıra	767	40,9
Hiçbir zaman	837	44,6
Toplam	1876	100,0

Batum’da yapılan nitel bir çalışmada katılımcıların %61’inin “Müslümanlar Alışverişlerinde Faize Dikkat Ediyorlar mı?” ifadesine “etmiyorlar” cevabını verdikleri dikkat çekmektedir²³⁸.

Tablo 186 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve yaş düzeyi

İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümler alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?	f	Yaş Grubu			
		12-14	15-18	19-24	Toplam
Her zaman	f	41	49	40	130
	%	12,1%	7,9%	4,4%	6,9%
Çoğu zaman	f	41	55	46	142
	%	12,1%	8,8%	5,0%	7,6%
Ara sıra	f	166	246	355	767
	%	49,0%	39,5%	38,8%	40,9%
Hiçbir zaman	f	91	273	473	837
	%	26,8%	43,8%	51,8%	44,6%
Toplam	f	339	623	914	1876
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile “İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümler alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=81,843$, $p>.000$). Yaş düzeyi arttıkça müslümanların alışverişlerinde faize dikkat ettiklerini düşünme

238 Adam Shantadze, *Din, ahlak ve Ekonomi İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış (Batum Örneği)* (Rize, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 137.

oranı düşmektedir. Ayrıca 19-24 yaş grubunun yarısının müslümanların hiçbir zaman alışverişlerinde faize dikkat etmediklerini inandıkları dikkat çekmektedir.

Tablo 187 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve cinsiyet

İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?		Cinsiyetiniz		
		Kız	Erkek	Toplam
Her zaman	f	56	74	130
	%	6,4%	7,4%	7,0%
Çoğu zaman	f	54	88	142
	%	6,2%	8,8%	7,6%
Ara sıra	f	374	388	762
	%	43,0%	39,0%	40,8%
Hiçbir zaman	f	386	446	832
	%	44,4%	44,8%	44,6%
Toplam	f	870	996	1866
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=6,740$, p:081).

Tablo 188 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve eğitim düzeyi

İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Her zaman	f	41	49	14	2	24	130
	%	12,1%	7,9%	9,7%	1,3%	3,9%	6,9%
Çoğu zaman	f	41	55	15	3	28	142
	%	12,1%	8,8%	10,3%	1,9%	4,6%	7,6%
Ara sıra	f	166	246	44	65	246	767
	%	49,0%	39,5%	30,3%	41,9%	40,1%	40,9%
Hiçbir zaman	f	91	273	72	85	316	837
	%	26,8%	43,8%	49,7%	54,8%	51,5%	44,6%
Toplam	f	339	623	145	155	614	1876
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Faizsiz bankacılık hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=101,183$, p:000). Müslümanların alışverişlerinde faiz her zaman ve çoğu zaman dikkat ettiklerini düşünme oranının ön lisans ve lisans öğrencilerinde en düşük seviyeye indiği dikkat çekmektedir.

Tablo 189 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve dini bilgi durumu

İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?									
	Her zaman		Çoğu zaman		Ara sıra		Hiçbir zaman		
	f	%	f	%	f	%	f	%	
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?									
Kendi kendime okuyup araştırarak	16	9,1%	17	9,7%	55	31,3%	88	50,0%	
Ailemden	77	6,8%	79	6,9%	467	41,0%	517	45,4%	
Din görevlilerinden	12	8,4%	13	9,1%	57	39,9%	61	42,7%	
Okullardan	3	2,3%	11	8,3%	62	47,0%	56	42,4%	
Medyadan	1	7,7%	0	0,0%	5	38,5%	7	53,8%	
Diğer	3	3,9%	5	6,6%	29	38,2%	39	51,3%	
Toplam	112	6,7%	125	7,4%	675	40,2%	768	45,7%	
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?									
Çok bilgili	35	20,5%	30	17,5%	58	33,9%	48	28,1%	
Bilgili	62	9,6%	55	8,5%	271	42,0%	258	39,9%	
Normal	27	2,9%	48	5,2%	391	42,3%	458	49,6%	
Az bilgili	4	3,5%	6	5,3%	40	35,1%	64	56,1%	
Toplam	128	6,9%	139	7,5%	760	41,0%	828	44,6%	

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile müslümanların haram olan faiz konusuna alışverişlerinde ne kadar dikkat ettiklerine dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=24,553$, p:,138). Bu noktada karar verme açısından dikkat edilen kriterin bilgi kaynağı değil deneyim olduğu söylenebilir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=137,647$, p:,000). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi düştükçe müslümanların alışverişlerinde faize her zaman/çoğu zaman dikkat ettikleri düşüncesine sahip olma oranı da düşmektedir. Nitekim bu noktada en yüksek oran kendilerini dini konularda çok bilgili görenlere ait iken en düşük oran kendilerini az bilgili olarak görenlere aittir.

Tablo 190 Müslümanlarda faiz hassasiyetine bakış ve ailenin etkisi

İslam dininde faiz haramdır. sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?										
	Her zaman		Çoğu zaman		Ara sıra		Hiçbir zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?										
Evet	116	6,6%	128	7,3%	736	41,7%	784	44,4%	1764	100,0%
Hayır	8	10,0%	10	12,5%	21	26,3%	41	51,2%	80	100,0%
Toplam	124	6,7%	138	7,5%	757	41,1%	825	44,7%	1844	100,0%

Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

Çok dindar	68	15,9%	48	11,2%	173	40,4%	139	32,5%	428	100,0%
Dindar	52	4,4%	77	6,5%	501	42,1%	559	47,0%	1189	100,0%
Az dindar	6	3,3%	8	4,3%	72	39,1%	98	53,3%	184	100,0%
Dindar değil	3	5,5%	5	9,1%	15	27,3%	32	58,2%	55	100,0%
Toplam	129	7,0%	138	7,4%	761	41,0%	828	44,6%	1856	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.										
Evet	62	8,3%	59	7,9%	317	42,6%	307	41,2%	745	100,0%
Katılıyorum										
Hayır	39	5,3%	40	5,5%	285	39,1%	365	50,1%	729	100,0%
Katılmıyorum										
Kararsızım	27	8,2%	33	10,1%	131	39,9%	137	41,8%	328	100,0%
Toplam	128	7,1%	132	7,3%	733	40,7%	809	44,9%	1802	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=9,402$, $p:0,24$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirilmediğini söyleyenler, müslümanların faiz konusuna hiçbir zaman dikkat etmedikleri düşüncesine daha çok katılmaktadırlar.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=100,702$, $p:0,000$). Ailelerin dindarlık dereceleri düştükçe müslümanların alışverişlerinde faize hiçbir zaman dikkat etmedikleri düşüncesine katılım oranı artmaktadır.
- Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “İslam dininde faiz haramdır. Sizce müslümlar alışverişlerinde faize ne kadar dikkat ediyorlar?” sorusuna cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=100,702$, $p:0,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalışmadığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre müslümanların alışverişlerinde faiz konusuna hiçbir zaman dikkat etmedikleri düşüncesine daha çok katılmaktadırlar.

1.1.14. Din-Ahlak İlişkisi

A. Dindar Olmak Ahlaklı Olmak mıdır?

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir” ifadesine katılım oranlarının %48,2 olduğu katılmayanların oranının ise %33,2 olduğu görülmektedir.

Tablo 191 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki

Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.	f	%
Evet Katılıyorum	891	48,2
Hayır Katılmıyorum	614	33,2
Kararsızım	344	18,6
Toplam	1849	100,0

Batum'da her yaş ve meslektan katılımcılarla yapılan nitel bir çalışmada katılımcıların tamamına yakınının “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir?” ifadesine evet diyerek olumlu cevap verdikleri dikkat çekmektedir²³⁹

Tablo 192 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ve yaş düzeyi

Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	188	277	426	891
	%	55,6%	45,9%	46,9%	48,2%
Hayır Katılmıyorum	f	70	196	348	614
	%	20,7%	32,5%	38,3%	33,2%
Kararsızım	f	80	130	134	344
	%	23,7%	21,6%	14,8%	18,6%
Toplam	f	338	603	908	1849
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=642,676$, $p:0,000$). Cevaplara bakıldığında özellikle 12-14 yaş grubunun “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılım noktasında diğerlerinden farklılaştığı dikkat çekmektedir. Ayrıca bu ifadeye katılmama oranlarının yaş düzeyi artarken benzer şekilde arttığı ancak kararsız oranının düştüğü görülmektedir.

Tablo 193 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ve cinsiyet durumu

Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	437	452	889
	%	50,7%	46,3%	48,3%
Hayır Katılmıyorum	f	268	343	611
	%	31,1%	35,1%	33,2%
Kararsızım	f	157	182	339
	%	18,2%	18,6%	18,4%
Toplam	f	862	977	1839
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=4,128$, $p:0,127$).

239 Shantadze, *Din, ahlak ve Ekonomi İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış (Batum Örneği)*, 89.

Tablo 194 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ve eğitim düzeyi

Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.	Eğitim düzeyi						
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Evet Katılıyorum	f	188	277	63	65	298	891
	%	55,6%	45,9%	43,8%	41,9%	48,9%	48,2%
Hayır Katılmıyorum	f	70	196	55	68	225	614
	%	20,7%	32,5%	38,2%	43,9%	36,9%	33,2%
Kararsızım	f	80	130	26	22	86	344
	%	23,7%	21,6%	18,1%	14,2%	14,1%	18,6%
Toplam	f	338	603	144	155	609	1849
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=47,073$, $p<,000$). Veriler “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine en yüksek katılımın (%55,6) ortaokul öğrencilerine ait olduğunu en düşük katılımın (%41,9) ise ön lisans öğrencilerin ait olduğunu göstermektedir. Lisans öğrencileri ise ikinci en yüksek katılım oranına (%48,9) sahiptirler. Eğitim düzeyi yükseldikçe kararsız oranının düştüğü ayrıca dikkat çekmektedir. Bu oranlar ergenlerin din ile ahlak arasında bir ilişki kurduklarını ve bunları birbirlerinden tamamen bağımsız alanlar olarak düşünmediklerini göstermektedir. Ancak literatürde farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır. Mesela üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin ahlakı, dinden bağımsız bir alan olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır²⁴⁰.

Tablo 195 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ve dini bilgi durumu

	Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	71	40,1%	78	44,1%	28	15,8%	177	100,0%
Ailemden	544	49,0%	350	31,5%	216	19,5%	1110	100,0%
Din görevlilerinden	75	51,7%	49	33,8%	21	14,5%	145	100,0%
Okullardan	62	47,0%	42	31,8%	28	21,2%	132	100,0%
Medyadan	2	14,3%	10	71,4%	2	14,3%	14	100,0%
Diğer	126	49,4%	84	32,9%	45	17,6%	255	100,0%
Toplam	880	48,0%	613	33,4%	340	18,5%	1833	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	72	42,4%	67	39,4%	31	18,2%	170	100,0%
Bilgili	350	54,6%	180	28,1%	111	17,3%	641	100,0%
Normal	413	45,6%	320	35,3%	173	19,1%	906	100,0%
Az bilgili	50	45,0%	40	36,0%	21	18,9%	111	100,0%
Toplam	885	48,4%	607	33,2%	336	18,4%	1828	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=23,007$, $p:011$). Veriler, dini bilgilerinin medyadan edindiğini söyleyenlerin “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” ifadesini en düşük onaylama oranına (%14,3) sahip olduklarını göstermektedir. En yüksek onaylama ise dini bilgi kaynağı din görevlileri olan ergenlerdir. Dini bilgilerinin medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en yüksek oranla (%42,9) ifade etmişlerdir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=17,313$, $p:008$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine en düşük (%42,4) oranda katılmaktadırlar.

Tablo 196 Dindarlık ile ahlaklı olmak arasındaki ilişki ev ailenin etkisi

	Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	860	49,5%	558	32,1%	320	18,4%	1738	100,0%
Hayır	21	25,9%	39	48,1%	21	25,9%	81	100,0%
Toplam	881	48,4%	597	32,8%	341	18,7%	1819	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	227	53,7%	127	30,0%	69	16,3%	423	100,0%
Dindar	575	49,1%	370	31,6%	225	19,2%	1170	100,0%
Az dindar	68	37,4%	90	49,5%	24	13,2%	182	100,0%
Dindar değil	11	20,8%	25	47,2%	17	32,1%	53	100,0%
Toplam	881	48,2%	612	33,5%	335	18,3%	1828	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	404	54,2%	236	31,6%	106	14,2%	746	100,0%
Hayır Katılmıyorum	330	45,0%	292	39,8%	112	15,3%	734	100,0%
Kararsızım	135	40,9%	78	23,6%	117	35,5%	330	100,0%
Toplam	869	48,0%	606	33,5%	335	18,5%	1810	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=17,266$, $p:;000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dindar olmanın aynı zamanda ahlaklı olmak anlamına geldiği düşüncesindedirler.
- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=44,651$, $p:;000$). Ailelerinin dindar olmadığını ya da az dindar olduğunu söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre çok daha düşük bir oranda dindar olmanın aynı zamanda ahlaklı olmak anlamına geldiği düşüncesindedirler.
- c. Ergenlerin ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığı düşüncesi ile “Dindar olmak aynı zamanda ahlaklı olmak demektir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=92,613$, $p:;131$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dindar olmanın aynı zamanda ahlaklı olmak anlamına geldiği düşüncesindedirler.

B. Dindar İnsan ve Dindar Olmayanın Dürüstlüklerine Bakış

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” ifadesine katılım oranlarının %38,6 olduğu katılmayanların oranının ise %34,6 olduğu görülmektedir.

Tablo 197 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış

Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz?	f	%
Evet Katılıyorum	714	38,6
Hayır Katılmıyorum	630	34,0
Kararsızım	507	27,4
Toplam	1851	100,0

TESEV 1999 ve 2006 yıllarında yaptığı araştırmalarda aynı soruya verilen cevaplara bakıldığında 1999 için katılımcıların %37,4’ü katılmıyorum cevabını verirken %48,8’i katılıyorum cevabını vermişlerdir. Ancak 2006 araştırmasında oranlar katılmayanlar için %35,2 ve katılanlar için de %42,8 olmuştur²⁴¹.

Batum’da yapılan çalışmada “-“Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendirirsiniz”? sorusuna katılımcıların %72’sinin “dindarlar daha dürüst cevabını verdikleri görülmektedir”²⁴².

241 Çarçoğlu - Toprak, *Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset*, 79.

242 Shantadze, *Din, ahlak ve Ekonomi İlişisine Sosyolojik Bir Bakış (Batum Örneği)*, 132.

Tablo 198 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve yaş düzeyi**Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz**

		Yaş Grubu			
		12-14	15-18	19-24	Toplam
Evet Katılıyorum	f	150	242	322	714
	%	44,5%	39,9%	35,5%	38,6%
Hayır Katılmıyorum	f	81	196	353	630
	%	24,0%	32,3%	38,9%	34,0%
Kararsızım	f	106	168	233	507
	%	31,5%	27,7%	25,7%	27,4%
Toplam	f	337	606	908	1851
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin yaş durumları ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=25,360$, $p<0,100$). Veriler dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesine katılım oranının yaş düzeyinin yükselmesine karşın düştüğünü göstermektedir. Nitekim 12-14 yaş grubunda söz konusu ifadeye katılım oranı %44,5 iken 19-24 yaş grubunda bu oran %35,5’e düşmektedir.

Tablo 199 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve cinsiyet**Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz**

		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Evet Katılıyorum	f	355	358	713
	%	41,0%	36,7%	38,7%
Hayır Katılmıyorum	f	287	340	627
	%	33,1%	34,9%	34,1%
Kararsızım	f	224	277	501
	%	25,9%	28,4%	27,2%
Toplam	f	866	975	1841
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=3,659$, $p>0,161$). Ancak erkeklerin Kızlara göre “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu” ifadesine katılım oranlarının az da olsa yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 200 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve eğitim düzeyi

	Eğitim düzeyi						Toplam
	Ortaokul	Lise	Lise Mezunlu	Ön Lisans	Lisans		
Evet Katılıyorum	f	150	242	52	54	216	714
	%	44,5%	39,9%	36,1%	34,8%	35,5%	38,6%
Hayır Katılmıyorum	f	81	196	62	56	235	630
	%	24,0%	32,3%	43,1%	36,1%	38,6%	34,0%
Kararsızım	f	106	168	30	45	158	507
	%	31,5%	27,7%	20,8%	29,0%	25,9%	27,4%
Toplam	f	337	606	144	155	609	1851
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=28,375$ p:0,000). Veriler eğitim düzeyi yükseldikçe “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verilen “Katılıyorum” cevabının oranının düştüğünü göstermektedir. Nitekim ortaokul öğrencilerinde bu oran %44,5 iken lisans öğrencilerinde %35,5’e düşmektedir. Lise mezunlarının ise %43,1 ile “katılmıyorum” cevabını en yüksek oranda verdikleri dikkat çekmektedir.

Tablo 201 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve dini bilgi durumu

	Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	56	31,6%	83	46,9%	38	21,5%	177	100,0%
Ailemden	434	38,8%	360	32,2%	324	29,0%	1118	100,0%
Din görevlilerinden	62	42,8%	46	31,7%	37	25,5%	145	100,0%
Okullardan	56	42,4%	44	33,3%	32	24,2%	132	100,0%
Medyadan	3	21,4%	8	57,1%	3	21,4%	14	100,0%
Diğer	96	38,7%	87	35,1%	65	26,2%	248	100,0%
Toplam	707	38,5%	628	34,2%	499	27,2%	1834	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	65	38,2%	61	35,9%	44	25,9%	170	100,0%
Bilgili	266	41,4%	197	30,7%	179	27,9%	642	100,0%
Normal	344	37,9%	320	35,2%	244	26,9%	908	100,0%
Az bilgili	35	31,8%	45	40,9%	30	27,3%	110	100,0%
Toplam	710	38,8%	623	34,0%	497	27,2%	1830	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=20,865$, $p:0,022$). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna “katılıyorum” cevabını en düşük (%21,4) oranda verdiklerini göstermektedir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu soruya “katılmıyorum” cevabını en yüksek oranla (%57,1) ifade etmişlerdir. Dini bilgi kaynağı okul ve din görevlisi olanların bu soruya en yüksek düzeyde katılıyorum cevabını verdikleri görülmektedir. Bu ise kurumsal bir eğitim sürecinin ya da kurumsal bir otoritenin etkisi olarak değerlendirilebilir.
- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=7,194$, $p:0,380$). Ancak tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en düşük olanlar “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz.” sorusuna “katılıyorum” cevabını da en düşük oranda vermişlerdir.

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2,683$, $p:0,267$). Ancak veriler detaylı olarak değerlendirildiğinde, aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dindar insanı diğer insanlara göre ticarete daha dürüst ve güvenilir bulmaktadır. Bu grupta kararsız oranı da çok daha düşüktür.

Tablo 202 Dindar insan ve dindar olmayanın dürüstlüklerine bakış ve ailenin etkisi

	Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	681	39,1%	590	33,9%	469	27,0%	1740	100,0%
Hayır	26	32,1%	27	33,3%	28	34,6%	81	100,0%
Toplam	707	38,8%	617	33,9%	497	27,3%	1821	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	187	44,0%	129	30,4%	109	25,6%	425	100,0%
Dindar	460	39,1%	385	32,8%	330	28,1%	1175	100,0%
Az dindar	50	27,9%	83	46,4%	46	25,7%	179	100,0%
Dindar değil	10	19,2%	28	53,8%	14	26,9%	52	100,0%
Toplam	707	38,6%	625	34,1%	499	27,3%	1831	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	327	44,1%	237	32,0%	177	23,9%	741	100,0%
Hayır Katılmıyorum	265	36,0%	296	40,2%	175	23,8%	736	100,0%
Kararsızım	105	31,6%	81	24,4%	146	44,0%	332	100,0%
Toplam	697	38,5%	614	33,9%	498	27,5%	1809	100,0%

b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=30,683$, $p<,000$). Ailelerinin dindar olmadığını ya da az dindar olduğunu söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda dindar insanı diğer insanlara göre ticarete daha dürüst ve güvenilir bulmaktadır. Veriler dikkatle incelendiğinde aile dindarlık düzeyi azaldıkça söz konusu ifadeye katılım oranı da düştüğü görülmektedir.

a. Ergenlerin ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünme oranı ile “Dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğu ifadesini nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=69,598$, $p<,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dindar insanı diğer insanlara göre ticarete daha dürüst ve güvenilir bulmaktadır. Bu grupta kararsız oranı da çok daha yüksektir.

C. Ahlaklı Olmak mı İnançlı Olmak mı?

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” ifadesine katılım oranlarının %24,1 olduğu katılmayanların oranının ise %54,1 olduğu görülmektedir. Literatürde de benzer yönde sonuçlar elde edilen araştırmalar bulunmaktadır. Mesela Diyanet İşleri

Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının “Ahlaklı olduğum sürece, neye inandığım o kadar önemli değil” ifadesine katılıyorum diyenlerin oranının %28,8 katılmıyorum diyenlerin oranının ise %67,2 olduğu görülmektedir²⁴³.

Tablo 203 Ahlaklı yaşadığı sürece neye inandığı önemli değildir.

Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.	f	%
Evet Katılıyorum	450	24,1
Hayır Katılmıyorum	1012	54,1
Kararsızım	407	21,8
Toplam	1869	100,0

Ergenlerin yaş düzeyleri ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=26,696$ p:;000). Veriler “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine en yüksek katılımın 15-18 yaş grubunda en düşük katılımın ise 12-14 yaş grubunda olduğunu göstermektedir. Burada dikkat çeken bir husus ise yaş düzeyi yükseldikçe kararsız oranlarının azalmasıdır. Nitekim 12-14 yaş grubunda kararsız oranı %28,5 iken bu oran 19-24 yaş grubunda %17,4'e kadar düşmüştür.

Tablo 204 Ahlaklı yaşadığı sürece neye inandığı önemli değildir düşüncesi ve yaş düzeyi

Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
	f	65	159	226	450
Evet Katılıyorum	%	19,1%	25,9%	24,7%	24,1%
	f	178	305	529	1012
Hayır Katılmıyorum	%	52,4%	49,6%	57,9%	54,1%
	f	97	151	159	407
Kararsızım	%	28,5%	24,6%	17,4%	21,8%
Toplam	f	340	615	914	1869
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=2,809$, p:;246). Ancak yine de erkeklerde Kızlara göre “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine katılım oranı çok az da olsa yüksektir.

Tablo 205 Ahlaklı yaşadığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve cinsiyet durumu

Ahlaklı yaşadığım sürece neye inanmadığım pek de önemli değil.		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Evet Katılıyorum	f	223	225	448
	%	25,5%	22,9%	24,1%
Hayır Katılmıyorum	f	475	534	1009
	%	54,3%	54,3%	54,3%
Kararsızım	f	177	225	402
	%	20,2%	22,9%	21,6%
Toplam	f	875	984	1859
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inanmadığım pek de önemli değil.” İfadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=30,479$, $p<.000$). Veriler özellikle ortaokul öğrencileri ile lise mezunlarının diğerlerinde ayrıştığını göstermektedir. Çünkü diğer eğitim düzeylerinde “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inanmadığım pek de önemli değil.” İfadesine katılım oranları %25 civarında iken bu oranlar ortaokul öğrencilerinde %19,1 ve lise mezunlarında da %21,2’dir.

Tablo 206 Ahlaklı yaşadığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve eğitim düzeyi

Ahlaklı yaşadığım sürece neye inanmadığım pek de önemli değil.		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	65	159	31	39	156	450
	%	19,1%	25,9%	21,2%	25,2%	25,4%	24,1%
Hayır Katılmıyorum	f	178	305	94	92	343	1012
	%	52,4%	49,6%	64,4%	59,4%	56,0%	54,1%
Kararsızım	f	97	151	21	24	114	407
	%	28,5%	24,6%	14,4%	15,5%	18,6%	21,8%
Toplam	f	340	615	146	155	613	1869
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inanmadığım pek de önemli değil.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inanmadığım pek de önemli değil.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=16,316$, $p<.091$). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inanmadığım pek de önemli değil.” ifadesini en yüksek onaylama oranına (%35,4) sahip olduklarını göstermektedir. En düşük onaylama (%21,4) ise dini bilgi kaynağı din görevlileri olan ergenlerdir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en düşük oranla (%42,9) ifade etmişlerdir.

Tablo 207 Ahlaklı yaşadığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve dini bilgi durumu

	Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	t	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	62	34,8%	79	44,4%	37	20,8%	178	100,0%
Ailemden	253	22,4%	628	55,7%	247	21,9%	1128	100,0%
Din görevlilerinden	31	21,4%	81	55,9%	33	22,8%	145	100,0%
Okullardan	30	22,7%	77	58,3%	25	18,9%	132	100,0%
Medyadan	5	35,7%	6	42,9%	3	21,4%	14	100,0%
Diğer	63	24,7%	136	53,3%	56	22,0%	255	100,0%
Toplam	444	24,0%	1007	54,4%	401	21,7%	1852	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	54	31,6%	76	44,4%	41	24,0%	171	100,0%
Bilgili	132	20,4%	389	60,2%	125	19,3%	646	100,0%
Normal	216	23,5%	492	53,6%	210	22,9%	918	100,0%
Az bilgili	38	33,6%	48	42,5%	27	23,9%	113	100,0%
Toplam	440	23,8%	1005	54,4%	403	21,8%	1848	100,0%

b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=25,096$, p:0,000). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en düşük olanlar “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine en yüksek (%33,6) oranda katılmaktadırlar. Burada dikkat çeken husus söz konusu ifadeye en yüksek ikinci katılımın (%31,6) dini bilgi seviyesi en yüksek olan gruba ait olmasıdır.

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Tablo 208 Ahlaklı yaşadığı sürece neye inanıldığı önemli değildir düşüncesi ve ailenin etkisi

	Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	411	23,4%	974	55,4%	373	21,2%	1758	100,0%
Hayır	30	37,0%	27	33,3%	24	29,6%	81	100,0%
Toplam	441	24,0%	1001	54,4%	397	21,6%	1839	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	99	23,1%	236	55,0%	94	21,9%	429	100,0%

Dindar	252	21,3%	678	57,3%	254	21,5%	1184	100,0%
Az dindar	74	40,7%	70	38,5%	38	20,9%	182	100,0%
Dindar değil	17	32,1%	23	43,4%	13	24,5%	53	100,0%
Toplam	442	23,9%	1007	54,5%	399	21,6%	1848	100,0%

Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.

Evet Katılıyorum	205	27,3%	392	52,3%	153	20,4%	750	100,0%
Hayır Katılmıyorum	166	22,4%	453	61,1%	123	16,6%	742	100,0%
Kararsızım	70	21,0%	139	41,6%	125	37,4%	334	100,0%
Toplam	441	24,2%	984	53,9%	401	22,0%	1826	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=15,491$, $p<,000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda ahlaklı yaşandığı sürece inancın çok önemli olmadığını düşünmektedirler.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=38,120$, $p<,000$). Ailelerinin dindar olmadığını ya da az dindar olduğunu söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda ahlaklı yaşandığı sürece inancın çok önemli olmadığını düşünmektedirler.
- Ergenlerin ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünme oranı ile “Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=69,290$, $p<,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda ahlaklı yaşandığı sürece inancın çok önemli olmadığını düşünmektedirler.

1.1.15. Din-Bilim İlişkisi

A. Bilim ve Teknoloji Çağında Dine İnanmaya Bakış

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum” ifadesine katılım oranlarının %12,0 olduğu katılmayanların oranının ise %76,6 olduğu görülmektedir.

Tablo 209 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış

Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inamay anlamsız buluyorum	f	%
Evet Katılıyorum	224	12,0
Hayır Katılmıyorum	1436	76,6
Kararsızım	214	11,4
Toplam	1874	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=64,351$, $p<.000$). Veriler, “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum” ifadesine en yüksek katılımın %14,8 ile 15-18 yaş grubunda en düşük katılımın ise %9,9 ile 19-24 yaş grubunda olduğunu göstermektedir. Söz konusu ifadeye katılmama durumunun ise yaşın artması ile beraber arttığı dikkat çekmektedir. Nitekim bu oran 12-14 yaş grubunda %66,2 iken 19-24 yaş grubunda %83,0’a çıkmıştır.

Tablo 210 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve yaş düzeyi

		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	42	91	91	224
	%	12,4%	14,8%	9,9%	12,0%
Hayır Katılmıyorum	f	225	447	764	1436
	%	66,2%	72,8%	83,0%	76,6%
Kararsızım	f	73	76	65	214
	%	21,5%	12,4%	7,1%	11,4%
Toplam	f	340	614	920	1874
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=647,186$, $p<.028$). Veriler çok az farkla dahi olsa erkeklerde “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum” ifadesine katılma oranının yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 211 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve cinsiyet

		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	121	101	222
	%	13,8%	10,2%	11,9%
Hayır Katılmıyorum	f	664	767	1431
	%	76,0%	77,5%	76,8%
Kararsızım	f	89	122	211
	%	10,2%	12,3%	11,3%
Toplam	f	874	990	1864
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=73,047$, $p<.000$). Veriler özellikle eğitim düzeyi yükseldikçe kararsız oranının düştüğünü göstermektedir.

Nitekim ortaokul öğrencilerinde kararsız oranı %21,5 iken lisans öğrencilerinde %5,0 olmuştur. Ayrıca eğitim düzeyi yükseldikçe söz konusu ifadeye katılmama oranı düşmüştür. Ortaokul öğrencilerinde bu ifadeye katılmama oranı %66,2 iken lisans öğrencilerinde %85,4 olmuştur.

Tablo 212 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Evet Katılıyorum	f	42	91	14	18	59	224
	%	12,4%	14,8%	9,4%	11,6%	9,6%	12,0%
Hayır Katılmıyorum	f	225	447	119	119	526	1436
	%	66,2%	72,8%	79,9%	76,8%	85,4%	76,6%
Kararsızım	f	73	76	16	18	31	214
	%	21,5%	12,4%	10,7%	11,6%	5,0%	11,4%
Toplam	f	340	614	149	155	616	1874
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=9,327$, p:,.501). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum” ifadesine en düşük katılmama oranına (%64,3) sahip olduklarını göstermektedir.
- Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=14,357$, p:,.026). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine %15,9 ile en yüksek oranda katılmaktadırlar.

Tablo 213 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve dini bilgi durumu

		Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum							
		Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
		f	%	f	%	f	f%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?									
Kendi kendime okuyup araştırarak		22	12,2%	133	73,9%	25	13,9%	180	100,0%
Ailemden		144	12,7%	873	77,3%	113	10,0%	1130	100,0%

Din görevlilerinden	19	13,0%	108	74,0%	19	13,0%	146	100,0%
Okullardan	11	8,4%	102	77,9%	18	13,7%	131	100,0%
Medyadan	2	14,3%	9	64,3%	3	21,4%	14	100,0%
Diğer	25	9,8%	199	77,7%	32	12,5%	256	100,0%
Toplam	223	12,0%	1424	76,7%	210	11,3%	1857	100,0%

Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?

Çok bilgili	27	15,9%	118	69,4%	25	14,7%	170	100,0%
Bilgili	83	12,7%	497	76,2%	72	11,0%	652	100,0%
Normal	93	10,1%	731	79,7%	93	10,1%	917	100,0%
Az bilgili	16	14,0%	79	69,3%	19	16,7%	114	100,0%
Toplam	219	11,8%	1425	76,9%	209	11,3%	1853	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfade-sine katılımları ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=9,967$, $p<,007$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda bilim çağında dine inanmayı gereksiz bulmaktadır. Bu grupta kararsız oranı da çok daha düşüktür.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=22,725$, $p<,001$). Ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda bilim çağında dine inanmayı gereksiz bulmaktadır. Bu grupta kararsız oranı da çok daha düşüktür.

Tablo 214 Bilim ve teknoloji çağında dine inanmaya bakış ve ailenin etkisi

Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum								
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	201	11,4%	1370	77,8%	191	10,8%	1762	100,0%
Hayır	14	17,3%	51	63,0%	16	19,8%	81	100,0%
Toplam	215	11,7%	1421	77,1%	207	11,2%	1843	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	63	14,6%	305	70,6%	64	14,8%	432	100,0%
Dindar	124	10,5%	947	79,9%	114	9,6%	1185	100,0%

Az dindar	21	11,5%	136	74,3%	26	14,2%	183	100,0%
Dindar değil	11	20,8%	39	73,6%	3	5,7%	53	100,0%
Toplam	219	11,8%	1427	77,0%	207	11,2%	1853	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	104	13,9%	548	73,4%	95	12,7%	747	100,0%
Hayır Katılmıyorum	69	9,3%	633	85,4%	39	5,3%	741	100,0%
Kararsızım	43	12,9%	219	65,8%	71	21,3%	333	100,0%
Toplam	216	11,9%	1400	76,9%	205	11,3%	1821	100,0%

c. Ergenlerin ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünme oranı ile “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=75,663$, $p<,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda bilim çağında dine inanmayı gereksiz bulmaktadır. Bu grupta kararsız oranı da çok daha yüksektir.

B. Kur’an-ı Kerim Teknolojik Gelişmelerin İlham Kaynağı Olmuştur.

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur.” ifadesine katılım oranlarının %53,0 olduğu katılmayanların oranının ise %23,5 olduğu görülmektedir.

Tablo 215 Kur’an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış

Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur.	f	%
Evet Katılıyorum	991	53,0
Hayır Katılmıyorum	440	23,5
Kararsızım	438	23,4
Toplam	1869	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=73,220$, $p<,000$). Veriler yaş düzey arttıkça “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılım oranının da yükseldiğini göstermektedir. Nitekim söz konusu ifadeye katılım oranı 12-14 yaş grubunda %36,0 iken 19-24 yaş grubunda %61,8’e yükselmiştir. Yaşın yükselmesine karşın kararsız oranının düşmesi ise dikkat çeken diğer bir durumdur.

Tablo 216 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve yaş düzeyi

Kur'an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur.		Yaş Grubu			
		12-14	15-18	19-24	Toplam
Evet Katılıyorum	N	123	299	569	991
	%	36,0%	49,3%	61,8%	53,0%
Hayır Katılmıyorum	N	104	158	178	440
	%	30,4%	26,0%	19,3%	23,5%
Kararsızım	N	115	150	173	438
	%	33,6%	24,7%	18,8%	23,4%
Toplam	N	342	607	920	1869
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumları ile “Kur'an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=4,080$, p:.,130). Her ne kadar önemli bir farklılık olmasa da Kızların erkeklere göre “Kur'an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” ifadesine katılım oranı daha yüksektir.

Tablo 217 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve cinsiyet durumu

Kur'an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur		Cinsiyetiniz		
		Erkek	Kız	Toplam
Evet Katılıyorum	f	442	543	985
	%	50,7%	55,0%	53,0%
Hayır Katılmıyorum	f	222	217	439
	%	25,5%	22,0%	23,6%
Kararsızım	f	207	228	435
	%	23,8%	23,1%	23,4%
Toplam	f	871	988	1859
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile “Kur'an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=101,496$, p:.,000).

Tablo 218 Kur'an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve eğitim düzeyi

Kur'an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur		Eğitim düzeyi					
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	Toplam
Evet Katılıyorum	f	123	299	75	111	383	991
	%	36,0%	49,3%	50,7%	71,6%	62,1%	53,0%
Hayır Katılmıyorum	f	104	158	50	13	115	440
	%	30,4%	26,0%	33,8%	8,4%	18,6%	23,5%

	f	115	150	23	31	119	438
Kararsızım	%	33,6%	24,7%	15,5%	20,0%	19,3%	23,4%
	f	342	607	148	155	617	1869
Toplam	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Veriler eğitim düzeyi yükseldikçe “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılım oranının da arttığını göstermektedir. Nitekim söz konusu ifadeye katılım oranı ortaokul öğrencilerinde %36,0 iken lisans öğrencilerinde %62,1’e yükselmiştir. Ancak özellikle söz konusu ifadeye katılmama oranının en yüksek çıktığı grubun ve kararsız oranı en düşük çıktığı grubun lise mezunları olması dikkat çekmektedir.

Tablo 219 Kur’an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve dini bilgi durumu

Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur								
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	81	44,8%	55	30,4%	45	24,9%	181	100,0%
Ailemden	612	54,4%	256	22,7%	258	22,9%	1126	100,0%
Din görevlilerinden	88	60,3%	28	19,2%	30	20,5%	146	100,0%
Okullardan	72	54,5%	28	21,2%	32	24,2%	132	100,0%
Medyadan	5	35,7%	8	57,1%	1	7,1%	14	100,0%
Diğer	128	50,6%	57	22,5%	68	26,9%	253	100,0%
Toplam	986	53,2%	432	23,3%	434	23,4%	1852	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	65	37,6%	75	43,4%	33	19,1%	173	100,0%
Bilgili	353	54,3%	157	24,2%	140	21,5%	650	100,0%
Normal	502	55,1%	173	19,0%	236	25,9%	911	100,0%
Az bilgili	64	56,1%	27	23,7%	23	20,2%	114	100,0%
Toplam	984	53,2%	432	23,4%	432	23,4%	1848	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=21,259$, $p<0,000$). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” ifadesini en düşük onaylama oranına (%35,7) sahip olduklarını göstermektedir. En yüksek onaylama (%60,3) ise dini bilgi kaynağı din görevlileri olan ergenlerdir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en yüksek oranla (%57,1) ifade etmişlerdir.

b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=51,393$, $p:,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en düşükçe “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılım oranı yükselmektedir. Nitekim dini konularda çok bilgili olduğunu söyleyenlerde bu oran %37,6 iken az bilgili olanlarda %56,1’dir.

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=31,419$, $p:,000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda Kur’an’ı teknolojinin kaynağı olarak görmektedir.

Tablo 220 Kur’an-ı Kerim teknolojik gelişmelerin ilham kaynağı olmuştur düşüncesine bakış ve ailenin etkisi

	Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	960	54,7%	390	22,2%	405	23,1%	1755	100,0%
Hayır	22	26,8%	38	46,3%	22	26,8%	82	100,0%
Toplam	982	53,5%	428	23,3%	427	23,2%	1837	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	208	48,3%	132	30,6%	91	21,1%	431	100,0%
Dindar	690	58,3%	227	19,2%	266	22,5%	1183	100,0%
Az dindar	71	39,0%	53	29,1%	58	31,9%	182	100,0%
Dindar değil	12	23,1%	24	46,2%	16	30,8%	52	100,0%
Toplam	981	53,1%	436	23,6%	431	23,3%	1848	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	409	54,5%	172	22,9%	170	22,6%	751	100,0%
Hayır Katılmıyorum	404	55,1%	181	24,7%	148	20,2%	733	100,0%
Kararsızım	156	46,8%	67	20,1%	110	33,0%	333	100,0%
Toplam	969	53,3%	420	23,1%	428	23,6%	1817	100,0%

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=64,157$, $p<,000$). Ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda Kur’an’ı teknolojinin kaynağı olarak görmektedir. Bu grupta kararsız oranı da çok daha yüksektir.
- a. Ergenlerin ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünme oranı ile “Kur’an, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olmuştur” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=21,830$, $p<,000$).

C. Din Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelere Engeldir

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesine katılım oranlarının %11,7 olduğu katılmayanların oranının ise %89,9 olduğu görülmektedir.

Tablo 221 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.

Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.	f	%
Evet Katılıyorum	217	11,7
Hayır Katılmıyorum	1452	78,2
Kararsızım	188	10,1
Toplam	1857	100,00

Ergenlerin yaş durumu ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=68,828$, $p<,000$). Veriler yaşın yükselmesinin aksine “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesine katılım oranının düştüğünü göstermektedir. Nitekim söz konusu ifadeye en yüksek katılım 12-14 yaş grubunda iken bu oran 19-24 yaş grubunda %3,9’a ve lisans öğrencilerinde de %7,5’e düşmektedir.

Tablo 222 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir düşüncesine katılım ve yaş düzeyi

Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	N	54	95	68	217
	%	16,0%	15,5%	7,5%	11,7%
Hayır Katılmıyorum	N	227	445	780	1452
	%	67,2%	72,8%	85,9%	78,2%
Kararsızım	N	57	71	60	188
	%	16,9%	11,6%	6,6%	10,1%
Toplam	%	100,0%	100,0%	100,0%	1857

Ergenlerin cinsiyet durumu ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=1,789$, $p:;409$). Ancak veriler erkeklerin Kızlara göre “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesine çok az farkla da olsa daha yüksek oranda katıldıklarını göstermektedir

Tablo 223 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir Düşüncesine katılım ve cinsiyet durumu

Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	110	106	216
	%	12,7%	10,8%	11,7%
Hayır Katılmıyorum	f	666	779	1445
	%	77,1%	79,2%	78,2%
Kararsızım	f	88	98	186
	%	10,2%	10,0%	10,1%
Toplam	f	864	983	1847
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim düzeyleri ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=76,143$, $p:;000$). Veriler eğitim düzeyinin yükselmesinin aksine “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesine katılım oranının düştüğünü göstermektedir. Nitekim söz konusu ifadeye en yüksek katılım ortaokul öğrencilerinde iken bu oran ön lisans öğrencilerinde %3,9’a ve lisans öğrencilerinde de %7,2’ye düşmektedir.

Tablo 224 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir Düşüncesine katılım ve eğitim düzeyi

Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	54	95	18	6	44	217
	%	16,0%	15,5%	12,5%	3,9%	7,2%	11,7%
Hayır Katılmıyorum	f	227	445	113	140	527	1452
	%	67,2%	72,8%	78,5%	90,3%	86,5%	78,2%
Kararsızım	f	57	71	13	9	38	188
	%	16,9%	11,6%	9,0%	5,8%	6,2%	10,1%
Toplam	f	338	611	144	155	609	1857
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesine katılımları arasında arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=17,709$, $p:;060$). Veriler, dini bilgilerini

kendi araştırmalarıyla edinenlerin “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” ifadesini en yüksek onaylama oranına (%15,7) ve en düşük onaylamama (%69,1) oranına sahip olduklarını göstermektedir.

- a. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=53,471$, $p<,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.” İfadesine en yüksek (%24,7) oranda katılmaktadırlar. Bu grup aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmama noktasında da en düşük (%60,3) orana sahiptirler.

Tablo 225 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir düşüncesine katılım ve dini bilgi durumu

	Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	28	15,7%	123	69,1%	27	15,2%	178	100,0%
Ailemden	125	11,2%	895	80,2%	96	8,6%	1116	100,0%
Din görevlilerinden	19	12,9%	111	75,5%	17	11,6%	147	100,0%
Okullardan	10	7,6%	110	83,3%	12	9,1%	132	100,0%
Medyadan	2	14,3%	10	71,4%	2	14,3%	14	100,0%
Diğer	31	12,3%	190	75,1%	32	12,6%	253	100,0%
Toplam	215	11,7%	1439	78,2%	186	10,1%	1840	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	43	24,7%	105	60,3%	26	14,9%	174	100,0%
Bilgili	77	11,9%	501	77,7%	67	10,4%	645	100,0%
Normal	75	8,3%	753	83,2%	77	8,5%	905	100,0%
Az bilgili	16	14,3%	81	72,3%	15	13,4%	112	100,0%
Toplam	211	11,5%	1440	78,4%	185	10,1%	1836	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” İfadesine katılımları arasında arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Tablo 226 Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir düşüncesine katılım ve aile etkisi

	Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	190	10,9%	1399	80,2%	156	8,9%	1745	100,0%
Hayır	20	24,4%	40	48,8%	22	26,8%	82	100,0%
Toplam	210	11,5%	1439	78,8%	178	9,7%	1827	100,0%

Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

Çok dindar	70	16,2%	311	72,0%	51	11,8%	432	100,0%
Dindar	95	8,1%	972	82,8%	107	9,1%	1174	100,0%
Az dindar	29	16,4%	124	70,1%	24	13,6%	177	100,0%
Dindar değil	16	29,6%	33	61,1%	5	9,3%	54	100,0%
Toplam	210	11,4%	1440	78,4%	187	10,2%	1837	100,0%

Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.

Evet Katılıyorum	92	12,4%	569	76,8%	80	10,8%	741	100,0%
Hayır Katılmıyorum	66	9,0%	633	86,2%	35	4,8%	734	100,0%
Kararsızım	48	14,5%	217	65,8%	65	19,7%	330	100,0%
Toplam	206	11,4%	1419	78,6%	180	10,0%	1805	100,0%

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=47,947$, $p<,000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda dini, bilimsel gelişme önünde bir engel olarak görmektedirler.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=52,749$, $p<,000$). Ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dini, bilimsel gelişme önünde bir engel olarak görmektedirler.
- Ergenlerin ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünme oranı ile “Din bilimsel ve teknolojik gelişmelere bir engeldir” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=71,673$, $p<,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dini, bilimsel gelişme önünde bir engel olarak görmektedirler.

D. Bilim Karşısında Dine İhtiyaç Kalmayacak

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” ifadesine katılım oranlarının %14,6 olduğu katılmayanların oranının ise %69,0 olduğu görülmektedir.

Tablo 227 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak

Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak	f	%
Evet Katılıyorum	271	14,6
Hayır Katılmıyorum	1281	69,0
Kararsızım	305	16,4
Toplam	1857	100,0

Ergenlerin yaş durumu ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=71,355$, $p<,000$). Veriler “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” İfadesine katılım oranlarının yaşın yükselmesinin aksine düştüğünü göstermektedir. Nitekim en düşük katılım oranı %53,3 ile 12-24 yaş grubuna ait iken bu oran 19-24 yaş grubunda %10,4’e düşmüştür.

Tablo 228 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve yaş düzeyi

		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	N	73	103	95	271
	%	21,6%	17,0%	10,4%	14,6%
Hayır Katılmıyorum	N	180	397	704	1281
	%	53,3%	65,5%	77,1%	69,0%
Kararsızım	N	85	106	114	305
	%	25,1%	17,5%	12,5%	16,4%
Toplam	N	338	606	913	1857
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumu ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=4,483$, $p>,106$). Ancak veriler erkeklerin “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” İfadesine katılım oranlarının (%16,2) Kızlara (%12,9) göre az da olsa yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 229 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve cinsiyet durumu

		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	140	127	267
	%	16,2%	12,9%	14,5%
Hayır Katılmıyorum	f	582	698	1280
	%	67,2%	71,2%	69,3%
Kararsızım	f	144	156	300
	%	16,6%	15,9%	16,2%
Toplam	f	866	981	1847
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumu ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=89,275$, $p<,000$). Veriler “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” İfadesine %21,6 ile en yüksek katılımın ortaokul öğrencilerinde %4,5 ile en düşük katılımın ise ön lisans öğrencilerine ait olduğunu ve özellikle

söz konusu ifadeye katılmama oranlarının eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak arttığını göstermektedir. Fakat burada %88,4 ile en yüksek oranın ön lisans öğrencilerine ait oluşu dikkat çekmektedir

Tablo 230 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve eğitim düzeyi

		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet Katılıyorum	f	73	103	27	7	61	271
	%	21,6%	17,0%	18,4%	4,5%	10,0%	14,6%
Hayır Katılmıyorum	f	180	397	101	137	466	1281
	%	53,3%	65,5%	68,7%	88,4%	76,3%	69,0%
Kararsızım	f	85	106	19	11	84	305
	%	25,1%	17,5%	12,9%	7,1%	13,7%	16,4%
Toplam	f	338	606	147	155	611	1857
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada katılımcıların %77,7'sinin kesinlikle katılıyorum/katılıyorum cevabını verdikleri, %13,8'inin ise kesinlikle katılmıyorum/katılmıyorum cevabını verdikleri görülmektedir²⁴⁴.

Tablo 231 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve dini bilgi durumu

		Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak.						Toplam	
		Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım			
		f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?									
Kendi kendime okuyup araştırarak	35	19,7%	120	67,4%	23	12,9%	178	100,0%	
Ailemden	162	14,5%	777	69,4%	181	16,2%	1120	100,0%	
Din görevlilerinden	19	13,2%	110	76,4%	15	10,4%	144	100,0%	
Okullardan	13	9,8%	91	68,9%	28	21,2%	132	100,0%	
Medyadan	3	23,1%	6	46,2%	4	30,8%	13	100,0%	
Diğer	35	13,8%	169	66,8%	49	19,4%	253	100,0%	
Toplam	267	14,5%	1273	69,2%	300	16,3%	1840	100,0%	
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?									
Çok bilgili	36	21,2%	107	62,9%	27	15,9%	170	100,0%	
Bilgili	100	15,5%	452	70,0%	94	14,6%	646	100,0%	
Normal	107	11,8%	652	71,9%	148	16,3%	907	100,0%	
Az bilgili	22	19,5%	59	52,2%	32	28,3%	113	100,0%	
Toplam	265	14,4%	1270	69,2%	301	16,4%	1836	100,0%	

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” ifadesine katılım durumları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” ifadesine katılım durumları

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=17,917$, $p>.056$). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” ifadesini en yüksek onaylama oranına (%23,1) sahip olduklarını göstermektedir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en düşük oranla (%46,2) ifade etmişlerdir.

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” ifadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=30,045$, $p<.000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak.” İfadesine en yüksek (%49,4) oranda katılmaktadırlar. Bu ifadeye ikinci en yüksek katılımın ise dini bilgi seviyesi en düşük olanlarda gerçekleşmesi özellikle dikkat çekmektedir. Bu grup aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmama oranı en düşük (%52,2) gruptur.

Tablo 232 Bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacak düşüncesine katılım ve ailenin etkisi

Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak.								
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	243	13,9%	1227	70,2%	277	15,9%	1747	100,0%
Hayır	21	26,3%	38	47,5%	21	26,3%	80	100,0%
Toplam	264	14,4%	1265	69,2%	298	16,3%	1827	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	77	18,0%	282	66,0%	68	15,9%	427	100,0%
Dindar	140	11,9%	854	72,4%	186	15,8%	1180	100,0%
Az dindar	37	20,6%	109	60,6%	34	18,9%	180	100,0%
Dindar değil	14	28,0%	25	50,0%	11	22,0%	50	100,0%
Toplam	268	14,6%	1270	69,1%	299	16,3%	1837	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	135	18,0%	503	67,2%	110	14,7%	748	100,0%
Hayır Katılmıyorum	74	10,1%	567	77,2%	93	12,7%	734	100,0%
Kararsızım	51	15,4%	186	56,0%	95	28,6%	332	100,0%
Toplam	260	14,3%	1256	69,2%	298	16,4%	1814	100,0%

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” ifadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=18,839$, $p<.000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda bilimsel

ilerleme neticesinde dine ihtiyaç kalmayacağı düşüncesindedirler. Bu grupta kararsız oranı da çok daha düşüktür.

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” ifadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=928,961$, $p:,000$). Ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda bilimsel ilerleme neticesinde dine ihtiyaç kalmayacağı düşüncesindedirler. Bu grupta kararsız oranı da çok daha yüksektir.
- c. Ergenlerin ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünme oranları ile “Bilim ilerledikçe din önemini kaybedecek, sonunda herhangi bir dine ihtiyaç kalmayacak” ifadesine katılım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=69,979$, $p:,000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda bilimsel ilerleme neticesinde dine ihtiyaç kalmayacağı düşüncesindedirler.

E. Dini Gösterdiği Gerçekler ve İlim ile Felsefenin Gösterdiği gerçekler

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür” ifadesine katılım oranlarının %53,0 olduğu katılmayanların oranının ise %23,3 olduğu görülmektedir.

Tablo 233 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım

Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.	f	%
Evet Katılıyorum	985	53,0
Hayır Katılmıyorum	433	23,3
Kararsızım	440	23,7
Toplam	1858	100,0

Ergenlerin yaş durumu ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=20,213$, $p:,000$). Veriler “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılım oranlarının yaşın yükselmesine paralel olarak arttığını göstermektedir. Nitekim en düşük katılım oranı %45,5 ile 12-14 yaş grubuna ait iken bu oran 19-24 yaş grubunda %57,7’ye yükselmiştir.

Tablo 234 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve yaş düzeyi

		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	f	155	304	526	985
	%	45,5%	50,2%	57,7%	53,0%
Hayır Katılmıyorum	f	84	148	201	433
	%	24,6%	24,5%	22,0%	23,3%
Kararsızım	f	102	153	185	440
	%	29,9%	25,3%	20,3%	23,7%
Toplam	f	341	605	912	1858
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet durumu ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=,135$, p:;935).

Tablo 235 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve cinsiyet durumu

		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	f	455	525	980
	%	52,6%	53,4%	53,0%
Hayır Katılmıyorum	f	204	226	430
	%	23,6%	23,0%	23,3%
Kararsızım	f	206	232	438
	%	23,8%	23,6%	23,7%
Toplam	f	865	983	1848
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumu ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=40,649$, p:;000). Veriler “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılım oranlarının eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak arttığını göstermektedir. Nitekim en düşük katılım oranı %45,5 ile ortaokul öğrencilerine ait iken bu oran ön lisans öğrencilerinde %69,7’ye yükselmiştir. Burada dikkat çeken nokta lisans öğrencilerinde bu oranın tekrar düşmüş olmasıdır.

Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada “Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum.” ifadesine kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabını verenlerin toplam oranı %9,9 kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı da %77,9’dur²⁴⁵. Aynı çalışmada “Kuran, bu zamandaki birçok teknolojik gelişmenin ilham kaynağı olmuştur.” İfadesine kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabını verenlerin toplam oranı

245 Yaman, *İstanbul Büyükşehirmece’de Lise Öğrencilerinin Din Algısı*, 58.

%63,9 ve kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı da %12,1'dir²⁴⁶

Tablo 236 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve eğitim durumu

Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.	Eğitim düzeyi	Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
	f	155	304	86	108	332	985
Evet Katılıyorum	%	45,5%	50,2%	60,1%	69,7%	54,1%	53,0%
	ft	84	148	36	15	150	433
Hayır Katılmıyorum	%	24,6%	24,5%	25,2%	9,7%	24,4%	23,3%
	f	102	153	21	32	132	440
Kararsızım	%	29,9%	25,3%	14,7%	20,6%	21,5%	23,7%
	ft	341	605	143	155	614	1858
Toplam	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada “Din, bilim ve teknolojik gelişmelere bir engeldir.” ifadesine kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabını verenlerin toplam oranı %12,4 kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı da %76,1'dir²⁴⁷. Diğer bir çalışmada ise kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum cevabını verenlerin toplam oranı %86,7 iken kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum cevabını verenlerin toplam oranı %6,9'dur²⁴⁸.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=30,501$, p:.,001). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” ifadesini en düşük onaylama oranına (%21,4) sahip olduklarını göstermektedir. En yüksek onaylama ise dini bilgi kaynağı din görevlileri olan ergenlerdir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en yüksek oranla (%464,3) ifade etmişlerdir.

²⁴⁶ Yaman, *İstanbul Büyükşehirmece'de Lise Öğrencilerinin Din Algısı*, 64.

²⁴⁷ Yaman, *İstanbul Büyükşehirmece'de Lise Öğrencilerinin Din Algısı*, 66.

²⁴⁸ Ceylan, *Lise Öğrencilerinin Din Algısı*, 57.

Tablo 237 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve dini bilgi durumu

	Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.							
	Evet Katılıyo- rum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime oku- yup araştırarak	82	46,1%	59	33,1%	37	20,8%	178	100,0%
Ailemden	616	55,0%	236	21,1%	269	24,0%	1121	100,0%
Din görevlilerinden	83	57,6%	29	20,1%	32	22,2%	144	100,0%
Okullardan	73	55,3%	32	24,2%	27	20,5%	132	100,0%
Medyadan	3	21,4%	9	64,3%	2	14,3%	14	100,0%
Diğer	122	48,4%	63	25,0%	67	26,6%	252	100,0%
Toplam	979	53,2%	428	23,2%	434	23,6%	1841	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	72	42,6%	59	34,9%	38	22,5%	169	100,0%
Bilgili	369	57,5%	143	22,3%	130	20,2%	642	100,0%
Normal	483	53,0%	192	21,1%	237	26,0%	912	100,0%
Az bilgili	54	47,4%	33	28,9%	27	23,7%	114	100,0%
Toplam	978	53,2%	427	23,2%	432	23,5%	1837	100,0%

b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=25,502$, $p<,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanlar “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılmama oranı da %34,9 ile yüksek olan gruptur.

Tablo 238 Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür düşüncesine katılım ve ailenin etkisi

	Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.							
	Evet Katılıyo- rum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	948	54,2%	389	22,3%	411	23,5%	1748	100,0%
Hayır	25	30,5%	35	42,7%	22	26,8%	82	100,0%
Toplam	973	53,2%	424	23,2%	433	23,7%	1830	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	229	53,8%	102	23,9%	95	22,3%	426	100,0%
Dindar	657	55,8%	244	20,7%	277	23,5%	1178	100,0%
Az dindar	70	38,9%	57	31,7%	53	29,4%	180	100,0%
Dindar değil	19	35,2%	25	46,3%	10	18,5%	54	100,0%
Toplam	975	53,0%	428	23,3%	435	23,7%	1838	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	432	57,8%	149	19,9%	167	22,3%	748	100,0%
Hayır Katılmıyorum	402	54,6%	201	27,3%	133	18,1%	736	100,0%
Kararsızım	132	40,2%	68	20,7%	128	39,0%	328	100,0%
Toplam	966	53,3%	418	23,1%	428	23,6%	1812	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=22,779$, $p<.000$). Aileleri tarafından çocuklukta dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenler bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dini gerçeklerin bilimsel ve felsefi gerçeklerden üstün olduğuna inanmaktadırlar.
- Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=36,366$, $p<.000$). Ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenler ailelerinin dindar olduğunu söyleyen ergenlere göre daha düşük bir oranda dini gerçeklerin bilimsel ve felsefi gerçeklerden üstün olduğuna inanmaktadırlar.
- Ergenlerin ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünme oranı ile “Dinin gösterdiği gerçekler, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstündür.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=66,319$, $p<.000$). Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda dini gerçeklerin bilimsel ve felsefi gerçeklerden üstün olduğuna inanmaktadırlar.

1.1.16. Hurafelere Bakış

A. Türbe Ziyaretlerine Bakış

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur” ifadesine katılım oranlarının %24,5 olduğu katılmayanların oranının ise %44,1 olduğu görülmektedir.

Tablo 239 Türbe ziyaretlerine bakış

Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.	f	%
Evet Katılıyorum	452	24,5
Hayır Katılmıyorum	581	44,1
Kararsızım	905	31,5
Toplam	100,0	100,0

Ergenlerin yaş durumları ile “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=4105,641$, $p<.000$). Veriler, yaş düzeyi yükseldikçe “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine katılım oranının düştüğünü göstermektedir. Nitekim 12-14 yaş grubunda bu oran %32,4 iken 19-24 yaş grubunda %20,4’e düşmüştür.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada 18-24 yaş aralığı katılımcılarının sadece %7,7'sinin bir ihtiyacını türbe veya yatırdan dilemenin doğru olduğuna inandıkları görülmektedir. Bun yanlış bulanların oranı ise %85,6'dır²⁴⁹.

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine dair düşünceleri istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=18,313$, $p<0,050$). Veriler, dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenlerin Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” ifadesini en düşük onaylama oranına (%14,3) sahip olduklarını göstermektedir. En yüksek onaylama (%27,6) ise il dini bilgi kaynağı din görevlileri olan ergenlerdir. Dini bilgilerini medyadan edindiğini söyleyenler aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmadıklarını da en yüksek oranla (%57,1) ifade etmişlerdir.

Tablo 243 Türbe ziyaretlerine bakış ve dini bilgi durumu

	Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.							
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	Katılıyorum		Katılmıyorum					
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	31	17,4%	99	55,6%	48	27,0%	178	100,0%
Ailemden	298	26,6%	463	41,4%	358	32,0%	1119	100,0%
Din görevlilerinden	38	27,0%	62	44,0%	41	29,1%	141	100,0%
Okullardan	26	20,2%	62	48,1%	41	31,8%	129	100,0%
Medyadan	2	14,3%	8	57,1%	4	28,6%	14	100,0%
Diğer	55	21,9%	116	46,2%	80	31,9%	251	100,0%
Toplam	450	24,6	810	44,2	572	31,2	1832	100,0
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	46	27,7%	73	44,0%	47	28,3%	166	100,0%
Bilgili	187	29,2%	254	39,7%	199	31,1%	640	100,0%
Normal	193	21,3%	418	46,0%	297	32,7%	908	100,0%
Az bilgili	22	19,6%	60	53,6%	30	26,8%	112	100,0%
Toplam	448	24,5%	805	44,1%	573	31,4%	1826	100,0%

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=19,134$, $p<0,004$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi en düşük olanlar “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesinin en düşük (%19,6) oranda katılmaktadırlar. Bu grup aynı zamanda söz konusu ifadeye katılmama noktasında da en yüksek (%53,6) orana sahiptirler.

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- a. Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=,3954$, $p>,138$). Ancak veriler, aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilmeyen ergenlerin, türbe ziyaretlerinin dileklerin kabulüne vesile olmasına dair daha olumsuz bir kanaate sahip olduklarını göstermektedir. Nitekim aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiklerini söyleyen ergenlerin “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine katılım oranı %24,9 iken bu oran aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlerde %15,2’ye düşmektedir.

Tablo 244 Türbe ziyaretlerine bakış ve ailenin etkisi

	Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	f%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	434	24,9%	761	43,7%	545	31,3%	1740	100,0%
Hayır	12	15,2%	38	48,1%	29	36,7%	79	100,0%
Toplam	446	24,5%	799	43,9%	574	31,6%	1819	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	136	32,3%	148	35,2%	137	32,5%	421	100,0%
Dindar	268	22,9%	538	45,9%	366	31,2%	1172	100,0%
Az dindar	32	17,6%	95	52,2%	55	30,2%	182	100,0%
Dindar değil	10	19,6%	26	51,0%	15	29,4%	51	100,0%
Toplam	446	24,4%	807	44,2%	573	31,4%	1826	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	218	29,4%	301	40,6%	223	30,1%	742	100,0%
Hayır Katılmıyorum	161	21,8%	396	53,7%	180	24,4%	737	100,0%
Kararsızım	62	18,7%	105	31,7%	164	49,5%	331	100,0%
Toplam	441	24,4%	802	44,3%	567	31,3%	1810	100,0%

- b. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=27,899$, $p<,000$). Veriler, ailelerini dindar olarak niteleyen ergenlerin, türbe ziyaretlerinin dileklerin kabulüne vesile olmasına dair daha olumlu bir kanaate sahip olduklarını göstermektedir. Nitekim ailelerini dindar olarak niteleyen ergenlerin “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine katılım oranı %32,3 iken bu oran ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerde %19,6’ya düşmektedir.

c. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=89,513$, $p<.000$). Veriler, ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıklarını söyleyen ergenlerin, türbe ziyaretlerinin dileklerin kabulüne vesile olmasına dair daha olumlu bir kanaate sahip olduklarını göstermektedir. Nitekim ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıklarını söyleyen ergenlerin “Türbe ziyareti, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olur.” İfadesine katılım oranı %29,4 iken bu oran ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalışmadıklarını söyleyen ergenlerde %21,8’e düşmektedir. Ayrıca ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetme durumu hakkında kararsız olanların söz konusu ifadeye katılım oranlarının en düşük (%18,7) olduğu dikkati çekmektedir.

B. Özel Günlerde Mevlit Okutmaya Bakış

Tablo verileri değerlendirildiğinde ergenlerin “40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir” ifadesine katılım oranlarının %33,8 olduğu katılmayanların oranının ise %25,7 olduğu görülmektedir.

Tablo 245 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış

40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.	f	%
Evet Katılıyorum	625	33,8
Hayır Katılmıyorum	475	25,7
Kararsızım	748	40,5
Toplam	1848	100,0

ANAR tarafından yapılan araştırmada katılımcıların %70,2’si mevlit okuttuğunu, %93,7’si de türbe ve yatır ziyareti yaptığını söylemiştir²⁵⁰. 15-24 yaş aralığında ise katılımcıların %60,1’i mevlit okuttuğunu, %56,3’ü ise de türbe ve yatır ziyareti yaptığını söylemiştir²⁵¹.

Tablo 246 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve yaş düzeyi

40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.		Yaş Grubu			Toplam
		12-14	15-18	19-24	
Evet Katılıyorum	N	114	215	296	625
	%	34,1%	35,6%	32,5%	33,8%
Hayır Katılmıyorum	N	67	145	263	475
	%	20,1%	24,0%	28,9%	25,7%
Kararsızım	N	153	244	351	748
	%	45,8%	40,4%	38,6%	40,5%
Toplam	N	334	604	910	1848
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

250 ANAR, *Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması*, 99.

251 ANAR, *Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması*, 101.

Ergenlerin yaş durumları ile belirli günlerde mevlit okutulması gerektiğine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=12,621$, $p:0,13$). Veriler belirli günlerde mevlit okutmanın gerekliliğine katılım oranının %35,6 ile en yüksek olarak 15-18 yaş grubunda ve %32,5 ile en düşük olarak ta 19-24 yaş grubunda olduğunu göstermektedir. Dolayısı ile ergenlerin halk arasında oldukça yaygın olan bu uygulamayı onaylama noktasında çoğunlukla kararsız kaldıkları söylenebilir. Söz konusu ifadeyi onaylamama oranının da yaşın artmasına karşın düştüğü dikkat çekmektedir. Nitekim onaylamama noktasında %28,9 ile en yüksek orana 19-24 yaş grubu sahip görünmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırmada ise daha farklı bir sonuç çıkmıştır. Söz konusu araştırmada her ne kadar soru mevlit okutmak olarak değil de belirli günlerde yemek vermek olarak sorulsa da halk arasında bu belirli günlerde verilen yemeklerin aynı zamanda mevlit okutulmak için düzenlendiği bilinen bir durumdur. Diyanet'in araştırmasında 18-24 yaş aralığı katılımcılarının Ölünün arkasından 7.,40., 52. Gün yemeği vermeyi doğru bulanların oranı %62,3, yanlış bulanların oranı ise %23,4'tür²⁵². Görüldüğü gibi bu araştırma sonuçlarına göre bu tür tutumları onaylama oranı çok daha yüksektir.

Tablo 247 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve cinsiyet

40., 52. vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.		Cinsiyetiniz		Toplam
		Erkek	Kız	
Evet Katılıyorum	N	282	342	624
	%	32,8%	35,0%	33,9%
Hayır Katılmıyorum	N	225	248	473
	%	26,2%	25,4%	25,7%
Kararsızım	N	353	388	741
	%	41,0%	39,7%	40,3%
Toplam	N	860	978	1838
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin cinsiyet ile belirli günlerde mevlit okutulması gerektiğine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=,969$, $p:0,616$). Ancak çok önemli bir farklılık oluşturmaya da Kızlar erkekler göre belirli günlerde mevlit okutmanın gerekliliğine daha çok katılmaktadırlar.

Tablo 248 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve yaş düzeyi

40., 52. vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.		Eğitim düzeyi					Toplam
		Ortaokul	Lise	Lise Mezunu	Ön Lisans	Lisans	
Evet	f	114	215	53	70	173	625
Katılıyorum	%	34,1%	35,6%	36,3%	45,2%	28,4%	33,8%
Hayır	f	67	145	45	29	189	475
Katılmıyorum	%	20,1%	24,0%	30,8%	18,7%	31,0%	25,7%
Kararsızım	f	153	244	48	56	247	748
	%	45,8%	40,4%	32,9%	36,1%	40,6%	40,5%
Toplam	f	334	604	146	155	609	1848
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ergenlerin eğitim durumları ile belirli günlerde mevlit okutulması gerektiğine dair düşünceleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=33,151$, $p<.000$). Veriler, belirli günlerde mevlit okutulması gerekliliğine en düşük katılımın (%28,4) lisans öğrencilerinde olduğunu ayrıca bu sonuca uygun olarak mevlit okutmanın gerekliliğine katılmama noktasında da en yüksek oranın (%31,0) yine aynı gruba ait olduğunu göstermektedir. ANAR tarafından yapılan araştırmada daha farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırmada lise eğitim düzeyinde olan katılımcıların %68,7'si mevlit okuttuğunu, %59,6'sı ise türbe ve yatır ziyareti yaptığını ifade ederken üniversite eğitim düzeyinde olan katılımcılarda oranlar mevlit okuttum seçeneği için %56,3 ve türbe ve yatır ziyareti yaptığım seçeneği için de %46,4'tür²⁵³.

Tablo 249 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve dini bilgi durumu

	40., 52. vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.							
	Evet		Hayır		Kararsızım		Toplam	
	Katılıyorum		Katılmıyorum					
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dini bilgilerinizi kimden veya nereden öğrendiniz?								
Kendi kendime okuyup araştırarak	57	32,2%	60	33,9%	60	33,9%	177	100,0%
Ailemden	391	34,9%	265	23,7%	464	41,4%	1120	100,0%
Din görevlilerinden	55	38,2%	38	26,4%	51	35,4%	144	100,0%
Okullardan	43	33,1%	33	25,4%	54	41,5%	130	100,0%
Medyadan	1	7,1%	9	64,3%	4	28,6%	14	100,0%
Diğer	71	28,7%	68	27,5%	108	43,7%	247	100,0%
Toplam	618	33,7%	473	25,8%	741	40,4%	1832	100,0%
Dini bilgiye sahip olma açısından kendinizi nasıl bulursunuz?								
Çok bilgili	68	40,2%	54	32,0%	47	27,8%	169	100,0%
Bilgili	253	39,2%	161	24,9%	232	35,9%	646	100,0%
Normal	275	30,5%	218	24,2%	409	45,3%	902	100,0%
Az bilgili	27	24,3%	33	29,7%	51	45,9%	111	100,0%
Toplam	623	34,1%	466	25,5%	739	40,4%	1828	100,0%

Bu bölümde ergenler için dini bilgi durumları ile belirli günlerde mevlit okutulması gerektiğine dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

- Ergenlerin dini bilgi kaynakları ile “40., 52. vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=25,259$, $p<.005$). Veriler, dini bilgilerini din görevlilerinden edindiğini söyleyenlerin belirli günlerde mevlit okutulması gerektiğini onaylamada en yüksek orana (%38,2) sahip olduklarını göstermektedir. En düşük onaylama oranı ise (%7,1) ise dini bilgi kaynağı medya olan ergenlere aittir. Ayrıca mevlit okutulması gerekliliğine katılmama noktasında da en yüksek oranın %64,3 ile yine dini bilgi kaynağı medya olan ergenlere aittir. Bunun sebebi olarak medyada daha çok geleneksel dini bilgi

ve anlatılar dışındaki paylaşımların bulunması ve tartışılması gösterilebilir.

- b. Ergenlerin dini bilgiye sahip olma dereceleri ile “40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=33,685$, $p:,000$). Tablo verilerine göre dini bilgiye sahip olma derecesi düştükçe mevlit okutmanın gerekliliğine katılma oranı da düşmektedir. Nitekim mevlit okutmanın gerekliliğine en yüksek katılım (%40,2) dini bilgi seviyesi en yüksek olanlarda iken en düşük katılım (%24,3) dini bilgi seviyesi en düşük olanlardadır.

Tablo 250 Özel günlerde mevlit okutmaya bakış ve ailenin etkisi

	40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.							
	Evet Katılıyorum		Hayır Katılmıyorum		Kararsızım		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çocuklukta dini konularda aileniz tarafından bilgilendirildiniz mi?								
Evet	593	34,1%	442	25,4%	706	40,6%	1741	100,0%
Hayır	23	28,4%	25	30,9%	33	40,7%	81	100,0%
Toplam	616	33,8%	467	25,6%	739	40,6%	1822	100,0%
Ailenizin dini yaşam durumunu nasıl değerlendirirsiniz?								
Çok dindar	177	41,6%	105	24,7%	143	33,6%	425	100,0%
Dindar	377	32,2%	294	25,1%	500	42,7%	1171	100,0%
Az dindar	52	28,9%	55	30,6%	73	40,6%	180	100,0%
Dindar değil	14	27,5%	18	35,3%	19	37,3%	51	100,0%
Toplam	620	33,9%	472	25,8%	735	40,2%	1827	100,0%
Ailem dini inançlarını, kendi düşüncelerini bana benimsetmeye çalışıyor.								
Evet Katılıyorum	286	38,6%	181	24,4%	274	37,0%	741	100,0%
Hayır Katılmıyorum	248	33,7%	214	29,1%	273	37,1%	735	100,0%
Kararsızım	73	22,0%	70	21,1%	189	56,9%	332	100,0%
Toplam	607	33,6%	465	25,7%	736	40,7%	1808	100,0%

Bu bölümde ailelerin ergenler üzerindeki dini konularda bilgilendirmeleri, dindarlık dereceleri ve kendi inanç/düşüncelerini onlara benimsetmeye çalışmaları ile ergenlerin belirli günlerde mevlit okutulması gerektiğine dair düşünceleri arasındaki ilişki ele alınacaktır.

Ergenlerin aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilme durumları ile “40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($X^2=1,641$, $p:,440$).

- a. Ergenlerin ailelerinin dini yaşama durumları ile “40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=20,714$, $p:,002$). Veriler, aile dindarlık seviyesi azaldıkça mevlit okutmaya olumsuz bakış oranının arttığını göstermektedir. Nitekim ailelerini çok dindar olarak niteleyen ergenlerde “40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.” İfadesine katılım oranı %41,6 iken ailelerini dindar olarak görmeyen ergenlerde bu oran %27,5'e düşmektedir.

- b. Ergenlerin ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım durumları ile “40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.” İfadesine katılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($X^2=51,684$, $p<.000$). Veriler, ailelerinin kendilerine inançlarını benimsetmeye çalıştıklarını düşünen ergenlerde mevlit okumaya daha olumlu baktıklarını göstermektedir. Nitekim ailelerinin kendilerine inançlarını benimsetmeye çalıştıklarını düşünen ergenlerde “40., 52, vb. günlerde mevlit okutmak gerekmektedir.” İfadesine katılım oranı %38,6 iken ailelerinin kendilerine inançlarını benimsetmeye çalışmadıklarını düşünen ergenlerde bu oran %33,7’ye düşmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Araştırma sonuçları ana başlıklarıyla değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1. Din Algısı: Ergenlerin büyük bir çoğunluğu (%77,2) dini, Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamı olarak kabul etmektedirler. Din hakkında tamamen olumsuz algıya sahip olanların oranı ise toplamda %3,8'dir. Büyük bir çoğunluğunun dini inanç ve değerlere bağlı olduğu ancak ibadetlerini yeterince yapamadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Nitekim dini inanç ve değerlere bağlı olmayıp bunları çağdışı bulduğunu söyleyenlerin oranı sadece %1,3'tür. Büyük bir çoğunluğunun dini emir ve yasaklara olumsuz bakmadıkları dikkat çekmektedir. Nitekim dini emir ve yasakların çağımızın şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %17,6'dır.
2. Kur'an-ı Kerim'e Bakış: katılımcı ergenlerin çok büyük bir bölümünün (%83,5) Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve hiçbir harfinin değişmediğine inandıkları, %3,4'ünün de Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmadıkları belirlenmiştir. Ergenlerin %28,1'i Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden çok iyi derecede okuduğunu ifade ederken Kur'an-ı Kerim mealini sürekli okuyanların oranının %11,3 olduğu ara sıra okuyanların oranının ise %70,5 olduğu görülmektedir. Kur'an-ı kerim ve diğer dini eserleri ara sıra okuduğunu söyleyenlerin oranı %51,1 iken hiç okumam diyenlerin oranının ise %4,4'te kalması dikkat çekicidir
3. Din-Toplum İlişisine Bakış: Din-toplum ilişkisi açısından ergenlerin büyük bir kısmının dini, toplum açısından önemli bir kurum olarak gördükleri söylenebilir. Zira katılımcıların %63,9'unun toplum huzurunun sağlanması ve korunması noktasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünürken %74,5'inin dini toplumsal huzuru bozucu bir unsur olarak kabul etmedikleri görülmektedir.
4. Hz. Muhammed'e Bakış: Katılımcıların %92,5'inin "Hz. Muhammed (a.s.)'ın Allah'ın kulu ve resulü olduğuna inanıyorum ve bu konuda hiçbir şüphe duymuyorum" düşüncesinde oldukları %1,4'ünün "Peygamber sıfatıyla böyle bir kişinin yaşadığından emin değilim." düşüncesinde oldukları görülmektedir.
5. Allah İnancı: Ergenlerin büyük bir çoğunluğunun (%71,1) Allah inançlarının bir anlamda tahkiki iman diye de ifade edilen araştırma ve sorgulamaya ve devamında oluşan bilgiye dayanan bir inanç olduğu görülmektedir. Katılımcıların %13,4'ü ise inanmakla beraber bazı şüphelere sahip iken %1,3'ü de çevre etkisiyle Allah'a inandıklarını belirtmişlerdir. Allah'a inanmadıklarını söyleyenlerin oranı ise %1,6 olarak tespit edilmiştir.

6. Din-Aile İlişkisi: Ergenlerin %63,7'sinin ailelerinin dini yaşantı olarak dindar olduklarını, %23,4'ü ise ailelerinin çok dindar olduklarını düşündükleri görülmektedir. Katılımcıların tamamına yakının çocuklukta aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiklerini söylerken %41,1'inin ise ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştığını düşündükleri görülmektedir.
7. Dini Bilgi: Katılımcı ergenlerin % 49,3'ünün kendilerini dini bilgi açısından normal, %34,8'inin bilgili ve %9,4'ünün de çok bilgili olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Ergenlerin %61,2'sinin dini bilgilerinin kaynağı olarak ailelerini gösterdiği dikkat çekmektedir. En az tercih edilen dini bilgi kaynağı ise medya (%0,7) olmuştur.
8. Din-Sosyal Medya: Ergenlerin sosyal medyayı dini bilgi edinmede yardımcı bir araç olarak görenlerin oranının %32,6 olduğu görülmektedir. Medya ve sinemada karşılaştıkları farklı dini görüş ve düşüncelerin, kendilerini diğer dinleri ve dini grupları araştırmaya sevk ettiğini söyleyenlerin oranının %40,2 olduğu görülmektedir. Ergenlerin tv/sinema tarafından dini değerlerin yıpratıldığını ve bu durumun kendilerinin zoruna gittiğini düşünenlerin oranının %58,6 olduğu görülmektedir. "Medya, dini şüphe krizimi alt edebilmemde olumsuz etki eder" ifadesine katılanların oranı %26,5'tir. Yani ergenler medyayı aslında dini bilgi kaynağı olarak çok fazla kullanmamakla beraber yine de sosyal medyayı dini alanı araştırmada kullandıkları ancak çok fazla etkilenmedikleri söylenebilir.
9. İçki İçme: Ergenlerin %16,4'ünün çok özel günlerde aşırıya kaçmadan içki içilmesini sakıncalı bulmadıkları %70,6'sının ise bu durumu sakıncalı buldukları görülmektedir.
10. Duanın Kabul Olması: Ergenlerin %88,8'inin Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğine inandığı, %4,1'inin ise inanmadığı görülmektedir. Dolayısıyla büyük bir çoğunluğu duaların kabul edilebileceği düşüncesindedirler.
11. İbadetler Bakışı: Ergenlerin %29,8'inin ibadetleri sürekli yerine getirdiklerini söylerken hiçbir zaman yerine getirmediklerini söyleyenlerin oranı sadece %3,6'dır. En çok yapılan ibadet olarak ise oruç ibadeti tercih edilmiştir. Ergenlerin %39,3'ünün ibadetleri her inanan kendi dilinde yapmalıdır ifadesine katıldıkları, %34,6'sının ise bu ifadeye katılmadıkları görülmektedir.
12. Katılımcıların yaklaşık %60'ının din görevlileri hakkında bir en az bir yönden olumsuz düşünceye sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bu durumun aslında güzel örneklik bakımından önemli bir sıkıntı yaratacağı aşikârdır.
13. Gündelik Hayat ve Din: Ergenlerin yarısından fazlası için gündelik hayatta din önemli bir kurum olarak değerlendirilmektedir. Nitekim katılımcıların %69,4'ünün gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah hassasiyeti taşıdıkları, %73,9'unun, dini inançların insan hayatında önemli bir yeri olduğu ifadesine

katıldıkları ve %66,6'sının da günlük yaşantılarında karşılaştıkları sorunların çözümünde dini inançlarından güç aldıklarını söyledikleri görülmektedir.

14.Din-Ekonomi: Ergenlerin büyük bir çoğunluğu ekonomik sıkıntılarla baş etmelerinde dini çeşitli derecelerde etkili görmektedirler. Zira katılımcıların sadece %23,8'inin dini hiçbir zaman ekonomik sıkıntılarla baş etmede bir etken olarak dikkate almadıkları görülmektedir. Ergenlerin %39,8'inin faizsiz bankacılığı İslam'a uygun buldukları, %15,9'unun da faiz ile aralarında bir fark olduğunu düşünmedikleri, %44,6'sının ise müslümanların faize hiçbir zaman dikkat etmedikleri cevabını verdikleri görülmektedir.

15.Din-Ahlak: Dindar olmayı aynı zamanda ahlaklı olmak olarak görenlerin oranı %48,2 iken dindar insanın ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir olduğunu düşünenlerin oranı %38,6'dır. Ahlaklı yaşadığım sürece neye inandığım pek de önemli değil." ifadesine katılım oranı ise %24,1'dir. Yani ergenlerin yaklaşık yarısının din ile ahlak arasında bir bağ kurduğu söylenebilir.

16.Din-Bilim: Ergenlerin yarıdan fazlasının Din bilim ilişkisinde dini önemli gördükleri söylenebilir. Nitekim bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız bulanların oranı %12,0 iken Kur'an'ı, bu zamanda ki birçok teknolojinin gelişiminin ilham kaynağı olarak görenlerin oranı %53,0'tür. Yine dinin bilimsel gelişmelere engel olduğunu söyleyenlerin oranı %11,7 ve bilimin ilerlemesi ile dine ihtiyaç kalmayacağı görüşüne katılanların oranı %14,6 iken dinin gösterdiği gerçekleri, ilmin ve felsefenin gerçeklerinden üstün görenlerin oranı %53,0'tür.

17.Hurafelere Bakış: Türbe ziyaretlerinin, çeşitli dileklerin kabul edilmesine vesile olacağını düşünenlerin %24,5 iken bazı özel günlerde mevlit okutmanın gerekli olduğunu düşünenlerin oranı %33,8'dir. Burada inanç boyutunu daha çok ilgilendiren türbe ziyaretlerinin dileklerin kabulüne vesile olması düşüncesine katılım oranının daha düşük olduğu dikkat çekmektedir.

Değişkenler açısından veriler değerlendirildiğinde çıkan sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Yaş Değişkeni Açısından Değerlendirme: Araştırma verileri bir bütün olarak değerlendirildiğinde yaş düzeyinin ergenlerin din algısında anlamlı bir farklılığa yol açtığı net bir şekilde görülmektedir. Mesela dine olumsuz bakışın ve dini inanç ve değerlerin değişkenliğine inanma oranının yaşın yükselmesiyle doğru orantılı olarak arttığı söylenebilir. Dinin emir ve yasaklarıyla insan hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiği fikrine katılım oranının yaşın yükselmesinin aksine düştüğü görülürken dini emir ve yasakların günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiği ifadesini onaylamama oranı yaşın yükselmesine paralel olarak yükselmektedir. Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanma oranı yaşın yükselmesine paralel olarak artarken O'nu Arapça

metinden çok iyi okuyabilenlerin ve mealden sürekli okuyanların oranı düşmektedir. Din- Toplum ilişkisi açısından da dini toplumsal huzur açısından önemli görenlerin oranının yaşın yükselmesine paralel olarak artmaktadır. Yine Allah'ın varlığına kesin iman ve bunu akli/mantıki olarak delillendirme noktasında yaşın artmasına paralel olarak katılımın da arttığı dikkat çekmektedir. Hz. Peygamber'e bakış noktasında ise 15-18 yaş Hz. Peygamber hakkında daha olumsuz bir algıya sahip oldukları görülmektedir. Yaş düzeyi yükseldikçe ergenlerin ailelerini dindar görme oranı düşmektedir. 19-24 yaş grubunda ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığı inancı da daha düşük çıkmaktadır. Yaşın yükselmesinin aksine ergenlerde aileyi dini bilgi kaynağı olarak görme oranı düşmekte ancak kendi kendine okuyup araştırma oranı artmaktadır. Dini bilgiye sahip olma açısından ise yaş arttıkça kendilerini çok bilgili görme oranı düşmektedir.

Din ve medya ilişkisi bağlamında, ergenlerin yaş düzeyi arttıkça medyaya bakışın da değiştiği dikkat çekmektedir. Mesela en yüksek yaş grubu olan 19-24 yaş grubuna göre sosyal medya, ergenleri dini konularda araştırmaya sevk etmekte ancak çok da fazla bilgilendirici olmamaktadır. Benzer şekilde aynı yaş grubu dini değerlerin medya ve sinemada yıpratıldığını düşünerek daha çok rahatsız olmakta ancak medyanın dini şüphe krizi ile başa çıkmada daha az olumsuz etki ettiğini düşünmektedirler.

Özel günlerde içki içmede bir sakınca olduğunu düşünenlerin ve Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiği inananların en yüksek çıktığı grup 19-24 yaş grubudur. Yaş düzeyi yükseldikçe din görevlilerine olumlu bakışın azaldığı görülmektedir.

İbadetler noktasında yaş düzeyi arttıkça sürekli ibadet etme oranının düştüğü ancak ara sıra ibadet etme oranının ise yükseldiği görülürken 19-24 yaş grubunun vakit namazları için en yüksek orana ama oruç için en düşük orana sahip oldukları görülmektedir. Özellikle Yaş düzeyi yükseldikçe ibadetleri kendi dilinde yapmalıdır diyen ergenlerin oranının da arttığı dikkat çekmektedir.

Dini gündelik hayattaki yeri açısından bakıldığında yaş düzeyinin artması ile dini önemli görme oranının da arttığı görülmektedir. Mesela günlük problemlerin çözümünde dini inançların güç verdiği düşüncesine katılım oranı yaşla paralel olarak artmakta yine 19-24 yaş grubunun gündelik hayatlarında helal haram kriterine daha çok dikkat ettikleri görülmektedir.

Ekonomi-din ilişkisi bağlamında ise ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin hiçbir zaman etkili olmadığını söyleyenlerin oranının yaşın yükselmesine paralel olarak arttığı dikkat çekmektedir. Faizsiz bankacığa ve faiz kullanımında müslümanların dikkat etme durumlarına bakışta ergenlerin yaşının yükselmesi ile beraber olumsuz düşünceye daha çok sahip oldukları dikkat çekmektedir. Yani 18-24 yaş grubu diğerlerine göre daha yüksek oranda faizsiz bankacılığı İslam'a uygun görmemekte ve müslümanların faize dikkat etmedikleri görüşündedirler.

Din-Ahlak ilişkisi bağlamında, yaş yükseldikçe dindar olmanın aynı zamanda ahlaklı olmak anlamına geldiği düşüncesine katılmama oranının arttığı dikkat çekmektedir. Benzer olumsuz bakışın dindar insanın daha güvenilir olduğu düşüncesine katılma noktasında da ortaya çıktığı ve yaş yükseldikçe söz konusu ifadeye katılma oranının düştüğü görülmektedir.

Din-Bilim ilişkisi bağlamında yaşı yükseldikçe din-bilim ilişkisi için olumlu bakışın arttığı dikkat çekmektedir. Mesela Kur'an'ı günümüzde ki birçok teknolojinin kaynağı görme oranı ile bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız bulmama oranı yaş yükseldikçe artmaktadır. Diğer bir yönden dini, bilimsel gelişmeler için engel görme oranı ile bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacağı düşüncesine katılma oranı yaş yükseldikçe düşmekte, dinin gerçeklerini ilim ve felsefenin gerçeklerinden üstün görme oranı ise yükselmektedir.

Hurafelere bakış bağlamında yaş düzeyi yükseldikçe türbe ziyaretlerini dileklerin kabulüne vesile görenlerin oranının ve bazı özel günlerde mevlit okutmanın gerekliliğine katılmama oranının düştüğü dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak bütün bu veriler bize ergenlik sürecinde olgunlaşma ve eğitim düzeyindeki yükselmenin din konusunda daha bilinçli ve dikkatli olduğunu göstermektedir. Yine dini; toplum, ekonomi, bilim, medya ve güncel hayatta daha fazla önemli gördükleri dikkat çekmektedir.

2. Cinsiyet Değişkeni Açısından Değerlendirme: Cinsiyet değişkeninin araştırma sorularının çoğu açısından anlamlı bir farklılık yaratmadığı dikkat çekmektedir. Mesela din, inanç ve değerler ve ibadetlere bakışlarında ve dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği hususunda ve Kur'an'ı- Kerim'i Arapça metninden okuma durumunda, genel olarak toplum-din, medya-din, güncel hayat-din, ekonomi-din, ahlak-din, bilim-din ilişkisine ve içki içilmesine bakışta anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir. Benzer şekilde cinsiyet değişkeni din-toplum ilişkisine, Hz. Muhammed hakkındaki düşüncelerinde, Allah inançları, ailenin ergen üzerindeki etkisi, dini bilgiye sahip olma, ibadetlere, din görevlisine bakış gibi hususlarda anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Cinsiyet değişkeninin anlamlı farklılık yarattığı konular ise şu şekilde sıralanabilir;

Cinsiyet değişkeninin bazı sorular için ise anlamlı bir farklılığa yol açtığı görülmektedir. Mesela Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanma oranı erkeklerde daha yüksek iken Kur'an-ı Kerim'i mealinden sürekli okuma oranı ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri düzenli olarak her gün okuma oranı kızlarda daha yüksektir.

Erkeklerde ailelerini çok dindar görme oranı yüksek iken kızlarda ailelerini dindar olarak görme oranı daha yüksektir. Kızlarda medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım oranı erkeklere göre daha yüksek iken erkek katılımcılarda medyanın dini şüphelerle başa çıkmaya olumsuz etki ettiğine inanma oranı daha yüksektir. Yine kızların erkeklere göre gündelik hayatlarında helal ve

harama daha çok dikkat ettikleri, faizsiz bankacılığı İslam'a uygun bulma oranının erkeklere göre daha yüksek olduğu dikkat çekerken erkeklerde "Günümüz bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız buluyorum" ifadesine katılma oranı daha yüksektir.

3. Eğitim Düzeyi Değişkeni Açısından Değerlendirme: Eğitim düzeyinin ergenlerin din, inanç, değerlere, ibadetlere ve dini emir ve yasaklara bakışlarında önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Mesela dine bakışta lise öğrencilerinin diğer eğitim düzeylerine göre önemli ölçüde farklılaştığı dikkat çekmektedir. Ayrıca Ortaokul eğitim düzeyinde olan katılımcıların ibadetleri kaçırmama oranı ve dini emir ve yasakların insan hayatına kısıtlamalar getirdiğine inanma oranı diğer eğitim düzeylerine göre çok daha yüksektir. Yine dini emir ve yasakların günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiği ifadesini onaylama oranı en düşük ve onaylamama oranı en yüksek grubun ön lisans öğrencileri olduğu dikkat çekmektedir.

Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna ve bir harfinin bile değişmeden günümüze ulaştığına inanma oranı diğer eğitim düzeylerine göre ortaokul öğrencilerinde en düşük düzeyde iken Kur'an-ı Kerim'i Arapça metninden okumasını zayıf derecede bilenlerin (%10,9) ve hiç bilmeyenlerin (%8,6) oranının lisans öğrencilerinde en yüksek orana ulaşması dikkat çekmektedir. Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden hiç okumayanların lise öğrencilerinde en yüksek oranda olduğu ve ortaokul ve lise öğrencilerinde ise hiç okumam cevabını verenlerin oranının neredeyse sıfıra yakın olması dikkat çekicidir.

Üniversite öğrencilerinin diğer öğretim düzeylerine göre din-toplum ilişkileri noktasında özellikle toplumsal huzur için dini çok daha önemli gördükleri dikkat çekmektedir. Hz. Muhammed hakkındaki görüşlerin de eğitim düzeyine göre farklılaştığı ve özellikle ön lisans öğrencilerinin önemli ölçüde diğer gruplardan ayrıldığı görülmektedir. Allah inancı konusunda ise lisans öğrencilerinde inanmama oranının diğer gruplara göre fazla çıktığı dikkat çekmektedir. Hiçbir sorgulamaya ihtiyaç duymadan Allah'a inanıyorum diyenlerin oranının ise eğitim düzeyi yükseldikçe azaldığı ayrıca dikkat çekmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin ailelerini çok dindar görme oranının diğer gruplara göre çok yüksek olduğu, ön lisans ve lisans öğrencilerinin ise ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıkları düşüncesine katılım noktasında en düşük oranlara sahip oldukları dikkat çekmektedir. Dini bilgiye sahip olma açısından ise eğitim düzeyi yükseldikçe kendini dini konularda çok bilgili/bilgili görme oranlarının düştüğü dikkat çekmektedir. Dini bilgi kaynakları açısından aileyi en az tercih eden grubun lise mezunları ile lisans öğrencileri olduğu görülmektedir.

Medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım oranının en düşük çıktığı grubun ortaokul öğrencileri en yüksek çıktığı grubun ise lisans öğrencileri olduğu görülmektedir. Fakat buna rağmen dini şüphe krizlerini atlama

sürecinde medyadan en çok olumsuz etkilendiğini söyleyen grubun ortaokul öğrencileri olduğu görülmektedir. İçki içme ile ilgili olarak ise eğitim düzeyi arttıkça kararsız oranının arttığı ancak bazı günlerde içki içmede sakınca görmediğini söyleyenlerde en yüksek oranın lise öğrencilerine ait olduğu dikkat çekmektedir. Diğer yandan lise öğrencileri diğer gruplara göre daha düşük bir oranda duaların kabul edildiğine inanmaktadırlar.

Sürekli ibadet etme oranının ön lisans seviyesine kadar eğitim düzeyi yükseldikçe azaldığını göstermektedir. Ancak lisans öğrencilerinde düzenli ibadet etme oranı tekrar yükselmektedir. En çok dikkat edilen ibadetler konusunda bütün eğitim düzeylerinin benzer tutum içerisinde oldukları yani en çok dikkat edilen ibadetin oruç ibadeti olduğu ikinci sırada ise vakit namazlarının geldiği dikkat çekmektedir. Kendi dilinde ibadet konusunda ise en az destekleyenlerin ortaokul öğrencileri, en çok destekleyenlerin ise ön lisans ve lisans öğrencileri olduğu görülmektedir. Din görevlilerini hem bilgi hem davranış olarak yetersiz görme oranının üniversite öğrencilerinde en yüksek oranda olması dikkat çekmektedir.

Gündelik hayatta dinin yeri bağlamında helal-haram, günah-sevap hassasiyeti en yüksek grupların ön lisans ve lisans öğrencileri olduğu görülmektedir. Benzer şekilde dini inançların insan hayatında önemli olduğuna inananların ve gündelik hayatta karşılaşılan problemleri çözmeye dini inançlarından güç aldığını söyleyenlerin en yüksek olduğu gruplar yine ön lisans ve lisans öğrencileridir.

Ekonomi-din ilişkisi bağlamında lisans öğrencileri özellikle ekonomik sıkıntılarla baş etmede dinin etkili olmadığını daha fazla düşünmektedirler. Eğitim düzeyi yükseldikçe faizsiz bankacılığı İslam'a uygun bulma oranının düştüğü ve müslümanların alışverişlerinde faiz her zaman ve çoğu zaman dikkat ettiklerini düşünme oranının ön lisans ve lisans öğrencilerinde en düşük seviyeye indiği dikkat çekmektedir.

Din-ahlak ilişkisi bağlamında özellikle ön lisans öğrencilerinin dindar olmanın aynı zamanda ahlaklı olmak anlamına geldiği ifadesine en az katıldıkları dikkat çekmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi yükseldikçe dindar insanı ticari hayatta dindar olmayanlara göre daha dürüst ve güvenilir görme oranının düştüğünü görülmektedir.

Din-Bilim ilişkisi bağlamında bilim ve teknoloji çağında bir dine inanmayı önemsiz bulma düşüncesine katılmama oranının en yüksek olduğu grubun lisans öğrencileri olduğu görülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin ise Kur'an'ın birçok teknolojik gelişmeye kaynaklık ettiği görüşünü hem en düşük oranda destekledikleri ama aynı zamanda en yüksek oranda da reddettikleri dikkat çekmektedir. Diğer yandan eğitim düzeyinin yükselmesinin aksine dini bilimsel ve teknolojik gelişmeler için engel görenlerin oranı düşmektedir. Benzer şekilde bilim karşısında dine ihtiyaç kalmayacağı düşüncesini destekleyenleri oranının en düşük ön lisans ve lisans öğrencilerinde olduğu görülmektedir. Yine dini gerçekleri bilim ve felsefenin gerçeklerinden üstün görme oranının en yüksek olduğu grubun ön lisans öğrencileri

olduğu görülmektedir. Yani üniversite çatısı altında eğitim gören ergenlerin din-bilim ilişkisi bağlamında dine diğer gruplardan daha çok önem verdikleri dikkat çekmektedir.

Hurafelere bakış bağlamında ise eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak türbe ziyaretlerini dileklerin kabulüne bir vesile olarak görme oranı düşmektedir. Özel bazı günlerde mevlit okutulması gerektiği düşüncesine katılım noktasında da en düşük katılımın lisans öğrencilerine ait olduğu dikkat çekmektedir.

4. Dini Bilginin Kaynağı Açısından Değerlendirme: Dini bilginin elde edildiği kaynaklar olarak kendi kendine okuyup araştırma, aile, din görevlileri, okullar, medya ve diğer seçenekleri sorulmuş ve elde edilen cevaplara göre en fazla tercih edilen dini bilgi kaynağı aile en az tercih edilen ise medya olmuştur. Araştırma sorularına verdikleri cevaplar açısından en büyük farklılık dini bilgi kaynağı olarak medyayı tercih edenlerde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda dini bilgilerinin kaynağı olarak medyayı gösteren ergenlerin din, inanç, değerler, ibadetler ve dini emir ve yasaklara bakış başta olmak üzere hemen hemen her soruda diğer gruplara göre daha çok olumsuz bir bakışa sahip oldukları dikkat çekmektedir. Mesela dini bilgilerinin medyadan edindiğini söyleyenlerin “Toplumun huzurunun sağlanması ve korunmasında dinin çok önemli bir rol oynadığını düşünüyorum” ifadesini en düşük onaylama oranına sahip olduklarını göstermektedir.

Dini bilgi kaynağı olarak aile, okul ve din görevlileri gibi (sıralama bazen kendi aralarında bir veya iki puanlık değişse bile) daha geleneksel ve kurumsal kaynakları gösterenlerin araştırma soruları açısından din algılarının daha olumlu olduğu, dinin diğer toplumsal kurumlarla ilişkisi açısından dini çok daha fazla önemli gördükleri tespit edilmiştir. Mesela dinin, Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamı olduğu düşüncesine en yüksek katılım dini bilgi kaynağı aile olan ergenlerde gerçekleşirken en düşük katılım dini bilgi kaynağı medya olan ergenlerde gerçekleşmiştir. Yine Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olduğu ve hiçbir harfi değişmediği düşüncesine ve hiçbir şüphe duymadan Hz. Muhammed (a.s.)’ın Allah’ın kulu ve resulü olduğu düşüncesine en yüksek katılım sağlayan ergenlerin dini bilgi kaynakları aile, okul ve din görevlileri şeklinde sıralanmaktadır. Benzer şekilde bu üç dini bilgi kaynağını tercih eden ergenlerin gündelik hayatta helal-haram/sevap-günah endişesi taşıdıklarını en yüksek oranla söyleyen ergenler olduğu görülmektedir. Din- ahlak ilişkisi bağlamında da benzer şekilde dindar olmayı aynı zamanda ahlaklı olmak olarak görenlerin en yüksek çıktığı gruplar sırasıyla dini bilgi kaynakları din görevlileri, aile ve okul olarak sıralanmıştır. En düşük oran ise medyayı dini bilgilerinin kaynağı olarak görenlere aittir.

Dini bilgilerinin kaynağı olarak kendi araştırma ve okumalarını gösteren ergenlerin ise özellikle sorgulama ve araştırma konularında daha yüksek katılım gösterdikleri dikkat çekmektedir. Mesela Kur’an-ı Kerim’i Türkçe mealinden sürekli olarak en çok okuyan ergen grubu bu gruptur. Ayrıca çoğunlukla bu grubun

verdikleri cevaplara bakıldığında dini önemsiz gören veya onu olumsuz olarak değerlendiren sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Mesela dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiği düşüncesine en yüksek ikinci katılım dini bilgi kaynağı kendi araştırma ve okumalarını gösterenlerdedir. Yine olumsuz bir değerlendirmeye örnek olarak Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olup hiçbir harfi değişmediği düşüncesine en düşük katılımı gösteren grup yine kendisinin okuyup araştırması ile dini bilgilerini edindiklerini söyleyenlerdir. Bener şekilde dinin toplumsal huzurun sağlanmasında dinin önem bir rolü olduğu düşüncesine en az katılım ve dinin toplumsal huzuru bozucu bir unsur olduğu düşüncesine ise en yüksek katılım bu gruba aittir. Diğer yandan sosyal medyanın dini bilgi edinimine en çok yardımı olduğunu düşünen ergenlerin dini bilgi kaynakları kendi okuyup araştırmalarıdır. Ayrıca bu grubun dini konuları daha çok sorgulama ve yeniden ele alma gibi yaklaşımlarla ele aldığı da dikkat çekmektedir. Nitekim dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine en yüksek katılımın bu grupta tespit edildiği görülmektedir.

5. Dini Bilgiye Sahip Olma Derecesi Açısından Değerlendirme: Dini bilgiye sahip olma derecesi olarak sırasıyla çok bilgili, bilgili, normal ve az bilgili seçenekleri sunulmuş ve katılımcıların sırasıyla normal, bilgili, çok bilgili ve en son olarak ta az bilgili seçeneklerini tercih etmişlerdir. Elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde dini bilgi düzeyinin verilen cevaplar açısından anlamlı farklılıklara sebep olduğu görülmektedir. Bazı konularda özellikle çok bilgili ve az bilgili ergenlerin benzer cevapları verdikleri dikkat çekmektedir. Bu durum ise bilginin niceliği yanında niteliğinin de önemli olduğunu göstermektedir. Mesela dini emir ve yasakların insan hayatına kısıtlamalar getirdiği düşüncesine en yüksek katılımın çok bilgili ve az bilgili ergenlerde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde bilim ve teknoloji çağında herhangi bir dine inanmayı anlamsız bulanlar içerisinde en yüksek oranlar çok bilgili ve az bilgili ergenlere aittir. Ayrıca dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine en yüksek katılımın kendini dini konularda çok bilgili gören ergenlere ait olduğu dikkat çekmektedir. Benzer şekilde toplum huzuru açısından dinin önemli olduğu düşüncesine en düşük katılım kendilerinin dini konularda çok bilgili olduğunu söyleyen ergenlere aittir. Yine dini bilgiye sahip olma derecesi en yüksek olanların “Evet, Kur'an-ı Kerim Allah kelamı olup, hiçbir harfi değişmemiştir” ifadesini onaylama noktasında en düşük orana ama “Hayır, Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğuna inanmıyorum.” İfadesini onaylama noktasında ise en yüksek orana sahip oldukları dikkat çekmektedir. “Dini değerlerimizin tv/sinema tarafından yıpratıldığını görmek zoruma gidiyor.” Cümlesi ile dinin insan hayatında önemli bir yeri olduğu düşüncesine en düşük katılımın da yine dini konularda çok bilgili olduğunu söyleyen ergenlere ait olduğu görülmektedir.

Ancak diğer birçok konuda ise bilgi düzeyi ile dine olumlu bakış oranı paralel olarak hareket etmektedir. Mesela dini bilgiye sahip olma derecesi azaldıkça “Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum” cevabını verenlerin oranının da azaldığı dikkati çekmektedir. Benzer şekilde dini bilgiye sahip olma derecesi azaldıkça Kur’an-ı Kerim’i Arapça okuma derecesi ile Kur’an-ı Kerim’i Türkçe mealinden okuma derecesi ve Kur’an-ı Kerim ve diğer dini eserleri düzenli olarak okuma oranları düşmektedir. Yine ibadetleri sürekli yapma oranı ve ekonomik sıkıntılarla başa çıkmada dinin etkili olduğu düşüncesine katılım oranı da bilgi düzeyi dercesine paralel olarak gerçekleşmektedir.

6. Ailenin Etkisi Açısından Değerlendirme: Ailenin ergen üzerindeki etkisi üç başlık altında değerlendirilmiştir. Birinci başlıkta ergenlerin çocukluk döneminde dini konularda aileleri tarafından bilgilendirilmesi değişkenini ele almakta ikinci başlık ergen gözünden ailelerin dindarlık seviyesi değişkenini ele almakta üçüncü başlık ise ailelerin çocuklarına kendi dini inançlarını benimseye çalışma durumu değişkenini ele almaktadır. Diğer bir ifadeyle birinci başlıkta çocuklukta ailelerin dini konularda sadece bilgilendirme yapma durumlarının ergen üzerindeki etkisi ele alınırken ikinci başlıkta ailelerin dini yaşama durum ve derecelerinin etkisi üçüncü başlıkta ise sadece dini bilgilendirme değil ayrıca kendi inançlarını çocuğa empoze etme durumu ele alınmakta ve değerlendirilmektedir.

Aile Tarafından Dini Konularda Bilgilendirilme Durumu Açısından Değerlendirme: Aileleri tarafından dini konularda bilgilendirilmeyen ergenlerin din, dini değerler, inanç ve ibadetler ile ilgili olumsuz ifadeleri daha çok tercih ettiklerini görülmektedir. Mesela dini konularda aileleri tarafından bilgilendirilmediğini söyleyenlerde dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma oranının aileleri tarafından bilgilendirildiğini söyleyenlere göre daha yüksektir. Yine çocuklukta aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerin “dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi” gerektiğine olan katılım oranları %16,4 iken bilgilendirilmediğini söyleyenlerde bu oran %33,3’e yükselmektedir. Kur’an-ı Kerim Allah kelamı olduğunu ancak zaman içerisinde değiştiğine ve yine Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olmadığına katılma oranının diğer gruba göre belirgin şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyenlerde Arapça okumasını bilmeme oranı %5,7 iken aileleri tarafından bilgilendirilmediklerini söyleyen ergenlerde %19,5’e yükselmektedir. Aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyenlerde Kur’an-ı Kerim’i Türkçe mealinden hiçbir zaman okumama oranı %17,7 iken aileleri tarafından bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlerde bu oran %30,0’a çıkmaktadır. Çocukluklarında aileleri tarafından dini konularda bilgilendirildiğini söyleyen ergenlerin bilgilendirilmediğini söyleyen ergenlere göre dini, toplum huzuru açısından önemli görme oranı daha yüksektir.

Farklı bir sonuç olarak Kur’an-ı Kerim ve diğer dini eserleri her gün düzenli

olarak okuma oranının aileleri tarafından bilgilendirildiğini söyleyenlerde %11,9 iken aileleri tarafından bilgilendirilmediğini söyleyenlerde %24,4'e çıktığı dikkat çekmektedir.

Ailenin Dindarlık Derecesi Açısından Değerlendirme: Aileleri dindar olmayan ergenlerin din, dini değerler, inanç ve ibadetler hakkında daha çok olumsuz düşünceye sahip olduklarını görülmektedir. Mesela ailelerinin dindar olduğunu söyleyenlerin dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma ve dini emir ve yasakların yeniden düzenlenmesi" gerektiğine katılma oranı ailelerinin dindar olmadığını söyleyenlere göre daha düşüktür. Ailelerinin dindar olmadığını söyleyen ergenlerde Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olmadığına katılma oranının diğer gruba göre çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle ailelerini dindar olarak niteleme oranı düştükçe Kur'an-ı Kerim'i Arapça olarak okuma oranının düştüğü ancak Kur'an-ı Kerim'i Türkçe mealinden okumama oranının arttığı dikkat çekmektedir. Ailelerini dindar olarak görenlerde dini, toplum huzuru açısından önemli görme oranı daha yüksek, dini, toplum huzuru bozucu bir unsur olarak görme oranı ise daha düşüktür. Dini emirlerin insan hayatına gereksiz kısıtlamalar gerektiği düşüncesine katılım durumuna bakıldığında ise ailesini çok dindar gören ergenlerin ailesini dindar gören ergenlere göre daha yüksek bir katılım oranına sahip olmaları dikkat çekmektedir.

Ailenin Dini İnançlarını telkin etme Durumu Açısından Değerlendirme: Ailelerin çocuklarına dini inanç telkinlerinin ergenlerin din, dini değerler, inanç ve ibadete bakışlarında, dini emir ve yasakların günümüz şartlarında yeniden düzenlenmesi gerektiği düşüncesine katılımlarında, Kur'an-ı Kerimi Arapça metninden ve Türkçe mealinden okuma durumu ile Kur'an-ı Kerim ve diğer dini eserleri okuma sıklığı noktasında anlamlı bir farklılık yaratmadığı dikkat çekmektedir.

Ancak aile tarafından dini inançların çocuğa benimsetilemeye çalışılması durumunun ergende birçok açıdan dine olumsuz bakmaya veya bazı konularda dini önemsiz görmeye sevk ettiği söylenebilir. Mesela, ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmek istediklerini söyleyenlerde dinin, emir ve yasaklarıyla insanların hayatına gereksiz kısıtlamalar getirdiğine inanma oranının çok daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Yine bu grupta Kur'an-ı Kerim'in Allah kelamı olduğunu ve hiçbir harfinin değişmediğini kabul edenlerin oranları daha düşük çıkarken dini, toplum huzuru açısından önemli görmeme oranı daha yüksek çıkmaktadır. Aynı şekilde "Allah'ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantıki deliller buluyorum" cümlesine katılım oranı da ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalışmadığını söyleyenlere göre daha düşüktür.

Bilim din, ahlak-din, gündelik hayat-din ilişkilerinde ailelerin kendi dini inançlarını çocuklara benimsetmeye çalışmasının din açısından olumsuz bir sonuca yol açtığı söylenebilir. Mesela ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye

çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda bilimsel ilerleme neticesinde dine ihtiyaç kalmayacağı düşüncesindedirler. Aynı grup yine diğer gruba göre dini daha yüksek bir oranla, bilimsel gelişme önünde bir engel olarak görmekte ve bilim çağında dine inanmayı gereksiz bulmaktadır. Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha yüksek bir oranda ahlaklı yaşandığı sürece inancın çok önemli ve daha düşük bir oranda Allah'ın, insanların dualarına cevap verdiğine inanmaktadırlar. Diğer konularda da benzer sonuçlara rastlamak mümkündür. Mesela; Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını söyleyen ergenler, belirtilen şekil ve şartlarda içki içmenin sakıncasının olmadığını daha çok katılırken daha yüksek bir oranda din görevlileri hakkında olumsuz kanaate sahiptirler. Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha düşük bir oranda gündelik hayatlarında helal ve harama dikkat ettiklerini söylemektedirler. Ailelerinin kendilerine dini inançlarını benimsetmeye çalıştığını düşünen ergenler aksini düşünen ergenlere göre daha düşük bir oranda “Günlük yaşantımda karşılaştığım sorunların çözümünde dini inançlarım bana güç vermektedir.” İfadesine katılmaktadırlar.

Ancak ailenin bu tutumunun bazı konularda ergenleri din açısından olumlu düşünmeye sevk ettiği de söylenebilir. Mesela; Ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştığı düşüncesinde olan ergenler dindar insanı diğer insanlara göre ticarete daha dürüst ve güvenilir bulmaktadır. Yine aynı grubun daha yüksek bir oranda dinin insan hayatında önemli bir yeri olduğuna inandıkları dikkat çekmektedir.

Bazı konularda ise ergenlerin aile etkisinin yanında daha çok alternatif bilgi kaynağı arayışına girdikleri dikkat çekmektedir. Mesela; ailelerinin dini inançlarını kendilerine benimsetmeye çalıştıklarını düşünen ergenlerin medyanın dini konuları araştırmaya sevk ettiği düşüncesine katılım daha yüksek ve bu grup aynı zamanda sosyal medyanın dini bilgi ediniminde önemli rolü olduğu düşüncesine daha yüksek bir oranla katılmaktadırlar.

Ailelerin çocuklara kendi dini inançlarını benimsetmeye çalışmasının özellikle türbe ziyaretlerine ve mevlit okutmaya olumlu bakma noktasında etkili olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abuzer, Celil. *Üniversite Gençliğinin Değişen Din Anlayışı*. İstanbul: İpek Yayınevi, 2010.
- Akçan Parlaz, Evrim vd. "Ergenlik Dönemi: Fiziksel Büyüme, Psikolojik ve Sosyal Gelişim Süreci". *Turkish Family Physician* 3/4 (2012), 10-16.
- Akgüneş, Safiye. *14-18 Yaş Arası Ergenlerin Psikososyal Gelişim Dönemleri Kazanımları İle Benlik Saygısı Arasında ki İlişkinin Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, 2019.
- ANAR. *Kuran'ın Anlamı ile Buluşmak Araştırması* (2017). <https://docplayer.biz.tr/12631253-Kuran-in-anlami-ile-bulusmak-arastirmasi.html>
- Apaydın, Halil. "Üniversite Öğrencilerinin Dini yasaklarla İlgili Tutumları Üzerine". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/11 (1999), 217-238.
- Arslantürk, Zeki. *Sosyal Bilimciler İçin Araştırma Metod ve Teknikleri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2004.
- Atalay, Talip. "Aile Dindarlığının Gençlerin Dindarlığına Etkisi Üzerine Bir Araştırma". *Dindarlık Olgusu*. ed. Hayati Hökelekli. Bursa: KURAV Yayınları, 2006.
- Aybey, Salih. "6-14 Yaş Arası Çocuğun Dini Gelişim Dönemi Özelliklerinin Bilinmesinin Din Eğitimi Açısından Önemi". *Turkish Studies* 11/5 (2016), 69-84.
- Aydın, Mustafa. "Gençliğin Dini ve Ahlakı Değerleri". *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*. ed. Hayati Hökelekli. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2003.
- Aygün, Abdullah - Karadeniz, Hayrettin. "Üniversite Öğrencilerinin Kur'an'a Dair İlgı, Algı ve Bilgileri: Giresun Üniversitesi Örneği". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 9/16 (2017).
- Bayraktar, M. Faruk. "Ailenin Eğitim Görevi". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2 (1995).
- Bayraktar, M. Mustafa. "Gençlik Döneminde Görülen Obsesif Kompulsif Belirtinin İnanç, İbadet ve Dini Bilgi Düzeyi Gibi Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 17/1 (2017).
- Bayyığıt, Mehmet. "Gençliğin Dini İnanç, İbadet ve Problemlerine Boylamsal Bir Bakış". *Gençlik Dönemi ve Eğitimi-II*. ed. Hayati Hökelekli. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2003.
- Bilgin, Beyza - Selçuk, Mualla. *Din Öğretimi ve Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Gün Yayınları, 4. Basım, 1999.
- Bolay, Süleyman Hayri. "Günümüz Gençliğinin İnanma Problemleri". *Milli Kültür Ve Gençlik Sempozyumu*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları, 1985.
- Ceylan, Yılmaz. *Lise Öğrencilerinin Din Algısı*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Cole, L. - Morgan, J.B. *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*. çev. Belkıs H. Vassaf. İstanbul: MBE Yayınları, 1975.
- Cole, Stephan. *Sosyolojik düşünme Yöntemi/ Sosyoloji Bşlşmşne Giriş*. çev. Bekir Demirkol. Ankara: Vadi Yayınları, 1999.
- Çarkoğlu, Ali - Toprak, Binnaz. *Değişen Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset*. İstanbul: TESEV Yayınları, 2006.
- Çayır, Celal. "Ergenlerin Dini İnanç, Şüphe ve Dini Tutumları Üzerine Bir Araştırma". *Bilimname* 27/2 (2014).
- Çınar, Fatih. "Gençlik Değerler ve Bağımlılık Profilleri Üzerine Bir Araştırma". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43 (2019).
- Çınar, Fatih - Şener, Nural. "Erken Çocukluk Dönemi Dini gelişim Özelliklerine Uygun Ailede Din Eğitimi". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/47 (2016).
- Dağ, Keziban. *Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık ve Dinler Hakkında ki Bilgilerinin Değerlendirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2019.
- Daşkıran, İbrahim. *Gençliğin Kimlik Oluşumunda Din, Aile ve Medyanın Etkisi: Kahramanmaraş Lise Gençliği Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Demir, Orhan. "Yetiştirme Yurtlarındaki Din Eğitimi Problemleri". *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 204-222.
- Diñel, Esen. *Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006.

- Dokur, Ayşe Selin. *Yetişkinlik Dönemi Kişilerarası Güven ve Dindarlık İlişkisinin Psikolojik Tahlili (Osmaniye Örneğinde)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Erden, Münire - Akman, Yasemin. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınları, 2008.
- Erikson, Erik, H. *İnsanın Sekiz Çağı*. çev. Bedirhan Üstün - Vedat Şar. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları, 1984.
- Foulque, Paul. *Pedagoji Sözlüğü*. çev. Cenap Karakaya. İstanbul: Sosyal yayınları, 1994.
- Gegez, A. Ercan. *Pazarlama Araştırmaları*. İstanbul: Beta, 6. Basım, 2019.
- Gökçe, Birsen. *Orta Öğretimi Gençliğinin Beklentisi ve Sorunları*. Ankara: MEGSB, 1984.
- Güllü, İsmail. *Gecekondulaşma, Gençlik ve Dindarlık*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Doktora Tezi, 2010.
- Gündüz, Muhammed Muhdi. "Gelişim Özellikleri Doğrultusunda Gençliğin Din Eğitimi". *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi* 12/4 (2020), 1092-1117.
- Gündüz, T. "Ergenlik Dönemi Din Eğitimi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*.
- Gündüz, Turgay. "Gençlik Dönemi Din Eğitimi". *Gelişimsel Basamaklara Göre Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010.
- Gündüz, Turgay. *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi -Kuramsal Bir Çalışma-*. İstanbul: Düşünce Kitabevi, 2003.
- Gürses, İbrahim. "İnternet Kullanımı Ve Ergenlerin Dini Gelişimleri Üzerine Bir Araştırma". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27 (2018).
- Gürses, İbrahim - Kılavuz, M. Akif. "Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/2 (2011), 153-166.
- Hacıkeleşoğlu, Hızır. "Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Dindarlık ve Ahlaki Kayıtsızlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 21/2 (2021), 877-907.
- Horozcu, Ümit - Demir, Zühre. "Ergenler İçin Dini İnanç Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Yakın doğu üniversitesi İslam tetkikleri Merkezi dergisi* 4/1 (2018), 81-92.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2008.
- Hökelekli, Hayati. "Ergenlik Çağı Davranışlarına Din Eğitiminin Etkisi (İmam-Hatip Lisesi ve Genel Lise Öğrencilerinin Davranışları Arasında Mukayeseli Bir Araştırma)". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (1986).
- Hökelekli, Hayati - Çayır, Celal. "Gençlerin Din Değiştirip Hıristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkiler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2006), 23-46.
- İmamoğlu, Abdulvahit - Ferşadoğlu, Saliha. "Psikolojik Açından Ergenlerde Dini Tutum ve Davranışlarının Tahlili". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2013).
- Kalfa, Nazlı Tutku. *Gençlik Dönemi İnanç gelişimi ve Eğitiminde Etkili Olan Faktörler Üzerine Nitel Bir Çalışma*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kaptan, Saim. *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye, 1998.
- Karaca, Faruk. *Dinî Gelişim Teorileri*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2007.
- Karasar, N. *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2009.
- Karşahin, Hakkı. "Gençlik ve Din". *Din Sosyolojisi El Kitabı*. ed. Niyazi Akyüz - İhsan Çapçuoğlu. Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Basım, 2012.
- Karşlı, Necmi. "Gençlerde İnternet bağımlılığı ve Dindarlık İlişkisi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 46 (2019), 225-260.
- Karşlı, Necmi. "Gençlerde Sınava Kaygısı, Dindarlık ve Dua İlişkisi". *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (2019), 190-219.
- Kartopu, Saffet - Başkonuş, Leyla. "Ergen Suçluluğu Ve Dindarlık Lise Örneklemleri Üzerinde Bir Araştırma". *Gümüşhane Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/16 (2019), 185-217.
- Kartopu, Saffet - Hacıkeleşoğlu, Hızır. "Gençliğin Kimlik İnşasında Dini Değerlerin Rolü: Gümüşhane Üniversitesi Örneği". *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*. ed. Abdullah İnce. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006.
- Kılıç, Nur Melek. *Yoksul Ailelerin Din Algısı*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kımtır, Nurten. "Gençlikte Din Ve Depresyon: Üniversiteli Gençler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma".

- EKEV Akademi Dergisi* 18/60 (2014).
- Kımtar, Nurten. "Kişiler Arası İlişkilerde Tehdit Hissetme, Psişik İzolasyon ve Dindarlık: Üniversiteli gençler Üzerinde Ampirik Bir Araştırma". *Bilimname* 27/2 (2014), 207-236.
- Kımtar, Nurten. "Üniversiteli Gençlerde Dindarlık İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/2 (2011), 39-60.
- Kırış, Şemsettin - Dilek, Serkan. "Dindarlık Tipolojileri Bağlamında Üniversite Gençliğinin Dindarlık Algıları". *Turkish Studies - Comparative Religious Studies* 14/3 (2019).
- Koç, Mustafa. "Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Gelişimi". *EKEV Akademi Dergisi* 9/25 (2005), 75-88.
- Koç, Mustafa. "Dinsel Pratiklerin Sıklık Düzeyleri ile Dini Başa Çıkma Arasındaki İlişki: Ergenler Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *Bilimname* 1 (2009), 140-182.
- Koç, Mustafa. "Ergenlik Döneminde Dua ve İbadete Yönelik Tutum ve Davranışlar Üzerine Bir Saha Çalışması". *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/6 (2004), 147-178.
- Koç, Mustafa. "Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi Ve Genel Özellikleri". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17/1 (2004), 231-256.
- Koç, Mustafa. "Yetiştirme Yurdu Ergenlerinin Dinsel Pratiklere Yönelik Tutum Ve Davranışları: Bursa Yetiştirme Yurtları Örneği". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* - 11 (2020), 222-250.
- Kuş, E. *Nicel Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2012.
- Kutlu, Hatice. *Ergenlerde Dua Tutumları ve Umutsuzluk Arasındaki İlişki Üzerine Bir Çalışma: Erzurum Örneği*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Odabaşı, Fatma. "Üniversite Gençliğinin Otorite Algısı ve Din". *İlahiyat Akademi* 12 (2020), 183-216.
- Onay, Adem. *Dindarlık, Etkileşim ve Değişim*. İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Öcal, Mustafa. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*. Ankara: TDV Yayınları, 1993.
- Özdemir, İbrahim. "Gençliğin Sorunları". *Hz. Muhammed Ve Gençlik*. Ankara: TDV Yayınları, 1995.
- Özdemir, Osman vd. "Kişilik Gelişimi". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4/4 (2012), 566-589. <https://doi.org/10.5455/cap.20120433>
- Özkan, Mehmet. "Günümüz Gençliğinin İbadet Hayatına Dair Bazı tespit ve Değerlendirmeler". *Hz. Peygamber ve Gençlik sorunları*. ed. Mehmet Bayyığıt vd. Konya: Palet Yayınları, 2019.
- Pazarlı, Osman. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Remzi kitabevi, 3. Basım, 1982.
- Peker, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2003.
- Phinney, S.J. "A Three-Stage Model of Ethnic Identity Development in dolescence". *Formation and Transmission among Hispanics and Other Minorities*. ed. Martha E. Bernal - George P. Knight. 61-79. New York: State University of New York, 1993.
- Polat, Fazlı. "Üniversite Gençliğinin İslam Dini Konusundaki Algılamaları ve Dünya Görüşleri Üzerine Bir İnceleme (Güney Kırgızistan Bölgesi)". *Dini Araştırmalar* 9/25 (2006), 79-98.
- Postman, Neil. *Televizyon: Öldüren Eğlence*. çev. Osman Akinhay. İstanbul: Ayrıntı yayınları, 1994.
- Sancar, Rukiye. "Gençlik Ve Özgürlük İlişkisinde Güncel Dini Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*. ed. Abdullah İnce. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.
- Seyhan, B. Yaşar. "Üniversite Öğrencileri Örneklemine Dua Tutumu Ve Tanrı Tasavvuru". *Dinbilimleri Jurnal* 14/2 (ts.), 2014.
- Shantadze, Adam. *Din, ahlak ve Ekonomi İlişkisine Sosyolojik Bir Bakış (Batumi Örneği)*. Rize, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Sinanoğlu, Ahmet F. "Günümüz Türkiye'si Genç Nüfusta Toplumsal Değişim, Bütünleşme Ve Din İlişkisi-Elbistan Örneği". *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 6/1 (ts.), 217-264.
- Söylev, Ömer Faruk. "Gençleri Dine Yaklaştıran Ve Dinden Uzaklaştıran Sosyal Sebepler". *Diyanet İlmî Dergi* 36/4 (2000).
- Şahin, Adem. "Ergenlerde Dindarlık, Algılanan Anne-Baba Dindarlığı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki". *Marife* 7/1 (2007), 221-247.
- Tabakoğlu, Ahmed. "Tarihî ve Kültürel Açılardan Gençlik Meselesi." *Gençlerin Ruhî ve Manevî Problemleri*. 61-88. İstanbul: İSAV Yayınları, 1987.
- Taş, Kemaleddin - Uçar, Ramazan. "Üniversite Gençliğinin Din/İslam ve Terör İlişkisini Algılayışı: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği". *Dini Araştırmalar Dergisi* Din ve Terör Özel Sayısı

- (2004), 249-273.
- Tavukçuoğlu, Mustafa. “Avrupa’lı Türk Gençlerinin Kültürel Kimlik Problemlerinden Din Olgusu Üzerine Düşünceler”. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (2000).
- Tecim, Erhan. “Cezaevlerinde Dini Yaşantı Ve Din Algısı”. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 22 (2009), 61-85.
- Tekin, Mustafa. “Özgürlük ve Dindarlık İkileminde Gençlik Ve Güncel Sorunlar”. *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*. ed. Abdullah İnce. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.
- Tekindal, Satılmış. *Nitel, Nicel, Karma Yöntem Araştırma Desenleri ve İstatistik*. Ankara: Nobel Akademik yayıncılık, 2021.
- Terzioğlu, Hülya. “Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Anlayışına Katkısı Bağlamında Dini Söylemin Etkisi”. *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*. ed. Abdullah İnce. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.
- Tetik, Hayati. “Anne Baba Tutumları ve Ailede Çocuğun Dini Gelişimi”. *Universal Journal of Theology* 5/2 (2020), 135-171.
- Topçuoğlu, Ali Aslan. “İslam’da Ahlaki Sorumluluk Ve Gençlik”. *Uluslararası Gençlik Ve Ahlak Sempozyumu Bildiriler*. Sinop: Sinop Üniversitesi, 2016.
- TUİK. “İl, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 2007-2020”. TUİK. Erişim 03 Şubat 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuculari-2020-37210>
- Turan, Yahya - İyibilgin, Orhan. “Üniversite Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri ve Kur’an’a Yönelik Tutumları Üzerine Ampirik Bir Araştırma (Ordu Üniversitesi Örnekleme)”. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 8/2 (2018), 409-420.
- Ural, A - Kılıç, İ. *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık, 2011.
- Uysal, Veysel. “Gençlerde Empati Eğilimi, Anne-Baba Tutumları ve Dindarlık”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Din Piskolojisi Özel Sayısı* (2016), 7-40.
- Uysal, Veysel. *Türkiye’de Dindarlık ve Kadın*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2003.
- Vergote, Antonie - Fırat, Erdoğan. “Ergenlikte Din”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1 (1981).
- Yaman, Ali Osman. *İstanbul Büyükşehirçeçmece’de Lise Öğrencilerinin Din Algısı*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Yanmış, Mehmet - Kahraman, Bayram. “Gençlerin Dini ve Etnik Kimlik Algısı: Diyarbakır Örneği”. *Akademik İncelemeler Dergisi* 8/2 (2013), 118-153.
- Yapıcı, Asım. “Yeni Bir Dindarlık Ölçeği ve Üniversiteli Gençlerin Dinin Etkisini Hissetme Düzeyi: Çukurova Üniversitesi Örneği”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/1 (2006), 65-115.
- Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi kitabevi, 1998.
- Yavuzer, Hasan vd. “Üniversite Gençliğinin Din Algısı”. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2018).
- Yazıcıoğlu, Yahşi. “Ergen Genel Özellikleri ve Ergenle İletişim”. *Çocuk ve Ergen Bakımı*. ed. Abdulkadir Öztürk. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 2013.
- Yıldırım, Esra - Mücahit, Mustafa. “Gençlerde Dindarlık ve Modernleşme Algısı: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Örneği”. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2020), 519-542.
- Yılmaz, Gülhan. “Gençliğin İnşasında Kur’an Kursları”. *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*. ed. Abdullah İnce. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.
- Yörükoğlu, Atalay. *Gençlik Çağı*. İstanbul: Özgür Yayınları, 2007.
- Zavalsız, Y. Sinan - Şahin, Ensar. “Ateist ve Deistlerin Din Algısı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma”. *Journal of History Culture and Art Research* 7/2 (2018), 567-599.
- Ziyalar, Adnan. “Gençliğin Ruhi ve Sosyal Problemleri”. *Gençlerin Ruhî ve Manevî Problemleri*. İstanbul: İSAV Yayınları, 1987.
- Türkiye’de Dini Hayat Araştırması*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.